

ISAC, O.
460 a

S'AU TRAS DIN ACEASTĂ CARTE,
DOUĂZECI ȘI ȘASE DE EXEMPLARE,
NEPUSE ÎN COMERȚ, NUMEROTATE
DELA 1 LA 26.

1

ISAC, O.

L

EMIL ISAC

OPERE

EDIȚIE DEFINITIVĂ ÎNGRIJITĂ
DE MIRON R. PARASCHIVESCU

BUCUREȘTI
FUNDAȚIA REGALĂ PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ

39, Bulevardul Lascar Catargi, 39

1 9 4 6

.D.53962. -

7204051 (D.)

CUVÂNTUL EDITORULUI

Deși n'a ajuns la vârsta patriarhală — Emil Isac are astăzi 57 de ani nemişcați — prezentarea într'un volum a operei sale complete își află temeiuri îndoite. Este mai întâiu unul de istorie propriu zisă, Emil Isac reprezentând un moment din conștiința Ardealului nostru, a acestui Ardeal care și întărește și verifică astăzi, pe câmpul de luptă, drepturile lui de succesiune în efortul de ridicare în libertate și unitate a României. În această perspectivă a țării românești, ridicată — după scurta dar greu păgubitoare rătăcire a unei clase sociale, ce nu poate fi niciodată identificată cu nația — în lupta comună a popoarelor pentru libertate, independență și progresul istoric, Ardealul rămâne, ca întotdeauna, parte integrantă și factor hotărâtor. Lupta de libertate a României se leagă de lupta pentru Ardeal, exact în măsura în care lupta Ardealului este lupta de eliberare a țării întregi. Și nu e o simplă coincidență istorică, nu e doar un joc al hazardului, că momentul trădării României a trebuit să coincidă și să înceapă prin vânzarea unei părți a Ardealului.

Iată de ce astăzi când, România reintră pe drumurile firești ale istoriei sale, cuvântul pe care Ardealul îl aduce de patruzeci de ani prin lira unui poet de mărimea și forța lui Emil Isac, constituie o proclamație de aceeași însemnătate cu marșul anului

1848, strigat de Andrei Mureșanu și cu cântarea Oltului, rostită de Octavian Goga.

Și al doilea înțeles al tipăririi operei complete a lui Emil Isac își are și rațiunile ei, nu mai puțin însemnate, deși aparent mai intime: este momentul și orientarea cu adevărat nouă și modernă, pe care tânăra poezie românească este ținută să o cunoască și să o înregistreze. Iar acest moment ce depășește limitele geografice și sufletești ale unei părți de țară, cunoaște, prin poezia lui Emil Isac, accentul unei puternice și reale personalități. Contribuția poetului clujean este astfel de două ori istorică: într'o istorie a României libere, democratice și unitare, pe de o parte și în aceea a dezvoltării organice a poeziei naționale, pe de alta.

În paginile de față vom căuta să arătăm în ce măsură se leagă și se condiționează reciproc această contribuție a poeziei lui Emil Isac de creșterea și dezvoltarea duhului românesc în întregul lui.

Dela Eminescu la Arghezi, lirica românească a cunoscut o linie de evoluție aproape directă, poezia argheziană rămânând cel puțin tributară dacă nu deadreptul înfeudată poetului moldovean. Mai cu seamă pe laturea așa zis modernă, poezia argheziană dovedește izvoarele eminesciene; preocuparea formală, artizanatul poetic, potriveala gingașă a vorbelor și o anumită lânchezeală de sentiment:

Niciodată toamna nu fu mai frumoasă
Sufletului nostru, bucuros de moarte...

(Niciodată toamna)

sau:

Departe ești, departe ca fluturii ce-și lasă
În ramuri crisalida, în piersicul natal...

(Fiara mării)

sau:

Străbătem iarăși parcul la pas, ca mai 'nainte.
Cărățile 'nvelite>s cu palide>oseminte. . .

(Toamna)

Asemenea versuri identifică un întreg punct de plecare al poeziei moderne, prin care Tudor Arghezi descinde în noua lirică românească și ele definesc dela început un accent ce nuși putea căuta reîmprospătarea decât în potrivitul vorbelor, după ce a părăsit sfârșirea de a se sprijini pe o atitudine.

Trebuia să vină de peste munți Coșbuc cu al său «Noi vrem pământ» și Octavian Goga, pentru ca poezia românească modernă să cunoască și un alt ton: acela al cântecului de luptă.

Dar dacă Arghezi rămânea închis între penumbrelle firidelor și dantela mucigaiurilor, Octavian Goga suna o trâmbiță ale cărei ecouri nu lea știut prelungi decât atâta timp cât a durat sunetul de oțel al armelor. Trâmbița înăbușea prea ades glasul poeziei, iar după 1933 poezia lui Goga rămânea străină și chiar potrivnică luptei sale de început: pentru cauza poporului asupra.

Odată cu Arghezi și Goga, un alt poet își încerca lira în România dinaintea războiului trecut. În 1908, apărea la Cluj prima culegere de poezii a lui Emil Isac, poet ce atrăgea luarea aminte a criticei și a artiștilor români — între care Ovid Densusianu și I. L. Caragiale — prin îndoitul sentiment de noutate al liriceii sale: de revoltă socială și de spargere a tiparelor poetice. El își încheia primul volum cu un leagământ și o chemare:

V'am spus o doină nouă, jurați de vreți pe ea!

Era vremea când poezia națională se smulgea greu din feșele eminescianismului. Experiențele poetice ale

lui Emil Isac erau grele, și ele au adunat mai mult materialul necesar eliberării. Poetul își făcea prin studiile sale sociologice (și a luat licența printr'un studiu asupra « Comunei Dumbrava », apărut în publicația franceză « Vingtième siècle » și tradusă în Buletinul Științelor Sociale din New York) proviziunile de cantitate care aveau să-i înlesnească saltul spre o altă calitate, spre o « doină nouă » a liricei naționale. Emil Isac avea să realizeze în poezia sa, un îndoit efort: ruperea de eminescianism și formularea acestui sunet nou în lira românească. Actul lui poetic nu este, astfel, doar experiența proprie de strângere și prelucrare interioară a unui material poetic dela izvoarele vieții populare, dar și de integrare a acestui material într'o aspirație nouă a poeziei universale. Dar acesta e doar efortul creației în care Emil Isac avea să se sprijine și să lupte cu moștenirea și bună și rea, a poeziei ardelenene. Era bună această moștenire fiindcă poezia ardeleană a păstrat întotdeauna închisă întrînsa revolta socială și politică a asupritului, dar era și dăunătoare, întru cât nu stăpânea o limbă literară încheată, sprijinită pe cronici și cazanii (de care s'a folosit atât de bine Arghezi), ci venea după experiența Școlii latiniste și după poezia lui Budai-Deleanu, Anton Mureșanu și Coșbuc.

Accentele acestei limbi sgrunțuroase, sburlite încă și informe, se recunosc în toată opera poetului. El le-a folosit însă cu un simț care-i este propriu și care împrumută poeziei sale stângăcia ce ține doar libertatea talentului, îmbinată cu credința: de a forța cuvintele pe tiparul ideilor, iar nu de a amputa ideile pe măsura cuvintelor.

Ceea ce e într'adevăr admirabil la Emil Isac, este acest stil, cu atâta mai personal cu cât îi aparține fără să-l fi căutat. Este disprețul lui pentru vorbele frumos orânduite, pentru sonoritățile poleite, pentru împere-

chierile savante și în general pentru o arhitectură poetică stilizată. Arhitectură este în lirica și în proza lui, și din plin. Dar ea seamănă mult cu arhitectura târgurilor noastre românești, în care barocul se înalță pe temelia de bolovani și se leagă cu grinzile de stejar, pentru ca să împlinească o funcțiune organică, proprie locului și oamenilor.

Poetul nu renunță nicăiri la materialul prim pe care îl oferă viața poporului în întregul ei: folklorul și mitologia, alături de influența directă a economiei politice și de înregistrările științelor sociale. Merită să fie semnalat un amănunt: scriind de pătrunderea produselor străine la sate, Emil Isac pomenește de cacaoa lui Van Houten, înainte de Maiacovschi, care enumeră și el produsele negustorului olandez în versurile pentru Burluk. Spre deosebire însă de poeții timorați, sclavi ai unui sentimentalism sau populism firav, el nu se sperie de răsturnarea pe care economia capitalistă modernă o aduce în viața satelor; e mândru și vicios să vadă țărani vorbind la telefon, conducând tractorul sau umblând în automobil și simte pulsul nou al vieții de pionieri americani, pe care o asemenea răsturnare o inaugurează în sate. Poetul știe să păstreze de asemeni toate valorile profund lirice ale artei populare, știe anume că folklorul și mitologia sunt forme suprastructurale care durează și cresc după legile unei dialectice proprii. Dacă în primele poezii întâlnim la el versuri ca acestea:

Sufletul mi-l porți
Prin stele și morți,

deduse deadreptul dintr'un folklor mioritic, în poemele în proză și în articolele de ziar — care și ele sunt mai toate adevărate poeme, nelipsindu-le nicio dată fiorul liric — Emil Isac îl coboară pe Iisus

Hristos, pe Dumnezeu și Maica Domnului cu toată escorta lor de îngeri, să stea de vorbă cu sentinelele din posturi de noapte, cu văduvele și orfanii cărora le ară ogoarele înțelenite și le ascut fierul plugului mâncat de rugină.

Dar ce sunt toate acestea decât legătura poeziei sale de viața reală a poporului și instaurarea unui accent nou de realism în poezia și literatura modernă? Parafrazând un gânditor englez, am putea spune că pe când lirica idealistă, abstractă și metafizică, re- prezintă oglindirea unor lucruri comune, văzute de personalități mai mult sau mai puțin extraordinare, folklorul și mitologia sunt lucrurile extraordinare vă- zute de oamenii comuni.

Cele spuse mai sus nu trebuie să dea impresia că poezia lui Emil Isac reprezintă o înnăbușire a perso- nalității poetice și închinarea ei unor țeluri sau unor năzuințe de nivel redus. Refuzul poeziei așa zise pure, de a vedea și a simți realitatea materială și so- cială, de a asculta și transmite gândul neformulat al poporului, voința și visul lui, nu dovedește tăria unei personalități creatoare, ci mult mai sigur slăbiciunea ei. O personalitate e cu atât mai mare, cu atât mai adânc ea însăși, cu cât se poate afirma pe locurile cele mai comune, cu cât adică va ști să dea corp și expresie unor dorințe, unor aspirații și unor realități mai co- mune. Nu întorcând realității spatele vom da măsura personalității noastre, ci înfruntând această realitate și participând la transformarea ei.

Poezia lui Emil Isac aceasta e: participarea directă a unei personalități poetice în viața și procesul de transformare socială, de luptă și libertate a nației sale. Libertatea pe care o dă poeziei o astfel de participare, este nelimitată. E singura liberate într'adevăr fără margini și ea este mai cu seamă prielnică unui spirit înnoitor în poezie. Intemeiată pe o conștiință colectivă,

pusă în serviciul unui popor, căruia-i cântă dorurile, voința și visul, o personalitate creatoare va cunoaște cea mai deplină libertate de expresie, tocmai fiindcă știe în permanență că e eliberată de orice altă cenzură. Cenzura cuvintelor frumos orânduite, e singura grijă a poetului care n'are grijă de cenzura conștiinței populare. Dar ea e chiar moartea lui ca poet, limitarea și înnăbușirea posibilităților de invenție și de apel poetic.

Ceea ce se petrece cu unii poeți ce vor să descindă din preocuparea lor exclusiv lirică, la tribuna poeziei sociale, este unul din spectacolele cele mai puțin îmbucurătoare: plin de bunăvoință dar și de formule, un asemenea poet versifică în ritmuri și cuvinte alese, sentimente, idealuri și năzuințe colective ale poporului, pe care tocmai el era chemat să le deslușească și cărora avea să le dea o formulare nouă. Și asistăm astfel la cel mai penibil anacronism: adaptarea unei forme poetice învechite, la niște realități sociale în plină zămislire, cuprinderea în tipare vechi a unor sentimente care nici nu s'au născut. În asemenea cazuri, nu numai că tendința (sau ceea ce ne-am obișnuit a numi astfel) nu e dăunătoare artei, dar arta aceasta e dăunătoare tendinței.

Acest lucru l-a înțeles foarte bine Emil Isac. Modern și revoluționar într'o vreme când prin modernism se înțelegea spargerea cuminților tipare de factură mai mult sau mai puțin clasică, măsurată și îngrijită, el a știut și a putut să fie profund personal tocmai fiindcă, odată cu poporul, privea în viitor. Versurile lui Emil Isac au prea puțin sau de loc de-a face cu poezia modestă și anonimă, care e astfel tocmai fiindcă e făcută pe tipare învățate; versurile lui sunt invenții poetice ale unei personalități care și-a luat curajul și libertatea de a fi ea însăși, fiindcă e în numele tuturor.

Și aici e bine să facem o paranteză. Dacă e vorba să căutăm ceea ce se numește influența politică în

lirica lui Emil Isac, atunci, în afara floklorului — folosit, cum arătam mai sus, ca un material prim — un nume din poezia mondială pe care îl putem alătura, este cel al lui Rainer Maria Rilke.

E interesant de observat că, spre deosebire de majoritatea poezilor ardeleni, Emil Isac nu și-a făcut ucenicia poetică în Germania sau în Austro-Ungaria, ci în Franța. Socialist într-o vreme când majoritatea cărturarilor ardeleni erau membri ai partidului național, el cunoștea suflul și sensul real al libertății așa cum le transmitea și cultura franceză. De aici și superioritatea lui Emil Isac față de ceilalți poeți ardeleni.

Tonul just al poeziei moderne nu-l putea da Germania, îmbâcsită până în zilele noastre de vechea concepție medievală, a burgurilor și baladelor gotice, a tuturor sistemelor și specializărilor, ci gândirea și arta franceză care creștea organic și care descoperise cu intuițiile bergsoniene, limitele subconștiente ale libertății personale. Și e semnificativ că freudismul de asemeni și-a aflat corespondența pe plan artistic, nu atât în Germania, cât în mișcarea suprarealismului francez, al cărui spirit mai puțin scolastic, mai puțin înclinat spre scheme și sinteze fixe, folosea investigația subconștientului ca o primenire și eliberare a artei și a personalității artistice.

Procesul poate fi urmărit și la Rilke, cel mai francez după Heine, dintre poeții de limbă germană.

Din această infuzie a spiritului francez, Emil Isac s'a întors în țară cu o perspectivă într'adevăr modernă a poeziei. O seamă din versurile sale, mai ales cele intitulate « Cântece », aduc înfiorarea subtilă și dramatică, memoria stârnită de dincolo de osul frunții, dintr'o tulburare a cărnii și a lucrurilor, ca un duh necuprins și tainic, ce amintește de formulările și aurele rilkeene:

Pe lângă apa care trece,
Cu tine cine astăzi trece,
Cu cine treci în noaptea rece?

Cui îi șoptești vieață bună,
Al cui nume îl spui în lună,
Și lacrimi cine îți adună?

Pe sânul cui plângi tu iubirea?
Cu cine lauzi înflorirea,
Cu cine blestemi veștejirea?

Cu cine numeri tu arginții?
Cui ai cui dinți îți tremură dinții.
Când ți se stinge glasul minții?

Oricine te-a răpit din mine,
De te-ar fi cumpărat oricine,
El mă va regăsi în tine.

În asemenea versuri, e rilkean mai ales sentimentul gingaș de formulare a lucrurilor greu de exprimat, efortul de a da corp și plămadă unor realități inezistabile, ca vieața care naște, ca tot ce e nou și neînregistrat încă.

Altmintrelea, poezia lui Emil Isac — cu adevărat modernă — sparge tiparele și dă curs liber unei expresii în care înșiruirea cuvintelor se face după un limbaj interior, ce ține de automatismul suprapreluștilor prin libertatea enumerării, prin aglomerarea de imagini și prin unele alăturări neașteptate, care surprind și emoționează prin simplitatea lor elementară: « sentinela se făcu frumoasă ca o amintire ». . . , « tunurile bubuiau ca niște uriașe lovituri de inimă »... , imagine pe care am întâlnit-o de curând recitind « L'espoir » a lui André Malraux.

De altfel Emil Isac e modern într'un fel în care mulți alți poeți universali au fost odată cu el, sau după el. Dacă semnalăm mai sus corespondența dintre Emil Isac și Maiacovski, când era vorba de cacaoa lui Van Houten, pe aceea dintre unele din « cântecele » lui și versurile lui Rilke, sau corespondența dintre o imagine pe care poetul clujean a folosit-o cu zece ani înaintea lui Malraux, apoi stilul, ținuta și respirația din « versurile triste: Annie », îl alătură de Serghei Esenin. Același ton sgrunțuros, aceeași despletire dramatică și același sentiment de revoltă, frântă și mereu ridicată, tonul discursiv și confesional totodată, propriu poezilor revoluționari de tranziție — ce parcă vor să-și șoptească durerea intimă și să strige în același timp mulțimilor — toate aceste întâlniri ale poetului clujean cu accentul înalt al liricei moderne universale, sunt mai mult decât coincidențe inexplicabile. Și este, anume, ceea ce arătam la începutul acestor pagini: o puternică sensibilitate proprie unui poet modern, unei personalități poetice, care presimte peste timpuri și prin ele, sunetul nou al poeziei, bătaia inimii și ritmul încă șovăelnic al lumii, căreia el e chemat să-i aducă primele formulări.

În acest înțeles, Emil Isac e un poet universal și un mare poet național, întru cât a știut să toarne într'o nouă și proaspătă limbă românească, năzuințele și dorurile poporului său, purtând neclintită credința într'o lume și o omenire ce trebuie să meargă pe calea progresului istoric și a ridicării ei prin lupta împotriva tiraniei.

Fiindcă — uitam să spun — Emil Isac a fost și a rămas în toți anii de dictatură din Europa, un statornic democrat. Iar cartea de față apare și din acest punct de vedere, la timpul cuvenit.

12 Decembrie, 1944

MIRON R. PARASCHIVESCU

P O E Z I I
IMPRESII ȘI SENSAȚII MODERNE
(1908)

CÂNTECE

I

Afară vânt negru.
Și moartea plânge.
Vai, tot sânge.
În tot locul sânge...
Și tot păcat...

Și tot râde noaptea,
Mă chiamă să viu...
« Atâtea piepturi goale.
Pat moale, nu vrei pat moale,
Ori vrei sicriu? ».

II

În odaia noastră moartă,
Am venit noi cei mai morți,
Să aducem viață 'n piatră,
Deschizând a nopții porți.

Și când ne 'nvățăm cu taina,
Azi oftăm în traiul nou.
Azi odaia iat' trăește,
Și de rele ne grăește.

III

Brațuri moi și ochi sătui...
Nu mai vrem cântare.
Am trăi și n'avem cui,
Soare, dulce soare.

În zadar te chem să vii,
Draga mea la mine.
Nici nu țesar mai ști iubi,
Trupul meu pe tine.

Nu mă 'mbată sânul tău,
Nu mai vreau plăcere.
Poateși bine, poateși rău,
Că's sătul de miere.

IV

Primăvară, iară soare.
Unul vine, altul moare.

Unul plânge, altul cântă,
Primăvara cea mai sfântă...

Unul frânt de foame pierde,
Altul tot dragoste cere.

Unul râde, căci îi place...
Altul suferă și tace.

V

Noapte neagră...
Ochi adânci.
Tot mă strânge.

Brațelești sunt moi.
Și nu plânge.
Lumea este 'n noi.

Mă sărută. Mă sărută.
Ardă 'n noi viața...
Să ne afle dimineața
Sângerată fața, sângerată fața.

VI

E plin paharul nost de vin,
E plin.
Și plin e pieptul nost' de dor,
D'amor...

O, zori albastre plângeți voi,
Cu noi.
Tu Soare! râde, căci tu poți,
De toți.

VII

Mi se greață de acei bolnavi,
Mi se greață.
Imi plac acei ce sânt
De viață.

Destul am plâns, să știu
Azi râde.
Eu vreau cântare și dragoste,
Nu lacrimi și fețe hîde.

Destul îmi plouă 'n viață,
A morții vecinică noapte;

Azi vreau să mă renasc în soare;
 Aduceți-mi cântec și floare,
 Și sâhuri coapte.

BOIERUL ROMÂN

Paris. Paris.
 Paris e leagănul tău sfânt,
 Trăiești între brațe de cocotă.
 Și ele te 'nvață la cânt.
 Păpușa altora în viață,
 Iți scurgi zilele 'n chef și boli discrete.
 Tu din întreaga lume nu vezi altceva
 Decât fete...
 Crierul tău îți destramă șampania și grogul,
 Și îți strânge gâtul fumul de țigară.
 Tu nicicând n'ai înțeles strigătul
 Acelor ce nu vor să piară.
 Parfumul ți-a otrăvit suflarea.
 Tu nu simțеști mirosul de ogor...
 Tu, nicicând n'ai văzut a zilei muncă,
 Tu n'ai văzut sclavi, care asudă 'n luncă.
 Și n'ai văzut flămânzi, ce mor...

Paris. Paris.
 Paris e mormântul tău de jele.
 El ți-a furat privirea, să nu mai știi privi la
 [la stele.
 Pieri între brațe de cocote stoarse de plăcere...

 Și moartea ta o plângem în durere...

Nu plângem trupul tău, ne plângem soartea
 [crudă,
 Din care ți's'a dat, ca tu să prăpădești
 Averea celor ce asudă...

AȘTERNE-MI...

Așterne-mi patul mamă,
 Să dorm pe albe perne.
 Eu am păcate negre,
 Și lacrimi eterne.

Zadarnic vreau lumină,
 Tot numa ciapa-mi vine.
 Eu am murit în alții,
 Ori ea muri în mine...

S P L E E N

Toți se sărută, toți se resfață.
 Eu sunt judecat la neviață.
 Eu sunt judecat la bucuria altuia.
 Să văd fericirea altuia,
 Și să-mi văd jelea mea.

Eu nu pot culege flori și sărut,
 Vai, sunt osândit la pace.
 Să-mi fie paharul plăcerii neumplut,
 Și să nu știu ce face...

T A B E S

I

Stau lângă mare și privesc în soare,
 În ochi îmi râde o fată și pieptul ei e'n floare.

Și fata râde. Și floarea sânelui e caldă...
 Sufletul meu în mare se scaldă.
 Și fata plânge blăstemul de floare.
 Ea plânge, că nu mai știu privi decât la soare...

II

Apune soarele, apune.
 Vine umbra. Vai, tremur. Umbra vine.
 Și taina care spune...

Mor toate gândurile bune.
 Iși cască 'ntunerecul gura spurcată.
 Apune, soarele, apune

Și o fată
 Plânge în umbră. Și tot plânge o fată.
 Apune soarele, apune...

III

A fericirii lume
 Nu ne mai povestește.
 În noi nu este viață.
 Și dragostea postește.

Nu ne mai cheamă noaptea.
 La cânt și 'mbrătoșare.
 În suflet ne e moarte,
 Și bătrâneță mare.

Și ochii mi nu au cearcăni —
 Plăcerea nu ne fură. . .
 Tu nu-ți mai muști iubirea
 Pe tânăra mea gură.

Instreinați cu totul,
 Ședem plângând la masă.
 Un pat își umflă perna,
 Și nouă nu ne pasă. . .

VIITORUL

Toți oamenii ies la poartă.
 Geriul e roșu. . .
 Plâng toți. Și rād și blastămă toți.
 Arde. Arde.
 Ori renaște lumea moartă.
 Geriul arde și zeii pier toți.
 Vine un nou soare. . .
 Vine o dimineață mare. . .

Și oamenii blastămă și plâng și cântă.
 Geriul tot arde și vin de departe
 Oamenii noi și doinele moarte
 Apun în noaptea frântă.

NAVA ROȘIE

Plutește o navă roșie
 Pe sa vieții neagră mare.
 Nuzi soare —

În câștig pierdut în gânduri
Zadarnic vrei s'ajungi la zori
Marea trăește: tu mori.

SINISTRU CLOPOTELE

Sinistru clopotele sună,
ocanele mai sfinte, sună
ocanele mai sfinte sună.

Clopote e numai pace.
ocanul nici când nu mai tace
ocanul nici când nu mai tace

Întarea clopotului sună
vreme și a lume bună
Întarea clopotului sună.

ocanele vai, câte-ar spune
e le-ar fi glasul rugăciune,

L U N A

Lunași varsă tot argintul
 Pe lumea 'ntristată,
 Eu privesc plângând, la lună,
 Lunași minunată...

Lunași albă, lunași sfântă,
 Strălucităși luna...
 Și în sufletul meu plânge
 Noaptea totdeauna.

A R D E...

Arde 'n sobă focul
 Și privesc în el.
 Foc. Foc.
 Eu privesc în foc.

Ardă lumea 'ntreagă,
 S'o privesc răsând.
 Foc. Foc.
 Să privesc la foc.

Dar ș'atunci în moarte.
 N'aș putea privi.
 Foc. Foc.
 Moartea n'are foc.

B E A I...

Beai... Beai...
 Și tot mai turburi țis crierii...
 Afară cântă grierii...
 Beai... Tot beai...

Se face noapte și tot beai.
 S'așează noaptea pe tine...
 Altă ziuă vine.
 Și tot beai.

Și tot zadarnic beai.
 Acelaș suflet îți geme...
 Tu, picur în vreme,
 Zadarnic veșnicia vrei s'o beai...

AL AMINTIRILOR

Mi-ai zis: tot mă sărută,
 Sărută-mi sufletul din mine,
 Să-mi curgă toată viața 'n tine,
 Mi-ai zis: tot mă sărută.

Și tot te-am sărutat.
 Te-am și cântat, te-am și mușcat.
 Te-am stors...

Din sângele-ți am tors
 Al amintirilor biciu minunat,
 Cu care tot te bat, tot te bat...

AȘTEPT

Aștept mereu și nu știu ce aștept.
 Aștept o fată să-mi vie la piept.
 Aștept un blestem, ori un cântec aștept.
 Și nu știu ce aștept.

Cu ochi aprinși aștept. Și tot nu vine.
 Nu vine nici rău, nu vine nici bine.
 Mor toate morțile în mine.
 Și renasc toate viețile.
 Și tot nu vine.

* Aștept, aștept. Și nu știu ce aștept.
 Aștept, lumină ori noapte?
 Aștept, viață ori moarte?
 Aștept, Aștept. Și de departe
 Mă chiamă ale beznei șoapte...

MARIA MEA

Maria mea frumoasă, Maria mea păgână
 În ochii tăi e noapte și aur ai în mână.

Ieri, dragă, n'aveai aur. Și astăzi ești bogată.
 Maria mea frumoasă, Maria mea curată.

Ai fost... Parfum revarsă veștmântul tău
 Tu vii dela iubire, căci fața tai cu zare...
 [de floare

Și tremuri de rușine, Maria mea păgână ...
 Aduci atâta jele în aurul din mână.

Pe un aur tu vândut ai iubirea ta de fată,
 Maria mea frumoasă, Maria mea curată.

CURATĂ NOAPTE

Curată noapte, plină de 'ntristare,
 Ascultă draga mea cum plânge...
 Eu plâng, căci nu mai cred în soare,
 E veștejit' a vieții floare,
 Și mi sună 'n suflet
 A trecerilor veștedă cântare.

Afară vântul,
 Și stelele nu știu să râdă.
 Și luna 'nădușită 'n ciază hâdă,
 Nu luminează cu argint, pământul.

Vai, tot mai stinse's visurile noastre,
 Și tot mai neagră geme huma.
 Să știm, am blestema acuma
 Cântările și zorile albastre,
 Ce ne'au legat de'olaltă,
 La fericire sfântă.
 Să fim vâslași pe o navă frântă,
 Ce pe'a durerii mare saltă...

Să fim priebgii jelilor intime,
 Vrăjiții unei primăveri,
 Când serile erau ale iubirii seri,
 Când nu credeam în adâncime.

.....
 Azi suntem morții vieții noastre moarte,
 Absint, opiu și morfină
 Durerea noastră o alină, —
 Și zorile's tot mai departe...

T R E N U L

Tren, vine tren negru.
 Aduce lumină.
 Vin oameni noi, elei, elei,
 Tren, vine tren negru.

Vă 'nchinați 'nainteai lui.
 Aduce viață.
 Vin oameni morți, elei, elei,
 Tren, vine tren negru.

IN SÂNGELEMI DORM

In sângele mi dorm morții
 Și viața lor mă bate...
 În mine râde moartea.

Eu sunt, c'am fost odată.
 Voi fi și nu știu cum.
 Am fost să fiu.

O viață începută,
 Eu o sfârșesc în mine.
 In sângele mi dorm morții.

VINE, VINE

Vine, vine, cine vine?
 Vine vremea după mine.

Și mă cere, și mă cheamă,
A pământurilor mamă...

Și în mine vieța plânge,
Am atâta creer și sânge...

Sângele la vis mă cheamă,
Creerul visul mi-l destramă.

...

PRIMĂ...

« Arată-ți sînul ». — Tremura feciorul.
Și learfa bătrână râdea.
« Arată-ți sînul ». — Tot plângea feciorul.
Și learfa tot râdea.

La dus la un pat mai alb c'a ei viață.
Și i-a spus să facă ce vrea...
Și feciorul tot tremura.
Și sângele murea în sfânta lui față.

Și când se trezi din amorțeală,
Feciorul a 'nceput să plângă de greață.
Learfa bătrână, sătulă de viață,
Sta goală.

CIAȚA, CIAȚA...

Nu mai cred în tine.
Sunt robit de morți.
Ciața vine.

Sufletul mi-l porți,
Prin stele și morți.

Tot aș cere viață.
Și se stinge 'n mine
A iubirii dimineață.
Vine alba ciață.

Și plutesc mereu
Valurile jeli,
Mirele Ophelii
Nu mai cred căs eu...

Nu mai cred în tine,
Sunt robit de ciață.
Moare 'n mine, moare 'n mine,
Dragostea de vieață.

Vine alba ciață,
Viață, neagră viață.

AȘTEPTARE

În bordeiu s'a stins lumina,
S'a sfârșit pânea pe masă —
Și flămânzi bocesc copiii,
Tatăl nu vine acasă!

Viscol geme la fereastră...
Și e frig. Și rece-i soba...

.....
— Sună 'n curtea pușcăriei
Sub spânzurătoare, toba...

NOAPTEA

Geme noaptea
 Și luna lăcrăma,
 Argintul ei,
 Pe ramuri curgea
 Și jelnicii tei
 Plângeau de taină.
 A morților daină,
 Pe căi se sbuciuma.

Un om tăcut venea.
 Și par'că zâmbea.
 Pășea sfios,
 Și nu se oprea;
 În mână avea
 O cruce și o secure...
 Și crucea o săruta,
 Când tremura...
 Iar din săcurea sângerată.
 Citea o dragoste de fată...

PLUGARUL

Plugul ară, plugul ară...
 Și în urma lui e sară.
 Plugul ară, plugul ară...

În zadar ari măi frățâne.
 Soarta ta e tot de câne.
 Tot de câne...

Plugul ară... Și boerul
 Munca ta o odihnește.
 Bogăția lui tot crește.

Plugul ară, tot te ară.
 Ară viața ta amară,
 Plugul ară, tot te ară.

Și când vieța ta se curmă,
 Plugul râde și tot ară...
 Vesel, căci rămâi în urmă...

STRIGOI...

În mănăstire, pustnicii bătrâni,
 Hohotesc și beau și se sărută.
 Afară urlă câni.
 Noaptea de altcum e mută.

Fereștile strălucesc în zare —
 Și cine le vede tremură și plânge.
 Acolo s'adună la nunta de sânge,
 Pustnicii gârboviți de soare.

Și râd și hohotesc și vântul tot urlă,
 Și noaptea e tot mai adâncă.
 Se bat valuri de lună pe-a schitului stâncă.
 Ș'un diavol nebun cântă 'n turlă...

PRELUDIUL EXTAZULUI

Blestămând m'ai părăsit
 Aleluia dragă.
 Și zîmbind te-am regăsit,
 Mândro, tu, pribeagă!

Nu te mustru, nu te bat,
Soața mea păgână...
Ochiul tău nu l'am uitat,
Nici alba ta mână.

Sânul tău, ce a bătut
L'al meu piept odată...
Astăzi iar m'a renăscut,
Să-ți cer trupul, fată.

Să te am, să nu te pierd,
Să trăiești în mine.
Beat de cânt să te desmierd
Până noaptea vine...

Aleluia! ai venit
Să mă speli de jele.
Te iubesc, căci m'ai iubit,
Fără gânduri rele.

Te iubesc. Și nu te las,
Să te duci din brață.
Până ai în suflet glas,
Și sânge în față.

Să-ți storc viața, să te plâng.
Soartea mi-este dată:
Cu iarna mea să îți stâng,
Focul tău de fată...

II

În odaia mea tăcută
Te așteaptă patul moale.
Perini albe, perini bune...
Vino dragă, vino dragă
Să pășim pe-a nopții cale...

Sângele îmi arde trupul,
 Pieptu~~mi~~: floare irosită...
 Vino, să te mușc cu dinții,
 Vino dragă, vino 'n brațe~~mi~~,
 Dragostea mea veștejită! —

Să uităm, că suntem bolnavi
 De cântare și iubire, —
 Tu să~~mi~~ fii mireasă albă,
 Cea mai bună, cea mai albă,
 Eu să fiu negrul tău mire...

În tăcerea minunată,
 Numai pieptul nost' să bată,
 Și 'ntr'o 'mbrățișare sfântă,
 Să uităm viața toată.

SIRENA FABRICII...

Fum gros se 'nalță 'n cer.
 Sirena fabricii sună.
 Oameni palizi de visul nevisat,
 La poartă se adună...

Și nu grăesc, și nu se căesc,
 Ai crede că nu trăesc;
 Iși șterg ochii și n'au răgaz să plângă,

Fum gros se 'nalță 'n cer...

Palatul din vecini
 De chiote și de pocnet de sticle răsună.
 Lăutarii cântă dragoste din strună...

Sirena fabricii sună, tot sună...

A VENIT UN DOMNIȘOR

A venit un domnișor
 La ogor.
 Fete vru să 'mbrățeze,
 A venit un domnișor.

Tot privea la sânul lor,
 Domnișorul, domnișor,
 Tot privea cu dor, cu dor,
 Domnișorul, domnișor.

...Și când vru să 'mbrățeze,
 Fetele-au fugit țipând,
 Le veneau în gând
 Domnii care râd văzând,
 Mamele născând,
 Mamele născând...

A venit un domnișor.

ORAȘ BOLNĂVIT...

Oraș bolnăvit de viață,
 Tot oameni stinși pe ulițele tale,
 Tot jale,
 Pe fiecare față.

Și oamenii așteaptă plângând de slăbiciune,
 Așteaptă senzație mare.

.....
 ...Și vine din apusul otrăvit de soare,
 Un car de fân cu miros tare.

.....
 Orașul tresare.

POEZII

IN ZORI

I

Bordeiu bătrân de jele
Copiii dorm de trudă.
Visează visuri grele.
Și fața lor, și fața lor,
De lacrimi li-i udă.

Și mama îi sărută,
Trezindu-i tremurând:
«Treziiți-vă la muncă,
L'a domnilor poruncă»...
li tot sărută.

Copiii se trezesc pe rând.

II

Palat trufaș de aur...
In sală de mătăasă
Copii bolnavi de miere
Visează de balaur.

Și mama lor la masă,
li tot privește blând:
«Dormiți, dormiți în pace.
In fășii de mătăasă».

li tot privește blând.
Și vieța par'că tace.

VIAȚA DE MAHALA

I

'Naintea caselor de larmă.
Doi oameni s'au aprins la ceartă.
Femeile la poartă
Țipând, tot mâinile își sfarmă.

Deodată' cuțitul strălucește,
Un om răcnește.

Și unul cade plin de sânge.

Intr'un bordeiu lângă perdele
Atâtea fete rele.

Și una plânge.

II

A murit copilul lui Ștefan.
Mare boală: ciurma l'a dus.
Venit'au chiar domnii din sus
Să vadă copilul lui Ștefan.

Și lumea se mira și invidioasă
Privește l'a lui Ștefan casă.

.....
Atâția domni la 'nmormântare...
Vezi, ce noroc cu boala mare!...

III

Vine o căleașă bogată.
In ea o fată...
Toți o cunosc, toți râd de ea;
Doar s'a făcut rea...

Și-a vândut trupul și azi e bogată.
 Și haina ei e parfumată...
 Și trupul îl poartă căleasa,
 De mâncări și beuturi e grea masa...

...Dar când n'o vede nimenea, atâta

[plânge

Și'n mână haină sdrănturoasă strânge
 Și tot o sărută, visând copilăria,
 Când întindea în colțuri pălăria...

F L O R I L E

Am cumpărat flori.
 Mi le-a vândut o fată.
 Erau albastre zori.
 Și dormea lumea toată...
 Și când mi le-a 'ntins
 O mână firavă și mică,
 Florile le-am privit,
 Cu dragoste și cu frică...

...Simțeam că în ele
 Au înflorit lacrămile mele,
 A 'nflorit a fetei jele;
 Un vis de stele,
 Și toate gândurile rele...

.....
 Și mă 'ngrozeam de flori...
 Căci mi le-a 'ntins o fată,
 O fată care nu doarme în zori...

O fată care nu visează 'n pernă,
 O fată care vede foame.

Fugiți fantoame...

.....
Am cumpărat flori.

.....
Erau albastre zori.

HUMANITAD

Veneau tăcuți din depărtare,
Bărbați bolnavi de o sete mare...

În urma lor râdea cântare:
Și flori și râu și ochi și soare...

Înaintea lor răcnea pierire:
Și chin și lanț și răstignire...

Mergeau tăcuți în depărtare
Bărbați bolnavi de o sete mare...

.....
Se tot duceau cătând o cale,
Pe care nu mai este jale...

Și căutând cărarea sfântă
Au tresărit în noaptea frântă...

... În cimitir aflau o cale —
Și nu mai lăcrămau de jale...

MORS MAGNA

O față roșie,
 Mă tot gonește,
 Mă tot gonește,
 În clipe rele,
 Și tot rânjește,
 O față roșie.

O față roșie,
 Îmi râde jele,
 În clipe rele,
 Îmi râde jele.
 Și mă gonește,
 Și tot rânjește.
 O față roșie.
 O față roșie.

O față roșie,
 Cu negre crețe,
 O față roșie,
 În mii de fețe,
 Mă tot gonește,
 Și tot rânjește...

NAVA VIEȚII

Nava vieții, nava vieții
 Mi s'a frânt,
 Am avut catarg prea tânăr,
 A fost mare vânt —
 Nu mi zîmbește de departe
 Nici un far,
 Vânturile tot mai aspre mi par.

Și răcnește marea vieții,
 Valuri mii...
 Dimineață a credinții
 Nu mai vii?...

A NOPTILOR

A nopților adâncă pace,
 A nopților poveste sfântă,
 În sufletul meu moarte cântă,
 A nopților adâncă pace.

Cântarea primăverii mele
 S'a stins în bulgări de țărână,
 M'a prins a morții albă mână —
 Și tot privesc plângând la stele.

Acoloși viața mea de viață,
 Acolo jalea n'are față,
 Acolo nu e chin și ciază.

Acoloși viața ne 'ncepută.
 Acolo moartea nu e mută...
 O, de-aș fi stea în veci pierdută!

CURG...

Curg valuri de lumină pe ulița mea moartă,
 Pândește dimineața să nu mai stau la poartă,
 Pe mine nu mă cheamă a patului caldură,
 M'a sărutat a nopții înfierbântată gură.

Când toată lumea doarme în pace 'nvăluită,
 Eu stau visând la poarta de nopți îmbătrânită.
 Și tot privesc cum vine albastra dimineată,
 Înaurând cu soare a 'ntunecimii viață.

.....
 Curg valuri de lumină pe ulița mea moartă,
 Pândește dimineța să nu mai stau la poartă,

.....
 « Sărman sclav al durerii cu inimă deșartă...
 Te așteaptă, tot te așteaptă o veșnic mută

[poartă ».

PARALIZIE

Odaia 'mbracă haina nopții...
 Pe patul alb un om se sbate...
 Tic-tac-ul ciasului adoarme.
 Și clipe vin nenumărate...

Vedenii roșii de mânie
 Se 'nșirue pe patul rece —
 Și omul simte că în suflet,
 Al morții lung fior îi trece.

Vai, câte nopți bătrâne! cheamă
 La visuri negre de durere...
 Și nicio rază de lumină
 Privirea stinsă n'o mai cere...

MUNCITOARE...

Sdrențe negre, sdrențe hâde,
 Nu e lumea de mătăasă...
 Câte fete nu știu râde,
 Câte fete plâng și coasă!

Alta lenea lor și-o poartă
 În căleasă parfumată,
 Lumea voastră este moartă,
 Viața blestem vă arată...

Visul vostru nu răsare,
 Fiorul de-a cere pâne
 Il omoară. — Și cântare
 Gura nu știe să 'ngâne...

.
 Și munciți;

.
 muncind în taină.

Trece-a tinereții floare.
 Imbrăcând a nopții haină
 Dispăreți în umbră mare.

Voi pieriți. Dar sdrențe hâde
 Tot mai sunt lângă mătasă...
 Vin fete ce nu știu râde,
 Și tot plâng, tot plâng și coasă...

EVENING STAR

Te iubesc.

Mai mult nu știu spune.

Tu ești a vieții dimineață,
 Ș'al vieții mele soare-apune.

Te iubesc.

Cu blestem și cu rugăciune

Ți-aș tot spune
 Te iubesc, te iubesc.

Te iubesc, căci ești altar ce nu mă 'nchină,
 Te iușesc, căci fugi de mine,
 O, de te-aș ști lovi cu tină,
 Eu cred că te-aș iubi mai bine.

NOAPTE IN CRÂNG

Aus meinen grossen Schmerzen
 Mach' ich die kleinen Lieder...

Noapte tot mai noapte;
 Tremură plopilor,
 Fâșâie suflete rele.
 Vai, tot jele.
 Simțesc că te apropii,

Ochii mi tot mai tulburi...
 Tremură 'n sânge.
 Brațele mele, brațele mele

Te-așteaptă să știu plânge.
 Să știu plânge.

P A R I S

I

Îam dat aur și mărgele, briliante și rubine,
 Ea trăia în bogăție. Mă iubea numai pe mine.

Imi spunea povești atâtea, când o 'mbrățișam
 [cu jele.
 Se mira de focu mi tânăr și de lacrămile mele.

Imi zicea că sunt Apolon, că altar mi se pala față.
Eu cetiam din ochii vineți, poezia mea de viață.

Li ziceam că e ca Esther, pătimașe ca Iudita,
Ea râdea de lumea veche și râdea ca Fericita.

A trecut iubirea... și azi Esther e uitată.
Azi e lumea iarăși nouă. Viața are nouă față.

I

Luna încă doarme albă pe sa cerului pânză sură,
Tu zaci încă tot la sânu mi, gurași geme pe sa
[mea gură,

Ne iubim cu atâta viață și tot ni se stinge fața.
Mă sărută. Vine cița...

Vine bezna... Morții zilei... Tot trecutul
[nostru vine
Vine un blestem, ori o rugă după tine.

Și tu tremuri. De departe un plâns te cheamă.
Plânge, plânge o mamă.

DELA SAPĂ VIN...

Dela sapă vin țeranii
De pe față le plâng anii,
Câte chinuri, câtă trudă,
Și de lacrimi față udă...

Vin țeranii cu sfială,
Suflet plin și străiță goală...
Și cum vin din depărtare
Înroșește sfântul soare...

Și cum vin storși de oboseală,
 O căleasă vine 'n fală...
 În căleasă domni și doamne,
 Cât parfum și aur, Doamne...

Și pe lângă ei când trece,
 Li atinge fior rece.
 « Vai, acei ce s pe căleasă,
 Mâncă grâul nost' pe masă »...

SECERIS

Plaiuri de verdeață, viață, multă viață,
 Lacrimi pe-a mea față;
 Vai, eu nu văd plaiul, eu văd numai sclavul,
 Cum asudă 'n plaiuri de verdeață.

Și când munca-i trudă, și când toți asudă,
 Când recolta de durere și de plâns e udă,
 Domnii cei mari la răcoare,
 Se ascund de vânt și soare
 Și râd de a vieții trudă...

QUOD VULT DEUS...

1
 A vuit codrul.
 Codrul a urlat.
 Teii lui, mii și mii,
 Albi s'a scuturat...

Intr'o casă.
 Ghiață.
 S'a stins o viață,
 Căminul s'a stins de ghiață.

A vuit codrul.
 Codrul a urlat:
 « Eu am tei mii și mii
 Și un cămin totuși a înghețat »
 Un cămin a înghețat.

A vuit codrul.

A Z I

Azi, ne răpește viața
 Mașina și fabrica,
 Ne veștejește fața...

Azi, n'avem somn și tihnă,
 A domnilor odihnă
 Ne fură dimineața...

Azi, plângem storși de boală,
 Nevastra noastră, pală,
 Neșarată masa goală...

Azi, da, ... Dar vie mâne
 Lanț greu, ori albă pâne,
 Să ne aducă *mâne*.

Ori să murim în sânge...

.....
 Copilul azi de plânge,
 Dar mâne lanțul frânge...

EGO HOMO . . .

V'am spus o doină nouă, jurați de vreți pe ea.
 V'am arătat că lumea e bolnavă și rea.
 Din sufletul meu stors-am dureri ce n'ați simțit,
 Jurați de știți pe cruce: *cântarea* a mințit?

Voi ați văzut mătasa eternelor măririi,
 Eu am văzut cununa martirilor martiri,
 Voi ați căzut la tronul de aur bolnăviți,
 Eu vreau să spun că altcum de-acuma să-l
 [priviți.

Să înțelegeți spusa Hristosului Hristos:
 « E carnea numai carne și osul numai os ».
 Frățân e împăratul cu cerșetorul sclav,
 Din doi, se face odată veșnic tăcutul prav.

.
 V'am spus o doină nouă, jurați de vreți pe ea,
 V'am arătat că lumea n'ar fi să fie rea.
 Din sufletul meu stors-am dureri ce n'ați simțit.
 * Cu doina cea mai doină, eu, omul, am venit . . .

1

POEZII
(1914—1944)

DIN VERSURILE TRISTE: ANNIE

Contesa şedea pe un scaun de argint. Ochii ei
[erau albaştri.

Am băut şampanie multă.

Contesa a vrut să plângă.

A poruncit lăutarilor să cânte vesel, căci veselia
[lăutelor stoarce lacrimi.

Şi la masa de aur au cântat Țiganii negri, din
[lăute roşii.

Strunele străluceau în soare, căci lacrimi tre
[murau pe ele, ori zâmbet.

Şi merele coapte din grădină răsufiau; parcul
[verde... crinii albi...

Şi am băut şampanie vreo zece pahare; şi lăutele
[au început să cânte.

Contesa ofta şi eu am cântat:

— Sânt feciorul popii dela Cluj, mama mea
[foarte bătrână.

Biserica de lemn — pâinea amară.

Brazda nu fuge după plug — doinele triste,
[căci fetele vin grele acasă,

Şi în curtea noastră plâng şapte dureri.

Dureri cresc în nucul bătrân şi el ne vorbeşte
[de Iancu,

Durere curge din izvor —

Dureri cresc din flori şi în munţi dureri
[se ridică,

Căci durerea a făcut morţi pe morţii noştri.

Sânt feciorul popii dela Cluj — tata s'a dus
 [cu furtuna,
 Mai departe s'a dus decât moartea.
 In biserica de lemn cântă bătrâne, căci nu crește
 [grâul tânăr,
 Și în urma plugului cad mereu plugarii.
 Pe unul îl oprește boala, pe altul femeile rele,
 [pe altul orașul,
 Și 'n brazdă licăresc lacrămile mele.
 Oh, durerile, durerile, contesă, mă omoară.
 Căci sunt feciorul... popii... dela... Cluj...
 Contesă, Contesă adesea mă muștră ochii tăi,
 Căci sunt atât de frumoși cum hâzi numai
 [plugarii pot fi,
 Adesesa, când văd mătasea hainelor tale roșii
 Mi-aduc aminte cât de palidă e mama.
 Contesă, Contesă, adesea când vă îmbrățișez
 [în delir,
 Mi-aduc aminte de acei pe care îi resping
 [suliți...
 Adesea, când curge șampania râu pe masa ta,
 Mi-aduc aminte de acei ce nu mai au lacrimi.

Contesa ședea pe un scaun de argint. Ochii ei
 [erau albaștri.
 Insera... Incepu să numere stelele.
 Stelele frumoase.
 Și lăutele cântau, cântau
 Și un ultim adio venise din soare,
 Căzuse pe strune,
 Fugî prin sufletul meu, ca o verigă gonită
 [într'un cavou,
 Oh, și m'a ars raza muritoare de soare.
 Oh, raza aceea m'a chemat înapoi...
 La mamă... In gradă... Sub nucul bătrân...
 Acolo este o bancă... Mai trăește Anicuța?

Și Contesa număra stelele: două, trei, zece...
Mai latră după corbi dulăul? Spune, roză,
[ce faceți voi acasă,
Mă mai cunoașteți și mă mai iubiți?
Se 'ntinde seara hora 'n jurul casei noastre?
Mai cântă fetele când moare-o fată mare?
Mai sunt copii ce-asvârl flori roșii după
[necunoscuți?
Contesa porunci să cânte lăutele mai tare.
Contesa înțelese că în mine s'a trezit cuvântul
Ce-a adormit în sufletu-mi ucis.

Contesa înțelese că 'n mine vrea să râdă mama
Cum numai mama știe să râdă când sunt singur.
Contesa înțelese că în mine și-au trimis
[chemarea florile,
Pădurile și stâncile și morile,
Și fetele cu flori de busuioc, moșnegii cu toiag
[de nuntă,
Și soarele ce m'a trezit și m'adormise de atâtea ori
Contesa porunci lăutarilor. Și lăutele au început
[să țipe,
Căci strunele lor se luptau cu sufletu-mi.
Și am rămas învins.
S'a înserat în parc.

Doar scaunul de argint mai lumina...
Contesa... Contesa... Lăutele... Lăutele...

UNDE SE DUC?

Unde se duc morții, unde se duc?
În o altă lume, în care întunerecul este soare
În care nu împietrește piatra, nu înflorește floare,
Și toate sunt pentru că nu sunt,
Morții unde se duc?

Pământul îi leagă, se fac praf și cenușe,
 Și poate nu ajung până la tainica ușe
 Ce închide izvorul luminii și împărăția de stele? . . .
 Unde se vor duce cântecele și durerile mele
 Ce, trecătoare, în mine le port,
 Unde mă voi duce de voi fi mort?

De voi fi mort, simt unde mă voi duce,
 Voi sbura din pământ, de sub cruce,
 Un zâmbet voi fi pe buze de copil,
 Voi fi poate o înserare de April,
 Voi fi o frunză . . . ori voi crește ca un munte,
 Voi fi un val de mare, ori brazdă pe-o asudată
 [frunte

Voi fi un cântec ce voi amărî pe strune,
 Ori voi fi codru ce plânsul își spune,
 Ori poate nu voi mai fi nici moarte, nici viață
 Numai deasă și neînțeleasă ceață
 În care va porni copilul meu să-mi caute amin
 [tirea . . .

.....
 Unde se duc morții să nu ajungă nicăiera?

P A R C U L

Parcul îmi era prieten, cunoșteam
 Toate cărările lui;
 Se cutremurau brazii când visam
 Și zorile de-atâtea ori m'au găsit în geam,
 Fără urma somnului.

Toate florile din parc m'au iubit
 Și fiecare, ca o femeie înflorită mi se oferea,
 Florile cunosc pe-acel ce mult a pățimit. . .

Fiecare frunză, fir de iarbă, cântecele mi le
 [cunoștea,
 Chiar și vântul să-mi asculte cântul,
 Din grăbitu-i drum înainte-mi se oprea.

Totuși am avut în parc și eu dușmani,
 Și furnici cu treburi mari
 Cu inimi mici,
 Mult s'au supărat pe mine,
 Căci adesea stam visând în calea lor...
 O, iertați-mă, furnicilor!...

SCRISOAREA MARIANNEI...

Am primit scrisoarea-ți bună
 Și închis în plicul ei,
 Mi-ai trimis parfum de tei,

O, Paris.
 Ești numai vis,
 Adormit, un glas de lună
 A adus plicul închis...

Reapare viața noastră
 Dispărută sub perdea
 Cerul stă deasupra mea...

Bulevardele uitate
 Reapar iluminate
 De-a trecutului lumină.

Poate un glas de mandolină
 Și acum stă sub balcon.
 Poate a rămas în uliți
 Tinerețea noastră bună

Ca un glas de gramofon.
Poate e aceeași lună
Ce sărută piatra rece
A lui I. H. MacMahon...

In tavernele de noapte
Carmencita ne așteaptă
Și, frumoasă și deșteaptă,
Ne oferă mere coapte...
Joseph Lindreaux, e tot chelner
Și e tot mai verde fracul,
Pe Pierre nu-l duce dracul
Când ascunde 'n pernă acul...
Tot aceleași fete triste
Sânt în Cafeneaua Mică
Și același as de pică
Stă în mâna doamnei Nora,
Când așteaptă 'n lacrimi sora...

Concierge-ul e tot Orbul?
Și Japonia e acasă?
Tot mai ai narcisi pe masă?
Ai uitat pe Poe, cu Corbul?

A fugit un veac 'nainte,
Anii mei cu dânsul fug.
Și ca Huss sânt azi pe rug
Pus, pentru păcate sfinte...
Pe obraji mor trandafirii
Vremea brazda ei o ară,
Nu se întoarce rostul firii
Iarna nu e primăvară,
Zâmbetul dispore 'n noapte,
Cum a dispărut odată
...Citta cu merele și coapte.
Vântul a 'nceput să bată.
Bate cineva la poartă:

Loviturile*i* sunt dese.
 Poate e femeia moartă
 Și vrea sufletul să*mi* țese.
 Clocotesc păduri afară
 Vânturi urlă 'n horn și 'n turlă,
 Nu mai vine primăvara,
 Și afară lupii urlă.

Ce faci tu pe vremea asta
 În ai cui ochi tu te miri?
 Măinele*ști* sunt trandafiri,

Cine bea mirosul lor?
 Eu în plâns de fluer mor
 Și*mi* așterne 'n noapte vântul
 Sufletul țesut în nor.

Când e prea curată lună
 Sufletu*mi* la ușă*ști* sună
 Ca un palid călător...
 Mariannă... Mariannă...

VERSURI

(DUPĂ EDGAR VAN LESTER)

I

Afară viscolește și un diavol plânge 'n horn.
 Eu în paharul chinurilor, din sângele meu torn.
 Beți voi, ce sunteți mari și tari, voi, fericiți
 [și sănătoși,
 Eu tac și sufăr în lumea celor sgomotoși.

BALADĂ ARDELEANĂ

« La noapte ne vor ataca urșii ». Cu groaza
[în ochi

Ne spunea Mitru.

În vârful Muntelui, aproape de Dumnezeu

Simțind mirosul parcă al stelelor,

Inchiși într'o colibă, am venit din Cluj,

Ca să ne vindecăm plămânii ciuruiți de războiu,

Să ne mirăm în calicea florilor albastre de munte,

Să ne adâncim privirea fierbinte în apa de izvor

[rece

(În care nu și-au spălat niciodată femeile piciorul).

Și în căsuța de lemn, nu eram

Decât noi trei: eu, prietenul și Mitru.

Noi, seladoni, cari ne-am uitat geamantanul

[în Paris,

Ori poate tinerețele noastre...

El, Mitru, prost și bun, frumos ca un cireș,

Sdravăn ca un atlet de piatră, ce ne torturează

Conștiința anilor noștri de student

Adânciți în fundul coridoarelor umede...

Și Mitru își făcea cruce.

Simți mirosul de vifor, trăsnetul începu să scrie

Cu litere de foc povestea nemuririi.

Paserile mari se ascundeau sub ramurile fagilor

[moșnegi

Fugea lumea furnicilor, a fluturilor, a șoarecilor

[și a tuturor celor mici,

Cerul era sur, murdar de nori,

Și coliba tremura ca o femeie bătrână,

La fereștri se adunau stropii de ploaie...

« Evoie Bacchus... Rue de Grenelle.
 Armand Colin... Rachilde... Teatrul
 [din Louvain.
 Frumoasa Jeanette...
 « Parisul! Parisul!!!

Și prietenul meu îmi strângea mâinile și declama
 [neliniștit:

« Am venit în munți, căci ne-a blestemat
 [războiul,
 « Cerșim aurul dimineții, seva fragilor,
 [dulceața apei,

« Am cerșit ani mulți, sănătoși și buni,
 « Și poate la noapte ni se va răsturna teoria
 « De-a fi elevi ai lui Rousseau: *retour au*
 [*forêt!*...]

« Browning-ul? Nu ne apăra împotriva
 « Furtunii și împotriva uriașelor măsele de urs,
 « Ce se vor străpezi de oasele noastre... ».

Și Mitru își făcu neconținut cruce,
 Numără norii, ori poate număra clipele,
 În ochii lui apăru zâmbetul fricei, ca pe buzele
 Mamei ce naște un monstru:

« Ne vor atăca urșii! O, domnișori,
 « Ne vor atăca urșii ».

O, ce chin îmbrătoșarea lor.
 (Nu al Laurei lui Petrarca
 Șoptea prietenul).

Și i se întunecau viorelele din ochi
 Pe buze i se albi spuma.
 Prost și puternic, Mitru
 Se înmuia de plânsul ascuns.

Trăsnetul culca la pământ fagi și brazi,
 Tunul ceresc durduia (Sfântul Petru este tunar...)
 Biciul vântului începu să are dâre de plâns.
 Și în vârful muntelui,
 Noi, doi, botezați de Rousseau și de Eau de
 [Cologne-ul doamnei de Stael,
 Strângeam mâinile bunului și prostului Mitru.

Am fost și noi treimea îngrozirii:
 « Ne vor atăca la noapte urșii,
 « Și cu trupul nostru își vor toci ghiarele,
 « Vor suga din craniul nostru creerul,
 « Ne vor bea ochii și părul nostru
 (Pe care l-a mângâiat Madame la Comtesse
 [de Ségur)
 « Se va ciufuli în botul urșilor ».

Glontele războiului ne-a ridicat la munte,
 Și ne va coborî falca ursului în pământ.
 — Mitrule, Mitrule,
 Cu săcuri, ori cu rugăciuni să ne apărăm.
 Să nu ne dăm vieața scumpă!
 Să nu ne dăm vieața!

.....
 În zorii zilei ne-am trezit.
 Viforul de astănoapte a dispărut ca un vis.
 Mitru a început să doinească
 Era frumos și tare și bun și prost
 Ca un om de prasilă.

Eu am început să cetesc o carte de Voltaire,
 Iar prietenul meu, își scoase din buzunări oglinda
 Și se privi lung.
 Cu batista își șterse gura, pe care străluceau roșii,
 [stropi de sânge, mărgăritare T. B. C.
 — Războiul... Dați-ne tinerețele!
 — Urșii... Urșii... Urșii!...

VÂNTURILE NOPTII...

Vânturile nopții scutură afară
Arborii tăcerii.

O, încete plânsul! Sufletele doarmă!...

Nu mai vine zarea, tot mai noaptea
Mă cufund în lacrimi,
Unde-i mâna albă care să mă scape?

E miros de moarte, nimeni nu răspunde,
Nu e om pe lume...
A pornit furtuna pe 'nverzite ape.

Sufletu-mi de spaimă în bucăți se sfarmă,
Unde-i Ceriul, unde?
A 'nceput blestemul groapa să mi-o sape.

De ce nu-mi răspunde?...

Vânturile nopții scutură afară
Fără încetare.

Unde-i alba mână, să mă scape, să mă scape?

Nu este scăpare.
Soare nu răsare.
Bezna-i tot mai mare.

Și în zorii zilei, mă trezesc cu groază:
Am murit azi noapte...
M'am trezit în soare, rătăcit din umbră.

Am rămas pe buze-ți, alba mea femeie,
Am rămas în șoapte.
Să mă porți la sânu-ți ca pe-o sfântă chee...

CĂTRE IDEAL

Să nu vă supărați: e un adagio de toamnă,
 Cum sunt cântările copiilor orfani pe ulițele
 [italiene,
 Când trece un automobil.

În blănuri, încălzit de termofor, e poate sufletul
 [celor bogați,

În străluciri de briliante ochii stinși ai unchilor
 [americani.

Să nu vă supărați, că stăm de vorbă,
 Voi cetitori și eu ce spun cuvinte grele,
 Pietre aruncate în așis,
 Strigătele celor uciși,
 Blestemul mamelor înșelate;
 Nu pot să fiu prea blând și dulce,
 Ca o bomboană oferită de o fecioară
 După o menuetă, palidului student
 Ce și face primul pas al ghetelor de lac...

Să nu vă supărați.
 M'am închis cu 'n mort în camera mea tristă,
 C'un mort ce doarme în pământ bătrân
 Și nu iza rămas decât o amintire: o icoană.
 O, cât a suferit și cât a tușit și s'a luptat
 Cu buze vinete de dureri, cu brațe slăbite
 [de chin,
 Cu fruntea brăzdată de al gândului minuscul
 [plug.

Să nu vă supărați,
 Că nu vă spun povești de lacuri și prințese,
 De lebede, de sclavi, de tronuri de mătase,
 De baluri surde de răsete și țipete de violine
 Pe care cântă arcușul fericiților nuntași,

E un adagio de toamnă,
 E mângâierea de-a mă umili cu plâns,
 E dorul de-a-mi îngenunchia trufia
 Strămoșilor țesuți din umbră.
 O, a murit un frate, singurul pe care l-am avut,
 O jumătate a dragostei părinților moșnegi,
 S'a dus chemat de stele și de sfinți,
 De adierea cipresului bizar,
 Ceși leagănă ramura în vântul nopții negre,
 Ca dimineța s'o boteze cu-al soarelui sânge.
 Să nu vă supărați:
 Vă spun un necrolog pe care mi l-au scris
 Ale veșniciei mâini tirane,
 Ce frâng catarguri, năruesc turnuri, răstoarnă
 [munți,
 Ridică apele în lună, ca să sădească viorele;
 C'un mort eu stau închis în casă,
 A fost un frate bun ca pâinea, cuminte ca
 [o carte,
 Cheltuitor de lacrimi multe pe perna asudată,
 Și nimeni poate n'a știut că-i chinuit
 Copil al lui Hristos, a cărei mamă a fost Preacurată,
 Și care este mama noastră a tuturor...
 Să nu vă supărați,
 Că 'n loc să vă spun de iubiri și cântec,
 De flori, de cerbi, de primăveri și plimbări
 [în căleașcă,
 Vă vorbesc cu cea mai obositoare oboseală:
 [patima,
 Amintirea unui mort, care în viață,
 Era al bolii frate și al gândurilor tovarăș,
 Și niciodată n'a știut zâmbi
 Ridicând în slavă buchet de trandafiri
 Miresei care i-a sosit din depărtare
 Aducându-i zodii norocoase în sânul ei alb,
 În părul ei blond,

În dinții de mărgele.
 Mîsa murit un frate, singurul între atîția frați,
 Care se duc pe calea eternelor tăceri.

A pornit.
 Simt că a pornit sufletu-i uruind,
 Ca un car împovărat de inimi grele,
 A pornit la judecata de apoi,
 Se înclină la soare,
 Se recomandă Celui de sus,
 Ducând înapoi moștenirea lui: un creer
 În care au fost atâtea voințe mari,
 Incercuind lumile cu gândul lui,
 Apropiind soarele de izvor, taina de plâns, noaptea
 [de dimineață
 Mila pentru săraci, ura pentru cei răi, dragostea
 [pentru orfani,
 S'a dus înapoi de unde a venit: în viață,
 Strălucindu-și neființa în crepuscul,
 Și mii de flori îl salută, mii de ciocârlii îl cântă,
 Toți morții învie ca să-l întâmpine mort,
 Toate porțile de argint i se deschid,
 Și pătrunde pretutindeni luminos.
 Căci pentru mine n'a rămas decît ca o șoaptă
 [sărutată
 Pe un veșted crin...

NOAPTEA FANTASTICĂ

A adormit copilul,
 Inchid cu cheia nopții ușa,
 Să nu mai intre nicio vorbă
 Din lumea care mai trăește.
 Dormi tu, copile, și visează
 A soarelui beteală de aur

Ce 'mbracă mielul și păstorul
 Pe veșnicia văii albastre.
 Visează fragi mai dulci ca viața
 Și ochii căprioarei blânde
 Și cozonac și torturi mari
 Soldați de alamă, indieni,
 Castele mici
 Cu lebede și mauri.
 Ținând în curte un păun,
 Visează porumbel ce mîncă
 Din mîna ta miezul de pâine,
 Visează un prietenos câine
 Visează că ești copil încă,
 Ce nu ți-ai lovit capul
 De-a morții stîncă
 Visează pe Arghir și Elena,
 Visează cetățeanul din Atena,
 Ce 'mparte portocale și medalii
 Sclavilor săi.
 Visează ochii mei
 Gura mea, caldă de vinul iubirii,
 Visează pe mama, căci niciodată
 N'ai văzut-o
 Cât de bătrână și frumoasă era.
 A adormit copilul.

Și am intrat pe ușa nopții
 În roșul nost' salon,
 Pereții roșii poate de sângele
 Vărsat de strămoșii strânși în icoane
 În cadre de bronz.
 Strămoșii mei: jăfuitori de viață,
 O, cât de mulți și cât de tari,
 Cu coifuri și cu lance,
 Înarmurați — ca Sfântul Gheorghe,
 Salonul roșu.

Aci și jura popa Valdimir
 Credința albei jupâne din Balom,
 Când arse Hațegul și Dumbrăul
 De flacăra voivodească.

Aci și-a băut vinul amar
 Vornicul Isac, bătut de turci,
 Și turcul aci, și-a cerut femeia
 Ca glonte să-i sboare 'n piept.

Aci își plimba în insomnie
 Viața de noapte pristavul Isac,
 Cititor de *Ars aurea* lui Ptolomeu
 Și al lui Ulrich von Hutten ortac,
 Humanistul valah, surghiunit de Rakoczi
 Ca să măture curtea domnească
 Și tras apoi pe furci,
 Ca o barză friptă.

Salonul roșu — bătrânul salon,
 Cu oglinzi din trecut și cu perdele de umbre,
 Cu statui învăluite în taină
 Cu scaune pe care trecutul a șezut.
 Cu canapele, pe care dormea frumoasa

Matronă din Roșesc.
 Cea căreia i-au adus Evrei mătase de Venezia
 Și parfum de vioarele din Macedonia;

Salonul roșu cu cărți vechi
 Cu scrin din tinichea și pistoale
 În care doarme legenda ucigașilor
 Cu masa de marmură

Pe care și-a scris răvașul
 Alexandru Isac înainte de-a fi spânzurat.

Salonul roșu —
 Bătrânul azil al sufletelor vagabonde,
 Care roiesc, ca fluturi, împrejurul lumânării,
 Lumânare, ce arde în sfeșnicul adus
 Din temnița turcească din Stambul.

Salonul roșu —

Și mă cufund într'un scaun
 Și chem în mine duhul strămoșesc
 Sabie s'o apuc, pistol să încarc,
 Cărți să citesc, femei să seduc,
 Să făptuesc ori să fiu bun,
 Să fiu blestem pe sate ori binecuvântare
 În calea peregrinilor atacați de hoți.
 Duhul strămoșesc,
 O ce-ar face din mine,
 Să-mi simt în mine să-mi pornească
 Sângele la luptă ori la supunere,
 Să-mi aprindă focul îmbogățirii în ochi,
 Să-mi îndulcească buzele de cântec spaniol,
 Să-mi îndemne degetele să caute
 În scrin, ori să mângâie bucle de fată.
 Să mă facă generos
 Ori crud, ca un spadasin,
 Laș roi curajos,
 Bătrân ori tânăr,
 Munte de sănătate, ori vierme ce se târăște,

Duhul strămoșesc
 În salonul roșu.

Și adormit, cu lacrimi în ochi,
 Dimineața și copilul intră;
 În salonul roșu a intrat
 Viața.

Deschideți obloanele
 Să iasă stafiile.
 Să sboare pasărea morții
 Ce toată noaptea mi-a cântat!

Mănuțele tale, mănuțele tale
 Copilașul meu sfânt,
 Mă cuprind în lumea lor eternă,
 Zâmbetul tău deschide poarta ceriului
 Și intră, de noapte chinuitul tău tată,
 Să râdă cu tine, moștenirea stelelor.

CÂNTECE DE TOAMNĂ

Câți nu te-au cântat, câți nu te-au iubit,
 Tu veșnică veștejire!
 Și atâtea cu tine-au veștejit!

Aducătoare de ceață și vânturi, de ploi și de jale,
 Toamnă, ești tristă doamnă,
 Ce te plimbi pe-a veșniciei cale.

Duci cântecul și floarea și aduci plânsul pădurii,
 Ești blestemul urii,
 Culoarea țiro scrii pe buzele murei.

Aducătoare de tristeță și 'ndemn de-a ne închide
 [în casă,
 Ești stafia ce stă la masă,
 Ești zâmbetul de suferință al gurii.

Câți nu te-au cântat, câți nu au murit
 Cu tine!
 Toamnă, fii bună cu mine.

VOI, MORȚILOR, CARE AȚI MURIT . . .

Voi, morților, care ați murit
 Spuneți cum ați murit?
 Ați fost fericiți când v'a sărutat
 Pe buze veșnicia?
 Vi s'a deschis soarele, ca să pătrundă
 Cu toate chinurile voastre?
 Ori v'a înrădăcinat pământul
 Cu îmbrățișare de fier?
 Ați auzit cântând slava, și miros de floare
 V'a acoperit privirea smulsă din lume?
 V'a chemat în adânc, în abis, un glas strein
 Dulce?
 O, cum este moartea, bună ori rea,
 Durere ori plăcere?
 Chiot ori tăcere?
 Șuer de vânturi de mare, ori zâmbet de mare
 V'ați ridicat, ori v'ați cufundat?
 Cum a fost moartea voastră?

 Bat la mormântul vostru cu plânsul meu!
 Il auziți? De ce nu mi răspundeți?
 Incurajați-ne pe cei ce tremurăm și așteptăm
 Și nu știm ce ne așteaptă.
 Nu știu, nu știu, nu știu nimic.
 Voi toate le știți și tot nu ne spuneți.
 Sbier răgușit: cum ați murit?
 De ce ați murit? De ce murim?
 Mamă, tu care m'ai iubit, căci din iubire m'ai
 [născut,
 De ce nu mi răspunzi? Tu, care aveai atâtea
 [cuvinte
 Pentru copilul iubit, cum ai murit?

Unde te-ai dus, căci în pământ nu te-ai oprit,
 Crești în floare, împietrești în piatră, ori te-ai țesut
 [în vânt,

În stele strălucești
 Ori ai înnoptat în noapte,
 În lacrimile unei căprioare ești,
 Ori poate ca val spargi catarguri,
 O flacără de foc te-ai făcut, ori te topești ca fulg
 [de zăpadă,
 Ori, poate ești chiar hârtia pe care fuge gândul conș
 [deiului meu?...

7

Unde te-ai dus, cum ai murit?
 De ce nu răspundeți?
 Nu răspundeți...

Morților, voi mulți, mâinile voastre
 Fețele voastre triste
 Trupul vostru stins...
 Unde plutiți, unde v'ați ascuns
 De nu vă regăsesc?...

Și stelele se aprind. Și noaptea înfășoară lumea
 [chinuită.
 Pe cărarea albă de razele de lună mă duc tăcut,
 Și sună pașii mei veseli,
 Gurașmi cântă: trăesc.
 Trăesc.

Morților, voi ați murit, eu trăesc,
 Mă așteaptă gură caldă de femeie,
 Brațele femeii așteaptă.

Iubirea este cheia morții,
 Și 'ncerc să deschid cu ea poarta veșniciei,
 Să văd izvorul care curge neconținut.

NOAPTE DE IUNIE

Fragi coapte ne-au servit la masă.
 Și către miezul nopții: vin.
 În fumul de țigare, ascunse
 Femeia capul ei frumos.
 Abatele dormi pe scaun
 Și alături în odăi dansau.
 Bărbatul a 'nceput să joace
 Cu cavalerul doamnei, cărți.

Rămasem singuri în odaie
 Femea ea, și eu poet.
 Femeia tânără ca focul
 Și dulce ca un vis de iarbă.
 Și fragile 'ncepură vorba:
 E miezul nopții și e vin
 Pe buzele ce-așteaptă glasul,
 Ori poate și-au ucis cuvântul.

Pe scaun doarme unchiul grav
 Și numai horcăitul lui
 E conștiința ce păzește.
 Alături: dans și cărți de joc.
 Încearcă și tu al tău noroc.

Și fragile...

Femeia își deschise ochii
 Ca să pornească noapte aprinsă
 Din sufletul adânc.
 Și mâinile lui gâtuiră
 Un trandafir nevinovat.
 Petalele cădeau pe capu-mi
 Parfumul ce îndeamnă sânul.

Și fragile.

Vieață dulce, roșie și caldă,
 Dulce și trecătoare,
 Parfumată și frumoasă.
 Clipele trecătoare — fragi dulci,
 Sărutări — fragi dulci.
 Fragile îndemneau . . .

Și luna își adormea strălucirea
 Și vântul porni afară să trezească zorile
 Vuiau afară arborii
 Noaptea clocotea în mrejele infinitului.

Fragile . . .
 Și femeia mi-a strâns tare și lung mâna.
 Și-a luat rămas bun dela noapte.
 Și dela mine.

Și s'a trezit abatele.
 Dansul alături a conținut.
 Părechile înfierbântate intrau la tisană.
 Bărbatul și prietenii năvăliră
 În salon cu pofta trecută a norocului
 Și eu priveam tremurând fragile,
 Dulci . . . roșii fragile
 Pe care nu le-am putut gusta.

Și Abatele le-a mâncat.

Femeia lumina albă în noapte,
 Și de departe auzeam
 Fluierând trenul.

VISURI

Te-am visat copilărie, te-am visat, scumpă Marie
Visul mi-a clădit altarul, ce vieaț' a dă-râmat.
Mi-a cântat din depărtare 'n codru glas de
[ciocârlie,
Apele venind din munte, ce frumos au murmurat!...

Ne duceam cu mâna 'n mână, eu Satir și tu
[o zână,
Mii de gânduri, rânduri-rânduri, pe șoptite
[ne-au urmat
Părul tău avea mirosul unui măr purtat în mână,
Și în ochii tăi albaștri, ceriul serii s'a 'necat...

Te-am visat, mireasă albă, albă cum este mireasa
Ce se duce 'n lumea nopții să renască dorul mort.
Lumina fințașți caldă, floarea, bradul, fruntea,
[casa,
Și parcă părea zâmbetușți prea de tot greu
[ca să-l port.

O, Marie, ciocârlie, primăvară, tinerețe,
Tot ce-a fost mai scump în lume, totul iar
[a re 'nviat,
Și au revenit în vieață, palidele — triste fețe,
Căroră, Mario bună, tu vieața le-ai fost dat...

.....
Visul ziua îl destramă și Maria iar dispăre.
Mă trezesc simțind în mine, cum aluneci tot
[mai mult.
Moartea bate 'n poarta vieții tot mai tare, tot
[mai tare,
Cum am îndrăznit în noapte, graiul florii
[să-l ascult?

DE VOIU MURI...

De voiuri muri, copilul meu,
Să nu plângi după mine
Căci eu sunt tu și tu ești eu
Voiu rămânea cu tine.

În lume glasul mi te-a chemat
Din viață țiam dat viață.
Cu lacrimi eu te-am botezat
Și chinul mi porți în față...

Și ochii mei sunt ochii tăi
Din sânge țiam dat sânge.
— De voiuri muri copilul meu,
În tine eu voiuri plânge...

FLORI, FRUMOASE FLORI...

Flori, frumoase flori, nevinovate flori,
Înfloriți și veștejiți de-atâtea ori,
Flori, gingașe flori.

În voi înfloresc dureri și fericiri
Uitări și amintiri:
Garoafe, crini, viorele, trandafiri.

În voi crește credința și glasul vest' senin
Adoarme pe cel ce se sbate în chin
Parfumul vostru: al veșniciei dulce vin.

În voi se duce solie de iubire
Mireasa vă trimite îndepărtatul mire
Copiii voi îi faceți de lacrimi să se mire.

Soare îmbrobodit în ceață ca fața unei bolnave
 [bătrâne,
 Și creapă ramurii fagului și rotesc țânțarii
 [obosiți
 Nici viespele nu mai atacă, asemeni unei
 [neputincioase raze.
 Foaia de lipan își ascunde petalele în spinii
 [trandafirului.
 Pământul miroase a fân și somn și scârțâie roțile
 [carelor ce duc rodul;
 Popi călare și cai schilavi duc grâul la moară.
 Și morărița cu sucnă roșie stă la pândă după
 [lăutari.
 Hoinăreț, câteun greer colindă prin găurile
 [crucilor de mormirte.
 A murit poate cineva: convoi de haine negre
 [și svâcnesc lacrimi în batiste.
 O cruce arde ca focul, încinsă în beteală
 [palidă de soare.
 Și corbii deasupra mea trec ca amintiri negre
 [de viață.
 — Am fost și eu de douăzeci de ani
 Și toamna o râdeam.
 Fierbea mustul tinereții în brațumi tare,
 Și vinul dragostei nebune mă amăgi.
 Toamnă, împlinirea sânilor albi,
 Toamnă, plimbări până 'n zorii tremurânzi
 [cu femeea.
 Toamnă, gondolări pe Someș, făcând din Cluj:
 [Atena
 Și din casele lui: muzeul din Firenze.
 O, am fost și eu de douăzeci de ani.
 Și treaz de orice adiere de poftă, veghind la
 [ferestrele iubitei.
 Plâns de ghitară, zâmbet ieftin de mulțumire
 [sub balcon

Când cheia de poartă cădea pe jobenul meu.
 Purtam bețișor de trestie cu inel de argint,
 Și cravată cu perlă și veston de paradă
 Și ocoleam sfinții și tămâia: evviva Boccaccio,
 Jurător pe Faublas și Galiani.

O, tinerețe, trăsură frumoasă în care am șezut
 [odată,

Ca acum să gem strivit sub roțile ei;

— Acum alții șed în ea.

Și mie-mi crește părul alb și barba,

Și voiui iubi soba,

Și voiui acoperi oglinda,

Să nu mă privesc parcă uitat de cineva,

Și când va fi vânt îmi voiui ridica gulerul

[paltonului

Sgriburind de frigul ce țâncănește dinții

[moșnegilor

— O, vară trecută, cerb rănit de săgeata nopții,

Trandafir veșted pe evantaiul dantelat al

[miresei moarte,

Sborul ciocârliei ce nu mai coboară,

Stea ce duce depărtarea 'n depărtare.

Draperii de aur ce nu se mai deschid să apară

[fața rumenă și părul buclat.

—, Cântec ce nu mai răsari pe buzele mele...

.

A 'nceput să însereze. . .

— Se duc acasă fericiții și îndrăgostiții

li cheamă sărutarea închisă 'n priviri.

Se duc acasă tinerii.

Se aprind împrejurul lacului felinarele.

Vâslește Amor în barcă magică.

Dați-mi lopețile să tai și eu dâre albastre,

Dați-mi tremurul sânului, pofta adâncă a pernei

[de mătase,

Dați-mi fiorul degetelor albe, în vârful cărora
[este chemare!

— A coborât întunecimea.

Și nu intră nimeni cu lumânare!

Numai frunzele cad și se desprind una câte una
Și răgușit încep să cânt plângând, cântecul

[toamnei:

— O, tinerețe, de ce m'ai părăsit?

De ce m'ai aruncat în drum?

Cu păr cărunt, cu umeri gârboviți, cu ochii

[roșii de plâns?

Căci am îngropat douăzeci de anii mei.

Și-au fost atât de frumoși și i-am pierdut

[atât de ușor.

La poartă, îngândurată, mă așteaptă bătrânețea.

UNUI FRATE DIN AFRICA

Scumpul meu frate, tu, ce dormi în nisip,

Și porți povara pe spete de tristă camelă.

Las' să te invidiez, deși mă poartă Espresul,

Și să-ți ador fesul.

Liniștea ta proastă — ca pe-un înger o admir,

Și invidiez Sahara ta lungă și lată.

— Ce folos de-atâta soare și de-atâta miros

[de trandafir

Când mâna noastră a tuturor e sângerată?

La noi sunt statui și multe, multe amintiri,

Cultura până la ceruri se avântă.

Străzi pline de bogății și străluciri,

Europa totuși plânge și plânsul și-l cântă.

T O A M N A

Pădurile cu morți sunt pline:
Sunt morții zilelor senine.

Sunt moarte: visuri, paseri, flori.
Tu, om, cu ele o să mori.

Și soarele e bolnav mare,
Mai e leac pentru dânsul oare?

Și urlă a vânturilor neagră gură.
Cum ai îmbătrânit, natură!

Nu-i cine să te 'ntinerească,
S'a închis farmacia cerească.

Eu știu un leac bun pentru tine:
Să vii în lumea mea cu mine.

În lumea mea nu-i primăvară,
Nu-i iarnă, ziuă și nu-i seară.

În lumea mea nu-s flori și șoapte,
Și diavolii nu râd în noapte.

În lumea mea nu sună banul,
Din zile, nu se face anul.

În lumea mea nu-i nici jale,
Și nu s'opresc drumeții 'n cale.

În lumea mea nu curge sânge,
Din rana pruncului ce plânge.

E lumea care 'n cer se 'ntinde,
Și o vedeți când stea s'aprinde.

Și îngerii grijesc de stele,
Acolo s cantecele mele.

Moș Petru e portar cu cheia
Și nu lasă să 'ntre femeea.

FEMEIA PREȚIOASĂ

I

Iubirea mea bătrână a înflorit din noapte,
Și a chemat-o 'n brațe femeia cu clavier.
Era iubirea morții vorbită făr' de șoapte,
Cântată de Lord Byron, uitată de Shakespeare.
Iubirea mea de noapte a fost bătrână floare,
Și brațele femeii chemau puterea mea.
Simțeam că rugăciunea mi în patima ei moare,
Femeia în delirul cântărilor plângea;
(Shakespeare iubise moartea iubită prin viețã
Femeile din Windsor pe Byron l-au ucis!...)
Eu îl purtam pe Heine în palida mea față.
Simțeam că l port pe Byron în al iubirii vis
.....
Și când furtuna vieții spãla din mine viața,
Femeia prețioasă zăcea pe canapea,
Și floarea 'ndestulării îi veștejise față.
Era așa de bună, că atât era de rea...
În patul meu dormea poema nopții rele.
Imbrățișări flămânde. . un suflet sfâșiat.
Deasupra noastră, albe, nevinovate stele
Și trupurile noastre în noapte au luminat...

II

Femeea prețioasă cu prețul vieții mele,
 Și-a cumpărat o poftă de-a fi iubita mea.
 Femeea prețioasă cu cîntecele rele,
 Din viața mea cea bună făcuse viață rea.
 Cu prețul vieții mele, cu trupul și cu sânge,
 Am învățat că pofta de-a fi iubit e grea.
 Femeea prețioasă în mine plînsuși plînge,
 Cerânduși pofta vieții din tinerețea mea.

Și tot îmi curge somnul, durerea și iubirea,
 În brațele ei calde comorile mi dispar...
 Mă caut în viață și nu sunt nicăiera.
 Femeea prețioasă m'a închis în sine, iar...

NOPTILE MELE

Noptile mele nu trec ușor
 — Simt că afară florile mor.

Stelele toate de pe cer cad,
 Mor și licuricii de pe brad.

Lebedele se 'neacă în lac
 Se luptă un înger și un drac.

În vale fierbe strigăt și plîns,
 Focul în sobă negru s'a stîns.

Noptile mele nu trec ușor
 Stafii din umbră cobor'...

— Copilul meu zâmbește visînd,
 Se va trezi cu mine plîngînd ..

CÂNTECE

I

Pașii morții îi aud
 Tot mai de aproape.
 Mă va săruta încet
 Cineva, pe pleoape.

Mă vor mângâia ușor
 Mâinile ei sfinte.
 — Și de lume, ca de un vis
 Mișoiu aduce aminte.

II

Vine toamna ploi și vânturi
 Vine amorțirea,
 Lacul poartă frunze moarte.
 Eu port amintirea.

Amintirea unui cântec
 Ce s'a dus din lume.
 — Prea frumoasă a fost cântarea
 Ca să-i spui pe nume.

COPILOR

Copii, voi frați cu dulcele meu fecioraș,
 Copii, cu feciorașul meu prieteni buni și frați,
 Voi aurul vost', cântecul, mi-l dați!

Copii, când glasul vost' îl ascult,
 O, cum aș vrea să cer un cântec de demult.

CÂNTEC

Te iubesc cu drăgoste de tigru,
 Te iubesc cu blestem și cu rugăciune,
 Te iubesc pentru că tot ce gura ta spune
 Este cuvântul ce păcatul îmbracă.
 Te iubesc și te chem cu plâns și șoapte,
 Dar să nu vii, căci frumoasă de vei veni,
 Te voiu gătui în noapte.

CÂNTEC

M'ai învățat să nu mai cred în flori,
 Să fiu și eu crezător în aur și păcat.
 M'ai furat cerul și visurile ce fugeau în nori.

M'ai dărâmat altarul: inima de copil, —
 Și m'ai făcut sclavul trupului tău.
 Și sunt ce n'am vrut să fiu' păcătos și rău.

Dă-mi înapoi privirea mea de altă dată,
 Să mă pot mira de ciocârliei și trandafiri,
 Și las' ca lacrimi și zâmbet să mă bată.

Dă-mi înapoi credința în neprihănitul soare
 Dă-mă înapoi să fiu iar ceea ce-am fost:
 Să arunc aurul lumii întregi pentru o floare.

FRAGILE

Acum au miros fragile, miroase a roșu și a jale:
 Fragile sunt picuri de sânge ce te opresc în cale,
 Și te fac să-ți aduci aminte de buzele iubitei tale.

CÂNTEC

Mi se duc anii: porumbei cu aripi sângerate,
 Și inima tot mai obosită bate.
 Somnu*i* greu pe perne 'nlăcimate.

Chinul cu ghitar*a*i cântă la ureche:
 Cât de nouă*i* suferința veche!

La fereastră primăvara mă pân*de*ște:
 « Veștejești și ghiocelul crește! ».

« Tu te duci și 'n urma ta rămâne
 « Lumea bună ca un miez de pâne ».

Inima mea tot mai obosită bate
 Ce departe*s* zorile curate!

Ce departe*s* anii mei, frumoșii:
 Intr'o noapte neagră, flacările roșii...

CÂNTEC

Pe lângă apa care trece,
 Cu tine astăzi cine trece,
 Cu cine treci în noaptea rece?

Cui îi șoptești vieț*ă* bună,
 Al cui nume îl spui în lună,
 Și lacrimi cine îți adună?

Pe sânul cui plângi tu iubirea?
 Cu cine lauzi înflorirea?
 Cu cine blestemi veștejirea?

Cu cine numeri tu arginții?
 Cusai cui dinți îți tremură dinți
 Când ți se stinge glasul minții?

Oricine te-a răpit din mine
 De te-ar fi cumpărat oricine,
 El mă va regăsi în tine.

COPILUL LUI ȘTEFAN

Copilul lui Ștefan a murit azi noapte,
 Un câine negru sufletul i-a dus...
 Codrul de-atunci șoptește șoapte,
 Și tremură 'n aur stelele de sus.

Imprejurul mortului se-adună vecinii
 Și-și fac cruce și îngroziți plâng, —
 Nimănuia nu i-e foame și-i vremea cinii;
 O stafie albă s'a strecurat în crâng...

Copilul lui Ștefan a murit azi noapte
 Căci l-a chemat frățiorul din pământ.
 — Șapte ani oile nu vor da lapte,
 Și miros de sânge va pluti în vânt...

« Vom lega blestemul cu 'n băț de țernă »
 Spune fruntașul și oamenii cucernic se închină.
 — Copilul lui Ștefan doarme frumos pe pernă,
 Și simte că nu el este de vină.

CÂNTEC

(VARIANTĂ)

Primăvară... flori... și soare,
 Unul vine, altul moare.

Unul plânge, altul cântă.
Primăvara este sfântă.

Unul frânt de foame pierde.
Altul e sătul de miere.

Unuia zâmbetu-i place.
Altul suferă și tace.

ȘI EU VOIU MURI...

Și eu voiu muri cum mor alții,
Și eu voiu dormi nepăsător în pământ.
Totul se va frânge ca un carpen frânt.

Floarea sufletului meu se va ofili
Și 'n urmă-mi vor rămâne aice toate:
— Lupte trecute, visuri uitate.

Cenușe și scrum, toate trec, toate se duc.
Ochii se închid, gura se închide, sângele s'oprește...
Din umbra mea amintirea crește.

Amintirea mea, — parfum dulce de floare,
O las copiilor buni cadou de primăvară.
Binecuvântați să fiți, copii de soare!

CÂNTEC

Moartea este dulce vin
În paharul vieții,
Eu paharul îl închin!...

UNEI MAME PĂRĂSITE

Crăciunul ți-a răpit copilul
 Și tu de-atunci aștepti să vie.
 Aprinzi lumini pe brazi în noapte.
 L-ai pus pe masă o jucărie.

Dar nu mai vine copilașul
 Căci el cu sfinți în cer se joacă
 — Și nu pornește vaporeșul
 O, cine l-a făcut să tacă?

Ajunul trece 'n grea durere
 Și trează ziua te trezește.
 — Pe masă, mort e vaporeșul,
 Și niciodată nu pornește!...

BUBI E BOLNAV

Bubi e bolnav și ard ochii lui
 Cu focul negru al suferinții.
 Ii asudă fruntea, îi clănțină dinții
 Și nu mai răspunde nimănui.

Mânuțele lui pe sân obosite zac
 Și parcă nici glas nu mai are.
 Și suferința lui Bubi este mare,
 Căci buzele lui (cireșe coapte) tac...

— Trist stă elefantul și maimuța lângă dânsul.
 Și cu ochii veșniciei se uită păpușa.
 — Și în noapte deodată se deschide ușa:
 A intrat, cu mii de diamante, plânsul.

VERSURI PENTRU COPILUL MEU

I

Copilul meu doarme și visează pe Barbă-Cot.
Cum lăș visa și eu să mai pot!

Copilul meu vede pe Ileana-Cosânzeana.
Mie lacrămile-mi udă geana.

Copilul meu cu flori și fluturi se joacă.
Îl desmiardă soare și aur îl îmbracă.

Zânele îl prind în horă și îngerii îi cântă.
Ce sfântă-i copilăria sfântă!

Tot mai adânc cade copilul meu în fericirea dulce.

— Și tatălui nimeni nu-i spune să se culce...

II

Vânturile arbori bat, norii fug pe cer, bătrâni.

Li alungă spaima mea.

Sună ploaia, urlă câni.

Nu mai arde nicio stea.

— E târziu și tot nu dorm, dormi copile 'n loc
[de mine!

Doarmă dragostea-mi în tine.

Și te-acopăr tot mai bine.

Nu pătrundă niciun glas, niciun plâns până
[la tine,

Nu simți vremea ce vine

Și te va trezi plângând cu mine.

— Dormi frumos cum doarme mielul, dormi ca
[pasărea 'n pădure,

Nani, nani, dormi ușor!

— Nu las' somnul să ți-l fure

Vântul nopții călător.

III

— Și când te trezești în zori
 Mânile ți le sărut.
 — Infloriră 'n noapte flori
 Din priveghiul meu tăcut!...

CÂNTEC

Tot mai noaptes i noaptea
 Tot mai albăsi luna.
 Trandafirii ard în noapte
 Dragostea de foc.
 Arborii se miră, cresc tăcuți alături
 Făr' să se cunoască,
 Lebăda își pierde umbra albă 'n lac.
 Toates tot mai triste
 Toate ce n'au cântec
 În inima mi tac.

CÂNTEC

Floarea și steaua
 Mult s'au iubit.
 Noaptea întreagă
 Și-au tot zâmbit

Zâmbetul florii
 Totuși s'a stins
 — Steaua de atuncea
 Nu s'a aprins.

CÂNTEC DE CĂPRIOARĂ

Ochii triști de căprioară
Sunt ochi de copii nevinovați.
De aceea sunt blânzi și de aceea sunt mirați.

Copiii când vor să moară,
Li cheamă îngerii albi să se joace.
Și copilul este o căprioară...

Și întunericul pe copii îi pândește
Și pe dâșii cineva îi lovește.
Și, nevinovați, ei trebuie să moară.

O, lăsați căprioara să se ascundă
Căci inimă de copil e 'n privirea ei rotundă...

AM SĂRUTAT ÎN PIATRĂ

Am sărutat în piatră un cântec bun și cald.
Am dat ființei moarte căldura gurii mele.
Am dat viață pietrei și i-am ucis tăcerea
Ea nu mai este piatră, căci cântecul mi trăește.

Nesimțitoare piatră, simți tu ce este focul
Ce a sădit în tine al gurii mele cântec?
Te scutură trezită, căci nu mai poți fi moartă
Căci viața mea-i mai tare decât tăcerea ta.

Inchide 'n tine glasul mi și-l vei păstra pe veci.
Am sărutat în tine un cântec bun și cald.
A veșniciei taină cântarea mea ție-a spart...
Și te-am ucis pe tine, ce ai vrut să mă ucizi.

POEZIE DE MAI

Cânta pădurea, căci o femeie s'a cufundat în ea,
 Și liniștea ei deatunci nu mai are astâmpăr.
 Femeea este neagră și dinții albi și flori roșii
 [are în păr.

Femeea a sămănat păcatul într'ale pădurii cărări,
 Și deatunci nici apele nu mai sunt curate.
 Și florile cu miera lor sălbatecă pe dragoste
 [sunt jurate. —

O, poate va veni o dimineață care va alunga
 [femeea din pădure
 Să se trezească senini iar cerbii sub ramuri
 [de brad.
 Femeea se va întoarce deacolo de undea
 [pornit; în iad.

CÂNTEC

Numai pe tine te iubesc, numai pe tine te
 [doresc.
 Numai pe tine te aștept, numai pe tine
 [nu te uit.
 Numai tu nu ești aici, numai tu nu te întorci.
 Ploi și vânturi și noapți te-au răpit.
 Vino acasă 'n cuibul tăcut, iartă-mi păcatul
 [ce ți-am făcut,
 Iartă-mi și gura ce te-a cerut
 Brațul ce atâta te-a bătut.
 Vino, căci inima e goală acum
 Vino și cazi în inima mea
 Cum cade în noapte o prea tristă stea.

EVANTAIUL MIRESEI MOARTE

Un evantaiu cu dantele, mătase bătrână,
 Și flori moarte,
 Evantaiu al miresei moarte,
 Măinile cui o să te poarte
 Cum te-a purtat odată a ei mână?

Cum și-a ascuns fața și zâmbetul când i-a spus
 Cavalerul galante cuvinte.
 Cine o să-i mai minte
 Dulci nimicuri sufletului apus?

Evantaiu al miresei frumoase.
 Frumoasă mireasă,
 Tu ești pentru totdeauna rece.
 Și degetele tale, zece,
 Nici nu mai ating, nici nu mai resping.

Parfumul trece.
 Balul a trecut. Și uriașa lăută a vieții
 Care îndemna pasul la horă
 A amortit... Și veștedăi floarea tinereții,
 A sosit a veșniciei oră.

Și sărut evantaiul și mi mângâi fața.
 Evantaiu cu dantele, mătase bătrână,
 Măinile cui o să te mai poarte,
 Cum te-a purtat a ei mână,
 Evantaiu al miresei moarte?...

CIASORNICUL

Ciasornicul bătrân al mamei
 Tic-tacul tineresc îl spune:
 « Spun clipe rele, clipe bune ».

Imparte în bucăți trecutul
Și taie vremea, tot o taie,
E veșnicia în odaie.

Afară vântul sboară 'n lună
Și arborii vuesc a noapte.
Și joacă 'n umbră triste șoapte.

Iți spun, ciasornic, noapte bună!
Tu străjuește lângă mine.
Și sufletul îl trec în tine.

Tic-tacul tău nu obosească
Dar glasul tău să nu încete
Ciasornic trist de pe părete.

Tu ești a veșniciei pază
Și sufletu-mi în tine bate
În tine-s gândurile-mi toate.

...Și de voiu mai fi alb ca luna
Și inima mea va fi rece
Vei bate poate doisprezece.

De-atunci încolo?... Vânt și CIAȚĂ...
Trezire 'n nouă dimineață?
Ori poate numai munți de ghiață...

CÂNTEC DE SPITAL

În noapte ziduri albe stau
Și umbre negre multe.
Și vânt și pasări tot sburau
Și se duceau și iar veneau.

Suna un clopot ne 'ncetat
 Și flori și stârvuri miroseau.
 Pe cer o lună alb' a stat,
 De ce vedea, ea a 'nghețat.

Și ziduri albe se 'nălțeau
 Și umbre negre tot fugeau
 Și sufletele ce veneau
 Pe lângă ziduri dispăreau.

Eu stam în noapte și plângeam
 Căci mâine altul stă în geam.
 Și va muri cum mor și eu:
 Cu trup ușor, cu suflet greu.

LACRĂMI FIULUI MEU...

Lacrămile moștenite, și tu, feciorașul meu
 Le vei plânge când vor cere chinurile rostul lor,
 Lacrămile moștenite, dragul meu, nici când
 [nu mor,
 Ți le dăruiesc curate cum le-am moștenit și eu.

Lacrămile mele toate, nici nu le-aș putea prăda.
 Și ție o să-ți rămâie din bogata mea durere.
 Să le plângi când suferința 'n nopți târzii
 [ți le va cere.
 Și în zorile albastre și tu te vei ușura.

E o moștenire sfântă, singura ce nu ne minte,
 Tainica lor zestre și zestrea celor ce iubesc cu chin,
 Plânsul este glasul celor care nu mai au cuvinte,
 Nu prăda din moștenire pentru orice glas străin.

CÂNTEC DE IUNIE

Fragile acum sunt dulci
 Și stelele acum sunt strălucitoare,
 Acum este parfumul mai tare în floare
 Și acum nu te lasă noaptea să te culci,
 Pornește vântul și trezește arborii din vis,
 Și izvoarele se scaldă în raze de lună.
 Și lumea îți pare mai bună.
 Și se deschide poarta dragostei ce s'a închis.
 O, noapte, ce mii de taine ne spui,
 Acum ne îndemni la cântec tăcut,
 Ne faci buni după ce rele am făcut
 Ne 'nveți la tăria văzduhului.
 O; Iunie, frumoasă mireasă, te cânt,
 O, dă-mi din cuvântul tău bun
 Și fă-mă cu tine să spun:
 Că nu se sfășește nimic în pământ.

MEDALION

Iubesc tot ce este frumos
 Iubesc suferința căci este frumoasă.
 Și ea mă iubește căci îi sunt credincios
 Și ea mi este mie credincioasă.
 Dacă n'aș pătimi, poate n'ași înțelege
 Graiul florilor, strălucirea stelelor și șoaptele
 [iubiților morți]
 Și nu ți-aș aduna în buchet ai suferinței roșii
 [trandafiri]
 Pe care tu niciodată la sân n'o să-i porți.

CANTATE

O, forest cool...

(Oscar Wilde)

E întunerecul cumplit, nici n'ar încape întunerec
[mai mult

Unde-i luna? a fugit cu vreun amant, cu-o stea?
Și graiul nopții, un grai ciudat de plâns, îl ascult.
Și mă gândesc: cine se gândește la noaptea mea?

Toate dorm amorțite de-a zilei povară grea,
Și oamenii acum, cum îi simt dormind: sunt buni.
O, cât de fericit aș fi să văd de pe cer căzând
[o stea,
Intunecimea să nu toarcă tot mai negre cununi.

Un șgomot... Poate în mormânt un nou mort
Nu s'a obișnuit să doarmă singur în pământ.
Ori poate inima mea, pe care grea de chinuri
[o port,
Ar vrea să spună un cuvânt.

CÂNTEC

Ingeri să te desmierde, soare să te bată,
Mătasea să te șteargă.
Să fie a ta lumea largă.
Și un sfânt să-ți fie tată.

Noaptea să-ți fie ochii și piatra să știi s'o
[deochi,

Mielul mâna să-ți o sărute.
Să-ți vorbească florile mute.

Să înflorească tot ce ții în mână,
Când te-ori vedea copiii, în genunchi să cadă,
Și orbii să te vadă.

TOAMNA

Se apropie toamna, aducătoare de vânturi,
 Aducătoare de foi moarte și palidă lună,
 În codru apele bătrâne sună,
 Și se aud de departe cântece-frânturi. . .

Pornesc Tinereța și Bătrâneța îmbrățișate tare.
 Și umezeală și boală și rugină în urmăle rămâne.
 Pe poteca pădurii, se duce singur un câne
 Unde se duce oare? . . .

Desnădăjduită își scutură podoaba natura
 Și păsările se duc în lumea mai caldă.
 Lacrămile mele fierbinți ochii mi-i scaldă,
 Și plânsul înecat îmi învinețește gura.

Toamna mi-a răpit iar cântecele toate,
 Și cu argint îmi vopsește părul.
 Își întinde fructele roșii mărul.

INMORMÂNTARE ÎN ORAȘ MIC

A murit fata preotului anglican, sună prelung
 [clopotul,
 Convoiul a pornit.
 Logodită cu mirele alb al stelelor, în sicriu
 [albastru,
 Purtată cu flori și muzică de tineri și urmată
 [de întreg norodul de bunici,
 Arde parcă parcul de focul verde al Sfântului
 [Junie,
 Fata preotului anglican se duce la izvorul veșnic
 Săși spele părul și să spună Celui Etern: .

.. Nu alunga cu pietre paseri,
 Și lasă fluturii în pace,
 Culege flori.
 Imbrățișează mieii stânei
 Și dă-le din căldura pânei
 Să nu-i lovești, orice țigar face!

Culege flori și te 'ncunună
 Cu trandafiri.
 Și bradului zizi « ziuă bună »,
 Trimite dorul tău în lună
 Când seara la ferești te miri!

Pârâul fiești frate dulce,
 Și valul lui
 Cu plânsul mamei să te culce,
 Trezește-te când codrul sună
 De clopotele vântului!

Vei crește și tu ca o floare...
 Tesor bate lacrimi și iubiri
 Pe drumul tău udat cu soare
 Stă pândă 'ntunecimea mare,
 — Imbrățișează trandafiri!

Și roagă mama să-ți cetească
 Răvașul ce-ți aduce un corb.
 — Copilul meu, cu ochi albaștri,
 Să nu-ți uiți că privești la aștri
 Ca și tu să fii mort și orb.

FEMEIA

Femeia cea iubit odată,
Nu mai iubește niciodată
Nu mai iubește niciodată.

Asemeni florii veștejește,
Femeia care te iubește,
Femeia care te iubește.

Parfumul ei ca floarea trece,
Și inima se face rece,
Și inima se face rece.

Ca floarea e femeia bună,
Ferește-o, albă, de furtună,
Ferește-o, albă, de furtună.

La sânul tău femeia moare,
Căci și femeia este floare,
Căci și femeia este floare.

Femeia las-o neiubită,
Atunci trăește fericită,
Atunci trăește fericită.

IOSIF

Chelnărul bătrân ce purta pe tavă
Dulcele absint,
A pornit pe o navă de argint.

Și s'a dus departe,
E pe stele călător,
E poate în Marte.

Picură-mi din ceruri
 Veșnicul absint!
 Picură-mi din stele
 Minunat argint!

Și privesc în noapte, așteptând să vii.
 Chelnăre bătrâne, nu mai poți servi?

NINGE

Ninge liniștit, cum de veacuri a nins...
 Cad fulgii de zăpadă, suflete mici și trecătoare,
 Paseri albe taie cerul cu albastru stins,
 În pădure, zâna din poveste moare.

Vântul cântă cum de veacuri a cântat;
 Se clădesc din diamantele ghieții, palate...
 Râul tace ca un pasager întârziat
 Inima pământului rănită tace.

Seara își trimite fetele s'adune nori,
 Și s'arunce 'ntunecimea 'n munți și vale;
 Sufletele negre au pornit cu negre flori,
 Să oprească toate zâmbetele 'n cale.

LA HANUL TINEREȚII

A trecut balul și tu, chefliule, te trezește...
 Alții vin la rând, tu pleacă și plătește,
 Nu vezi că noaptea crește?

Chelnării murmură: ai băut prea mult vin,
 Și ai crezut că trezirile nu vin,
 Nu vezi diavolul cum de râs se tăvăleşte?

Mese noi, vin bun, dragoste... alții vin la rând,
 Pleacă, doar pentru alții sunt locurile toate,
 Și tremurând,
 Te vei trezi în șanț aruncat poate.

Și 'n jurul tău se vor aduna copii și fete,
 Și vor râde cu hohot, chefliule, de tine,
 Ce musafir nebun, a vrut de veșnicie să se
 [îmbete,
 Și s'a trezit în noapte singur.

Și vei vedea cum alții vin în locul tău,
 Cum vor cânta îmbrățișând femeie.
 Tu vei căuta scrâșnind din dinți, a cavoului chee.

PRIMĂVARA DOMNIȘOAREI BĂTRÂNE

Primăvara domnișoarei bătrâne o simt în mine.
 Ce tristă-i floarea ce nu cunoaște albine!
 Ce tristă-i gura pe care n'o umezește sărutare,
 Ce slab e brațul, ce nu s'a întărit de îmbrățișare!
 Primăvara, ce singură în odae se sbate
 Inima ce nici-o patimă nu bate,
 Ochii cari nu râd și pe nimeni nu așteaptă.
 Domnișoara bătrână ce stă la fereastră,
 Și udă cu lacrimi viorelele din glastă.
 Blestemul pe umerii ei se așează.
 Domnișoara bătrână coasă și visează.
 In oglindă caută făt-frumosul și se vede numai
 [pe sine,

OCHII TĂI ALBAȘTRI

Ochii tăi albaștri
 Anii cum isau înegrit.
 Clipele dulci au murit.

Mâinile tale albe
 Străină pâine altora taie,
 Și ciocârlile le-a învins o cucuvaie.

Părul pe care l-am mângâiat
 De amintiri grele, se albește.
 Părul tău ca un gând crește.

Unde te-ai dus? Doar ai rămas...
 Doar ceva s'a dus din tine:
 Iubirea s'a dus, că n'a vrut să rămâie cu mine.

O, dacă am putea-o prinde
 Ca pe-o pasăre vrăjită și călătoare,
 Ne va mai cânta în zorile aprinse de soare?

CALUL ALB

Calul alb, bătrân și mare,
 Aștepta să vii în gară.
 — O, acele nopți de vară!...

Ne ducea tăcut în noapte
 Dela gară pân' acasă.
 — Mama ta plângea la masă.

Calul alb, bătrân și mare,
 Ne ducea tăcut povara.
 — O, cum cunoscuse gara...

Când soseam din drum cu bine,
 Calul necheza cuminte.
 — Și tu nu aveai cuvinte.

Dacă nu soseam în gară,
 Calul alb, bătrân și mare,
 Nu plângea cu tine oare?

AQUARIUM

În borcanul de cristal
 Sunt pești de aur mici.
 Nu-i dulce al mărilor val,
 În jurul lor
 Stau statui, — șagalnici pitici,
 Și flori ce visează și mor.

Și sclavi ai borcanului: pești;
 E oceanul închis în borcan,
 Și pasări aduc din Australia vești,
 Sunt suflete ce nu găesc liman.

Și peștii, sclavi ai borcanului de cristal,
 Își joacă sclăvia de veci,
 Și apa lor e fără val,
 Și tu, când pe lângă peștii tăi treci,
 Umbletul tău cade
 Pe trista închisoare de cristal,
 Privirea ți se face al apei val.

Și peștii de aur, robiți în borcan de cristal,
 Nu mai sunt singuri.

CERȘETORI

Cerșetori — mamă și copii,
 Înaintea castelului, portarul cu mătura vrea
 [să-i alunge.

Mama palidă și sdrențele ei
 Fac câinii să mârâie.
 Copiii flămânzi, toți copiii flămânzi din lume
 Sunt ai mei.

Lezași da șampania și pastelul
 Cea rămas dela banchetul
 De ieri.

Poate, Dumnezeu din cer
 Mi-a spus să le dau tot ce cer.

Lacheul privește 'n salon la palmieri:
 I-a stropit cu șampanie banchetul de ieri.

Și copiii flămânzi și femeia la poartă,
 În castel nu au intrare.
 Cezar spune Conte și Milionarii
 Să-i poftesc la gustare?

— Portarule, nu da cu mătura,
 Căci prea mulți i-au bătut.
 De sdrențele lor ție rușine?

Cerșetorii din fața porții să vie cu mine.

Mamei îi voi da blană,
 Și 'n loc de lacrimi, cu parfum va fi udată.

De ceea ce se va 'ntâmpla în castel
 Vor sta toți servitorii cu gura căscată.

SIRENA FABRICII

Sirena fabricii mă trezește 'n zori.
 Și pornesc roțile și oamenii se duc la muncă,
 Vin fete, flăcăi din înflorita luncă.
 Să se întoarcă seara, ca veștede flori.

Sufletul satului în fabrică se cufundă,
 Sirena fabricii sună, tot sună.
 În salonul castelului, servitorii
 De sub mese, pe musafiri îi adună.

Înima mea tace și binecrescuta mea gură
 Uită, la toate acestea, ceva să spună.

Sirena fabricii răgușită sună...

MIKLOȘ

Grădinarul era voinic bărbat.
 Cu pălărie mexicană,
 Și hyacintele după ce le-a udat,
 Băuse și el, lung, din cană.

De vorbă cu el când am stat,
 Îmi spunea că-i este surdă fata;
 În zadar el cântece dulci i-a cântat,
 În zadar a întrebat
 Vîsurile pe care le-a visat.
 Gura i-a rămas întotdeauna mută.

Și sădea, tăcut și trist, flori pentru tine.

Grădinarul a vorbit cu mine,
Cu durerea lui pierdută.

Și stropea grădina
Poate și cu lacrămile fetei pe veci mută...

MUREȘUL

Mureșul curgea în vale.
Erau lacrămile tale.

Mureșul cu apă lină,
Fermecată violină.

— O, tu, cea mai sfântă apă,
Deși voiu cere să-mi fi groapă,

Peștișori jucămi vor sprinteni,
Solzii lor îmi vor fi pinteni.

Inecat în Mureș dulce,
Sufletu-mi o să se culce.

Fermecata violină
O să-mi facă moartea lină.

Mama Mureș mă va duce
Să am urmă fără cruce.

Mureș Apă, Apă Sfântă,
Veșnicia tu mi-o cântă!

— Mă gândesc la voi, ne gândim la voi,
 Știu că vă aduceți tot mai des aminte de noi.
 Nu uităm că sunteți statui vii în ceață,
 Știm că viața voastră este grea de vieță.
 Tot vă veți întoarce cu senină față
 Și vă vom îmbrățișa cu umilă duioșie.

— Și fiul meu o să-mi povestească mie
 O noapte 'ntreagă, o zi întreagă, poate o vieță
 ['ntreagă
 Numai mie...

FIULUI MEU...

Când nici nu-l voi aștepta
 Atunci va veni
 Atunci va veni
 Și palid și bun înainte-mi va sta.

Nu va vorbi, numai buzele i se vor mișca
 Cuvântul va fi mut
 Cuvântul va fi mut
 Și tăria lui va fi să mă poată 'mbrățișa.

— O, ce triști sunt ochii tăi,
 Așa-i că au fost mulți oamenii răi?
 Și în zadar îl voi întreba!
 Îl voi tot mângâia și el va lăcrima
 Simt, că va tot lăcrima.

Și după ce gura lui vânăță se va deschide,
 Poate pumnul lui se va 'ncleșta.
 Dar mânia în ochii lui tot nu se va aprinde
 Și ca să uite, va începe și va cânta.

IN NOPȚI TÂRZII

In nopți târzii,
Când florile negre se miră
De luna albă,
Glasuri mii și mii
Pe drumul tăcut porniră.
Sunt cântecele copiilor ce nu se pot naște
Căci s'au înneecat în sărutări
De părinți încărcați de păcate.

In nopți târzii,
Aud plânsuri de copii
Cesar fi vrut să vină pe lume
Să aibă ochi și mâini și nume,
Să poată grăi,
Să poată trăi.

Și nu pot să se nască niciodată
Sufletul nu poate înflori
Inima lor nu poate să bată.

In nopți târzii,
Aud glasuri mii și mii
De copii
Ce nu se pot naște, oricât ar fi vrut.
Duh fără lut.
Plutesc suflete neînăptuite,
Cântece fără trup dăruite.

Se vor face blesteme.
Căci ființa lor
Pe buzele mamelor
Geme;

Piciorul nu ți-a sângerat de spinii drumului,
 Căci numai raze de soare ți l-au sărutat.
 Trupșorul tău sfânt și virgin legat în feșe,
 O, de-ar rămânea în albul lui lăcaș,
 De nu l-ar smulge vântul nemilos în noapte
 Să crească jalea ta ca floarea,
 Să-ți crească zâmbetul în ură,
 Și visele să ți se scurgă ca borcane,
 Căzându-ți sufletul din ele
 Ca singur să rămâi cu lacrimi.

Tu dormi.
 Afară lupta-i mare: înăbușiții au căzut la țernă,
 Căci s'au ucis iubindu-se.
 Ascultă cum răsună valea lumii de strigăte
 Și câte hoituri se leagănă în ceață.
 Câte guri calde pecetluiesc cu blestem pământul
 Vopsind firele de iarbă cu sângele lor tânăr,
 Câte brațe se frâng pe grilajul de fier al temniței,
 Și se înneacă în abis sufletele albe, dornice
 [de vieață.
 Urue grele roți, lanțurile sună,
 Pornesc cu vuet mărire să frângă catarguri,
 Și pretutindeni jertfa: un suflet,
 O vieață jertfită pe fiecare altar,

Tu dormi.
 Fluturi de aur... câmpii de mătase... râuri
 [de miere
 Ingeri ce fâlfâie aripi, că 'n teatru.

Tu dormi.
 Și cântecul mamei ete simfonia bizară
 Ce te leagă de noi.

Tu dormi...
 O, trezirea ta cu mine,
 Trezirea ta în viață!
 Să fii și tu pândăș al roții morții,
 S'aștepți ieșirea unui număr fericit
 Din loteria sorții.
 Să te lupți și tu cu sfinții de pe părete,
 Să te închini și tu, când te-a strâns în brațe
 [suferința
 Să te târăști în genunchi pentru pâine,
 Să-ți gârbovești spinarea ca să-ți mistue plăcut burta.
 Să maimuțărești eterna prostie omenească,
 Infulecând lacom cozonacul tradiției,
 Să lauzi păcatele strămoșești,
 Și să fii un coeficient al celor mari,
 Cu care să se joace totdeauna:
 În foc trimes, în șanțuri aruncat,
 Cu nopți nedormite, cu păr cărunt,
 Trudit să cazi, asemeni unui dulău râios.
 Să fii și tu, ca noi cei mulți,
 Ce am venit trimiși de stele,
 Să găfăim în mocirlă afundați.
 Să fii și tu om, unul care are trecut și viitor,
 Jucător la loterie, nemoștenind decât numărul 13.
 Să colinzi și tu în lume
 Cu cântece, cu vin, cu femeie,
 Să te bată vântul, să te ardă frigul,
 Să te obosească dealul, să te adumbrească
 [claia de fân,
 Să te bucuri când vezi înmormântarea: că nu tu
 [ai murit,
 Să te bucuri de portofelul găsit,
 Să culegi miezul după alții, să dormi în pat somnul
 [uitat acolo,
 Să fii și tu ca noi, cei ce am fost și suntem
 [și vom fi.

O, fecioraşul meu...
 În întunerecul în care te apuc în braţe,
 Şi numai dragostea ne încălzeşte, —
 Iţi fac eu bine, că te sărut lung, lung.
 [cu lacrimi,
 Ori cel mai mare bun ți l-aşi da,
 Dacă te-aşi gătui? .

MAMĂ...

Mamă dragă, tu te duci,
 Şi mă laşi aici în lumea largă,
 Ca să caut inima în care 'ncepe
 Dragostea ta pentru mine.
 Mâna albă care m'a păzit,
 Şi care mi făcu semnul iubirii
 Când furtuna scutura fereastra
 S'a răcit.
 Pieptul cald, perna păcii şi a iubirii,
 S'a albit şi capul meu odihnă
 În zadar va căuta.
 Tu te duci,
 Căci te cheamă steaua şi pământul
 Ca să ți se 'nchidă ochii
 Pentru veşnicia strălucită.
 Mamă dragă, tu te duci,
 Şi rămâi în inima mi acasă
 Ca un musafir
 Ce nîcîcînd nu părăseşte casa lui,
 Şi te voi chema
 Când va bate vîntul şi va înflori grădina,
 Când va plînge codrul.
 Mamă dragă, tu te duci,
 Căci te cheamă glasul ce e veşnic şi curat,

Glasul vremii, ce colindă deasupra noastră.
 Și zadarnic te rețin.

Tot mai receși fruntea ta senină,
 Impletituș'a cununa
 Suferințelor eterne.

Tu te duci.

Peș'a chinurilor navă,
 Tu plutești pe marea veșniciei
 La liman de ceață, și licărește vraja,
 Flori de moarte ți-au trimis salut,
 Ți se 'nchină frânt
 Arborele vieții mele.

În zadar te cer și te rețin,
 Brațele nu pot să te oprească,

Tu te-ai desfăcut,

Și nu te mai leagă

De iubirea mea nicio gândire.

Tu te duci,

Mamă bună.

.....
 Maica Precistă nu se îndură.

În zadar îl poartă 'n sân pe fiul ei,

În zadar aș cere glas de clopot

Și mirosul de tămâie.

Tu te duci,

Unde te voiu urmări

Și te rog măicuță să-mi cauți loc de odihnă,

Unde mă voiu odihni,

Unde ne vom revedea

Căci e totuși revederea

Unde ne vom recunoaște

În îmbrățișări,

Unde voiu depune piatra grea

A durerii, ce m'apasă.

Mamă dragă, tu te duci

Șiți spun somn ușor și somn frumos,
 Liniște, pe care nu o turbură
 Decât fâșâitul aripelor
 Sufletelor ce vin și se duc.

UȘĂ

Ușă, care de atâtea ori te deschizi,
 Spune-mi, cine a intrat și a ieșit prin prag?
 Al cui zâmbet ți-a fost mai drag?
 A cui mână încet te-a desfăcut?
 Cine te-a trântit când a dispărut?

Ușă,
 De câte ori ai scârțâit când te-ai deschis,
 Tu ascundeai și boală și liniște și bucurie,
 Cunoșteai pe toți pe cari izai închis
 Și trează ai stat în zorile albe, în noaptea târzie.

Ușă,
 Tu știi că de câte ori veneam în zori
 Pășeam tiptil cu zâmbet pe buze, în mâini cu flori
 Și tremurând te rugam să mă închizi cu ea
 Cu dragostea și femeea mea.

Și ceea ce atunci ai închis
 Se făcu cântec, se făcu vis.

P A S T E L

Cocostârcul lângă mal pândește.
 Ucigaș bătrân, pe cine vei răpune?
 Trestiei nu-i pasă, liniștită crește.
 Și aleargă 'n râu jucăușul pește.
 Trandafirul părăsireași spune.
 Cad alune.

Cocostârcul își găsisese hrana.
 Ochii verzi ai broaștei se 'nfloră
 Sună apa ca un plâns la moară.
 Soarele cu nor își leagă rana.

GRĂDINA, PARC

Era așa de frumos copacul în grădină
 Pe ramuri paseri roșii, verzi și albastre.
 A ceriului rugină
 Cădea pe bătrâne porți —
 Pe cărări se plimbau suflete sihastre
 Și albine înțepau fluturii morți. . .

Statuia de piatră a unui zeu furios
 O 'mbrățișa un tânăr necunoscut.
 O veveriță în vârful unui brad căuta scut
 Și privea la un câine alb curios.

— Lebăda taie linii de zare în apă,
 Și nespus de trist un fluer în vale răsună. . . .
 Grădinarul hăulește și sapă, tot sapă.
 Să aibă unde să doarmă la noapte obosita lună.

PERNELOR...

Pernelor albe, prietene triste,
 Cât v'am îmbrățișat!
 Voi toate le știți: și ce-am pățimit
 Și ce-am visat.

De câte ori ne-am spus durerea,
 Și de câte ori ne-am mângâiat!
 Vouă v'am spus ce nu spuneam nimănui,
 Și când eram obosit și când eram înșelat.

Suferința în voi mi-am ușurat,
 Și nopțile mi-au trecut cu voi.
 De atâtea ori v'am îmbrățișat
 Căci totdeauna ați fost blânde și moi.

Pernelor albe, cu mine veți veni
 Și atunci când nu va mai fi plâns și dor.
 Și nu mă veți trăda, nu mă veți vorbi,
 Pernelor albe, pernelor.

Dar dacă ar avea glas
 Acei ce au murit fără pernă,
 Ar mai putea fi liniște 'n cer
 Ar mai putea fi tăcere în țernă?

•
 Și câți au îmbrățișat
 În loc de perne moi
 Pământul însângerat,
 Aceștia cari n'au visat,
 Aceștia cari n'au putut iubi
 Flămânzi, furați și goi.

COPIII SĂRACI

Copiii săraci, cari nu s'au săturat
 Niciodată,
 Cari numai au plâns, au tușit și au măturat
 Ziua 'ntreagă, seara întreagă,
 Copiii săraci, pe cari soarta n'a uitat
 Să-i bată.
 Și pe cari nimeni nu i-a sărutat.
 — Copiii săraci, s'au deșteptat.

Al lor era plânsul, frigul și boala
 Și povara ce-o purtau în spate.
 Colțul străzii le-a fost școala
 Și îi scupau cei din palate.
 — Copiii săraci s'au deșteptat.

Acum în zadar le veți spune povești
 Cu îngeri, cu sfinți și cu răbdare.
 S'au săturat de multele rugăciuni cerești
 Și copiii săraci cer un blid mai mare.

Dar nu plin cu răbdări prăjite
 Și cu binecuvântarea Domnului părinte.
 Copiii săraci au prins și dânsii minte
 Să nu mai creadă în lucrurile vrăjite.

Copiilor, mâncați, beți și cântați,
 Căci destul ați așteptat rebegiți de frig.
 Decât o mie de rugăciuni,
 Este mai sfânt și mai dulce un covrig.

SUNT DE O MIE DE ANI

Sunt de o mie de ani
 Mai bătrân ca marea, mai urît ca o boală,
 Și pe atâția îi port în mine
 Fără să pot scăpa
 De povară, de durere, de 'ndoială.

Fiecare răsvrătit ce n'a fost fericit
 În mine își trăește plânsul.
 Tot ce fac e al altuia
 Tot ce zâmbesc e al altuia
 Sunt străin în mine însuși mi.

Dacă odat' mă voi cutremura
 Și-i voi arunca din trupuși mi pe toți,
 Toate drumurile
 Se vor umplea de sfinți, de cerșetori și de hoți.

Și atunci când voi fi iar numai eu
 Voiu mângâia capul unui copil:
 Ce mult am așteptat
 Până ce am lepădat
 Ce era în mine trecutul greu.

DUMNEZEU

Așa mi s'a poruncit de un înger cu paloș
 Și cu lumânare în mână, să mă duc în cer.
 Era o vreme cumplită de ger
 Și stelele, de frig, palide se făcură.
 Se plimbau suflete negre în arătură.
 Și îngerul mi-a spus să nu scot niciun cuvânt
 [din gură.

« Aceasta nu se poate, socoate
 Ce s'ar fi dacă ar rămânea toate neschimbate
 Dacă nu ți s'ar desluși rostul,
 Să rămâie așa cum a fost: fostul? »

Și îngerul mi s'a șoptit: roagă-l să te facă păzitor
 [de stele.
 Și m'am gândit la dragostele mele.

Dumnezeu mi s'a înțeles gândul
 Și ne mai rugându-l
 Mi s'a dat un băț de argint în mână:
 « Acum să te duci și să păzești o stea păgână.
 Să o păzești, căci totdeauna pe pământ vrea
 [să cadă
 Vrea să audă ce fac cei de jos și vrea să vadă
 Ce fac flăcăii de care s'a îndrăgostit prostește.
 Vezi de stea și o păzește ! »

Să știți voi, care pe lume m'ați cunoscut
 Că trebuie să fiu păzitor de stea ce n'are scut.
 Și dacă va încerca să fugă dinaintea mea,
 Atunci va trebui să fur, ca s'o păzesc, o altă stea.

« Vrei să furi stele? » mi s'a înțeles Dumnezeu
 [gândul
 Și făcu semn balaurului, ne mai rugându-l:
 « Acest răsvrătit nici în cer nu s'a scăpat de sânge
 Și crede că aici va putea râde și plânge.
 Înghite-l! . . . Și m'a înghițit fiorosul balaur.
 Iar Dumnezeu și s'a pus ochelarii de argint
 Și a cetit mai departe în scaunul de aur.

MEMENTO

Sufletul în carte le-am închis,
Să fii cu grijă, oricând să n'o desfaci.
Tot ce e aici cu dragoste scris
Te va face să plângi și să taci.

Aduși aminte că fierbințile cuvinte
Intr'un buchet de litere le-am împletit.
Și dacă ai terminat cartea care nu te minte,
Să știi că din filele ei, viața mea ai cetit.

•

•

MAICA CEA TÂNĂRĂ
DRAMOLETĂ NEROMANTICĂ INTR'UN ACT

AD

Art. 101. 1011

O SCRISOARE A LUI I. L. CARAGIALE
căt^{re} EMIL ISAC

Iubite amice, cu mare bucurie am aflat că «Maica cea tânără» este o strălucită promisiune. Rog cu stăruință pe tânărul autor să caute a o îndeplini — și să nu se îndoiască un moment de dragostea mea părintească, pe care se poate rezema cu încredere ori când.

Cu distinse salutări, al distale prieten
CARAGIALE

Berlin. 1 (14) Febr. 1912.

PRIMA DISTRIBUȚIE (1912)

MAICA CEA TÂNĂRĂ: *Getta Chernbach*

MĂRIOARA: *Aristizza Romanescu*

CHELĂREASA: *Dina Brăneanu; Achaune*

Regia: *P. Gusty*

Muzica de *A. Bena*

MAICA CEA TÂNĂRĂ

PERSONAGII

MAICA CEA TÂNĂRĂ,
MĂRIOARA,
CHELĂREASA

Decorul reprezintă grădina unei mănăstiri. La stânga se vede mănăstirea cu cinci ferești către scenă. La dreapta o portală, proptită de un zid, pe care atârnă flori. Portala are un geam către sat, a cărui lumină se vede. Lângă portală e un iconostas, cu icoana sfintei Maici —, deasupra căruia arde un felinar. Înaintea iconostasului e un scaun. Acțiunea se petrece în zilele noastre

MAICA CEA TÂNĂRĂ. — Apoi MĂRIOARA

MAICA CEA TÂNĂRĂ

(Șade în scaun și privește prin geam la sat. Dinspre sat se aude o cântare sglobie de nuntă, lăutele cântă urmate de chiote. Maica cea tânără privește tăcută la sat, se joacă cu crucea dela sân și se vede pe toată făptura ei o neliniște mare)

MĂRIOARA

(Intră. Vine dinspre grădină. O femeie mai în vârstă, dar tot frumoasă. În păr are flori roșii și în mână o cofiță. Vine lălălăind. Privește în jur și când observă pe maica cea tânără, tace — se duce încet la maică și făcându-i temenele, spune tare): Bună seara maică, seara bună!

MAICA

(Tresare). Cine ești tu?

MĂRIOARA

(Blând). Nu mă cunoști?... Sunt nevasta lui Iosif. Soția argatului domnesc, care vă aduce lapte.

MAICA

Și ce vrei?... De ce vii așa de târziu? N'ai întâlnit pe chelăreasa?

MĂRIOARA

Și dacă ași fi întâlnit-o? Astăzi e nuntă în sat și nu mi pasă de alții... Așa sunt eu, nu mi pasă de alții...

MAICA

E nuntă în sat? E nuntă în sat?

MĂRIOARA

A doua uliță de aici... Ascultă, maică, și cum chiotesc nuntașii... *(Se duc mai aproape de geamul portalei. Mărioara o prinde de mână pe maica)*.

MĂRIOARA

Vino mai aproape... Destul de departe e viața ta de viața noastră. Nu ști fie teamă... E slobod să privești și tu măcar la lumina nunții noastre... Nu ști fie teamă... Acoloși nuntă... Acoloși nuntă... și zece lăutari cântă la masă și două mese încărcate și optzeci de nuntași... Și cântă lăutarii și joacă bătrân și tânăr, căci tânărul joacă căci va fi bătrân și bătrânul joacă, căci vrea să fie iarăși tânăr... Ascultă, maică, am venit din nunta mare, ca să duc apă... Apă sfântă... Se spune că

apa voastră e sfântă, doar la fântâna voastră nu aşteaptă flăcăii şi nu cântă fetele. Şi mi-a spus mireasa că vrea să bea din apa voastră — căci setea o arde şi setea ei nu se astâmpără decât cu apa voastră... După apă sfântă am venit, maică...

MAICA

Ai adus cofiţă?...

MĂRIOARA

Tu nu o vezi? Doar o țin în mână! (*Îso arată*).
Maică, maică, nu vezi cofiţa?

MAICA

Ah, da, cofiţa...

MĂRIOARA

O țin în mână şi n'ai văzut-o? (*Lăutele cântă mai tare*). Auzi, maică? O, ce nuntă frumoasă... O, ce nuntaşi frumoşi... O, să vezi mireasa... E bătrână şi urită şi firavă — dar are parale. Şi în haina de mireasă, cu fachiol pe faţă, pare şi mai urită. Are ochi mari şi bătrâni — şi priveşte parcă ar vrea să muşte cu privirea. Căci vede lumea frumoasă şi ea e atât de urită... Dar, parale, parale... În lumea de astăzi toate le poţi cumpăra pe arginţi: mătasă şi grâu şi bărbat. Şi astfel s'a întâmplat şi cu mireasa asta. Şi-a cumpărat un flăcău frumos. I-a fost sete de sărutarea unui flăcău sănătos... I-a cumpărat... Şi bineînţeles că la nunta asta, unde toate sunt cumpărate, venis-au atâţia musafiri. Venis-au domnii, domnii. Dascălul cel negru... Popa cu domnişoara cea firavă, crescută la pension. (*C'un dispreţ vădit*). Domnişoara, bălaie ca luna, care vorbeşte pe nas şi spune la toate: mersi, mersi.

MAICA

Nu duci apa? De ce mi povestești lucrurile acestea?

MĂRIOARA

Ei, dar ce te zorești? Mie nu mi arde de horă. Las' joace la horă cei ce vor să joace... Eu mișam jucat hora. Acuma numai la hora altora pot privi... Ei, maică, așa sunt bătrânețele. Am înmă bătrânit, m'am făcut mai rea, dar văd mai bine... Văd că lumea nu e atât de frumoasă, cum o vedeam când dormeam în fân — când eram fetișcană, căreia i-au ars obrajii... Dar tu, maică, tu ești un boboc de floare.

MAICA

Ce vorbești? (*Speriată; în turn, ornicul bate de nouă ori*). Se apropie rugăciunea de seară... Nevastă, du apa și nu mai vorbi!

MĂRIOARA

(*Pune cofița în jos și privește în jur*). Aici e așa de rece... Brr! Ce albi sunt pereții! Și ce întuș necime e lângă ziduri! (*Lăutele cântă iarăși mai tare*). Și acolo nuntă și flăcăi și vin... Să vezi, Iosif al primarului joacă tot cu Vanda. Din hora lor se va face iar o nuntă.

MAICA

Nu duci apa? Femeie, te așteaptă mireasa... Nui duci apă? Apă sfântă?

MĂRIOARA

Las' e destul de bătrână ca să mai poată aștepta... Dar tu ești un boboc de floare. Păcat de tine să stai aci... Tu ești tânără și frumoasă... Spune, maică, ce-ar fi să vii cu mine la nuntă?

MAICA

La nuntă?... La nuntă? (*Cu glas stîns*). Sunt fata lui Hristos... Torc cunună din flori albe. Și tămâia mă trezește și mă adoarme clopotul de seară. În mine a murit lumea. Și vieța ei. În mine a murit: sângele și sânul meu nu are poftă fierbinți. La nuntă?... Se apropie rugăciunea de seară. Corul va cânta... Du apa, femeie, și mă lasă pe mine, biată femeie cu inima moartă.

MĂRIOARA

Maică, o, ce frumoasă ești tu! Ochii tăi sunt calzi de suflet. În fața ta e mai multă vieță și primăvară decât într'o floare. Și vestejești aici. Vino la nuntă! La nuntă! Păcat de tine! Tu vestejești fără săști fi sărutat cineva urma...

MAICA

Femeie, femeie...

MĂRIOARA

Și frumusețea trece. (*Lăutele iarăși cântă*). Și când vei fi bătrână, vei plânge de atâtea ori că ai fost frumoasă când ai fost tânără. Vino la nuntă! Auzi lăutele? Doar' chelăreasa nu te-ar vedea... Și maicele toate sunt bătrâne... Sub scufia lor, păr de argint. Și tu ești atât de frumoasă! De ce stai aici în răceala asta? Nu simți ce rece e între zidurile albe? Vino la nuntă!

MAICA

Femeie, femeie...

MĂRIOARA

Ți-aș da haina mea de sărbătoare... Și floare roșie ți-ași pune în păr.

MAICA

Floare roșie, floare roșie, femeie? Să-mi vând sufletul? Să fiu păcătoasă?

MĂRIOARA

Nu te va vedea nimenea... Desbraci gluga. Și nu-i păcat. Nu-i păcat să desbraci gluga, ca să îmbraci haina vieții. Vino cu mine, ne vom duce pe furie... Oh, tu ești atât de frumoasă! Frumoasă și tânără... Și părul tău e negru... Va sta bine în părul tău trandafirul roșu.

MAICA

Să-mi vând sufletul?

MĂRIOARA

Ași! Ți l-ai afla! Doar l-ai pierdut când ai venit la mănăstire.

MAICA

Dar Hristos?

MĂRIOARA

Hristos iubește pe cei ce vor să se pocăiască.

MAICA

Dumnezeu?

MĂRIOARA

Te va ierta, maică, te va ierta!

MAICA

Oh, eu sunt fata lui Hristos. Sunt credincioasa lui.

MĂRIOARA

Și nuși poți fi cu credință? Dar nu poți fi credincioasa lui numai în mănăstire?... Toate sunt păgâne câte joacă, iubesc și răsuflă afară? (*Lăutele cântă*). Acoloși vieța... Nunta... Nunta caldă. Vino și tu, ești prea frumoasă ca să poți sta aici...

MAICA

Du apa... Eu mă duc la rugăciune...

MĂRIOARA

Ascultă lăutele, maică! Lăutele.

MAICA

Du apa!

MĂRIOARA

Pari prea frumoasă ca să nu cunoști vieța. (*Pauză*). Spune, n'ai iubit nicicând?

MAICA

În mănăstire...

MĂRIOARA

Ei, nu vorbi de mănăstire... Spune, n'ai iubit?... Ai iubit?... Ai iubit?

MAICA

Ce este iubirea?

MĂRIOARA

Iubirea?... Iubirea este când dormi în fân și când miroși flori roșii și privești în luna albă.

MAICA

Și este fericirea iubirea?

MĂRIOARA

Și suferința iubirii este fericire!

MAICA

(*Aplecându-și capul*). Atunci eu sunt fericită.

MĂRIOARA

(*Ii strânge mâna cu compătimire*). A fost dragoste?

MAICA

A fost.

MĂRIOARA

Și de ce ai venit aici?

MAICA

Părinții mei au vrut... A fost flăcău sărac și eu bogată.

MĂRIOARA

De mult?

MAICA

De doi ani, de când stau la mănăstire.

MĂRIOARA

Și ai uitat?

MAICA

(*După o pauză lungă, isbucnind*). Nu pot uita... Nu pot uita... Ah, femeie, femeie, de ce m'ai trezit? Am adormit... Și m'ai trezit. M'au trezit poate lăutele păgâne... Căci nu sunt maică în felul celorlalte maici... Și în lumânări și în tămâie doarme trecutul meu. În rugăciuni îl văd pe *dânsul*. Hristos seamănă cu el... Și pernele pa-

tului meu sunt ude de lacrimi și mi spune starița de multe ori: « tu ești păgână, tu ești păgână, căci vorbești cu luna și dormi în fân și miroși flori roșii ». Ah, și nopțile, nopțile mele nedormite... Și diminețele posomorite... Aici nu sunt grădini albe de flori, nu sunt ciocârlii, nu sunt cântări șglobii de copii... Numai păreți bătrâni... Și seara, când mă duc la rugăciuni, coridoarele lungi răsună de pașii mei — ca un cavou... Și totdeauna mă tem că o să mi prindă mâna rece o mână caldă... Femeie, femeie bună... Du apa! Aici toate sunt ale morții... femeie, du apa!

MĂRIOARA

Ai suferit așa de mult.

MAICA

Sunt zile și nopți când uit că sunt în viață. Atunci cânt în cor... Și mi fac rugăciunile. Dar când privesc la trandafirii roșii — mă trezesc din somn. Atunci simțesc, cu lacrimi în ochi, că eu dorm atunci când afară toate sunt frumoase... Atunci vine în mine putere de viață: ași gâtui... Căci vreau îmbrăçoșare... Înțelegi, vreau îmbrăçoșare!

MĂRIOARA

Și flăcăul?... .

MAICA

« Sîtu? ».

MĂRIOARA

Ii zici Sîtu?

MAICA

Sîtu, feciorul brutarului...

MĂRIOARA

E căpriu?

MAICA

Căpriu, femeie, căpriu.

MĂRIOARA

Și are ochi albaștri?

MAICA

Albaștri, femeie, albaștri.

MĂRIOARA

Și când râde i se văd dinții albi?

MAICA

Albi, femeie, albi.

MĂRIOARA

Buzele îi sunt roșii? Roșii ca fragile?

MAICA

Ca fragile, femeie... Are ochi albaștri. Are cuțit la sân, e fecior rău, căci nu plătește la cârciumă și scuipă când vede preot. Are cinci inele de argint, căci atunci își cumpără inele de argint când bate strajnic pe cineva. Are dinți albi și glas dulce și brațe tari... Sîtu... Sîtu... (*Visătoare*). Flăcău sărac!

MĂRIOARA

Ciudată-i lumea asta și ciudați sunt oamenii. Aici o inimă frântă pentru un Sîtu acolo, la nuntă un alt Sîtu.

MAICA

Așal chiamă pe mirele? Sîtu îl chiamă?

MĂRIOARA

O fi. E *Sîtu* cel vestit. Are ochi albaștri și bea cu cofița vinul. S'a vîndut pe arginți.

Pe arginți buni s'a vîndut. Fata cămătarului...

MAICA

L'a cumpărat pe *Sîtu* cu arginții ei?

MĂRIOARA

L'a cumpărat.

MAICA

N'a cumpărat pe Sîtul meu? Pe Ionul meu? Femeie, nu l'a cumpărat?

MĂRIOARA

Al tău să fie?... Dar alți Ioni, care se numesc Sîtu, să nu fie? Va fi un alt Ion, maică, dar țieți place să crezi că l'ai regăsit.

MAICA

Simțesc că numai el poate fi... Simțesc că numai el poate fi cel ce s'a vîndut.

MĂRIOARA

Cum poți simți?

MAICA

Simțesc, ca femeile care iubesc. Ah, de ce ai venit după apă? Femeie, de ce ai venit, de ce mi'ai spus?

MĂRIOARA

Ei, nu gândești că e de prisos frica ta? .. Presimțirea poate să te înșele. (*Lăutele cântă*).

MAICA

Și cum e nunta? E frumoasă?

MĂRIOARA

Frumoasă și bogată.

MAICA

Și la masa încărcată cum șed mirele și mireasa? Ce vorbesc?

MĂRIOARA

Ce să vorbească un mire? Mirele își sărută mireasa și tot « turturica mea » îi zice.

MAICA

« Turturica mea » îi zice și o tot sărută? *Sîtu* spune astfel când sărută... Ah, *Sîtu* sărută. Pe fata cămătarului o sărută...

MĂRIOARA

E bătrână fata cămătarului... Dar îl iubește pe *Sîtu*. Și *Sîtu* o tot sărută.

MAICA

Și tot « turturica mea » îi zice?

MĂRIOARA

Pe arginți mulți l-a cumpărat...

MAICA

Și poate n'a vrut să se vândă?

MARIOARA

Dar a fost flăcău sărac și s'a vândut.

MAICA

Nu mai grăi... Uplete cofița ta de apă. Și vino să ne ducem. Vreau să văd pe mirele. Pe mireasa vreau să o văd. Nunta vreau s'o văd... Sîtu tot « turturica mea » îi zice și o tot sărută?

MĂRIOARA

Dar dacă va fi un alt Sîtu? Maică, poate fi alt Sîtu!

MAICA

De ce te-ai vândut, de ce te-ai vândut?

MĂRIOARA

Poate fi un alt Ion... Un alt flăcău.

MAICA

Vreau să-l văd pe mirele...

MĂRIOARA

Maică, nu fi copilă. Dar dacă e un alt

MAICA

Atunci viu înapoi și voiu îmbătrâni între zidurile aceste mucedu.

MĂRIOARA

Și dacă ar fi al tău?

MAICA

Atunci... Atunci... Nu mai vin nici când înapoi... Nici când.

MĂRIOARA

Nu, maică... Stai, a fost o șagă rea că te-am chemat la nuntă.

MAICA

Te temi că e *Sîtu*?

MĂRIOARA

Nu mă tem, căci chiar dacă ar fi al tău, tu nu-l mai poți cere. El este mire și tu ești maică.

MAICA

Dar sub glugă trăiește cineva.

MĂRIOARA

Du-te la rugăciune, măicuță! Maică dragă, du-te la rugăciune! Și roagă-te pentru cei ce au murit și roagă-te pentru acei ce-or să se nască. Roagă-te pentru toți... (*Lăutele cântă iarăș*).

MAICA

Să mă duc la rugăciuni. Și (*arată către sat*) acolo nuntă... Nuntă... Fata cămătarului... Hâdoasa... Bătrâna... cu arginții... Și Sîtu tot « turturica mea » îi spune și o tot sărută?...

MĂRIOARA

Un mire cum să nu-și sărute mireasa? Astăzi rânduiala lumii... Dar eu mă duc... Umplu cofița de apă sfântă și mă duc. Mă așteaptă nuntașii. Măicuță dragă, tu te du la altar... Și uită..

MAICA

Dar nu ți-am spus că m'am trezit? « Turturica mea » îi zice și o tot sărută? (*Lăutele cântă tare*).
Vino, vino... Imbracă-mă în haina ta de sărbă

toare! Să ne ducem la nuntă căci sunt tânără și e păcat de mine să stau aici, între zidurile aceste reci... Vreau să-l văd pe Sîtu... Vreau să-l văd cum joacă, cum râde, cum sărută... Vreau să-i văd ochii, în cari zac rugăciunile mele visate... Vreau să văd pe mireasa cea bătrână, care l-a cumpărat, pe arginți l-a cumpărat. «Turturica mea» îi zice și o tot sărută?

MĂRIOARA

Maică, du-te la rugăciune! Va fi un alt Ion... Un alt Sîtu... Va fi un alt flăcău. Nu e al tău... S'a aprins în tine sângele... Și el îți spune povești... El te îndeamnă... Du-te la rugăciune, maică....

MAICA

Mă trimiți înapoi (*Arată la mănăstire*). Să plâng nopți și zile?... Să nu văd bucurii, să nu mai văd răsărind soarele pe câmpii? Să plâng la fereastră, s'aștept mereu și să nu vie nimeni... (*Lăutele cântă*). Și «turturica mea» îi zice... Vino, să ne ducem! Vino, să ne ducem, femeie, la nuntă... Vino, căci vreau să-l mai văd! O singură dată să privesc în ochii lui. Numai odată să-l mai văd rîzînd. O, când râde Sîtu — toată lumea pare mai curată și mai bună! Vino la nuntă, femeie, ar fi păcat să mor aici...

MĂRIOARA

Rămâi, maică, să nu-ți spurci sufletul!

MAICA

Sufletul?

MĂRIOARA

Te-ar putea vedea cineva fugind din mânăș-
stire. Și ce-ar zice cel ce te-ar vedea?

MAICA

Ar putea zice: iată o maică, care se îndepăr-
tează de Dumnezeu, căci vrea să se apropie de
inima sa.

MĂRIOARA

E păcat... E păcat mare...

MAICA

Iubirea să fie păcat?... «Turturica mea» îi
zice și o tot sărută. Înțelegi, femeie, s'a vândut pe
arginți mulți... S'a vândut că a fost sărac...
Sîtu. Femeie, Sîtu...

MĂRIOARA

Incetează, că ne vor auzi maicele cele bătrâne!

MAICA

Mă vor cunoaște. Și vor înțelege că nu vreau
să fiu ca dânsele.

MĂRIOARA

Duște la rugăciune, duște la rugăciune! (*Lău-
tele cântă de tot tare*).

MAICA

(*Apucă de mână pe Mărioara și-i vorbește agitată*).
«Turturica mea» îi zice și o tot sărută. Vino să
ne ducem la nuntă. Vom sta ca leproasele la
poartă, vom privi de afară fericirea dinlăuntru.
Vreau să-l văd. Pe el și pe mireasa... Vreau să-i

văd gura și dinții și mustățile și ochii. Ochii, femeie, ochii lui frumoși vreau să-i văd. Vreau să-i văd ochii mari, în cari a căzut inima mea... Oh, ochii, ochii... Vino să grăbim, să fugim...

MĂRIOARA

Și dacă nu va fi al tău? Dacă va fi un alt Sîtu? Atunci ce-ai să faci?

MAICA

Atunci viu înapoi și-mi macin cenușe pe cap.

MĂRIOARA

Și dacă va fi el?

MAICA

Atunci. (*Pauză*)... Vino. (*Maica se duce la iconostas și îngenunchind se roagă*).

MAICA

Sfântă Marie... Sfântă Marie... Iartă-mă, iartă... Nu sunt de vină. Tu ești femeie ca mine. Tu vei înțelege... A fost flăcău sărac. Sărac. Și l-au cumpărat cu arginți, ca pe Iuda. (*Lăutele cântă*). Ascultă, Sfântă Marie, cum cântă lăutele. Și tot « turturica mea » îi zice și o tot sărută. Iartă-mă, iartă-mă, Sfântă Marie, dar trebuie să mă duc la nuntă... Dacă va fi un alt Ion, atunci iartă-mă, Marie... Iar dacă va fi Sîtu... Atunci să nu mă mai aștepti. Voiu fugi în noapte. Și voiu fugi și voiu cădea, ca să nu mă mai pot ridica nici când... Mireasa lui Hristos te roagă, Marie. « Turturica mea » îi zice și o tot sărută. Marie, s'a vândut Sîtu, s'a vândut. L-a cumpărat pe arginți. L-a cumpărat fata hâdoasă a cămătarului. Ah, și « turturica mea » îi zice. Vreau să citesc

în față. Vreau să-l mai văd, Marie. Ah, vreau să-i văd cum îi ard ochii: ochii lui, Marie, ard cu focuri adânci. Oh, de ce l-am cunoscut!... Marie, Marie, lasă-mă, lasă-mă să mă duc! Așa-i că mă lași? Tu mă lași? Nu voiu sta mult... Doar într'o privire a lui voiu citi toată viața mea... Iartă-mă, Marie... Marie. *(Cu glas tare)*. Vino, femeie, să ne ducem. Maria m'a lăsat.

MĂRIOARA

Duște la rugăciuni...

MAICA

Maria m'a lăsat. Vino să ne ducem!

MĂRIOARA

Duște la mânăstire!

MAICA

La viață mă duc... Cunoști calea? Spune, nu sunt câini? Nu ne-or mușca?
(Privind la lună). O, ce albă-i luna!

MĂRIOARA

Albă, albă...
(Ies; din fundul scenei se aud crâmpete de cuvinte).

MAICA

...ne ducem.

MĂRIOARA

...ai vrut să vii...

SCENA II

CHELĂREASA *singură*

(În momentul când iese Mărioara cu Maica cea tânără, în mănăstire se aude cântând corul maicelor urmat de dangăt lin de clopote. Cântarea lăutelor se asociază cu cântarea clopotelor și a maicelor, și câte un accent mai puternic de cântare de nuntă pătrunde până la scenă. Chelăreasa vine cu capul plecat. Ascultă cu evlavie cântarea corului șiși face cruce adeseori. Când încetează corul, chelăreasa vine înaintea și cu pași mărunți se duce la portală. Apoi se reîntoarce și ridicând un felinar, strigă).

CHELĂREASA

Maico... Maico... *(Pauză)*. Vino la rugăciuni.
 Nu răspunde din fundul grădinii...
 A adormit în fân.
 N' o înțeleg pe maica asta. Pare a fi altfel decât noi.
 Adoarme în fân.
 Și supt pernele ei albe, supt pernele ei sfinte,
 adesea am aflat flori roșii. Flori roșii...
 Flori roșii.
 Și e voinică. Are față frumoasă. Și brațe tari...
 Și poate are gânduri calde.
 Căci în cor cântarea ei pare a fi alta ca a noastră
 cântare. În cântarea ei tremură vieța înnăbușită.
 Și se piaptănă la oglindă.
 Și adesea am văzut-o privind în fântână.
 Oare ce-a văzut, căci râdea când privea în
 oglindă...
 Și adesea am auzit-o vorbind cu luna.
 Vorbea încet, dar în glasul ei era căldură.
 Oare ce-a spus lunii?
 Oare ce-a vorbit?

Și astăzi vorbește cu luna?

(*Strigă tare*).

Maico, maico, vino la rugăciuni... Vino căci
închid poarta... Vino la rugăciune, maico...

(*Pauză lungă*).

Și nu răspunde.

Nu răspunde nimenea.

Niciun răspuns.

S'a dus la vreun mort. Să aprindă lumânări și
să se roage pentru sufletul lui.

Ori poate iar privește în fântână și râde.

Ori poate iar povestește cu luna și plânge.

Nu o 'nțeleg pe maica tânără.

Niciodată n'am văzut-o plângând mult. Lacră-
mile ei trec repede.

Și nu s'a căit.

Și nu s'a înduioșat niciodată.

În privirea ei e atâta foc de afară.

Așa sunt fetele de bogătaş.

Li se sfarmă cu încetul sufletul. Foarte încet
li se sfarmă.

(*Lăutele cântă*). Ascultă, ascultă, cum cântă
lăutele. Bag seamă, e nuntă în sat.

Nuntă...

(*Se duce la poartă și privește, ascultând cântarea*).

Afară e lume... E vieață... Afară râd oamenii.

Se iubesc.

Nuntă. Nuntă.

O, cum mi-ar plăcea să văd jucând mireasa.

O, cum mi-ar plăcea să-l văd râzând pe mirele.

Ei, ei, oamenii, oamenii...

O, cum râde de fericită mireasa când o sărută
mirele.

Și când îi desface vălul de pe față... Oh, oh,
nunta.

Masă încărcată.

Și vin... Și mâncări și băuturi.

Fețe roșii de bucurie.

Și hora... Hora... (*Iși lovește picioarele*). Ale tale sunt bătrâne.

Taci, păcătoaso, taci!

Iartă-mă, Isuse!

(*Pauză*).

S'a sfârșit... Au încetat lăutele... E târziu...

Și s'a sfârșit rugăciunea. O, cum se întunecă ferestrele mănăstirii.

Ca ochii morților sunt ferestrele...

Maicele se duc să se culce.

Și toate vor îngâna bătrânește: «îndură-te, Doamne», «îndură-te Doamne»!

Și vor adormi maicele.

Vor visa de plaiuri albe... De miei... de păstori sfinți... De Dumnezeu...

Vor vedea în vis raiul luminos.

Și vor auzi răcnetele aceloră din iad...

Ah, toate, toate au adormit.

(*Isbucnind spasmodic*).

Maico, maico, vino să te culci!

Vino să te culci... Vino la somnuri bune și sfinte!

(*Pauză*).

Maica a adormit iarăși în fân.

Ori vorbește cu luna albă.

Las' doarmă în fân... O să se trezească ea.

Las' vorbească cu luna.

Odat' o să i se urască.

Și o să cânte și ea atunci în cor.

O să uite de florile roșii.

O să uite, cum am uitat și eu.

Și câte flori am avut.

Și cât am plâns...

Și mi-am plâns sufletul. Ei, ei, florile roșii —
florile roșii!...

Primăvară. Vânturi calde.

Toate, toate, trec.

Toate trec.

Maico, maico, vino la somn!

Nu vine. Nu vine.

A adormit în fân.

Ori stă la vorbă cu luna.

O, maică, maică...

Și la nuntă a încetat cântecul sglobiu. Mesele
goale... Vinurile băute... Nuntașii se răsleşesc...

Acuma sunt numai ei doi: mirele și mireasa.

Mireasa privește în ochii mirelui și îl întreabă:
« mă iubești? ».

Și răspunde mirele: te iubesc, te iubesc.

Și se prind de mână.

Șiși privesc în ochi.

Oh, își privesc în ochi... Iubirea, iubirea...

(*Iși lovește gura rușinată*).

Taci...

Oh, iartă, Marie!... Am vorbit prea mult.

Dar... Un glas cald rătăcit din trecut a
vorbit în mine.

Mi-am adus aminte.

De o grădină... De o fântână... De tranș
dafiri roșii.

A fost de mult.

De mult... A trecut... Bătrână's', bă
trână's'...

Iartă-mă, Marie!...

(*Se apleacă înaintea iconostasului. După o pauză
destul de lungă chelăreasa se ridică, își șterge ochii...
Cască... Apoi cu pași mici se îndreaptă spre
scaunul așezat lângă portală... Micșorează fla
căra felinarului pe care l'agață de un piron al por*

talei... Apoi se lasă în genunchi și se roagă evlavioasă.

*Incetul cu încetul, toate se cernesc.
Doar felinarul licărește pe portală).*

CHELĂREASA

(Ridicându-se). Unde poate fi?

S'a dus...

O, ce bătrână și neputincioasă's'...

Mă dor ochii.

(Cască)

Ce obosită's'...

Toate trec, toate.

Când ești tânăr, toate le vezi altcum. Când ești bătrână, le uiți pe toate.

Trece vremea...

Mâine vor fi rugăciuni mari.

Va cânta și orga.

Vor arde o sută de lumânări în biserică.

Vine stărița... Stărița.

Și vine poate Vlădica.

O, vor fi rugăciuni frumoase... Vor veni mulți, mulți la rugăciune...

Și până seara târziu vor ține rugăciunile...

*.....
Oare, adormit-a mireasa?*

(Iși face cruce).

...Și iartă-ne nouă păcatele noastre, precum și noi iertăm păcatele altora...

(Se așează în scaun... Mai face o cruce.

Bolborosește din când în când.

Adoarme.

In turn, ornicul bate: unu.

Liniște.

Pauză lungă.

Toate se cernesc).

SCENA III

MĂRIOARA și CHELĂREASA

MĂRIOARA

(Intră speriată. Părul ei despletit, îi cade pe umăr. Mărioara privește în jur, la mănăstire, cu privire uluită. Apoi se duce la iconostas și privește la chelăreasă. Se miră parcă de bătrânețea ei... După o pauză de tot lungă, prinde pe chelăreasa de mână și o scutură puțin).

MĂRIOARA

Maică... Maică... Maică, trezește-te! *(Timidă, chelăreasa se trezește).*

MĂRIOARA

Maică!
 Să nu te sperii...
 Să nu țipi!
 Să nu se trezească...
 Să nu se trezească celelalte maici...
 O, maică, maică...

CHELĂREASA

Ce s'a întâmplat? De ce tremuri?

MĂRIOARA

Maica cea tânără a ucis. A ucis la nuntă!

CHELĂREASA

A ucis?

MĂRIOARA

A ucis pe mireasa... Pe fata cămătarului a ucis-o maica cea tânără.

CHELĂREASA

A ucis pe mireasa?

Sss!... Taci, să nu se trezească maicele... Oh, a ucis! (*Se îmbrășițează*).

CORTINA

POEME IN PROZĂ

1912—1923

VÂNTUL

Vântul este început și nu-i sfârșit. Vântul vine ca să nu se ducă, vântul bate peste câmpii ca să se urce la stele, și este nepătruns. El vine din înălțimi aducând șoaptele lui Dumnezeu și îl coboară pe pământ ca să ducă plânsul celor chinuți. Vântul niciodată nu se oprește — căci mișcarea lui este veșnică, — el a suflat în fața lui Adam când s'a dus răcnind din Paradis și el îmi mângâie fața mea palidă, căci el va mângâia fața tuturor ce vin după mine.

Vântule, oh, vântule — tu ai văzut atâtea nopți și dimineți, — tu ai intrat pe atâtea porți, ca să mori născând pe prag, — tu ai stins atâtea lumânări în mănăstiri, căci ai aprins atâtea focuri în păduri, — tu vii din ceața trecutului și suflarea ta e aceeași, sub tine pier rugăciunile și blestemele —, sub tine se dărâmă atâtea altare și se clădesc cavouri, și tu ești același, tu plângi în fluierul de păstor, căci tu duci balaurul copilăriei noastre, tu niciodată nu aștepti, nu cazi, nu stai — tu ești totdeauna nou, căci ești același vechi —, tu scuturi codrii, și tu cazi în peșteri ca să trezești din somn sălbătăciunile — și tu te înalți totdeauna căci nu te sfârșești, nu ești trimis căci veșnic te duci; oh, vântule albastru, oh, vântule tare și încet, tu vânt frumos pentru catarguri și

vânt năprasnic pentru flori — tu duci ploi căci aduci primăveri, și tu duci fulgi de zăpadă căci duci raze de soare, tu duci cântări de fecioară, căci duci oftarea din urmă a bătrânilor — și tu ești veșnic același, care nu ai seară și vreme, tu treci peste fiorduri ca să te duci în deșerturile arse ale Africei, tu duci aripile corbilor, căci frângi aripi de ciocârlii —, tu toate le-ai văzut și totuși ești mort, căci vieața ta e veșnicia — oh vântule, vântule numai tu ești frate cu sufletul meu, numai pe tine te înțeleg și numai în tine cred, căci numai tu mă înțelegi, când vii la mine în nopți triste și mi flueri în urechi visurile unei fecioare moartă sub piramida lui Osiris. — căci tu îmi flueri în urechi *Travata* și *Deșteaptă-te Române*, auzit de atâtea ori la banchete...

Oh, vântule, vântule, când flueri la vitrina casei mele, vezi, musafirii nu se gândesc că în tine flueră veșnicia... Ei se gândesc că ești un drumet urât care scuturi pălării și plete...

Dar eu tremur și mă bucur ascultându-te, căci în tine ascult sufletul meu, care s'a născut ca să nu moară și care trăiește în trupul meu ca odată, când eu voiu cădea frânt, cu ochii fierți — el să sboare mai departe, din praf la stele. Oh, vântule, vântule...

UN CÂINE...

Un câine cu ochii bolnavi, un câine cu părul zbârlit. Bate cu botul în ușă, în zorii reci ai zilei — plânge să-i dau drumul — și când îl las să intre, se așează modest lângă sobă, privește la mine cu privirea mută a celui ce suferă:

— Stăpâne dragă, iartă că sunt bolnav, iartă că sunt neputincios — zece ani am lătrat ca să poți dormi liniștit — zece ani am păzit curtea ta, zece ani am gonit oamenii răi din grădina ta.

— Zece ani am fost frumos, isteț, drăgălaș... Zece ani am fugit după prepelițe când mi'ai poruncit și am jucat în labe ca să râdă prietenii tăi — am dus corsetul iubitei tale în dinți și m'am gudurat, când mi'ai arătat pâine — dar acum nu mai pot, acum nu mai pot lătra, râde, juca la comandă — oh, căci mă omoară bruma și mă dor oasele... Oh, lasă-mă lângă sobă — să sorb căldura din ea, să-mi încălzesc spinarea la focul ei... Stăpâne dragă.

Și... mângâi căinele acesta bolnav bătrân îi dau zahăr și doarme pe canapea — soția lui a murit astăvară, și de atunci nu mai iubește vieța — îi vorbesc din inimă, cum n'ași vorbi cu nicio femeie — îi dau cea mai bună parte a cinei mele — căci, bietul... a dus de atâtea ori corsetul de mătase al drăguței mele în dinți și niciodată n'a fost indiscret, cum ar fi un bun prieten care să ducă un corset...

Îl mângâiu, îi vorbesc frumos, parcă ar fi un moș albit în vijelia vieții — îl acopăr cu lână de Holanda, iasă da țigări bune, Cointreau, femeie, iasă comanda lăutari să-i cânte, iasă da păstrăvi să mănânce, să bea șampanie — iasă da tot ce am mai scump — numai să-l văd teafăr, cu ochii sculptori — cu falca de fier, cu lătratul vesel, acest glas de clopot adevărat...

O, și în zadar îl chem pe nume, în zadar îi fluer sănătate în urechi, în zadar îi ar cu degetele mele iubire în peri — în zadar îi întind carnea cea mai moale și pâinea cea mai dulce — căinele meu, găfâie neputincios, se zgriburește înaintea

sobei — poate că aude fluerând moartea după el. Din codrii adânci, din înălțimi luminoase îl chiamă glasul tainei — și ziua întreagă, noaptea întreagă, geme, plânge, se sbate fără odihnă — în ochii lui vorbesc focuri blestemate, în trupul lui curge durerea...

Adesea, în dimineață intră asudând, cu nările umflate, sângeroase — și privește la mine cu privirea frântă a celui obosit...

Un câine bolnav...

Bate cu botul în ușă, în zori brumate — cere căldura mea și îo dau întreagă.

Pentru mine, câinele acesta este mai mult decât un om, căci un om nu m'ar sluji zece ani, nu mi'ar păzi zece ani somnul — nu m'ar iubi zece ani. Un om m'ar înșela după fiecare clipă — m'ar mușca după ce mă mângâie — mi'ar fura comorile și ar râde de suferința mea — iar câinele acesta zece ani a dat din vieța lui, ca să sară la porunca mea — noaptea târziu și 'n dimineața albă, să nu cunoască altceva decât chemarea mea — să fie fericit dacă mă vede și să plângă, dacă nu m'a văzut o zi — o, câine, câine — în zadar spun oameni că ești animal și n'ai suflet — în tine sufletul a fost adevărata credință față cu slăbiciunea mea omenească...

Gâfâie. Este mort pe jumătate. Pe ochii lui joacă ceața albă a atotliniștitoareii morți... Măselele lui clănțănesc de călduri, perii lui sbârliți, labele slăbite, ghiarele neputincioase...

Și... În momentul acesta, intră un străin... un străin în odaie... un străin care poate să mi facă rău... Și câinele bolnav... uită că moare peste câteva minute, câinele bolnav își aduce aminte că eu trebuie să trăiesc... uită că îl chiamă fluerătura eternei întunecimi... el vede înaintea

lui un străin, pe care nu l-a mai văzut niciodată...
 I se aprind ochii... Iși ascute urechile... Latră...
 Latră pe străin... Latră... Latră încet, ca dintr'o
 adâncime mare. Glasul lui iese din depărtare
 lungă și se oprește pe figura străinului care stă
 înaintea mea...

Și moare câinele... Cade mort înaintea mea.
 Străinul a adus corsetul iubitei mele...

Un câine. Numai un câine.

○ BATISTĂ

O batistă am găsit pe stradă. Danteleleși parfumate spuneau că este a unei femei.

— A cui ai fost și cine te-a purtat? Câte lacrimi ai uscat și ale cui sudori le-ai șters?

De ce nu poți vorbi?...

Batista parfumată am pus-o în buzunar.

Am închis în buzunar o iluzie.

Și a fost cu mine.

Oare n'a fost a unui ucigaș, care și-a ucis loș godnița?

Ori n'a fost a unui copil, careși plânge mama?

Ori n'a fost a unui cămătar, careși mângâia fața cu ea?

A cui ai fost, a cui ai fost?

Batistă enigmă.

Iluzie necunoscută. Cine te-a purtat, cine te-a avut, a cui ai fost?

...A fost a unei prințese căreia i-a murit cățelul.

Și am dat-o unui soldat, ca săși șteargă sângele de pe rană.

DE INCHIRIAT

Ne ducem să căutăm locuință.
 O grădină cu două odăi.
 Și în întreg orașul găsim camere goale.
 Mii și mii de cuiburi, deci.
 Toate camerele goale — întreg orașul gol.
 Mii și mii de camere goale...
 De închiriat... De închiriat...
 Mii și mii de cuiburi goale...
 În cimitir nu sunt morminte de închiriat.
 Toate sunt pline. Toate sunt ocupate.
 Mii și mii de morminte sunt pline.

PASTEL

E noapte... Și nu pot dormi. Stelele vorbesc cu ochii mei, sufletul este gura lor. Ochii mei spun: durere, — stelele răspund: veșnicie. Din mine plânge vieața, din ele râde moarte de aur. Pe perdelele roșii, joacă o muscă. Aripile ei albastre sbârânie. O, ce vieață subțire!

În sobă arde focul — deasupra ei, samovarul.

În foc ard lemnele din pădurile lui lancu, în samovar fierb foile de crisanteme ale Dai Nipoului verde.

Din unghere răsuflă întunecimea. Și tigrul de pe canapea vorbește de valurile Gangelui. Tigrul din odae vorbește cu trandafirii aduși dela iubită. Tigrul spune de Sahara — trandafirii, de paradis.

Și pe scaun, punându-mi capul în mâini, șed obosit. O, nici eu nu sunt de aici. Simt că am un frate departe — foarte departe. Vâslaş alb pe mări negre, se duce tot mai departe ca să-l simt

tot mai aproape — și în somn, adesea, ne regăsim. Atunci vorbim de pământurile în care trăiește el, și spune că am o iubită în depărtarea depărtării, care toarce o cunună de lacrimi de o mie de ani. Mi-a sădit un piersic cu flori de argint. Și mi-a făcut un pat din părul ei blond — țesut din raze de soare...

E noapte.

Și singur în odae. Annie s'a dus. Annie m'a părăsit. Trupul ei lumesc a lăsat o amintire: un veștmânt. Apuc veștmântul, acest magnet al ferisirii și-l sărut. În fiecare sărutare sărut o veșnicie din mine.

Să fie aici Annie acuma, i-aș săruta ochii și i-aș povesti.

— A fost odată un rege și avea un palat de ametist. Porțile de bronz, lacurile de parfum, grădinile de catifea. Și avea regele o fată, albă ca un crin, tânără ca o iluzie, caldă ca o dorință. Și iubea fata un păstor, cu bucle negre. Ochii lui erau albaștri, ca marea cerului în luna Mai. Și regele, auzind că fata lui iubește un păstor — porunci poterei ca să-l spânzure în codru pe păstor. Și potera l-a spânzurat. Și păstorul mort, spânzurat pe bradul cel mai înalt — și-a răsuflat vieața în păduri. Și pădurile au început să vuiască. Și au vuit trei nopți și trei zile. Regele porunci să întrebe cărturarii soarele, de ce vuiesc codrii? Și cărturarii au răspuns că în inima fetei de rege este răspunsul plânsului de codru...

O, parcă văd — cum ar fi lăcrimat Annie ascultând povestea, cum m'ar fi sărutat, că ar fi înțeles că eu sunt păstorul și ea fata de rege — m'ar fi sărutat de multe ori, numărând stelele pe gura mea...

Să fie aici Annie acuma — în noaptea aceasta rece — mi-ar mângâia fruntea asudată, mi-ar cânta iubirea ei în suflet — și aș amorți în brațele ei, beat de vinul dulce al buzelor ei roșii...

E noapte. Și nu pot dormi. În zadar mă tolănesc pe pat — în zadar îmi aduc aminte de toți morții cei mai iubiți... sunt tot mai treaz, tot mai treaz. În sobă clocotește samovarul — și ceaiul este gata, îl torn în pahar și încep să-l sorb pătimaș.

Musca de pe perdele observă ceaiul meu și simte mirosul zahărului — tovarăș de veghe — se așează lângă ceașca mea de ceai. Aș putea-o strivi — cu un gest, cu un deget i-aș putea curma firul vieții... Și n'o ucid. O, atunci noaptea întregă aș fi și mai singur.

Atunci n'aș simți că ceaiul ne-a legat laolaltă pe noi: eu suflet, ea muscă — și căldura ne-a adus aproape. Cât de departe era musca sbârânăind pe perdele — și cât de aproape de viața mea, acuma, când privește și ea, atentă, ca mine, aburul parfumat al ceaiului.

Și tigrul de pe canapea vorbește cu ungherele negre și le spune de lacurile sfinte de lângă Himalaia.

E U

Un popă bătrân. Doi copii bălani în jurul lui. Unul numără arginți. Al doilea întrebă vântul: de unde vii? Și popa, privește peste ochelari, cu privire blândă și bună și râde cuminte. În sobă arde focul aducător de lene, se aud lătrând câinii — luna e foarte albastră, când intră argatul și

așează o lumânare pe masă. Cei doi copii se duc să se culce. Unul șoptește rugăciuni când adoarme. Al doilea tot privește luna și întreabă: de ce ești atât de moartă? . . . Și se aud lătrând câinii răgușiți, ca prinși într'o mreajă de ceață. Popa pune capul între mâini și citește ceaslovul — ornicul bate grav, cu sunet de aramă stinsă. Pace . . .

*

Copilărie, mi-am adus aminte de tine. Când eram copil, când nu așteptam plângând dragostea, căci nu râdeam de Biblie, când florile erau visurile mele și când scoici și timbre adunam, când mă gândeam la vânt și la lună — când eram copil . . . Și mi sună parcă o rugăciune uitată, un vis împlinit îmi plânge parcă, oh, unde s'a dus aurul zâmbetului meu, unde-i câmpul de flori, pe care alergam fericit — oh, unde-s ciocârliile diminețelor și bucuriile apusului de soare, oh, unde-i lacul în care înnota lebăda poeziei, când între trestii fluera Pan? . . . Oh, unde sunt dragostele mele dintâi? Unde e ura și credința mea de atunci? . . . Copilărie. Ai trecut.

Și privesc ca peste-o perdea la anii morți. Simțesc în mine vieța trăită, căci a murit în mine copilăria. Sucul tinereții mele l-am jertfit pe altarul vremii — sângele meu a îmbătrânit, căci steaua lui Adam mi-a întărit și mi-a murdărit brațele. Odinioară îmi ridicam brațele la soare, la stele — astăzi strâng în brațele mele iubirea femeii — căci vieța mi-a chemat privirea dela stele la ochi, dela soare la femeie . . .

Popa cel bătrân a murit. Și cei doi copii nu mai sunt copii. Unul numără arginți. Al doilea își întreabă sufletul: de ce suferi? Unul are joben și datorii și femeile altora — iar al doilea are o

singură femeie, și aceea a tuturor. Unul adoarme, fără să se gândească că poate să nu se mai trezească — iar al doilea ar vrea să adoarmă în uitare, să uite în viață visurile ce le-a avut.

Oh, popă Irimie, popă Irimie!... Unul are multe procese și aur și casă și loc de frunte în biserică, iar al doilea își osândește trupul în jertfă, doarme la alții și nu se mai poate spovedi niciodată. Unul vorbește cuminte, râde discret la teatru și face complimente la senatori — al doilea vorbește cu florile, nu zâmbește decât morților și nu-și ridică pălăria niciodată. Oh, popă Irimie, popă Irimie, ai crescut alături iezii tăi — și totuși s'au dus departe. Unul se duce în fiecare zi la « promenadă » să-și plimbe iubita și cățeei — iar al doilea, se duce, cu fața palidă și cu ochii moi de plâns, pe drumul Nirvanei...

*

Gânduri nostalgice, pline de romantism. Beau svarțul meu, și cum îl beau încep să râd. Sunt feciorul Popei Irimie, leagănul mi-a fost opînca și m'a nutrit mămăliga. Citeam minunile Sfântului Sisoe, aveam cocostârcii și rîndunelele pe care le așteptam primăvara și aveam izvor în pădurea de toamnă. Cunoșteam durerea pădurii începută de topor, cântam « doi ochi albaștri », am învățat buchile la Blaj și la Năsăud — și iată astăzi, sufletul meu zboară la Lima, gândul meu e oțelit la flacăra lui Rousseau, mă mir de zâmbetul Mona-Lisei, și plâng cu Ariosto.

Căci sufletului meu i-ați crescut aripi și vântul veșniciei mi le-a desfăcut, să străbat peste bordeiele, bisericuțele, cafenelele, șantanurile și balurile pământului și să caut tihnă la izvorul lumini, lângă sâmburul veșniciei. Sufletul meu m'a

desbrăcat de copilărie și m'a îmbrăcat în vieiață — oh, pe haina mea port diamantul gândirii și în mâna mea e sceptru de împărat. Oh, cu sceptrul meu, pot intra pe orice poartă — dar numai în biserica lui Mammon n'am loc de frunte, cum ai tu, drag și sfânt împărțitor de durerea mamei noastre.

.....
Copilărie. Mi-am adus aminte că am fost.

ȘOAPTE DE CODRU

...Și a fost seară grea, seară care plânge și oftează, când luna aruncă raze tari, sulii de argint...

Norii erau de fier negru, îmi era teamă să nu cadă pe noi — ah, și te țineam atât de sfios în brațele mele, parcă aș fi ținut în brațe aur.

Și 'n iarbă răsufă parfumul fragilor... Fragi dulci, fragi roșii, fragi mari, ca sâmburi de rodii uriașe.

În ele vorbea dragostea coaptă, mirosul lor adânc ne chema, ne fura sufletul și ne cânta în urechi imnurile vieții: «veniți veniți și sărutați dulceața fragilor coapte, sărutați roșeața lor, căci vin anii albitori, vin anii aducători de alte poște și dureri... Veniți, veniți» — șoptiau în iarbă fragile.

Draga mea, țiazai așezat capul pe pieptul meu dospit de suferințe, și priveai cu ochii tăi flămânzi în fața mea palidă și șopteai:

— Fragile, fragile... simți parfumul lor?

Și așezându-ți mâna rece pe fruntea mea fierbinte, ai fi vrut să-ți răspund plângând:

— Mize teamă de chemarea lor... Ah, ele ne cheamă la înțelepciunea fierbinte a miezului de noapte, ele ne lămuresc razele de lună și bătaia svăpăiată a inimii. Ele ne amenință cu dulceața lor, ne amenință cu trecerea eternelor treceri — ele spun că vine rostul vremii: vine trecerea trecerilor...

Și țiam îngropat în mâini fața ta fecioară și am zis încet, tremurând de sângele înfierbântat:

— Inger... Inger... Vino să ne ducem de aci, la plopul cei cumiți, la ramurile lor bătrâne, peste care a trecut de atâtea ori fâlfâitoarea moarte... Vino să ne ducem la plânsul de izvoare, pe carel veghiază teii cu miros mort — răsuflarea lor e potolită — răsuflarea lor nu cheamă la păcat... Nu ne cheamă la vieță...

Și cum țiam prins mâna mică, vedeam că 'n ochii tăi ard boabe de lacrimi — de departe însă, vuia atât de cuminte codrul...

Și în zadar vorbeau fragile, ademenitoarea lor căldură o simțeam tot mai de departe.

Și prinzându-ne de mână, am ajuns cântând în cimitirul cu taine bătrâne... Atâtea cruci și morminte...

CREDINȚA

În fața lui Dumnezeu care ședea pe un tron roșu, îngerii au târît un suflet legat în lanțuri.

— De ce lași adus în fața mea legat în lanțuri? întrebă Tatăl ceresc, cu compătimire și interes.

— L-am legat în lanțuri și l-am adus în fața ta, pentrucă spunea pe pământ, că nu crede în tine, căci nu te vede?...

— Dumnezeu a început să rîdă încât se cutremurau cerurile:

— Vechea poveste? Și de ce nu credeai în mine? întrebă pe sufletul răzvrătit.

Acela își ridică privirea:

— Nu te-am crezut căci nu te-am văzut nicio dată. Dar acum... văzându-te, îți cer iertare.

— Iertare! Iertare! Sunau vânturi, suflete, glasuri... Umbrele tremurau și ape triste murmurau: iertare.

— Te-am iertat! spuse Dumnezeu. Și făcu semn să se ridice sufletul răzvrătit.

— Acela își desfăcu brațele și spuse în plîns:

— Arată-te tuturor, câți vor să te cunoască!

— Iar Dumnezeu răspunse șoptind:

— Nu se poate.

— Și de ce nu se poate? îngână sufletul.

— Pentrucă dacă m'ar vedea fiecare om, nici unul nu și-ar aduce aminte când lipsesc, că sunt.

— Și un înger începu să fugă după un curcubeu. Și îngerășii adunau în tolba lor de aur săgețile soarelui, iar orga cerului începu să sune.

Dumnezeu pe tronul, făcu semn nopții să plece pe pământ. Și sufletul se furișă în urma nopții:

FEMEIA

Se plictisea.

Nici bal, nici cavaler, nici flori, nici danțuri, nici lăute.

Și plînsul o podidi.

Stai singură ca o idee, ești părăsită ca un om bun, ești caldă ca pâinea.

Nici iubire, nici îmbrățișări...

Pe pernă, observă două muște. Și se jucau și bâzâiau a dragoste.

— Se iubesc! Se iubesc!

Și degetele ei se deschiseră. O muscă este sclava femeii. A prins-o. Li smulge aripile, îi smulge picioarele și musca-i moartă.

Și femeia râde, i se înroșesc obraji de bucurie și murmură îndestulată femeia:

— Să nu vă mai iubiți!...

UMBRA

În soare se ducea omul și florile îi râdeau în cale, îl atacau trilarile privighetorilor și omul își târa în urmă, ca pe o neînfăptuită ființă, umbra.

— Și umbra îl urmărea și-l petrecea cu credință, cum cu credință urmărește visul noaptea și căldura tinerețea. Și nedespărțiți, om și umbră, ca o conștiință neagră a unui suflet alb, se petreceau om și umbră.

— Omul și umbra lui, când unul înainte, când altul în urmă — numai noaptea, când luna era găduită de noapte, nu s'au urmărit. Omul și umbra lui, prieteni și dușmani, fugind și gonindu-se când umbra mai mică, când omul mai mare.

— și soarele lumina deasupra lor.

— Și când au uruit lanțuri în curte, și au pornit țipete să semene pământul, soarele aprins de sânge a văzut îngrozit că umbra fugea singură, căutând omul, care i-a dat ființă și nu-l găsisese nicăiera. Și, părăsită, sbura căutânduși omul.

— Și omul se cufunda tot mai adânc. Și umbra se ridica tot mai tare în ceață...

OMUL CARE ȘI ÎNTINDEA MÂINILE

— Când zăcea în fâșii în poala mamei, își întindea mâinile după soare, vrând să smulgă strălucirea lui rotundă de pe cer. Și zarea nu i-a răspuns niciodată.

— Când a făcut întâii pași, văzu pâine în mâinile unui copil. Și i-a întins mâinile după pâine. Dar nu i-au dat-o.

— Când a început să simtă chemarea florilor și adâncul rost al cântecului binefăcător, și-a întins mâinile după floare. Dar spinii florii l-au respins și a simțit săgeata durerii dintâi în inimă: era durerea leului alungat din vizuini.

— Când îi cresc credința și dorul de luptă, își întinse mâinile după argintul răsplătirilor și după aurul biruinței. Și l-au alungat, l-au bătut, l-au chinuit.

— Omul care și întindea mâinile și niciodată n'a cules decât lacrimi și blesteme și niciodată n'a putut râde fericit.

— Și trist și obosit, bătrân și chinuit, și-a întins mâinile plângând după soare. . . și soarele s'a desprins de pe cer, a căzut în brațele-i, micșorat de cădere, ca un măr și omul care și întindea totdeauna mâinile în zadar. . . simți că i se deschide noaptea, ca să se cufunde în ea, ținând strâns la sânul-i soarele-măr.

ARDEALULE, ARDEALULE BĂTRÂN

*Flori de sânge, culese pe câmpia morții, le-am legat
în cunună și le depun pe mormântul bunului meu
dascăl.*

Ioan L. Caragiale

Cluj, la 10 Iunie n. 1916.

RĂSFOIND TESTAMENTUL NOU

Dumnezeule, te-am uitat de atâtea ori! Și n'a fost vina mea. Vieța este vâltoarea în care te înnecei, dacă nu ai credință în puterea brațelor și a sufletului. Dacă nu te cheamă un cântec, dacă nu te înalță o rază de soare și dacă nu te cutremuri de fiorul unui codru -- dacă gura caută pătimașe o altă gură ca să stingă într'o sărutare idealul unei vieți întregi, ce viitor te poate aștepta?... Dumnezeule, pe tine trebuie să te regăsesc în melodia tinereții mele, în plânsul mărilor și în suspinul unei ciocârlii, tu ești plutirea luminii albastre pe ceriu, tu ești stânca împietrită de veșnicie, tu ești sângele meu, tu ești furtuna ce spargi talazuri, tu ești leagănul ce adormi copilașul și tu ești primăvara, ce trezești din amorțeală firea. Și te-am uitat de atâtea ori!... Vâltoarea m'a dus, beția profană m'a adormit, și de dragul unei femei, ori de dorul unui vis am astat că deasupra mea și supt mine, în mine și în toți, în lume și în moarte, în vieță și veșnicie, tu stai totdeauna și trăiești în veci, vieța ta e moartea mea și glasul tău este tăcerea mea din mormânt -- Dumnezeule, tu m'ai trimes ca să aduc din lumi depărtate o vieță, pe care să ți-o dau înapoi și tu mă vei trimite mai departe. Poate vei fi un val pe oceanul nervos și pe mine va pluti răvașul cuiva,

care se va înneca — poate voi crește ca brăduiul pe creștetul unui munte și mă va frânge trăsnetul... Poate voi străluci în aurul unei stele și mă vor privi cu ochean lumeștii — ori poate, Dumnezeule, după ce mă vei chema înapoi, vei întreba: ce ai făcut pe lume? Avut-ai dușmani și muritu-ți-a logodnica părăsită, blestem a curs în urma ta ca puhoiul, ori flori au aruncat după tine copiii? Și poate, Dumnezeule, eu numai cu lacrimile mele voi dovedi că am fost bun, că am iubit pe toți, că am vrut să mă iubească toți, Dumnezeule...

CLACĂ

Lui Coșbuc

Șapte fete torc din fuior, șapte fete plâng.

Bătrânul scripcar își sdrângănește strunele, căci vântul urlă la ferești.

Și șapte fete torc din fuior și firul îl deapănă din suflet. Și firul este tot mai negru și lacrimile se leagă în salbă.

Bătrânul scripcar cântă din strune, căci vântul urlă la ferești.

Au fost șapte flăcăi rumeni, inima lor curată, ochii frumoși, părul ca pana corbului, dinții ca măgelele.

Și plugul fugea sub mâna lor și doina li-o goneau ciocârlii și brazda pe care-au arat-o, încercuia o lume.

Au fost șapte flăcăi și șapte leșuri s'au făcut și nimeni nu i-a sărutat, căci corbii sătui au zăcut pe inima lor și ciocul corbilor i-a îndrăgit.

Și șapte fuioare sbârnaie și șapte fete plâng.
 Și bătrânul scripcar aruncă lemnul sunător și-și
 îngroapă fața hohotind în mâni...

Firul se țese din suflute, șapte fete torc, toată
 noaptea torc.

Și palide le află zorile, căci firul nu se mai
 sfârșește.

O R B I I

De câte ori văd înaintea mea un orb, totdeauna
 îmi aduc aminte că el nu mă vede. Orice i-aș
 face ar rămânea rece — să-l mustru ori să-i zâm-
 besc cu zâmbet disprețuitor, lui nu i s'ar schimba
 privirea.

El nu mai vede nici fața, nici lumea, nici soa-
 rele; nu se mai sperie de privirea sfârșită a mor-
 tului, căci întâia mirare a noului născut nul
 înveselește.

*

Soldații orbi.

Li văd înaintea mea și aș vrea s'o împrumut
 fiecăruia privirea mea: du-te și caută-ți fericirea,
 du-te acasă la mama ta albă și o sărută, du-te la
 logodnica ta în poiana sunătoare și numără-ți
 sărutările tale pe stelele cerului...

Și-i văd înaintea mea neputincioși. Li se dilată
 nările căci simt florii primăverii, puterile adormite
 își trimit solii lor: vânturile sunt parfumate și
 flori și cântece și soare făgăduiește primăvara și
 soldații orbi, cu fața îmbujorată și înlăcrămată
 își ridică la soare brațele: oh, veșnică lumină,
 dă-ne înapoi prisosul tău, aruncă-ne o rază din

veșnicia ta, cu care să reafăm lumea, pe care ne-a închis-o cu cheia tăcerii taina! Lumea pentru noi este o grădină neagră, în care auzim bucuria altora — simțim, că alții se iubesc — și pentru noi toate sunt întunecate, pentru totdeauna. . .

*

Un soldat orb.

Li prind mâna și simt din cinstea căldurii ei, că este Român.

— Frate, și tu ești Român?

Iși ridică ochii morți la mine și întreabă cu glas stins:

— Și tu ești orb?

Il mint căci nu vreau să lăcrimeze:

— Da, orb și eu.

Și atunci se aruncă în brațele mele, îmi caută pieptul cu pieptul lui, îmi pipăește mâna, brațele, fruntea și zice plângând:

— Noi niciodată nu vom mai vedea! Și-i spui încet, ca să nu ne audă nimeni:

— Mai bine că nu vedem lumea. Nu vom vedea păcatele ei, nici durerile, nici mormintele. Nici fețe de dușman, nici tun, nici pușcărie, nici sânge. Nu vom avea nici dimineață, nici noapte — vieța noastră va fi neagră dar numai una. . . Vom vedea numai o lume care nu va avea bucurii roșii, nici înțelesuri, nici viclenii — vom simți vieța și cu sufletul vom trăi-o.

— Nu plânge dragă!

— Nu plânge!

— Am pierdut lumea, dar ne-am regăsit sufletul. Nu vom mai vedea vieța, dar vom simți-o. Li vom simți adâncile povețe și frumoasele înțelepciuni.

Și ne îmbrățișem, căci suntem Români.

Și văd că orbul nu mă vede. Li văd durerea și neputința. (Doamne, să-l apuce flacăriile ori poștopul, ar rămânea tot atât de rece, ca și atunci când i-aș aprinde un chibrit). Și soldatul orb își ascunde în mâni fața și plânge cu hohot.

Plânge.

Il las să plângă. Sfânt este izvorul ce răsare din adâncul sufletului. . .

Inserează.

Un opaiț se aprinde în ungherul spitalului ca o credință într'un suflet.

Soldatul orb privește tăcut în amurg, de parcă ar căuta pe cineva.

Buzele lui se mișcă ritmic și ca o rugăciune ies cuvintele:

— Numai odată, numai odată să-mi văd copilul, apoi nu mi-ar păsa viața întreagă să fie noapte!

Și ochii lui morți privesc ca două diamante negre. Și razele mor roșii pe ferestrele spitalului.

FÂNTÂNA

Holdele ruginite — ceriul albastru — vântul rece.

Compania pășește obosită.

Trâmbița nu sună, căci ar răspunde tunurile. . .

Tram. . . Tram. . . Tram. . . Se aude ca un bâlcu al sângelui, pasul nostru.

În fruntea companiei, se duce ofițerul purtând în mână stindardul.

Panglica tricoloră fâlfâie, ca un semn al biruinței.

În ochii flăcăilor, zarea oboselii — ah, cunoașteți veți vreodată voi, pe care vă umbrește palmierul

și care jucați zi și noapte poker, cuvântul acesta: oboseală?

Îți ard tâmplele, te mustră sângele, ți se usucă buzele. Ai vrea să-ți ridici în slavă mâinile ca să blestemi ceva bun ori rău, ai vrea să scrâșnești din dinți, căci duci parcă toți morții în trup — și nu poți.

Nu poți.

Oboseala te face neputincios — numai în ochii tăi arde puterea, ochii. Ochii în care arde oboseala, sunt jeratec aprins cu ură, căldura lor amenință....

Veneam oboșiți pe câmpie.

Și din toate părțile se auzeau fluierând gloanțele Fi... i... i... fau... fau... fau... Și parcă nu purtam frică.

*

Pentru noi gloanțele n'ar fi însemnat mai mult decât o moarte — și moartea o cunoaștem din fața rece a camarazilor tăcuți... Când vedeam soldați morți, niciodată nu mi aduceam altceva aminte, decât că în ochii stinși, în fruntea rece, în părul pieptănat de veșnicie, sunt eu.

Și eu, și tu, și toți câți ne ducem și venim — putem zăcea tăcuți, somnul nostru nu l-ar turbura nici granatele, nici fluierul trenului, comanda milițarască — și știind toate aceste, ploaia gloanțelor nu ne înfricoșa.

Cădeți, cădeți, căci sunteți trimise — și dacă n'ați avea țintă, să loviți în noi, poate nici n'ar fi războiu!

Tram... Tram... Tram...

— Iosif, n'ai apă?

— Petre, n'ai nici tu?

— Dar, tu, Ioane?

Nici eu, nici tu, nici ceilalți.

Un nor ar putea pluti din gândurile noastre pe cer.

Pe buze ne fuge dorul: oh, apă! De câte ori te-am văzut mărunță în ochii mamei noastre — de câte ori te-am văzut, — mare, oh, apă, apă.

Tu sfânt izvor, care izvorăști din taină și care ai menirea de-a te întoarce în soare, ca să cazi iarăși la pământ...

— Iosif, n'ai apă? Numai un picur. Parcă ne simțeam flacări, pe care le-ar putea stânge picur de apă.

Și în pașii noștri se duceau parcă toți morții.

Oh, apă, apă, de ce nu poți resări în drumul nostru, cu valuri vesele să speli din noi durerea — să ne jucăm cu sunetul tău, să ni se înmoaie părul, fața și inima în tine, să ne stingi blestemul războiului: setea,

Tram... Tram... Tram...

Noi suntem turma morții și ne cârmuește blestemul. Din codru va ieși poate stafia mormintelor și ne va râde în față:

— Apă, vreți apă, soldați? Beți lacrimile mamei voastre!

Și albastră se ducea compania pe câmpia ruginită.

*

Și cum ne ducem încet pe drum, încet, să nu ne audă dușmanul — din gura unui soldat, a sburat un strigăt ca o ciocârlie din colivie:

— Fântână!

— Fântână! strigă Iosif.

— Fântână! strigă Petre.

— Fântână! Fântână! strigau feciorii. Și ochii se făcură moi de apă, oh, lacrămile sunt apa sufletului.

Fântâna stătea înaintea noastră ca o fecioară înaintea altarului.

Zăplazul roșu, cu margini verzi — și în fundul lui: apă.

Găleata începuseră să umble.

Și din mână în mână trecea cofița. Și băuse, ce parcă și-ar bea soarta într'o dușcă, Iosif și Petre și toți ceilalți, pe care îi cheamă: soldat.

. . . Holdele ruginite — cerul albastru — vântul rece.

Compania pare mai veselă.

Trâmbița nu sună.

Tram. . . Tram. . .

Unui soldat îi vine în minte să-și ia rămas bun dela fântână. Oh, doar apa ei sfântă, nesa dat vieață nouă!

Și se duce înapoi la fântână Românul și înger nunchiază. Privește în fundul fântânei, la apă — dar se gândește, în sus la Dumnezeu.

Iși face cruce.

Și ochii tuturor sunt uzi. . .

3

FOCUL, PÂINEA, SOMNUL

Când nu bubue tunurile și gura puștii amuștește, flăcării se adună în jurul focului, pâinea caldă, pâinea dulce de suferință este scoasă din straiță și începe:

— A fost odată.

— A fost odată o lume bună, cu orașe albastre, cu primăvară frumoasă și cu oamenii fericiți — a

fost odată vieață, care curgea în vad de aur — a fost odată un vis: lume bună.

Și când soldații își aduc aminte de lumea trecută, în ochii lor lacrimile lor sunt tot mai dese, pâinea le pare amară și în foc privind caută somnul: oh, aduceți înapoi lumea moartă, cu dragostile și durerile ei!

A fost odată. . .

*

Focul. Altfel pâlپae decât în soba logodnicei noastre — afară, pe câmpul de luptă. Flăcările focului par limbi de rugină, care spun cu graiul lor trecător: soldați, pentru voi acum eu sunt vieața — eu fac din voi morți tăcuți ori visători, cuvintele mele intră în sânul vostru rebegit ca reginele în biserică, voi mă ascultați cu evlavie. . .

Și ardea focul, pocneau crengile uscate. . . Flăcările zugrăveau pe fețe suferința: soldații ședeau împrejurul focului blagoslovindu-i căldura. Oh, Doamne, de ce nu-i lumea întreagă un cămin, în jurul căruia să-și încălzească trupul obosit omnia?

*

Pâinea. . . Înțeles-ai vreodată fiorul pâinii? Ge-mut-ai în nopți flămând și căutată-ai, cu degetele amorțite o bucată de pâine? Oh, nu. . . Voi care cunoașteți pâinea din vitrinele brutăriilor și pentru care pâinea înseamnă un leu dat servitorului ca să vi-o aducă — voi, care pâinea o dați cailor și căteilor voștri — puteți înțelege că pentru o bucată de pâine se jertfește mai mult decât pentru câștigarea unui premiu la concursul Academiei? . . . Puteți voi înțelege, care cunoașteți pâinea din viersuri banale, ce înseamnă a da în războiu pâine

caldă și dulce soldatului, care nu poate avea nici inimă, nici ochi, nici creier, care este numai o baionetă cugetătoare? O, să vedeți, cum am văzut eu bucuria soldaților, când li se aducea pe front pâinea! Fețele se înmuiau de lacrimi — în pâine era dospită dragostea de casă, în mirosul grâului vorbea vatra părăsită, dumbrăvile sunătoare, de poezie, izvoarele, plaiurile — în pâine era dulcea vieață de acasă. Și poate de aceea, nicio fărâmițură de pâine nu cădea din mâna soldaților — aci, pe câmpul de luptă, nu sunt porumbei care să ciugulească din palmă miezurile — aci păsările sunt ale călăului: corbii, corbii, pândesc.

O, pâine! Să pot, aș dospii în pâinea soldaților sufletul meu. O, Hristos, acuma te înțeleg cât de sfânt și Dumnezeu ai fost, jertfindu-ți vieața pentru plămădeala pâinii. O, pâine! Tu ești vieața — fii dulce, tot mai dulce, celor ce te doresc.

*

Veneam dintr'o luptă crâncenă, pe care nu voi uita-o niciodată.

Ah, omul!

Nu, fiara.

Răcnetele și Sângele! Ochii care mor! Și zăpada. Fețele negre de praf de pușcă. Morții obosiți.

Și ne ducem sub pământ, căci vieața noastră este de sobol.

Sub pământ nu este bal, nici audiții muzicale, nici inamici literari.

Sub pământ nu este nici foyer de teatru, nici amantă prețioasă, nici prieteni galanți.

Sub pământ nu ne așteaptă decât somnul. Oh, somnule! Tu ești prințul din poveste, care ne duci cu tine din durere în uitare — tu ne deschizi poarta parfumată a fanteziei, rădăcina soarelui în

pământ, să vedem îngeri și trâmbița lor de argint să sune, să îngenunchiem în fața tronului de aur, din care mâna Înțelepciunii și a Veșniciei împarte răul și bunul...

Și în somn am regăsit tot ce războiul mi-a dus.

Eram iarăși în brațele tale, tu fată pe care te-a smuls din brațele mele porunca și chemarea împăratului. Am regăsit în somn, tot ce am lăsat acasă: mamă dragă, de ce ești atât de palidă și de ce mă cauți în nopți târzii, cu lumânarea în mână? Tată, tu ai îmbătrânit de când nu te-am văzut — și toate, toate le-am regăsit poleite cu albastrul visului: în cerdac aceleași flori care se miră de luna albă, aceeași apă în râu, în care și scaldă tinerețea un flăcău — războiul, războiul în visul meu a încetat să clocotească, în vis nu mai eram soldat, ci eram visătorul de odinioară.

...Somnule, crai drag, când vii pe la soldații noștri, du-i pe bieții cu căleașca ta de catifea acasă, du-i acasă la mama, la soție, la copil... fiecăruia, somnule, crai bogat, împarte-i din darurile tale bogate: amintirea, trecutul, iubirea... Fă-i să simtă în vis, soldații, bieții soldați, că o jumătate din viața lor este aceeași ca mai dinainte: nu sunt tunuri, nici morți, nici grivițe, nici răcnete, nici rane ce dor — numai horă și plaiu albastru și casă fericită și cântec și primăvară și grâu înalt în care cântă pitpalacul.

*

Foc... pâine... somn...

LĂUTA LUI ȘTEFAN

Preotul aprinse lumânarea și începu să citească din vieța sfinților. În sobă mocnea focul și flăcările albastrii vopseau cercuri de tristețe în unghere. Preoteasa adormise și răsuflarea ei cu abur cald se auzea tot mai liniștită — ciaslovul strălucea părăsit și opaițul de sub icoana Maicei Preciste pâlâia ca o credință aprinsă într'un suflet de ateu... Noaptea colinda la ferești și în horn fluera vifornița, arborii șuierau afară biciuți de vânt și se scuturau ferestrele...

— Ce viforniță... gândea în sine preotul și în sufletul lui vedea lumea de afară... Zăpada troenea drumurile, o, și atâția își proptesc suferința pe pușcă, sună tunuri și seucid oamenii, sulitele nu iartă și plouă plumbul, sânge, tot sânge...

Lumânările pe masă picurau lacrimi de său pe sfeșnic și preotul ațâța fitilul cu unghia, cartea sfântă era umedă de lacrămile moșneagului și în ele se micșora parcă suferința lumii întregi. Preotul stinse o lumânare și apucă sfeșnicul celălalt și se duse la patul preotesei.

Se duse încet, cu pașii mărunți, la un scrin verde de mucegaiul vremii, deschise un sertar și scoase din fund lăuta lui Ștefan.

Ștefan a murit și lăuta i-a rămas mută ca gura lui, strunele erau amortite și arcușul zăcea mort lângă lăută — degetele au rebegit, doina s'a urcat în ceriu, și niciodată, niciodată nu va mai cânta Ștefan din lăută.

— Niciodată nu va mai cânta.

Și șoptind cuvintele, preotul simțise că în suflet i se trezește un mort și-l îmbrățează: tată dragă!

O, Ștefan. Era frumos și în ochii lui ardea bunătate, și în părul lui era pieptănat rostul vieții, o, serile de Maiu, în care plângea la lună lăuta și ascultau doina, — el și preoteasa... O, în nopți de iarnă pe vremea asta, Ștefan le cânta din doină și vântul asculta afară la fereastră doina vrăjită și o ducea în codrii bătrâni...

Lăuta. Lăuta...

Acum a rămas orfană și niciodată n'o să mai plângă, n'o să mai rătăcă... Căci lăuta știa plânge și știa cânta, căci pe strune fugea sufletul lui Ștefan...

Apucă bătrânul preot lăuta, o șterse de colb și o săruta. Săruta pe strune fața lui Ștefan, în lemnul tăcut simțise căldura degetelor albe, care zac înghețate de rictusul morții...

*

Preoteasa dormea și în vis, zâmbise.

Și preotul luă în brațe, ca pe un copil blând lăuta, și se duse în odaia de alături...

Noaptea, când adormise preoteasa, scotea din sertar lăuta și o ducea cu sine, o mângâia, îi vorbea, o întreba, îi săruta strunele de parcă ar fi vrut să cheme înapoi glasul rătăcit între stele — o așeza lângă dânsul în pat, și adormea cu lăuta în brațe...

Preotul duse lăuta în odaia lui. Iși făcu rugăciunea și se culcă. Lăuta o așezase în pat, ca pe un bolnav obosit, își făcu cruce și adormi...

...Și Ștefan coborî din stele și apucă lăuta în mâni și unse cu rășină arcușul și începeau să plângă strunele:

— Tată dragă, m'a ucis cineva, căruia niciodată nu i'am greșit.

— Tată dragă, în zori, a sunat goarna și au început să bubue tunurile și mii de glasuri au răgușit.

— Și ochii au început să ardă de ură și brațele au început să gâtuie, și pumnii se încleștau pe sulii și în fața mea a venit un străin, căruia niciodată nu i-am făcut rău, și pumnul lui tare, m'a isbit la pământ. Și mi-a sbierat în urechi cuvântul morții și am înțeles că nu vrea să mă ierte, căci nu i-am greșit niciodată, și sulița lui a fugit prin pieptul meu. Și mi-a țâșnit sângele și fața mi s-a făcut roșie de sânge și curgea din mine căldura... Și simțeam că mă duc tot mai departe de satul meu, îmi murea de a rândul mama, Maria, nu mai auzeam glasul tău, tată, și nu mai suna clopotul bisericii albastre, Ardealule, Ardealule!... Și cel ce m'a ucis privea la mine și rânjea sătul că m'a învins și sângele meu curgea mereu, oh, curgi, curgi sânge, căci mă doare, oh, tot mai tare curgi sânge, — și... m'a ucis...

Și Ștefan arunca arcușul, strunele nu mai geameau, lemnul era mort. Și ca o șoaptă, se urca sufletul lui Ștefan către stele și dispăruse în argintul nopții.

Preotul se trezi tremurând.

*

Noaptea era albă și răsuflarea preotesei o auzea din oadaia de alături. În sobă tăciunii, ca ochii roșii ai suferinței, își închideau pleoapele.

Ornicul de pe părete ticănea somnoros, zăpada lumina afară ca o câmpie de cimitir.

Se ridică din pat preotul și apucă lăuta cu grai blăstămat, îi strânse fruntea și pocnea lemnul. Rupse arcușul și aruncă lăuta în foc.

Flacăările adormite se trezeau din tăciuni și trosnea vioi lemnul pe jăratec — se luminau ungherele și rășina topită avea mirosul priveghialui, preotul privea în focul sobei cum arde lăuta și și ascunse fața în mâni și hohotea de plâns...

Pe preteasă o trezi din somn plânsul și se duse la preot, îl sărută pe față și i mângâia părul nins de vreme, lacrămile ei porniră cu ale moșneagului...

Blândă întrebă preteasa:

— De ce plângi?

Și preotul îngâna sughițând de plâns:

— Lăuta... Lăuta lui Ștefan... Am aruncat-o în foc... Căci mi-au spus strunele ei cum l-au ucis... Sângele lui... L-au ucis...

Și în sobă se mistui focul, de pe părete numai icoana Maicei Precise palide mai lumina și o stea singuratică ardea pe ceriu parcă mai luminoasă decât celelalte...

HAI LA MURE... HAI LA MURE...

Pe vremea aceasta, pe străzile Clujului răsunau chemările Moșilor noștri: hai la mure, hai la mure!... Aduceau în corfe de tipanduş roade bogate ale codrilor parfumați și copitele călușelului mocănesc aruncau scânteii pe pardoseală. « Hai la mure, hai la mure... ».

Moșii erau înalți ca brăduții, fața lor arămie strălucea de bunătate, cu dinții lor albi n'au mușcat niciodată din mărul păcatului și în părul lor era pieptănată liniștea munților. O, de chemarea lor se cutremurau palatele baronilor și se

deschideau porțile și norodul cumpăra cu arginți grei povara călușeilor. « Hai la mure, hai la mure! »

Și vă aștept în zădar să veniți pe străzi.

Moșilor, brădui de munte, pe voi v'a culcat cineva. Murele au rămas neculese în codri și în vizuini își doarme sătul somnul, ursul. Moșilor, ciubărari, pescari, cireșari, mămulari, curelari, strugari, voi, cei mai înțelepți și cei mai buni Români, voi care vă întoarceți din America bogată ca să muriți în sărăcia colibeii voastre, o, voi, pe a căror plute mi-a fugit tinereta (Sebeșule, ce mai faci? . . .) o, voi, pe care vă așteptam de atâtea ori în zilele tinereții ca să aduceți vișine, cireșe și mure și fluer și păstrav și floare de lipan și cântece de lotri și tămâie de brad, o, voi, cari ați fost pentru mine fantazia și eroismul, făgăduiala bărbăției și energia admirată — o, unde sunteți?

— « Hai la mure . . . hai la mure . . . ». Nu se mai aude pe străzi. Poezia codrului e îmbrăcată în uniformă, Moșul este soldat, și unde-i copilaria noastră? . . .

— O, Moșilor dragi!

DE VEȚI VENI ACASĂ . . .

Lui Agârbiceanu

De veți veni acasă fraților, românașilor, vă vom aștepta cu flori. Și în brațele noastre vă vom strânge la sân și nu vă mirați dacă vor curge lacrimi de bucurie.

De veți veni acasă, poate nici nu vă vom recunoaște, căci am uitat fața voastră de când nu v'am văzut, și am uitat privirea voastră și zâm-

betul vostru, căci v'ăți dus de mult... De când v'ăți dus, în curte a crescut bălăria și neghina bântuie în grâu și plugurile au ruginit și în unghere sunt aruncate lăutele și săcurile, cântecele și împlinirile. De când v'ăți dus, soarele e parcă mai rece și lacrămile sunt tot mai fierbinți și vântul e parcă blestemul cuiva, scutură plopii desnădăjduiți.

Măi frate, de când te-ai dus, Mărioara poartă năframă neagră pe cap și nu mai sărută flori roșii și a uitat hora și stă ziua și noaptea la portiță și plânge și așteaptă. Măi frate, de-ai ști cum te așteaptă și cât plânge, ai chema toate ciocârliile lumii și le-ai trimite să o mângâe, ori poate ți-ai pleca capul pe pușcă și ai plânge, ai tot plânge. Măi frate, de când te-ai dus, ți-a murit tatăl și mama ta duce cununi nu numai pentru dânsul ci și pentru tine la mormânt — și toate, toate s'au schimbat de când te-ai dus.

În cârciumă nu-și sdrângănește scripca țiganul și nu sboară cupa peste masă, nu-și viclenii de flăcău și uneltiri de fecioară. În biserică poporul de copii privește prin lacrimi la poporul de văduve și cât de trist este Hristos! Dela fântâni fetele duc apă și scapă lacrimi în găleată și nu mai ține isonul vieața. Și palide-ș toate fetele și supărați foarte moșnegii și în zadar știe răvăși dascălul, nu mai vine nicio carte dela cel mult așteptat.

Măi frate, s'a schimbat lumea ca mustul rău și nu-și dulce vieața. În pâine se dospește durerea și, vai, cobește toată noaptea buhna. Măi frate, de când te-ai dus fecioarele nu mai adună fragi, căci cui li-ș ar aduna?... Și 'n crâng nu mai sună cântarea dragostei din gura lor.

Măi frate, de când te-ai dus, vieața e blestemată și clipele ei sunt grele ca ciocanul și nu mai trec, căci tot lovesc. Măi frate, de când ești cătană și te-ai dus în război, inimile s'au închis ca porțile bătrâne încuiate de moarte și poate gurile au uitat să cânte, ochii să râdă, sufletul să creadă.

...De vei veni acasă, ostaș obosit, ostaș însângerat, ostaș chinuit, să nu te miri că nu te vor întâmpina zâmbete. De vei veni acasă, vei afla atâtea schimbări. Și vei afla străine flori, ce nu mâinile tale le-au sădit — și plugul amorțit, băutura năpădită de cucută, șopronul gol și ochii plini de lacrimi.

Dar vino totuși acasă, căci fețele să vor înșenina ca soarele după ploi, și mâinile vor învăța să îmbrățișeze, gurile să sărute, ochii să zâmbescă peste plâns. Vino acasă cât de curând ostaș obosit, ostaș însângerat, ostaș chinuit, și veniți cu toții acasă, blând și bun popor român!

Și dacă nu vor putea mulți să revină, dacă pe mulți i-a prins mreața mormântului — să nu credeți că dânșii nu se vor întoarce. Cu toții revin în Ardeal săși doarmă somnul veșnic. Vor veni pe aripi de ciocârlie; în picuri de ploaie se vor strecura din cerul unde au urcat; vor veni pe valurile Murășului, căci nu e mort cel ce s'a murit. Doar nu numai o vieață i s'a dat celui ce s'a stins, românul are șapte vieți și dacă pierde una, îl așteaptă alta mai bogată, mai mare, mai fericită.

...De veți veni acasă fraților, românașilor, vă vom aștepta cu flori. Și vă vom strânge la sân și vă vom recunoaște din zâmbet prin suflet. Și va țâșni un nou izvor din inima mamelor: bucuria că v'am regăsit. Și noi cântece vor suna și nou dangăt de clopot vă va mângâia și se va înșira o horă lungă și din voi, care vă întoarceți

și din cei ce-au rămas pentru totdeauna în pământ străin.

De veți veni acasă...

UN PLUG RUGINIT AM VĂZUT

Un plug ruginit am văzut în băătură. Stătea tăcut și obosit. Roțile-i încinse în noroi, fierul tocit și plugul pleoștit: unde-i cel ce l-a cârmuit, cel ce și-a arat brazda credinței în scârțâitul lui, unde-i doina care l-a purtat și unde-s mâinile ce l-au dus? Plugul stătea tăcut și obosit.

— Avuța ochii albaștri și plete bălaie, frunte de zăpadă și buze ca fraga cel ce te ducea, plugule? O, câtă rugăciune s'a pus pentru truda și izbânda roților tale, o, câte lacrimi și zâmbete au svâcnit în brazda ta neagră, o, plugule, plugule al cui ai fost?

Și stă tăcut și obosit plugul în băătură, corbii coboară pe el și rugina îl roade. Roțile-i nu se învâtesc, fieru-i nu se aprinde, doina nu-l trezește. Și nu sună pocnet de biciu și nu hău-lește flăcăul... O, plugule, al cui ai fost?

Cine te-a dus, cine te-a muncit, cine s'a bucurat de brazda ta?

Și noaptea, când lumea doarme și colibele tac, din negură, din mormânt vine cineva acasă și apucă fierul și înjugă boii și ară, tot ară... Și toată noaptea ară și scânteiază plugul și brazda se lungeste, tot se lungeste. Și brazda duce în cimitir.

Un plug ruginit...

HRISTOS ȘI SOLDATUL

Soldatul sta în pază și privea la stele:

— O, stelele, sunt curate ca ochii de fecioară și nu cunosc războiul.

Stelele priveau în jos și și spuneau triste:

— Ce soldat obosit și frumos!

Și stelele își sărutau argintul lor pe fruntea soldatului și sentinela se făcu frumoasă ca o amin-tire. Baioneta îi strălucea în întuneric ca un semn de durere — din văi se ridica adâncul parfum al fragilor și plânsul izvoarelor răsuna ca un clopot de aur. Dinspre apus se auzeau răgușite urletele tunului și de câte ori auzea câte un durduit, soldatul își făcea cruce.

Ochii sufletului i se deschiseră mari și văzu în noaptea albă o fantomă.

— Mario! oftă soldatul și în privire i se aprinse focul durerii. Tu în zadar aștepți la portiță!

— În zadar aștepți la portiță, sunt soldat și nu pot veni, Mario, plângi mult? Nu plânge! În curând mă voi întoarce și și voi lega din florile cele mai frumoase cunună și prin fluierul meu va cânta durerea ta de-acum...

Mario, nu plânge!

Soldatul își strânsese la inimă pușca, singura lui prietenă în noaptea albă:

— Tu ești acum ocrotirea mea și tu trebuie să mi aperi vieța, căci sunt dator să i-o duc înapoi! Mă așteaptă la portiță... Mă așteaptă.

— Niciodată nu te-oiu părăsi. O, Mario, să te pot revedea numai pentru o clipă. Să aud înfiri-pându-se cuvântul pe buzele tale!... Mario, ce faci tu pe vremea asta?

Soldatul se înneacă parcă în potopul de gânduri.

— Mario, să părăsesc locul de veghe? Să fug în brațele-ți?... Dar căsuța ascunsă între plopi este atât de departe. Două nopți și două zile m'au dus roțile. Portița...

— Mario!

Sufletul i se închise într'un cuvânt.

Din văi se auzea lătratul vioi al tunului.

Atâta sânge! Sânge... Tot sânge.

Soldatul își aducea aminte de morții albi ai câmpului de luptă negru. Își aducea aminte de înfrățirea morții — dușman lângă dușman, zăceau lângă olaltă. După ce s'au ucis, zâmbetul lor din urmă i-a înfrățit... Soldatul își aducea aminte de plugul morții, care ara brazde umede de la crămi și sânge — șiși aducea aminte de croncănitul corbilor, ce se încălzeau pe noianul de sânge. Și mirosul florilor morții...

— Mario, Mario, de voiu muri, cu lacrămile tale să speli fața mea și mâinile mele.

Și tunurile bubuiau tot mai tare.

Stelele se făceau tot mai palide și se legăneau în veșnicie, ele, sufletele eterne...

Soldatul își strânse la inimă pușca și șoptea:

— Apără-mă, apără-mă! Nu mă lăsa să mă sfâșie căteii morții! Maria mă așteaptă. Nu lăsa să cad...

— Mario...

Și în fața soldatului stătea un bărbat îmbrăcat în togă albă, în ochii lui se oglindea cerul primăverii și în mâini ținea o ramură de măslin. Și soldatul întrebă tremurând pe străin:

— Ce vrei și de unde vii? Pașii tăi nu iam auzit și nu te-am văzut niciodată, dar simț că te cunosc. În ochii tăi râde durerea mamei mele și ramura de măslin ce o ții în mână a învins arma

mea. Și zâmbetul tău este atât de curat, încât aş vrea să-ți sărut mânilor. De unde vii?

Hristos răspunse încet:

— N'am nume și sunt veșnic călător. Oamenii spun că am murit pentru dânșii. Sunt mort, dar trăiesc și tuturora aş vrea să fac bine. Am venit să-ți stau într'ajutor. . .

— Cum vrei tu să-mi ajuți, străine, doar nu poți! Dorința mea este mai înaltă ca un munte și mai lungă ca un râu. Mario. . .

— Știu — zise Hristos și zâmbetul lui răsări — vei vedea-o. Dă-mi pușca ta și voi sta în locul tău. Du-te, căci te așteaptă la porțiță!

— De unde știi? întrebă soldatul.

Hristos nu răspunse.

Soldatul zise desnădăjduit:

— Străine, tu nu știi cât de departe-i Maria. Chiar dacă ai sta pază în locul meu, n'aș putea-o revedea. Tu nu știi, că două nopți și două zile au fugit roțile, pân' m'au adus aici? . . .

— Și totuși vei vedea-o! Căci vei urca pe căleașca dorului.

Și înaintea soldatului stătea o căleașcă neagră, pe a cărei capră stătea un înger și îngerul ținea frânele smeilor, pe care-i îndrepta în sbor cu un crin.

Soldatul începu să tremure. Ceață albastră, deasă se lăsă în fața lui — și nu mai auzea durdeditul tunului. Luna ardea ca argint aprins pe candela nopții — și primăvara își înalță ca o rugăciune, mireasma.

Hristos luă pușca soldatului și-o puse pe umăr și zise încet:

— Du-te și sărută pe frunte pe logodnica ta și vino înapoi. . .

Și îngerul îi făcu semn să urce în căleașca dorului.

Smeii începură să se neliniștească, îngerul îi lovi peste aripi cu crinul și căleașca porni, ridică când în slavă pe soldat.

Hristos stătea cu pușca pe umăr și privea în ceriu.

Căleașca dorului se avânta tot mai sus și îngerul cârmuia smei cu crinul. Hristos surâse:

— S'au întâlnit. Acum o sărută pe Maria. Maria plânge și soldatul îi șterge lacrămile cu fața lui. Sună clopotele și cântece se ridică în slavă.

— S'au despărțit. Soldatul a urcat în căleașca dorului și sboară înapoi. Ingerul păzește cu crinul smei...

Căleașca era iar în fața sentinelei.

Soldatul scoborî din căleașcă și căzu în genunchi.

— Hristos, simt, că numai tu poți fi, fiul lui Dumnezeu, mi-am adus înapoi vieța și sufletul, ca să ți le închin.

Și soldatul sărută plângând cu bucurie mâinile lui Hristos.

— Nu plânge! De câte ori îți vei aduce aminte de Maria, cheamă-mă și totdeauna te voi duce la ea pe căleașca dorului!

.....
Soldatul își frecă ochii... Erau umezi de lacrămile plânse în vis.

Își strânse la inimă pușca și auzea din vale urlând tunurile — pământul tremura, și duhoarea sângelui plutea în vale...

Soldatul își făcu cruce, căci între norii negri ai cerului sbura un porumb alb...

CLOPOTELE, TUNURILE...

Când oamenii s'au iubit foarte mult și simțeau că gurile lor nu pot lăuda îndeajuns pe Dumnezeu, au turnat clopote.

— Vestiți clopote iubire și dragoste și rugă și nădejde și în glasul vostru vorbească sufletul lui Isus!

— Clopotelor!

— Și ați vestit totdeauna pace și viață și ați petrecut la nuntă pe mireasă și la mormânt pe obosit. Și ați chemat din întunecime pe noul născut. Clopotelor blânde, clopotelor...

— Și când oamenii nu s'au mai iubit și simțeau că gurile lor nu mai pot lăuda îndeajuns pe Dumnezeu, au turnat din clopote tunuri.

— Și tunurile turnate din clopote au început să laude pe diavolul. Și gura tunului a făcut din copil, orfan și din mireasă, mamă văduvă. Și graiul tunului a vestit pe lume: ură și sânge, păcat și durere.

— Și când oamenii iar se vor iubi, din tunuri se vor turna iară clopote.

Și Isus va scobori din înălțime și vor îngenunchia noroadale: și sufletul celor uciși de tun se va ridica în ceriu în dangătul clopotelor.

Iubiți-vă și nu vă ucideți, oamenilor! Nu mai turnați tunuri din clopote!

DOAMNA MATILDA

Am un prieten, cum poate niciodată n'am avut. Nu este ministru și nu-i profesor universitar. Dar parcă are legătură mai intimă cu moartea și veșnicia: este cioclu.

L-am cunoscut, când mi-am înmormântat iubirea în o fată palidă, care cântă în noapți târzii cântarea lunii. . .

Și de atunci cioclul mi s'a făcut prieten. L-am rugat frumos când a săpat groapa iubitei mele, să-i sape groapa adâncă și după înmormântare, l-am rugat să-i facă mormânt curat, să sădească flori și să ude florile, când lacrămile mele ar uita să le ude.

Cioclule, tu m'ai înțeles și mi-ai înțeles durerea. Tu te miri că în cimitirul tău caut musafirii albi — în tăcerea pământului virgin regăsesc ceea ce am pierdut: sufletul.

O, cimitirul. Când îl vezi de departe cu crucile albe, cu mormintele ninse de flori, cu tăcerea mistică și fluentă, te cutremuri de taina neființei. Este cu puțință că aci, mormânt lângă mormânt, zace împărat și cerșetor, ca să banalizeze versul caustic — în morminte zace liniștită și stinsă seva revoltei, nu sunt nici gesturi, nici patimi, nici pasiuni — luna păzește singuratatea și privighetoarea cântă cu dureroasele-i triluri primăvara — și acei ce dorm, cu zâmbetul ori cu lacrima din urmă în ochi, nu se mai urcă până la cărările vieții — în cimitir sunt numai musafiri tăcuți, care nu pretind, nu aiurează, nu cugetă, nu se iubesc, căci nu se pot urî.

— O, cioclule, tu păzești fericirea eternei înfrățiri

*

Și într'un amurg, m'am dus în cimitir. Soarele își vopsea aerul pe cruci — în cavouri străluceau stropi de lumină.

Cioclul mă așteaptă la poarta cimitirului și mi spune cu ochii închiși:

— O doamnă! O doamnă! În fiecare zi vine din oraş şi duce flori multe, multe flori şi caută mormintele părăsite ale soldaţilor morţi şi le împodobeşte.

Şi cu cât este mai părăsit un mormânt cu atât îl împodobeşte mai frumos.

O, să o vezi, e o femeie tânără şi frumoasă, ochii ei sunt albaştri şi părul negru.

Ce obiceiul să împodobească morminte...

Şi cioclul începu să ude mormintele. Din cană curgea belşug de apă — florile îşi scuturau capul proaspete.

Deodată cioclul îmi şopti încet arătându-mi o femeie:

— Doamna Matilda!

Venea dinspre poarta cimitirului, era jerpelită în haină neagră, şi mi părea mai frumoasă ca o regină îmbrăcată în beteală de aur. În ochii ei lumina albastrul tinereţii şi în mâinile frave aducea un buchet de flori.

Pe mormântul cui?

Pe cine nu poate uita şi pentru cine vrea să-şi aducă aminte de cei uitaţi? I-a murit logodnicul ori tatăl în luptă şi de atunci caută mormintele sihastre? Împodobeşte mormintele cu flori, pentru că pe ea niciodată n'a dăruit-o vieaţa cu florile roşii ale bucuriei?

Şi când s'a apropiat de mine iam făcut te-menea:

— Doamnă, am auzit că iubeşti morţii şi le aduci flori...

Femeia îşi ascunse în buchet faţa şi mâinile-i tremurau.

Dintr'odată, ca dintr'un şipot, îi sbucni plânsul şi strângându-mi mâinile îmi spunea:

— Flori, flori! Ce să le aduc? Numai flori le pot aduce. Le-aș aduce vieța să pot, căci s'au dus nevinovați — s'au dus uciși. Au fost buni și au trebuit să piară. Atâtea... mii... tineri.

*

Doamna Matilda aduce flori în fiecare zi și caută mormintele părăsite ale soldaților. Cu cât este mai părăsit un mormânt, cu atât se face mai bogat de flori...

Cimitirul întreg este plin de flori, albe, flori roșii, flori albastre. Crini, trandafiri, liliaci, tube-roze, garoafe, catifelute... Și tot mai multe flori, căci tot mai multe morminte părăsite — și trenul negru aduce mereu morți albi.

Doamna Matilda nu obosește.

O, dragostea cui, ori blestemul cui vrea să uite? De cine vrea săși aducă aminte — aducânduși aminte de moarte? Poate și logodnicul ei zace uitat într'un cimitir și poate o inimă de femeie îi poartă și lui flori pe pământ — inimile se cunosc șiși trimet șoapta pe aripi de vultur, în freamăt de codru, pe valurile râului...

*

Și cioclu — prietenul meu — într'o seară săpa o groapă adâncă — lacrimile lui svâcneau pe sapă.

Când l'am întrebat cui sapă groapa adâncă, îmi răspunse oftând:

— Doamna Matilda! O, morții ei, morții ei, o să fie uitați. N'o să le mai poarte flori nimenea.

Și aiurit, îl întrebai pe cioclu:

— Nu știi de cea murit?

Bătrânul cioclu îmi privea în ochi cu privirea care spune rostul vieții:

— Săraca! A vrut să-și aducă aminte de cei uitați și o s'o uite și pe ea!

Când nu mă vede nimenea, duc flori în ci-mitir...

Doamnă Matilda, ți-am adus flori. Flori albe, flori roșii, flori albastre...

Trandafiri, garoafe, tuberoze, catifelute. Și ți le aștern pe mormânt și mă gândesc la vieață: ei fost o enigmă și în mormântul tău zace o poveste pe care a povestit-o soarta.

Doamnă Matilda.

CIOCÂRLIA ȘI CORBUL

Ție — Getta

În faptul dimineții, ciocârlia începu să cânte. Cântarea ei tremura în azurul luminos și viețuitoarele ascultau fermecate melodiile vrăjite. Ciocârlia lăuda pe Dumnezeu în cântarea ei și sfântă era înduioșarea paserei măiestre, și razele de soare legau cunună pe ciocul ciocârliei.

Pe-un arbore, asculta ironic corbul cântarea ciocârliei și-și spunea:

— Cântă, cântă nebuno, dar să nu crezi că oamenii prețuiesc cântarea ta. Puțin îi interesează pe dânșii trilurile tale și te-ar goni cu pietre fecioarele, dacă le-ai cânta.

Și bătrânul corb își scărpină ochiul, căci îl irita un picur de sânge.

— O, — croncănea vesel corbul—niciodată n'am fost atât de sătul ca acum. Altădată trebuia să

sbor zile și nopți, până ce găseam vreo bucățică de carne — și acum, mațele îmi plesnesc de miștuirea bună.

Ciocârlia sfârși cântecul și sbură pe arbore. Corbul o apostrofă zicând:

— Ei, cântăreață neobosită, tu nu vrei să înțelegi, că împărăția ta s'a sfârșit? Nu știi că oamenii nu mai iubesc glasul tău, căci eu le cânt zile și nopți întregi?

Ciocârlia răspunse tremurând:

— Adevărat că oamenii se ucid și nuși mai înduioșează plânsul meu, dar numai războinicii nu pot suferi glasul meu. . .

— Războinicii? -- se înneacă de râs corbul. Dar ceilalți oameni ascultă evlavioși cântarea ta? Te înșeli, cântăreață regină, glasul tău nu mai are preț. . .

Intristata ciocârlie își scutură aripile, pe care nu se mai uscau lacrămile văduvelor.

Deodat' din depărtare, corbul, observă venind pe drum un soldat. Venea din luptă și hainele și erau sfâșiate — mondirul îi era pătat de sânge și în ochii îi ardea focul durerii.

Corbul zise agitat:

— Vrei să ne prindem că oamenii nu te mai iubesc?

— Vrei să te convingi că glasul meu îi interesează mai mult decât al tău? Cântă-i soldatului întâi tu, și lasă-mă în urmă să-i cânt eu și vei observa osebirea între glasul nostru! . . .

Și corbul râdea îndestulat, căci soldatul venea din luptă crâncenă. Apropiindu-se soldatul de arbor, ciocârlia începu să cânte. Niciodată poate n'a cântat atât de frumos, căci din ea cânta durerea primăverii, duișia primăverii, duișia florilor și duișia suferinței.

Soldatul se opri sub arbore și asculta fericit cântarea, care-i picura mângâere în suflet — ochii i se umpleau de lacrimi și și ridică evlavios privirea în ceriu:

— Ciocârlie, pasăre măiastră,

Ciocârlie, dragă ciocârlie! . . .

îngână în extaz soldatul. Ciocârlia conteni cu cântarea. Soldatul o rugă blând:

— Mai cântă, mai cântă, cântă din mine spaima și durerea!

Ironic spuse corbul:

— Las' acum să-i cânt eu! Să vezi cum o să se bucure de glasul meu.

Și corbul începu să croncănească. . . Ciocârlia își sbârli aripile de teamă și se uita la soldat.

Soldatul apucă o piatră și aruncă în ramurile arborelui:

— Inceată, pasăre a morții, blestem pe ciocul tău!

Și corbul sbură rușinat.

Iar ciocârlia începu să cânte de nou — cânta primăvara în glasul ei și soldatul căzu în genunchi și hohotea de plâns, căci în cântarea ciocârliei i se ridica sufletul în ceriu. . .

DOCTORUL SANDRU

Intr'o colibă lângă un pâraiaș de munte zăceau patru răniți.

Doctorul Sandru m'a rugat să stau lângă ei și să-i încurajez.

— Curaj, curaj, camarazi, a muri nu este lucru mare; mai mare lucru e să trăiești!

Răspunde cu clipirea ochilor un greu rănit:

— E foarte greu să trăiești. *

Răsufală neputincios un altul:

— E foarte greu să mori. . .

Și am răspunde cu toții, într'un cor ca să se scuture munții și să se audă glasul nostru în cer:

— Vrem să trăim, vrem să trăim. Vrem flori, cântare, dragoste, căci suntem tineri! Vrem vieață, nu mormânt!

Și intră doctorul Sandru și se face pace în colibă.

Pe-o laiță zace un soldat și plânge. Plânge cu hohot, repede că parcă s'ar teme că nuzi va rămânea timp ca să-și plângă vieața, — și lacrimile lui șvâcnesc în umbră ca boabe de lumină.

— Nu plânge, frate, îl mângâie doctorul Sandru și glasul lui curat pornește din suflet. Soldatul îl recunoaște pe doctor, îi strânge mâinile parcă ar vrea să culeagă căldura din ele, dinții lui clănțanesc și aiurează pe jumătate:

— Domnule. . . Doctor. . . Irina. . . cu doi copii. Doi copii. . .

Și două plânsuri plâng din el — plâng o sută de plânsuri în el.

Părul vâlvătai, ochii tulburi, fața albă cum e creta.

Doctorul Sandru îmi șoptește în urechi:

— Va muri.

*

Pe colibă a coborât din mister îngerul morții și trâmbița lui sună.

— Vino înapoi, caporal Iosif Sglinbea, în cer, vei șede pe canapea de aur, vei avea lulea de argint în gură, vei mânca pâine coaptă cu soare și vopsită cu sânge, cu sângele tău, Iosif Sglinbea, vino înapoi în împărăția măritului împărat al

lumii și al cerului, și sună trâmbița îngerului morții și soldatul zâmbește peste lacrimi:

— Lulea de argint... Viu, viu..., Dumnezeu... Dumnezeu.

Și doctorul îmi șoptește tot mai cald în urechi:

— Aiurează.

Ceilalți trei soldați privesc speriați la camaradul lor, căci le pare atât de străin — un soldat al morții face exercițiul, și trâmbița morții sună mereu.

Ca un fulg se stinge vieța.

Ochii se închid și răsufierea înceată — pe fruntea asudată, e stampila morții.

*

Este atât de frumos Iosif Sglinbea, încât doctorul îl împodobește cu crengi de brad, îl spală, îl rade, îl îmbracă, petele de sânge i le șterge de pe față — și toate aceste le face noaptea, la lumina lunii și a unui gogoloi de său.

Și cade în genunchi doctorul Sandru.

Și se roagă pentru cel ce s'a dus.

Și-i pune cruce pe sân.

Și stă noaptea pază și nu doarme nici un moment și nu se mișcă de lângă mort — iar ceilalți trei soldați dorm liniștiți.

Și departe sună tunurile.

Și doctorul Sandru zice încet:

— O, nu cumva să cadă un obuz pe bietul mort...

Doctorul Sandru îl teme pe mort de obuz — vieța lui nu era atât de prețioasă ca liniștea unui mort.

Și când au sosit surorile albastre ale Dimineței, ca să vopsească pe ferești lumină — doctorul Sandru ședea neclintit pe un scaun.

Cu un ochiu pândea pe cel mort — cu celălalt ochiu privea la soldații adormiți și tunurile buzbuiiau, ca uriașe lovituri de inimă.

Iar când s'a făcut dimineață, doctorul Sandru a luat în brațe pe soldatul mort, gingaș ca pe un copil, i-a săpat o groapă și l-a înmormântat.

Pe mormânt i-a pus o creangă de brad — și pe creanga de brad și-a sărutat amintirea, poate, când nu l-am văzut a vărsat câteva lacrimi pe pământul tăcut.

*

Și astfel face de șapte luni în fiecare zi și noapte doctorul Sandru.

Căci este doctor și este Român.

PĂDURILE

Pădurea...

Ah, de câte ori oftărăm plimbându-ne cu iubita pe cărările ei. În pârlăiașul de munte se scâldea infinitul, în foșnetul frunzelor se mișca parcă taina. În plânsul ramurilor de fagi, plângea trecutul întreg, și luna poleind argintul ei pe fața palidă a femeii, într'o privire a ei citeai rostul vieții. O, pădurile cu lacurile tăcute, cu văzduhul cu flori fantastice roșii, în care roșeața era mai roșie decât buzele îndrăgostitei fete — ah, pădurea cu colibele bătrâne, din care în nopți de Septembrie se auzea fluierul de păstor.

Ah, pădurile, pădurile, cu cerbii blânzi, speriați de vieață, cu freamătul foilor și cu plânsul curat al izvoarelor.

Ah, pădurile.

*

Pădurile sunt jertfele războiului — fagii, oamzii tăcuți, au căzut supt lovături de săcuri. Brazii, care înălțau cununa lor verde în tăcere — cad morți, ca buchetele pieirii la pământ, izvoarele cântă altfel ca odinioară și sfânta tăcere bisericească, pe care am furat-o și am închis-o în suflet, s'a spart ca un borcan, de bubuitul tunului.

În fapt de seară, soldați răniți fug printre copaci și și caută trecuta sănătate în liniștea de moarte — zăpada este vopsită cu pete de sânge, urme, urme, tot urme de luptă — tot sânge, tot sânge, — pădurile au murit ca și patriarhala lor poezie, cerbii sunt surghiuniți din ele — pădurile sunt moarte.

*

Câte păduri, în care n'a intrat încă păcatul, ca într'un sân de față dorul — zac violate, virginitatea lor jertfită pe altarul lui Marte. Cine va readuce apele curate curse cu sânge, molipsite de rănile morților — cine va readuce fagii căzuți, ca ostașii trecutului?

În Carpați, pe a căror coaste n'a urcat niciodată suflarea omenească — pădurile sunt arse și pe cărările ninse fuge hohotind moartea, pădurile străbune, pe care le-a botezat cu roua eternei poezii vremea, ascund în sânul lor sâmburele focului: pădurile nu mai sunt păduri, pădurile sunt moarte...

LA CÂRCIUMA LUI MOȘ PETRU

Pe vremea asta, când înfloresc merii și ceriul se scaldă în lac, mă duceam la cârciuma lui Moș Petru și mă așezam tăcut la o masă. Și lăutele

sunau și juca fecioară și flăcău, prinzându-se de mână, și în ochii lor se micșora ceriul și în fața lor înflorea primăvara. O, Dumineci liniștite, o, cântece de lăută, o, fete și flăcăi, unde sunteți?

Și Moș Petru mă așteaptă în poarta cârciumei și mă așez la o masă. În loc de lăutari, în ungher cântă greerii și în loc de fată joacă pe două labe un cățel, și Moș Petru îmi pune vin amar pe masă și mi-l îndulcește cu zâmbetul:

— S'au dus! S'au dus! Și hori, și lăutari, și fete, și flăcăi! Am rămas singuri, singuri.

Și Moș Petru se așează lângă mine.

Și numai acum văd cât de bătrână-i fața lui: în fața lui a 'mbătrânit vieța și în pletele lui albî noaptea durerilor tăcute. . . În ochii lui lacră-mile strălucesc curate și glasul lui e înmuiat de plâns:

— S'au dus. Cu toții s'au dus. . .

— Și spune, moș Petre, nu mai rătăcesc oamenii în cârciuma ta? Nu vin musafiri veseli, lovind cu pumnul masa ca să le aduci vin?

— Nu vine nimeni, ziua și noaptea, nu vine nimeni. Și în zadar stau în poartă, nu mai vine nimeni. . . Înainte cu câteva zile, am stat lângă dughiană și inima a 'nceput să-mi bată repede. . . Auzeam fluierând un om. Și fluieratul lui ștregăresc suna a chef: O, intră și cere vin! mi-am gândit. Și când l-am văzut, inima mi s'a făcut parcă de ghiață: era un cioclu bătrân și venea din cimitir. Și voios, căci munca lui este cu deasă răsplată — îmi ceru o ocauă de vin. Și a băut până dimineată. Și de atunci, în fiecare seară se adună în cârciuma mea cioclii și cântă și beau și chefuesc. Și munca lor e cu deasă răsplată și fluera plugarii morții — o, cum aș vrea să vie flăcăii bătauși, să-i apuce de ceafă și să-i sboare

afară! O, cum aş vrea, în loc de cântecul lor de mormânt, să sune iar doina proaspătă şi să văd cuţite în loc de sape în unghere aruncate.

Moş Petru conteneşte.

În vale a pornit tăcerea şi seamănă sămânţa mărunţă a păcii. Fereştile cârciumii sunt văpsite de sângele soarelui, şişi leagănă merii ramurile înflorite. Toaca a 'nceput să sune şi găgâie găştele în râu, roţile morii fredonează plânsul apelor moşnege.

Moş Petru începe să tremure şi mi strânge mâna:

— Iatăi, vin cioclii la chef!

Şi intră cioclii la cârciumă şi se aşează la masă. Sapele lor, lutoase, aburesc de îngropare...

Şi Moş Petre aduce cupele pline de vin. Şi închină groparii.

Şi mă strecor din cârciumă, în amurgul obosit.

— Unde sunteţi, flăcăi şi fete, veţi mai veni?

INTR'O SEARĂ FRUMOASĂ

Veneam acasă cântând. Veneam dela iubita mea, din grădina ei albastră, din grădina cu trandafiri roşii şi aduceam cu mine cântecele ei, zâmbetul ei, şi visele ei ca aurul strălucitoare. Veneam dela iubită şi paşii mei erau uşori, căci duceau greutatea fericirii.

Şi strada era moartă — dormeau casele negre şi nu mai sunau roţile negre ale trăsurii şi mirosul verde al codrului întindea văl de taină pe oraşul adormit în farmecul primăverii. Felinarele ardeau ca suflete aprinse, cu răsuffări roşii — rătăcitor un câine alb, cu perii sbârliţi se strecura pe

lângă zidurile negre gonit de singurătate, și toate se întunecară cu încetul, ca întunericul pe care nu-l poți frânge nici cu vesel cântec, nici cu glas de durere, nici cu șoapte.

Veneam cântând și văzui în fundul străzii o casă cu ferestre luminate. Zarea se scurgea palidă din geamuri, erau parcă razele unui soare mort de oboseală — și casa cu pereți triști și zidită în tăcere, se ridică sihastră. Și lumina ferestrelor luneca pe stradă ca sclipirile din urmă ale unuia care nu se mai întoarce în viață — și cum mă apropiam de casa cu ferestre luminate, mă gândeam că în casa cu ferestre luminate cântă lăută... botez... nuntă .. ori joc sglobiu... fericire... se sărută îndrăgostiții.

Și conteni cântecul pe buzele mele, căci am vrut să aud cântecul din casa cu ferestre luminate... și lumina geamurilor se apropia de mine.

Și ajungând în fața casei, m'am oprit la geamul luminos și am privit înlăuntru.

Era o odaie tristă. Și un sicriu era în mijloc. Și când privii înlăuntru văzui doi dricari care puneau pe un mort bătrân în sicriu. Un dricar își șterse fruntea... un altul aprinse două lumânări la căpătâi și sfâșietor se auzea că în odăile de alături plâng mulți.

Și tremurând am sărutat trandafirii ce mi s-a dat iubita și am început să fug.

Intr'o seară frumoasă.

PLUGUL

Și niciodată nu se întoarce.

Irina privea la plug și ofta: nimeni nu o să-l ducă.

Plugul ruginește în ocol, boii furați, țarina năpădită de bălării și Irina se roagă Maicii Preciste: Maica Domnului, copiii mor lihniți de foame! Omul meu zace alb și rece în depărtare, războiul l-a târît, și a căzut asemeni unui măr roșu de pe pomul vieții. Brațele i s'au încrucișat în tăcere.

Și Maica Domnului dă poruncă îngerilor sprințeni: să apuce plugul Irinei. Și coboară din cer în cârd de nori și ară pământul Irinei din zori și până seara târziu.

Și 'n dimineață, Irina privește la ogorul ei și isbucnește strigături de bucurie: plugul s'a făcut de aur și brazde de argint trase în țărână.

Și Irina trezește satul cu țipetele ei: veniți, veniți și vedeți minune! Ingerii au arat cu plug de aur pământul nostru.

Și oamenii priveau cu ochii înlăcrămați la Irina. Copiii ei lihniți de foame, plângeau împrejurul plugului ruginit.

Și Irina binecuvântă cu mâinile ei uscate pe Maica Precista.

POVESTE DE IANUARIE

Zăpadă albă multă, frig albastru, lună de argint. Cărarea neagră se scaldă în razele de lună. Din depărtare se aud clincănind săniile care duc la nuntă ori la durere pe cineva.

Stelele ca briliante presărate pe firmamentul de catifea neagră a veșniciei.

Arborii șueră ca scheleturi mari, uscate — și mângâierea verde a brazilor miroase a taină.

Acum ne vom întâlni, frumoasă doamnă, după cum ai dorit în pădure.

Vrei să auzi din gura poetului vorba caldă a vieții?

Lai adus toată bogăția de tinerețe, focul greu al privirii tale, perlele zâmbetului tău care va aluna pe marmura nopții.

Părul tău ca o cunună împletită din șerpi, pielea ta ca petala trandafirilor, pasul tău un ritm de picioare de gazelă.

Poetul te slăvește. E Ianuarie. E iarnă.

Și tu ai venit, femeie, în pădure să aduci în corbă de aur merele clipelor dulci. Poetul te slăvește și tu te miri de căldura cuvintelor care s'au născut pentru tine.

Zăpadă multă... frig albastru... lună de argint.

Iar după ce ai ascultat oda și te-ai săturat de mierea graiului, ai spus cu râsetul tău nevinovat ca al tuturor femeilor:

— E frig... și altădată nu o să viu până ce nu va fi înflorită pădurea, căci iubesc mai mult gura roșie a sobei, decât ghiața drumurilor...

Iar poetul a însemnat în cartea inimii, cu slovă de sânge, amintirea seriei de Ianuarie:

— Femeia iubește mai mult soba decât sufletul de poet.

Și poetul auzea cum în depărtare clincănea o sanie, care ducea sufletul lui chinuit.

ORBUL

Orbul zăcea între florile primăverii și se juca nepăsător cu un fir de iarbă.

Zâmbetul lui era parcă zâmbetul ceresc micșorat.

Și m'am apropiat de orb și l'am întrebat sfios:
— De ce zâmbești? Vezi frumuseți?

— Văd multe flori... și în locul iubirii se scaldă lebăda vieții... din celelalte țărături își trimite parfumul lumina și sună fluierul lui Pan și îndrăgostiții înșeală clipele cu îmbrățișarea lor. Cântă păsări albastre deasupra unui soclu de marmură albă, și sclavi și sclave joacă împrejurul mesei încărcată cu vin, fructe, și în cupele de argint, stropii de nectar strălucesc ca diamante rare, ca lacrimile dimineții între ramurile pădurii. Și strălucirea soarelui înconjoară fețele tinerei pe rechi, căci a sosit mireasa din țara apelor bătrâne pe spetele elefantului și heruvimi o însoțesc.

— O, cât de frumoasă-i viața!... păduri de portocale... flori de vis... casă fericite... primăvară și viață.

Și orbul zâmbea și mă întreba:

— Și tu, ce vezi tu?

Și nu i'am răspuns orbului nimic.

N'am vrut să-i spun că am văzut un copilăș, care dormea părăsit pe piatra străzii și că alături de dânsul dormea un câine flămând, care cu'n ochi deschis păzea pe orfan.

SINGUR IN CODRU

— Bătrânule fag, am venit la tine. Trăești de mult și ai uitat să vorbești cu mine ieri noapte. Acum am venit la tine, ca să-ți vorbesc: moșneagule, dojenește paserile căci prea mare larmă fac! Spune-i izvorului să tacă, să nu se certe mereu cu frunzele, și dacă poți amenință cu brațele tale uriașe, orașul!

— Fagule, fagule, oraşul pe care-l vezi în depărtare, te urăşte. Mereu se gândeşte să trimeată securi împotriva ta. Căci lemnul tău îi trebuie pentru spânzurătoare şi sicriu.

— Fagule bătrân, cuminte şi frumos, tu, tată al pădurii, pe care te-a sădit furtuna, fagule cuminte şi frumos, am venit astă noapte să-mi vorbeşti. Spune, unde este Dumnezeu?

Tu-l cunoşti căci în tine este seva veşniciei, în tine este creşterea şi puterea, în tine stă vremea şi rădăcinile tale sunt morţii cu şoaptele lor.

— Fagule bătrân de ce nu-mi răspunzi? Doar' şi eu sunt din neamul tău: cresc şi eu ca tine tăcut, iubesc, cânt, pătimesc... Nu mă cunoşti? Sunt cel ce culeg flori şi zâmbetul copiilor îl închid în cutia inimii mele, sunt jurător pe stele şi pe vise, fagule bătrân nu mă cunoşti? Am venit la tine să vorbeşti cu mine. Linişteşte-mă! Spune-mi poveştile tale: tu ştii multe!...

— Şi ramurile tale încep să tremure, un fior dulce te-a cuprins pe tine şi-l simt şi eu, ne uneşte durerea şi iubirea, sufletul tău moşneag cheamă sufletul meu, viaţa ta şi viaţa mea s'au recunoscut. Pe ochii mei, sărută noaptea vis dulce. Am adormit în poala ta. Şi tu păzeşti somnul meu. Dojeneşti vântul ca să nu-mi turbure odihna, florilor le spui să-mi reverse miresme, stai ca un tată bun şi veghiezi la capătâiul meu. Şi dimineaţa mă trezesc îmbrăţişând ramurile tale.

Fagule, fagule, de voiu mai veni la tine, fi-vei cum ai fost astă noapte?

Şi când am mai venit odată, zăceai învins. Securile te-au mistuit.

— Oraşul blestemat! oraşul...

MOȘNEAGUL

Lău întrebat pe rege: ce să-i dea.

— Dați-mi împărăția celuiilalt rege!

Lău întrebat pe savant:

— Dați-mi rostul vieții și cheia morții.

Pe poet:

— Toate ciocârliile lumii și toate florile.

Pe erou:

— Cunună de dafin după biruință.

Și lău întrebat pe artist:

— Dați-mi zâmbetul copilului care vede pe mamă-sa.

Iar când lău întrebat pe moșneag, acesta răs-punse trist:

— Nu-mi dați nimic.

FIERUL, AURUL ȘI PIATRA

Fierul și piatra erau vecini.

Șiși spuneau odată:

— Eu — zise fierul — sunt cel mai tare prieten al oamenilor. Din mine fac oamenii unelte și chei, cu care închid casele lor.

Aurul nu se putea stăpâni:

— Fără mine vieața ta de fier nu este vieață. Eu sunt cel mai sincer prieten al oamenilor și oamenii sunt cei mai sinceri față cu mine. Glasul meu este cel ce face să se închine trupul omenesc.

Piatra rece răspunse cu glas stins:

— Tu fier, tu aur, voi sunteți vieață căci în voi se topesc numai voințele oamenilor. Oamenii topesc în voi patimile lor și ființa voastră se transformă după porunca și placul omenesc. Azi chee,

lanț, unealtă. . . azi. inel de logodnă și mâine bandă de aur ce plătești păcatul. Eu însă, piatra moartă, sunt veșnicia în care au murit toate visurile și chinurile, și chiar dacă sunt tăiată în bucăți, rămân totdeauna numai piatră.

Și inima veșniciei tresări în ritmul fericirii în munte.

Iar aurul șopti fierului:

— Numai prostia este veșnică. Poate de aceasta se numește piatră și ori în câte bucăți e tăiată, rămâne aceeași.

DUMNEZEU MIA ZÂMBIT

Căutam fericirea în grădina vieții — izvorul sângelui țâșnea în întunec — și era sfântă, adâncă tăcerea.

Cărățile din grădina vieții respirau tainice — și de pe copaci atârnav frânghiile: și-au făcut capăt atâția care ar fi vrut să facă altora capăt.

Creșteau flori bogate, grase și grele de parfum — lacurile de lacrimi abureau și în iarbă străluceau oase, ah, în grădina vieții sunt multe stărvuri pe care grădinarul a uitat să le măture din cale.

Căutam fericirea.

Chemam vântul să-mi spună unde e fericirea și cerul își trimetea vânturile sale reci — chemam noaptea să mă ducă în brațele fericirii: fecioră cu ochii de foc și plete de șarpe.

Căutam fericirea.

Și în iarbă străluceau oasele și frânghiile șuierau pe crăcile copacilor — și în nisipul grădinii simțeam zâmbetul de aur ce a murit în copii. Simțeam că pășesc cu pasul celor cari au venit și s'au

după fără să știe de ce au venit și de ce s'au dus — simțeam că fiecare pas al meu fura un strop din sângele meu, un zâmbet din gură. Niciodată stropul de sânge nu va mai fi al meu — zâmbetul va fi al altuia, grădina vieții cu zăplaz de aur, cu lacuri de lacrimi, cu bisericile tari ale minții și cu râurile de sânge cald, în care plutește leașgănul și sicriul fără rost. . .

Căutam fericirea.

Și deodată. . . În mine a crescut sufletul și sângele, mușchii și oasele. Simțeam că trupul meu crește peste flori, râuri, copaci, dealuri. Mi s'au desfăcut aripile sufletului și sub ele simțeam toată lumea — clocotea sub aripile mele inima.

Cerul s'a luminat.

A dispărut bolta, stelele, luna, soarele lui, și s'a topit lumea în cer și cerul într'o zare fierbinte — și eu pluteam în zare ca o pasăre a veșniciei.

Dumnezeu mi-a zâmbit.

Mi-a zâmbit din veșnicie și simțeam că zâmbetul lui mă soarbe, mă bea, storcea din mine sângele și creierul și nervii și sufletul — și aripile mele fâlfâiau blânde.

Mi-a zâmbit Dumnezeu.

Și zâmbetul m'a ridicat în slavă. . .

Și când a dispărut zâmbetul — umblam lăcrășmând pe cărările din grădina vieții. Am regăsit fericirea.

Și lângă lacul lacrimilor, am aflat un copil care se juca în nisip cu o ramură de măslin și fluera ca un tren de jucărie tânăr.

Și când mi-a văzut privirea, când a citit din privirea mea zâmbetul lui Dumnezeu, copilul a aruncat ramura de măslin. A smuls de pe pomul iubirii o floare albă și a sărutat-o pătimaș. Părul

lui blond lumina ca mătasea de aur ce s'a țesut fragedă și pe cărările vieții veneau cântând ușurați călători palizi purtând pe umeri coșuri pline de fructe dulci.

CASTANII DIN PARC

Castani ruginiți, triști, bătrâni — anii mei.

Frunzele voastre au înegrit în aur, ca inimi mici — durerile mele.

Le scutură vântul și cad castane sălbatice.

Așa mi-au căzut din ochi privirile dulci și de pe buze mărgăritarele de cântece.

— Castanilor, anilor, unde vă duceți? Castanilor, voi stați și totuși vă duceți, ca anii care stau și totuși se duc.

În jurul vostru răsună cântare de păsări întârziate, râset de copii, cerul e încă albastru și soarele vesel — numai voi, castani și ani, ruginiți, îmbătrâniți.

Poate v'a sămănat durerea strămoșească, ori v'a uitat primăvara, ca să întristați tristeța noastră, a mea, a ta, a tuturor.

Castani ruginiți, triști, bătrâni — soldați cărunți, cine vă va înflori din nou? Să fiți ușori ca fulgii, să vă ridicați în slavă, și să vă topiți în soare ca o amintire trecută a înrădăcinatei voastre bătrâneți, umedă și galbenă?

Castanilor, nu m'aș mira dacă de crengile voastre s'ar lega sufletul unui trecător obosit.

Căci frunzele voastre cad, ca sărutările pe care nu le-am înțeles, și crengile voastre trosnesc ca oasele morților într'un sicriu prăbușit.

Castanilor, anilor trecuți.

INTÂLNIRE

Glontele lăa pironit. În nările nasului pătrundea mirosul adânc al pământului deasupra căruia plutește veșnicul albastru.

În piept începu să-i plângă inima, căci simțise și ea că se desparte cineva.

Pușca zăcea moartă, cu gura tăcută, scânteetoare de tăcere. Și se împleteau cununi de raze de soare, sunau toate apele și toți arborii și toate, păreau învăluite în roșu.

Ochii soldatului se aținteau în praf.

O floare... Un trandafir veșted, aruncat de vânt ori de mâini necredincioase. Un trandafir alb, ca o mireasă. Degetele răcite își adună cea din urmă putere și ridică floarea până la gură.

Buzele soldatului rănit sărută pătimășe și frâng cuvântul:

— Trandafir... frate...

Și mor alături, floare și soldat.

Parfumul florii învălue trupul chinuit de om.

Dormiți...

ZÂMBETUL

Lău legat în lanțuri, lău dus în fața Tiranului.

— Care este vina lui? Întrebă Tiranul pe halebardieri.

— A ucis o femeie!

— A ucis o femeie — strigă îngrozit Tiranul, căci și dânsul avuse femeie.

Și de ce a ucis-o?

Halebardierii n'au știut să răspundă.

Atunci Tiranul întrebă pe ucigaș:

— De ce ai ucis-o? Era bogată și izaai dorit arginții?

— Nu, stăpâne — răspunse ucigașul. Arginții ei nu mișau trebuit.

— Ai vrut să o umilești? A fost prădalnică și ușoară la minți? De ce ai ucis-o?

Ucigașul își ridică lanțurile, făcând un gest cu mâna:

— Am ucis-o pentru că am vrut să-i fur zâmbetul.

— Să-i furi zâmbetul?

— Ultimul ei zâmbet am vrut să îl fur.

— Și de ce ai vrut să-i furi ultimul zâmbet?

— Ca să nui prade pe trubadurul care-i cântă noști întregi.

— Și ce-ai făcut cu trubadurul? întrebă Tiranul.

Ucigașul spusese încet:

— Am furat zâmbetul din urmă al femeii ca să răsără cea dintâi lacrimă curată în ochii trubadurului.

Și Tiranul porunci halebardierilor să-l taie în bucăți pe ucigaș. Iar pe buzele ucigașului apărură zâmbetul furat dela femeie și Tiranul se cutremură de pofta sălbatecă a furtului...

POETUL

Gulerul paltonului ridicat. Flueră vântul, flueră și poetul, flueră sărăcia.

Se duce palid acasă în zorii zilei.

Acum, o odae caldă ca o femeie primitoare, cu sobă fierbinte, cu masa încărcată... Un somn lung aducător de ochi curați, de inimă ușoară.

Și când se gândește că se întoarce acasă, poetului i se face și mai rece. Odaia mucedă, patul obosit, flăcările din sobă au fugit.

Și se duce poetul pe stradă, singur palidul felinar de gaz, din colț, îl salută.

Intr'o trăsură cântă cei ce se întorc dela nuntă.

Și poetul ajunge acasă. În fața porții îl așteaptă un câine. Cine l-a trimis să-l aștepte în poartă? Câinele se gudură în fața lui, poetul îl mângâie.

Intră în odaie. Câinele îl urmărește. Câine și poet se așează în pat. Câinele își lipi botul fierbinte de mâinile reci ale poetului.

Aceași trăsură cu aceeași nuntași se întoarce și fuge cântecul de lăută în urma lor. Glasul de femeie se aude de departe pe stradă? Cine îl duce pentru totdeauna?

— Femeie bună, femeie frumoasă, femeie, femeie.

Și lacrimile curg din ochii poetului. Și spune încet, lunecându-și degetele pe capul câinelui: « Dormi, câine, dormi!... »

CEL CE ȘI SAPĂ GROAPA

Noaptea întregă și-a săpat groapa.

Aburea lutul. Luna se mira pe cer. Corbii croncăneau prin ramuri.

— O, lume, te părăsesc. Caut limanul alb unde pasc oile sufletului și vremea ca o fecioară, stă neatinsă pe covorul strălucirii.

Și sapă neconținut.

— Imi fac groapa să scap de straița durerii și să-mi odihnescă trupul. Amin.

Și zăngănea sapa.

În zori era săpată groapa. Ca o gură neagră ce aşteaptă carne însângerată.

Şi soarele vopsi aur pe pământ.

Şi omul văzu în iarbă un portofel pierdut.

— Bani, Bani, Bani.

Sbiera răguşit de fericire.

Şi aruncă sapa în fundul gropii, apucă banii şi fluerând părăsi cimitirul.

Iar când în faţa cimitirului ceru un moşneag bani dela dânsul, cel ce vru săşi curme vieaţa, spuse cu dispreţ moşneagului:

— Dute tu şi sapă mai departe groapa.

MAMĂ ŞI COPIL

Mama şi copilul dormeau îmbrăţişându-se, aşa cum erau doi îngeri, unul mare, altul mic.

— Ce frumos este copilul ce doarme la sânul mamei. Visul ce răsare este, floare care nu are nume şi care înfloreşte numai atunci când un suflet se cufundă în pământ.

Şi dormeau mamă şi copil, uitând vântul, frigul, foamea care îi va trezi.

Şi vântul rece, de primăvară bolnavă, i-a trezit. Copilul începu să plângă şi spunea tremurând de greutatea lacrimilor:

— Mi-e foame.

Şi din înălţime nu coborî tavă de argint încărcată cu bunătaţi, nu se aşternu masă, mama şi copilul simţiră că numai în vis erau fericiţi, acolo pomii erau plini de floare, cântecul păsărilor alerga cu valurile apelor şi spuma mărilor — iar pe pământul bătrân, copilul era bolnav şi mama isto vită, şi amândoi părăsiţi.

DE CE NU DORMI?

— Mama mea intră cu lumânarea în mână, arde sufletul ei cald în lumânarea ieftină și se face bogată lumina când intră biata femeie și mă întreabă sfioasă:

— De ce nu dormi?

— Mamă, ai vrea să doarmă băiatul tău un somn alb ca atunci, când dormea în brațele tale și când nu gonia nopți întregi somnul ca pe un fluture de aur, care nu mai vine.

Mama mea, femeie cu inima frântă — intră în odaie cu lumânarea în mână și spune încet:

— De ce nu dormi?

Afară călători albaștri rătăcesc pe poteca grădinii noastre, câinele latră răgușit — poate acum se desfac morminte și ies tăcuți, să ne vadă pe noi, cei vii. Vânturile sbiară. Din păduri adânci, vin dureri mari și mama ține în mână lumânarea, și iar intră și iar mă întreabă:

— De ce nu dormi? Ce vijelie!

Și alunecă mama din odaie ca o umbră caldă — parfumul iubirii ei îmi leagă cunună de amintiri pe frunte. O, când eram copil, somnul meu sbura ca un vultur măiestru prin slavă la ceruri.

Și deodată simt că se face întuneric și strig necremenit:

— Mamă, de ce ai stins lumânarea?

Și nu mi răspunde nimenea.

Toate sunt întunecate.

Depart, departe, foarte departe plutește o flacără albă. E din lumânarea mamei mele.

FEREȘTILE SATULUI

Ce tăcută*și* tăcerea! În lacul de alături arareori cade câte-o frunză de salcie. Stelele au pătat cu aur luciul apei, sălciile sunt parcă țesutul negru al unei mâini măiestre — drumul țării ridică praful ca un fum alb. Vântul lunecă prin firele de iarbă, perind țarina.

Ce tăcută*și* tăcerea!

Și fereștile caselor sunt toate, toate cernite. Dorm oboșiții îmbrățișând visele frumoase pe pernele lor.

Și trec pe uliți, cu umbra mea care mă urmărește șagalnică. Fereștile licăresc negre, iar razele de lună, lumina lumească le-a uitat.

Fereștile cernite.

Și deodată, din fundul satului, pornește un drumeț. Toiagul lui este de argint. Barba de spumă, cunună de smeură pe frunte — în urma lui cîrșesc pesc păsările, apele încep să sune, florile își desfac petalele — albine zumzesc și drumețul bate cu degetul la fiecare fereastră.

Și ferestrele se deschid, fețele zâmbitoare apar la geam — se luminează ulițele, câinii latră, coșii bat din aripi.

— Drumețele, bate și la fereastra sufletului meu și trezește de dimineață somnul meu!

Și drumețul este în vârful munților, apucă o rază de soare și se urcă în slavă, în urma lui rămâne mirosul de smeură și vântul care neliniștește codrul.

LACUL MORȚII

...Și oamenii arătau în depărtare: «Acolo e lacul morții, acolo este lacul morții care tace cu apa lui neagră».

Și spuneau oamenii fiecărui călător: « Acolo e lacul morții, să nu te apropii de el, căci acolo se scaldă pasărea întunecimii. Acolo e apa de sânge negru, și luna ce râde deasupra este ghiață, căci niciodată nu s'a apropiat de ea privirea caldă a omului ».

Și când întrebau călătorii unde este lacul morții, oamenii ziceau tremurând: « Acolo, acolo, departe, ne cheamă pe toți. Și cu toții vom ajunge la mălurile lui ».

Și când a întrebat un călător pe unde să se ducă pentru ca să vadă lacul morții, un moșneag cu plete albe i-a răspuns:

« Învață să iubești și privește la pletele mele albe. Când vei fi alb ca mine, vei încerca să te întorci de pe calea care duce la lacul morții și nu vei putea ».

Și călătorul tânăr simțea că duce în pletele lui negre, greutatea anilor albi, simțea că în sângele lui roșu ducea vieța întunecată și se înfioră, căci simțea în privirea lui, îndepărtata lumină a lacului morții. . .

PĂPUȘA DOARME

— Incet. . . tiptil. . . să nu o trezești. Doarme păpușa. Și se strecoară lângă mine fetița, cu degetele puse pe buze, cu obrazii îmbujorați de grijă de mamă și în ochii ei arde veșnicia focului de femei, care iubește, adăpostește și apără.

Moartă în vieța jucăriei, doarme în micul ei pătușor, în hăinuță de mătase, cu horbotă de dantelă la gât, cu mânuțele puse laolaltă: doarme păpușa.

Și parcă și ceasornicul ticăește tăcut, parcă și perdelele de fereastră au uitat să legene miresmele de seară, parcă și pasărea moartă de pe soclu închide în ciocul ei tăcerea... doarme păpușa... tiptil, să nu se trezească.

Și apuc în brațe fetița și număr clipele cu sărutări dese, răsuflarea mi se leagă de răsuflarea ei, privim cu iubire și teamă păpușa care doarme... doarme dusă.

— O, dacă s'ar trezi... ar începe să plângă, căci n'are mamă ca noi, căci iar fi sete și foame, căci ar neliniști-o dureri, căci ar cere și ea cum cerem noi: pâine, zahăr, flori, căldură, argint... poate ar scutura-o furtuna și ar cădea lacrimile ei ca picuri de durere pe măsuta albă.

— Incet... tiptil... Doarme păpușa.

Și alungăm musca să nu trezească bâzâitul arișpilor, păpușa.

Doarme păpușa.

POEMĂ DE CRĂCIUN

Îngerii se adună împrejurul unui copil mic care a venit de pe pământ flămând, bolnav, părăsit.

Și plângea cu plâns subțire copilul ajuns în cer și îi întreba cu sfială pe îngeri:

— De ce este așa de frumos aci? Toate sunt de aur, argint, mătase... O, nu aș putea aduce aci și pe frățiorii mei?

Îngerii cu lacrimi în ochi priviră la sufletul pruncului venit și răspunseră în cor:

— Vor veni și frățiorii tăi aci, căci tuturor acelor care sunt flămânzi, bolnavi și părăsiți și

copii, și mor cu suferințe pe pământ, li se deschide poarta de lumină să vadă pe cel înțelept.

Și îngerii le-au mângâiat pe copil, le-au șters lacrimile și din zâmbetul copilului căzu pe pământ o rază de stea, pe care frățiorii lui au simțit-o, căci plânsul lor se opri. În ochii lor începu să ardă focul îndepărtat al stelelor, pe care copilul ajuns în cer le văzu de aproape, și din lacrimile celor părăsiți, flămânzi și bolnavi copii de pe pământ, se făcură multe stele pe cer.

VÂNTUL

— Ghitara cântă și ascultă cântecul ei, femeea mea albă:

— Sub balconul tău, stătea în vremuri un arbore și avea ramuri verzi și frunze mii și mii.

Și arborele s'a încovoiat, le-a crăpat spinarea și frunzele i le-a risipit vântul.

Căci vântul risipește frunzele, sufletele micșorate — și vântul a mângâiat fruntea lui Adam.

Și vântul a fluturat părul blond al Cosânzenei și vântul a fluturat drapelul negru al celor învinși. Același vânt pe fruntea lui Adam, pe fața rumenă a Cosânzenei.

Vântul, același vânt.

Și am apucat ghitara și am frânt-o.

Zăngăniră lung, cu țipăt, strunele.

Și vântul dusese țipătul ghitarei ucise și duse plânsul femeii pe care nu o mai iubesc.

Vântul duce în veșnicie plânsul — și poate îl va opri zâmbetul de pe buzele copilului meu, pe care îl va trezi sunând la fereastra lui, cu'n clopoțel de argint.

BĂTRÂNUL CABOTIN

Vin mult, vin, vin! Și bea șiși cufundă sufletul.

Odinioară pe vremea asta, tunau aplauzele, tremurau pereții de uralele entuziaștilor... plouau flori pe scenă... și apărea la rampă chemat de multe multe ori.

Acum? Alături rîd soldații, ținând în brațe femeii... fumul de țigare se urcă 'n tavan. Ceața beției toarce vâl deasupra meselor, pe părete icoana unui amoretz cufundat în uitare... paharele zăngănesc... se ciocnește iubire și spaimă. Al zecelea pahar de vin...

Și iese bătrînul Cabotin din cârciumă. Strada luminată ca un bal rece din care au dispărut nuntașii.

Trăsuri, în blănuri trupuri calde de femei. Ies bătute, cu plete desfăcute parcă din han, cântecele de lăută.

— Dumnezeule, Dumnezeule! Bătrînul Cabotin își ridică ochii la cer. Și nu se deschide cerul să i se arate Dumnezeu cu fața lui bună și veșnică.

Și se târăște pe străzi gâfâind și tușind. Picioarele îi sunt grele. Și flueră vîntul prin sdrențele lui.

Și se târăște pe străzi gâfâind și tușind. Picioarele îi sunt grele. Și flueră vîntul prin sdrențele lui.

Și bătrînul Cabotin se oprește. Un afiș de teatru. Ca unui tigru rănit, i se înroșesc ochii. Încearcă să înțeleagă afișul: « Romeo și Julieta ».

— Romeo. Dar altul! Romeo... Shakespeare mort, mort și dânsul, toți și toate. Numai afișul trăiește.

Și rupe cu mâinile întărite de slăbiciunea suferințelor, afișul. Scârțâie hîrtia sfîrțicată, ca un suflet junghiat. Ninge.

Dimineața l-au găsit mort în fața afișului pe bătrânul Cabotin, strângând în mână ca pe o biblie, o bucată de afiș: « Romeo » . . .

POEMĂ IN PROZĂ

Copiii au căutat lacrimi în nisip.

— De ce căutați voi lacrimi în nisip? i-a întrebat femeia bătrână.

— Căutăm în nisip lacrămile pe care le-a pierdut mama noastră, și nu le mai găsim.

— Și de ce căutați lacrămile mamei voastre?

— Pentru că un cămătar vrea să le cumpere, spunând că sunt mărgăritare.

Și au plâns copiii, căci n'au regăsit lacrămile mamei lor, lacrimi care erau mărgăritare.

Iar după ce s'au dus copiii, femeia a căutat în nisip lacrămile copiilor, căci lacrămile de copii sunt mărgăritare . . .

Și femeia a găsit în loc de mărgăritare numai lacrimi care erau mărunte și sărate și soarele începu să le usuce.

— Dar când se vor face din lacrămile mamelor și ale copiilor, mărgăritare? a întrebat femeia bătrână pe zefirul care adia.

Și zefirul a răspuns adîind:

— Lacrămile mamelor și copiilor se fac mărgăritare numai în sufletul poezilor, care nu vor să știe că lacrămile sunt numai apă, numai sare, numai mișcare din ochi în nisip, și nu mai au nici atîta preț ca o frunză veștedă ce se spulberă în vînt.

Și femeea bătrână începu să plângă și ea, căci se văzu în luciul apei cât de bătrână este și cât de tânăr răsuna cântecul copiilor, care se duceau botezați de razele de soare în nisip. . .

HARFA DE ARGINT

— Să nu vă apropiați de harfa de argint. Numai când vă simțiți moartea, să atingeți harfa de argint cu degetele voastre păcătoase, oamenilor, căci harfa de argint răsună în noapte și trezește viforul în codru, scutură vânturile din somn și cernește norii pe ceriu.

— Să nu vă propiați de harfa de argint, care este a veșniciei, căci vai, sunetul ei este semn de plecare de pe pământ! Și dacă ați atins cu degetele voastre păcătoase, oamenilor, strunele harfei de argint, nu mai este scăpare pentru trupul vostru istovit, se stinge în inima voastră opaițul vieții și porniți pe drumul stelelor, care nu iartă întoarcere. . .

— Și eu, totuși, într'o noapte de Mai, am atins harfa de argint. Cu degetele mele și revolta sufletului meu, nesupus voinței celor de deasupra mea, am atins strunele harfei de argint.

Și a început să sune harfa de argint a veșniciei, ca un plâns bătrân, răsunau văile, se cutremurau munții de plânsul harfei de argint, o harfă măiastră a sunat în nemărginita lumină a dimineții, ca săși aducă aminte de vieață morții și oamenii săși uite de moarte.

Harfa de argint am atins-o cu degetele mele, care au șters lacrămile copilului meu, și lacrămile copiilor pe care le șterg degetele noastre sunt veșnice în cântarea harfei de argint. . .

GLOSSE PENTRU FLOAREA DE LOTUS

Aproape de Oradea-Mare, se poate vedea o minune. Este floarea de lotus, răsărită din India, de pe malurile Gangelui, ajunsă în apele termice ale Băilor Episcopiei. . . Unii spun, că ar fi numai o variație a floarei, ori poate chiar un bastard al faunei asiatice. Iar alții susțin cu înverșunare că sunt cele mai autentice moșteniri, înrudite cu pagoda, elefantul, crocodilul, trestia și. . . ciurma Indiei. Teoria mediului, cum spune Edgar Allan Poe. . . Dar și teoria infinitului, a tainicei și inefabilei naturi. De unde a răsărit floarea care nuși găsește rubedenii între florile noastre: busuiocul, ochii de căprioară, liliacul, rosmarinul, izma dulce, floarea de căpșun? . . . Garofițele noastre, gingașe ca visurile, trandafirii somnoroși de parfum, minunatele flori de munte, toate toate privesc la floarea de lotus și o întreabă: de unde ai venit? Poate a fost un brașmin surghiunit și a adus în exilul lui dureros, floarea nufărului din Asia? Ori poate natura, care răstoarnă de atâtea ori teoriile, a creat anume izvoarele calde din băile Episcopiei și a presărat acolo flori de lotus? . . . Mângâiere pentru morții cari mor în străini, pentru străinii cari mor la noi — un deget al destinului, care face semn omului: tu spui Linné și teorii botanice, eu spun, taină ție, viață și lume și tot ce trăiești, tu, închinător la teoria maximălistă, eu arunc sâmburele necredinței în locul cunoștințelor voastre: și vei găsi acolo floarea de lotus, unde nu o așteptai și va trăi acolo, unde nu ar fi putut să trăiască.

Acum înțeleg, de ce poate trăi adesea, în mijlocul celei mai dezolante inculturii, câteun luceafăr al gândirii. . . Trăiește geniul — floarea de lotus

surghiunită — acolo unde nu ai crezut să-ți vezi, natura dăruindu-și problema inexactității, a infirmității, a imposibilității posibile.

... Floarea de lotus!

GÂSCA

Mă aștepta cu privirea ei rotundă, ce izvora din ochii ei albaștri-verzi. Când mă vedea că mă apropiai, îi tremura gâtul de bucurie și dădea din aripi ca sunetul lor să semene cu loviturile crenșurilor în vânt.

Eram prieteni, ea găscă, eu poet. Strămoșii ei erau din Asia și ai mei din fumul alb al Romei. Și ne-am înțeles. Gâgăitul ei era cald și când își scărpină ochii cu piciorul, părea o femeie bătrână care întâmplător, s'a umplut de pene și poartă cioc.

Și într'o zi — când grădina era beată de strălucirea soarelui și de mirosul macilor roșii, n'am mai văzut găscă.

Numai două, trei pene albe au rămas din aripile ei care spuneau prietenia noastră.

Tristă-i viața, mi-am spus.

Și o pană de găscă am ascuțit și ceea ce scriu acum cu ea, este amintirea unei pasări care nu avea suflet și a unui suflet care nu mai are pasăre.

VAGOANE

Câte bucurii au dus, câte fețe fericite au privit din geamul lor, câți călători au intrat și ieșit pe ușile lor!...

Și ce-a rămas din vagoanele pustii din gară?

Geamurile sparte, ușile rupte, roțile frânte.

Stau moarte, cadavre de oțel, lemn și piele arsă, vagoanele din gară.

Vor mai porni la bucurie sgobie, le va mai duce cineva să ajungă la destinul feeriei, ori vor rugini tot mai mult și se vor face tot mai negre?

Cine le-a răsturnat, cine le-a sdrobit, cine le-a făcut cadavre de oțel, lemn și peie arsă? De ce nu au putut rămânea întregi, să ducă la bun sfârșit dorința călătorilor, ca acum să stea în ploaie și 'n frig, părăsite, cu gurile știrbe?

Vagoanele moarte din gară.

Sicrie de oțel, lemn și piele arsă, fără morți în ele. Unde sunt călătorii? Au murit și dânșii?

Și pe un vagon se așează un fluture roșu. Dă din aripi, iar se urcă, iar coboară fluturele roșu.

Cu cât sunt mai tari aripile lui, decât vagoanele mari, răsturnate, ruginite, părăsite din gară? . . .

V I S

Am visat că am murit. Plângeau la sicriul meu copilul, femeia și toți care m'au iubit ori m'au hulit. Lumânări și tămâie, dangăt de clopot auzeam, se mirase de fața mea galbenă, de ochii mei de sticlă, de degetele lungi, de ceară. Imi era milă de mine însumi cum mă vedeam mort, singur în sicriu, aruncat nu peste mult în pământ, ca pe vecii vecilor să nu mă scap din adâncime.

Și m'am trezit.

A fost numai un vis că am murit. Trăiesc, trăiesc, trăiesc! mi-am spus cu fața îmbujorată și în inimă îmi bătea mai fierbinte sângele.

Ași fi sărutat și pe diavolul cu gura care nu mi înghețase de răsuflarea veșniciei. . .

Și cum stăteam la geam cu ochii strălucitori de lacrămile fericirii, văzui pe stradă ducând un mort în sicriu.

Oare mortul nu visează că trăiește? Oare se va trezi și el, cum m'am trezit eu, ori visul lui este fără trezire?

INTUNERIC ȘI LUMINĂ

— Dacă ar fi numai noapte și nu s'ar mai trezi soarele?

Cesar face oamenii?

— Dacă ar fi numai lumină și n'ar mai fi întuneric, cesar face oamenii?

— În întuneric cesar face soarele și cesar face întunerecul dacă ar fi numai lumină?

— Cesar face oamenii fără lumină și fără întuneric?

— Intre lumină și întuneric ar fi altceva, mai puțin decât lumină și mai mult decât întuneric și între oameni ar fi ceva mai mult decât vieță și mai puțin decât moarte.

CARTEA UNUI OM
ARTICOLE DE ZIAR
1918—1925

Lectorul revede o materie literară pe care probabil, o cunoaște din risipirea ei în reviste și jurnale. Nu i-am dat nici o formă de catalog și nu am respectat obiceiul vechiu, de-a nu amesteca versul cu articolul politic și esseul cu necrologul liric. Cine vrea să mă cunoască, mă va putea vedea de sub perdea, pândind steaua aducătoare de pace și iubire între oameni. Și chiar din pricina aceasta, spun colecției de impresii: «Cartea unui om».

Cluj, la 1 Martie, 1925.

SPRE UN NOU ARDEAL...

Tu, care ai stat răzimat pe braț și priveai în stele și te întrebai: fi^sva împărate Thoth, tu frate cu Soarele, Lumina și iubirea altcum odată și aci?... Și vedeai pe stradă convoiuri de popi români legați în lanț, se duceau regimentele române la moarte pentru gloria unui Habsburg cretin, pe străzi te scuipa plebea dacă vorbeai în limba dulce și tare ca metalul a lui Gheorghe Barițiu, cel dintâi european al presei românești... Șiți aduceai aminte de zâmbetul Giocondei, de squarurile și bulevardurile albe ale Londrei și ale Parisului, în suflet aveai închis în dulce înfrățire pe Buddha cu Li^stai^sPe, pe buzeți flutura versul diabolic al lui Jehan Rictus, Baudelaire, Rimbaud — și te gândeai de atâtea ori: dacă va fi odată, pe piața lui Mathia, altă lume, dacă va coborî din cer un nou văzduh ca să alunge stafiele din străzile înguste, dacă va străluci un nou soare în soare și vor vorbi altcum oamenii; dacă va fi românescul înțeles și prețuit, forță și formă, vieață și împlinire — fi^sva altcum?

— Nu vor fi ticăloșii și pușcării și sulți de călău, nu vor mai fi închizitori și persecutori, nu va mai fi bătut țăranul român și glasul lui nu va mai fi learfă, cultura română va fi un nou Ardeal, cuminte, melodios ca o Duminecă în pro

vincie, ca o cântare de orgă în Vatican, fin ca un vers de Galiani, cald ca o menuetă de Boccherini, — vor dispărea fețele odioase ale spionilor, ale trădătorilor, ale speculanților nefericirii omenești — vor muri blestemurile, chinurile, torturile — și în loc de idealul lui Kimenes, vom moșteni din nou pe feciorul din Nazareth, care rostea cu buze rebegite, în rictusul morții: eli, eli, lamma sabachthani. . .

Yes, my dear, astfel ai visat, căci ai fost poet și n'ai învățat meșteșugul cinismului dela stăpânii zilelor de azi, dela samsarii și paraziții politice și ai culturii, oui, mon cher, ție ție a fost părinte Bossuet, Montaigne și nu arareori ai rătăcit în codrul de simțăminte al lui Saint-Simon, ai cules ciuperci cu Dordentor Clovis, dar ai înjurat cu Shelley când, si, mio caro, nuși părea destul de dulce apa, ori poate îți păreau prea sărate lacrimile. . .

Tempora mutantur, ar spune fericitul meu profesor de latină, dacă n'ar fi ori « pulbere », ori asteroid undeva în jurul Meteorului X. Vremurile de sclavie au trecut. Din iobagii ardeleni s'au făcut miniștri, cei cu merite minuscule, microscopice, au crescut ca semizeii — Ardealul s'a unit la Alba-Iulia cu mama lui duioasă și Ardealul. . .

Ardealule, drăguțule, tu, ștregar, chinuit, tu, fecior vitreg, să fii cuminte! Invață, frate, dela Olanda, unde odată — înainte cu două sute de ani, a avut curajul un cardinal, să ridice bâta împotriva celor ce necinsteau virgina din Amsterdam.

Ardealule, frumosule, nu lăsa să intre în brațele tale cu zâmbet fățarnic pe cei ce vor să te necinstească. . . Uite: nu auzi că în pușcării sunt mulți hoți, că se fură și se bea — nu auzi, că ar

trebui să se lucreze mai mult. Și cei ce asudă sub povara muncii, nu se pot lupta cu cei ce înșeală, vă invidiez și vă admir preoți ai luminii, care în Ardeal sămănați cultura!... Fie blagoslovit cel ce jură pe slovă, cel ce poartă penel, condeiu ori daltă în mână, cel ce își arde degetele cu argint viu în laboratorii ori cel ce tușește în praful bibliotecii. Ardealule, scumpule, pe acești ostași ai tăcerii, să-i încălzești cu sânul tău fraged. Dar lovește cu pumnul tău gingaș în față și în ochii celor ce zboară în automobil și taie cupoane și se fudulesc ca niște cocote pe perne asudate de truda celor proști și flămânzi...

... Un șvarț înaintea mea, uleiul poetului român în candela sărăciei vieții de literat...

... Stele pe cer... Și veșnicia în ele.

... Speranță, numai tu mai ești floarea albastră a lui Hecadat, tu ești călăuză conștiinței mele.

... Și mi se înalță ruga ca un fir nevăzut tors din fuiorul fanatismului:

— Ardealul botezat cu foc și sânge, Ardealul închisorilor și al spânzurătorilor, Ardealul barbariei seculare, trebuie să fie Ardealul nou, copilul cel mai frumos al României.

Să nu-l învățați să arate două fețe, să lovească, să înșele, să se trufăsească — ci învățați-l să fie cum a fost născut: bun, frumos, cuminte...

Ardealule! Ardealule!

UN SAT ROMÂNESC...

De multe ori mi-am propus, să vizitez satul M... Li pun cruce și-i tac numele, ca să nu supăr pe nimeni, laudându-l poate prea mult. Satele

noastre din Ardeal, bătute de pelagră și oftică, atât de des și frumos deplânse de poeți — s'au trezit...

...La începutul satului, la răscruți, îmi rade în față un țaran voinic. Și în gură are dinți de aur. Intors din America, a adus din acea adâncă civitate americană, pe care nu o putem înțelege niciodată noi, europenii... La marginea satului, în curtea jandarmeriei, două țarance citesc copiiiilor « Lumea Copiilor ». Gheorghe Filip cum s'ar bucura, să audă, că zece poște de Cluj, într'un sat, deasupra căruia zboară azi aeroplanul și în tretaie șinele de fier ale trenului, două țarance citesc o revistă pentru copii.

Și în stânga, sub un arin teatral, preotul cu dascălul descos polițica din cinci, șase jurnale. Popa este țărănist: laudă cu înfocare « Aurora » și artiștelele lui N. Lupu; dascălul — prieten cu popa — liberal, se inspiră din foiletoanele ale profesorului Simionescu.

Și pretutindeni, unde se oprește pasul și atenția, observi lumea schimbată. Ori luna s'a întors, ori morții s'au trezit, ori inima pământului s'a crăpat, dar minunea s'a făcut. Ochii înlăcrimați și-au deschis privirea. Unui țaran, pe care l'am văzut în revoluție în Garda Națională a consiliului Național din Cluj, — pe când profesorul Emil Hașeganu iscălea « Comisar militar al poporului » și pe străzile Clujului patrulau intelectuali români ca în cele mai autentice tragedii grecești — « Mitru » cum îi spunea atunci, acum i se spune: « domnul notar ». Căci amalgamul de cultură ce și l'a adus ca un aport de civilizație din oraș, l'a făcut semidoct, coarnele boilor nu l mai atrăgeau, sila de a fi intelectual, minunatul destin al transformării sociale l'a împins spre algebră, fizică,

istorie și tot obscurantismul scolastic... și acum îi spun și eu « domnule notar ». Și poartă ochelari și este atât de simpatic, când spune cu un *patois* ardelean: « bonjour »... Înainte cu zece ani, purta poate covata după purcei și acum spune « bonjour ». Și idealul lui politic este: Cogălniceanu (Domnul Dragnea dela « Patria » să nu se supere că se găsesc și alții, cari să-l admire pe marele Kogălniceanu), « Kogălniceanu era un politician serios și în zilele noastre am avea lipsă de astfel de energii ». Sentențe ce parcă le-ar spune Gladstone ori Cavour și spuse cu eleganța unui diplomat al Foreign-office-ului... Să nu mă opresc însă la dascălul autodidact... În satul botezat de ploaia torențială, a civilizației precipitate, sunt multe minuni. Două școli curate — o fabrică de sticlărie... cu tennisground pentru fetele de fabrică. Upton Sinclair ar fi mulțumit că în țara lui Vâlcea-Popă, se găsește, astfel de « Kaviar for people ». Prăvălii multe și în fiecare găsești reclamele Ciocolatei Zamfirescu. E poate imitată reclama după a lui Van Houten și pastişată după modelul elvețian al lui Suchard, de-a imprima în cele mai uitate colțuri ale țărilor firma — am avut însă și o satisfacție mare, văzând reclamele unei fabrici românești, care înaintează glorioasă în urma puternicilor Tobler, Kuerle, Stollwerk, Suchard, Van Houten...

... În sat sunt mulți intelectuali: un avocat, care are toate operele lui Hamangiu și m'a încântat cu modestia cu care a vorbit de cunoștințele sale politice, doi medici... unul « cercual » și altul « privat ». Doctorul privat — este similar cu « Docteur privé? » — este om mai în vârstă.

Are patru fete și toate cântă la pian, și toate îl adoră pe Grieg și pe Debussy — ai crede că

însăși natura și-a bătut joc de mine, adunând la un loc atâtea posibilități imposibile.

Soția medicului este singura anacronie în familie: poetul ei predilect a fost Iosif Vulcan și ar fi poate, să-l cunoască, domnul Radu Cosmin. Un copil al medicului este student la liceu și cercetaș. Cum se cuvine unui cercetaș cuminte, a făcut din toți băieții disponibili ai satului (inclusiv copiii țiganilor) cercetași și este comic, îndușător, să vezi « cohorta » cu pălării fantastice, în lipsa postavului, făcute din paie... cu enorme măciuci... și desculți... cutreerând codrii, poezile și auzindu-le cântarea « floarea albă de noroc ».

Satul are trei, patru mii de suflete. Casele, cu uriașa disproporție socială, te frapează. Țăranii bătrâni, cari au trăit urgia feudalismului, trăiesc în căsuțele lor scunde, jerpelite cu paie mucegăite. În poartă îi vezi și azi cu pălăria în mână, când trece « nădrăgerul » — intelectualul idealizat de sclavia lor mentală. Țăranii tineri, pe cari Piave și Galiția i-au învățat la reforma agrară, și pe cari neastâmpărul unei noi lumi i-a făcut neînfricoșați — se folosesc de binefacerile independenței sociale. Aci, în satul acesta, aproape fiecare țăran și-a renovat casa... în băătăură îi behăesc oile... la plug îi stau boii, te salută, numai c'un șuer din măsele, care seamănă și cu înjurătura, când treci pe lângă dânsul — și totuși parcă m'a bucurat mai tare îngâmfarea trufașe a țăranului care nu mă salută, decât umilirea de origine turcească a clăcașului bătrân, în al cărui ochiu dor mea toată jalea unei dureri înoptate. În jurul caselor arbori, flori, zaplazuri de lemn, fântâni cu găleți noi, în șopron se auzea gălgâitul drăgăstos al porumbeilor... dar în fundul unei grădini țipa deja sirena unui motor de benzină, co-

mandat de o «însoțire a plugurilor», ca să distrugă legenda brațelor omenești... Raiffeisen a făcut și aci minuni. Țăranii exportă ouă... în Elveția, cu ajutorul unui fost demnitar al Statului, căruia îi rentează mai mult, oul decât tribuna parlamentară, oricât de impozant ar fi scaunul de catifea... Sunt țărani, care au fonograf și când cântă fonograful se adună fetele și însoțesc cântările artificiale cu dănăitul monoton al clăcii.

Imi făcea impresia unui ciudat anacronism, ceva ce văzusem odată în Ronancherul din Viena: țăranii din Tirol, urcându-se în Roata uriașă, aveau în ochii lor frica și admirația față de progresul tehnic.

Și cu fiecare pas făcut se năruie un nou turn al prejudeții. Satul românesc de odinioară, satul umilitor și al dejosirilor, a crescut victorios și a învins asupra cinismului orașenesc. Se dezvoltă o nouă, specifică viață intelectuală — mai primitivă în formele ei de exteriorizare, dar infinit mai sinceră și mai serioasă ca a noastră, a blazaților orașului. Țăranul, care odinioară lumina cu gologoiul de său ascuns în baston și alunga grindina cu laturea securii, — a acaparat pentru înțuiția lui fragedă toate binefacerile culturii. Este aceeași luptă tacită între oraș și sat, ca între civilizația europeană și cea mongolă. Chinezul cu mâini păroase și japonezul cu ochii de migdală, a raționat cultura europeană, transformându-o pentru utilitatea lui. Țăranul a copiat viața orașului și a transformat-o în *utilitas*. Ceea ce la oraș se cheamă Club, la dânsul este «clacă», dar depărtarea între fotoliul cinaclului și între lavița celor din clacă este tot mai mică. Țăranul privește la aeroplan și spune liniștit: «sboară». Înainte cu zece ani, ar fi spus: «dracul».

Țăranul nu se mai sperie de medic, telefon, poștă, tren, civilizație. Noțiunile lui metafizice de odinioară (balaur, pitici, vrăjitori, etc.), s'au făcut practice: aeroplan, fonograf, jurnal. Și numai astfel am putut înțelege, că în satul pe care l'am vizitat, și despre care mi'am însemnat multe în carnet, țărani cumpără copiii minge de football și jocul de-a surda, de-a baba oarba, îl înlocuește viteazul strigăt al micilor americaniști: « corner ». Este aceasta un câștig pentru noi, Români, ori un deficit?

Dacă nu se va usca în călimară cerneala, voi continua.

II

Mă interesa mai ales, ca pe un sociograf pasionat, starea intelectuală în care se găsește satul M... Situat la poalele munților Crailor moți, arterat de cinci linii ferate, și totuși nespun de vitreg tratat de stăpânitorii lui din trecut, abia acum încearcă să-și revină în fire. Chamberlain ar avea un argument mai mult, ca să dovedească, că pacificarea oricărui teritoriu se poate face numai cu ajutorul civilizației. Statistica este rece și lipsită de patimă.

M... are 3.700—3.800 de locuitori. Dintrânșii 85 la sută sunt români. Sunt și vreo 2 la sută originari francezi. Odinioară poate au fost colonizați de vreun rege șagalnic, ca Primulus. Și nu este interesant? Petru GrandPierre? Iosif Jovin? Ștefan și Maria Vachotte? Ai crede, că este artista cutărui teatru din Metropola latinismului și e... țărancă. Figura ei cere penelul lui Bayros. Decadența este stilizată, rafinată până la frumusețe. Copiii de țărani, frumoși și slabi, cu rachitismul și laringita lor... cu fețele interesante, par palide

copii ale tablourilor lui Murillo. Mi se pare, Renan spunea că frumusețea este origina cea mai naturală a omenimii. Altfel nu înțeleg ca țăranii pelagroși, palizi și slăbiți, să poată avea copii atât de frumoși.

Oamenii pe care îi văd în jurul meu, au caracterul latin: ochii bruni, părul negru și buclat, strălucitor ca fierul albastru, dinții mari și puternici, cu falcă de lup. Umerii lați și robuști și totuși mâini afemeiate, pasionate pentru clavir ori chitară. Neliniștea din ochii lor e deja altuire slavonă. Românul de fire este liniștit ca apa de munte. Sătenii din M. . . sunt însă botezați, de civilizații trecătoare. E rasa puțin cunoscută a intelectualilor rămași în glugă și surtuc, cum găsești în Apenini destui țărani de genul acesta.

Intr'o Duminică după masă, am încercat să intru în vorbă cu țăranii « cumițiți ». Am obținut răspunsuri corecte și seducător de inteligente. Majoritatea țăranilor știa că țara românească are rege, pe care-l cheamă Ferdinand. Puțini, doar, cei bătrâni rămași cu Solferino în suflet, spuneau și azi Regelui român: « împăratul ». Țărancele aminteau pe Regina românească, pe care unele din ele o văzuseră la Turda. Și nu spuneau: « Regina », ci cu 'n aer de confidență: « Crăiasa noastră ». Copiii cântau ușurel cântece patriotice. « Deșteaptă-te române! » era îndeosebi cântarea predilectă. Fetele tinere aveau mai puțin cunoștințe de constituție: confundau ușor noțiunea de rege cu a prințului și abia trei mi-au știut spune ce este Marea Neagră și Constanța. În schimb, cunoșteau bine istoria: o fetiță de 13 ani, Ileana, mi-a povestit o scenă din Vlad Țepeș. . . care ar face onoare fanteziei oricărei poete a noastre. Aproape toți bărbații au fost soldați. Războiul cu

urialele lui peripeții, a trezit în inteligența oamenilor de rând, concepții sublime de tehnică și altruism. « Motor », « Aeroplan », « Tank », « Telefon » . . . erau lucruri îndeobște cunoscute. Un țăran fusese angajat în Viena și cunoștea la perfecție dactilografia. Acum face pe contabilul unui mare proprietar și copiază actele judecătorului de ocol. La poștă fac serviciul telefonic exclusiv țărani: unul a învățat și telegrafia fără fir și amintea că în Italia a văzut reprodusă, într'un jurnal fotografia lui Marconi, despre care știa că este inventatorul telegrafiei fără fir. Ocupația țăranilor este și azi (89 la sută) agronomia. Cei mai mulți cultivă și azi numai pentru producția casei lor. Am văzut la 3 case țărănești: legume mai fine (conopidă, sfeclă de zahăr, ridichi albe) — stupărit era la fiecare casă, în curte am găsit în 30 case iepuri domestici. Canar aveau două case. Am aflat într'o casă de țăran clarinetist. (Fata urmează cursul la un liceu de fete din Cluj). Lecturile țăranilor sunt ușoare: cărți cu ilustrații, din vieța sfinților, Sf. Genoveva, Arghir și Elena. Istoria României de Xenopol o avea un singur țăran. Aproape în fiecare casă am găsit ziare: « Libertatea » din Orăștie foarte răspândită, « Solia Satelor », « Poporul român », « Gazeta Transilvaniei », « Patria », « Albina » din București o abonau două țărane. Dintre reviste, mai citită era « Revista Ilustrată », « Lume și țară ». La antistia comunală găsii și ziare din vechiul Regat: « Dimineața », « Viitorul » și « Universul ». Ziare ungurești citesc numai intelectualii străini: dascălul și rabinul citesc o foaie germană din Bistrița, medicul — jurnale ungurești din Cluj, iar baronul nu citește decât « Neue Freie Presse » din Viena.

Răspunsuri geografice.

La întrebarea ce este Sofia? mi-au răspuns exact 12 țărani. Cinci spuneau că este în Turcia, iar 35 n'au știut să răspundă. Copiii de școală, afar' de 3—4 inși, au răspuns corect. Africa o confundă cei mai mulți cu celelalte părți ale lumii: cu America, Asia și Australia. (Un moșneag spunea consecvent Australia în loc de Austria). Aproape toți țărani știau însă că Bucureștii sunt capitala României. Memoria poporului pare totuși a fi limitată și foarte apocaliptică: puțini știau precis că războiul a pornit între Austria și Serbia și că Turcii erau adversarii Românilor.

Instinctul democratic s'a dezvoltat enorm. Țărani din M. . . aminteau multe lucruri, pe care azi nu le pot scrie — dar le va sosi odată vremea. Un fior de civitate americană a pornit și în sufletul lor, și dintele de aur din Chicago a dezvoltat și aci conștiința cetățeanului libertin.

După muncă, distracția sătenilor este variată și interesantă. Durere, cei mai mulți sunt și azi clienții lui Forel și nu disprețuiesc massicul numit acum « vinars de prune », « șliboviță » ori « turcui ». Bere puțină, rachiu mai mult — femeile stau la mesele cârciumii separate de bărbați și beau și dânsese până seara târziu.

Anabapțiștii, sectarii, sunt antialcoolici. Dânsii se adună la Antistie împreună cu alți țărani abștinenți, și citesc jurnale, discută, joacă cărți. Am văzut țărani jucând șah. . . făcânduși câteva regule noi, pe care nu cred că le-ar accepta Aljechin ori Lasker. . . Bigoția și frica de cultură a disșărut ușor. Fără excepție, toți copiii erau vaccinați în contra vărsatului. La doctor se duce și femeea în speranțe, și țăranul atăcat de ftizie ori năpăstuit de accident. Mitul leacurilor de vrajă (citiri, unsori, diferite presupțiuni mistice) disș

pare. Oamenii își leagă rana cu tifon și utilizează... sublimat. Medicul este foarte apreciat și ascultat, și în genere, toți intelectualii cumsecade: preotul, dascălul, inginerul hotarnic (de o vreme încoace mai ales acesta...) farmacistul, morarul, etc. O aversiune are însă poporul față cu orice păzire brutală a autorităților și mai ales, sunt recalcitranți față cu molestările guarzilor financiari, cari caută mereu tutun, sare și spirt la țărani.

Oamenii sunt altfel foarte animați de soarta lumii, muncesc mult și cu spor. Dimineața, munca ogorului se începe la crăpatul zorilor și durează până seara. Țăranii se nutresc mai bine ca înainte de războiu, căci consumă produsele pe care până acum le exportau în oraș. Dimineața: lapte, ouă fierte, slănină cu pâine. La dejun: ciorbă de legume și nu arareori cu păsări. La cină: caș, brânză, pâine cu jumări, este un menu obișnuit și negreșit mai omenos, ca înainte cu 10—12 ani, când țăranul era silit să ofere produsele casei orașului hrăpăreț, în schimbul unui biciu ori piroane de car. Emancipăția satului se va vedea însă și din altele.

1918.

CLUJUL

Stau pe terasa cafenelei New York, noaptea târziu, în mijlocul orașului... în inima Ardealului... Lumea a adormit. Se aud numai pașii gardiștilor români. Statuia lui Mathia Corvinul strălucește în bătaia razelor de lună. Palatele albe, ca dinți uriași într'o gură neagră, se înalță ca o

cunună de clădiri împrejurul meu. Clujul răsuflă în mocneala somnului nervos. Este al meu, este al nostru, viitorul lui este în mâinile noastre. Trecutul îl dăm acelor ce niciodată n'au înțeles graiul vremii.

*

Frumos și liniștit oraș. Se ridică pe lângă mările Someșului care se scurge, ca o durere bătrână, din munții Gilăului. În mijlocul orașului: catedrala gotică, romanțioasă, predestinată parcă pentru piese jefuite. Din piață, radiază patru străzi largi, cu contur american, cu larmă asurzitoare și cu vitrine luxoase. La stânga, ascunsă de lume, biserica românească, cu sfinți albaștri și cu cântecele duioase ale inimelor bune. Rătăcind pe străzi, arareori ai găsit vreo inscripție românească. Doar la cârciuma bătrânului Aciu, se mai ciocnea paharul de veselie. Savanții spun, că orașul acesta era al lui Claudiu, pe care, burghezii colorniști germani l'au reclădit ca Burg. Și numit a fost întâi Claudiopolis iar mai târziu Klausenburg, ca azi să fie Cluj.

Când eram copil, mă plimbam totdeauna cu tata în livada lui Banffy... Odinioară, familia asta feudală, avea în stăpânire o mare parte a orașului. Clujul, locuit de conți și baroni, are parcă și azi caracterul unui cuib al aristocrației. Palatul baronilor Banffy, cea mai arhaică și cea mai frumoasă clădire a Clujului, c'un șir de colornade, a devenit azi locașul generalilor români. Și în fața lui, azi e cofetărie de lux, în care se țes amoruri între feciorii cu păr negru și între Unguroaicele cu ochii de foc. Evoluție...

Universitate... cazărmi... școli... parcuri... automobile... magazine... cabareture... două

teatre. Și 'n teatrul de azi, se joacă « Năpasta ». De ce nu s'a jucat niciodată?... Intrebăi? Eu în zadar iam întrebăt... Vedeți, ce rea politică a fost pumnul și lanțul și pușcăria?... A noastră politică va fi condeiul, dalta, penelul, retorta... Și inima iertătoare...

*

Mai de mult, când chefuiam la Biasini baronii, înaintea porții așteptau călești cu șease aripi. Și pe capră, vizitiul îmbrăcat în laibăr cu nasturi de argint și cu cisme de lac. Și trei zile și trei nopți au sbierat lăutele și sburau cupele peste ferești. Și vai, dacă trecea vreun biêt plugar, « valah »! N'ar fi scăpat cu capul întreg. Baronii își petrec — era atunci povestea Clujului — și de dragul beției și clopotele călugărilor ar fi sunat...

S'au schimbat vremurile. Baronii fuduli și-au băut moșiile, și-au pierdut averile. Au venit negustorii, iscusii cu tiparul, cu hârtia, cu argintul lor și Clujul vechiu a dispărut. Au năpustit asupra orașului speculanții politici: renegații lui Bach, Schmerling, șoviniștii din Pesta, imperialiști, fanțaștii, nebunii, aventurierii. Și în loc de glăsuitorul Kemeny Zsigmond, a sosit, cu glăs de pițigoiu, persecutorul. Burete peste tăblița vremii. A fost, a trecut. În cimitirul din Cluj, dorm somn adânc și neturburat cadavrele. Și cât o vrea, pe ruinele din Carthago!... să hohotească Marius. Preotul luminii va boteza Clujul cu apa culturii. Pace tuturor...

*

Azi, am văzut plimbându-se pe străzile Clujului un japonez. Dar ce cauți tu, fiu al lui Dai Nipon, cu sufletul tău de taifun la noi? Autos

mobiliști americani... câte un ofițer francez, cu șapcă grațioasă și cu șold de viespe... Se strecoară pe uliță mucalitul dascăl, venind la cursuri... Trupe vesele de actori români, copiii lui Millo. Iată-l și pe pictorul Atanasescu. Poeti, simbolisti ne-au vizitat... Furios și activ, iată-l și pe Bogdan-Duică... Și, ciudat, polițaiul feudalismului unguresc, nu-i mai gonește. Tempora mutantur. În Cluj, azi sunt multe cârciume la « Mărășești » și la « România Mare ». Și pe străzi, țigănușii strigă cu voce de argint: « Glasul libertății », « Solia satelor »... Clujule, te-ai trezit.

*

Stau pe terasa cafenelei și noaptea mă acoperă cu vălul ei obosit și vrăjit. Vântul sensual flutură prin ramurii de oliv. Luna, ca un ochiu de opal al veșniciei, își aruncă privirea în ochii mei... O prind... Voi, care luminați în stele, voi care sunteți vântul, norii, florile, noaptea, sufletele strămoșilor mei. Vă trimet acest glas emoționat din Clujul nou: noapte bună!

CINSTIREA LUI AVRAM IANCU

De câte ori privesc la munții Gilăului, în fantastica lor depărtare, văd parcă viitorul nostru de aproape. În munții aceia, botezați de taină — cu fluierul în mâini, colinda din viziuni în viziuni, cerșind din poartă 'n poartă, cel mai mare erou al libertății românești: Avram Iancu. Și după ce l-au gonit renegații Vienei și ciocoi unguri împreună cu tovarășii lor romani, l-au bătut, l-au chinuit, până ce și-a pierdut mințile

în drum... ca numai fluerul și sufletul să-i rămâie al lui... al lui Avram Iancu, spaima domnilor, leacul proștilor — cum îl numeau în împărăția Moților...

Memoria lui Iancu o auresc în fiecare an... Când încă îmi pândea scrisul procurorul ungar... și când «frunțașii» noștri ardeleni se mistuiau de dorul mare ce-l aveau față de scumpul lor Habsburg... Am spus că sărbătoarea inimii mele este Horia, Cloșca și Crișan... și cinstitul lor frate de mai târziu, Avram Iancu... dâșșii trei, cu suman de vidră și cu tainele foii de lipan, șugubeții logofeți ai Babei Dochia, care au putut vârfi cuțitul în puhoiul oligarhiei — și cu cel dela Abrud: Iancu, în nopți fantastice, după discuții nesfârșite cu revoluționarii români, ne aduceau iluziile libertății, care trebuia să sune ca un ceas sornic bătrân... Și ceasul a bătut: au căzut de pe frunți cununile de martiri, s'au deșteptat Carpații ca să alunge din viziuni buhnele și pasările de pradă și să înflorească roșu pomul Ardealului, pentru care atâtea lacrimi și sânge a curs.

Cinstirea lui Avram Iancu este nu numai cinstirea trecutei robii, ci și spaima de orice robie. Avram Iancu este pentru Ardealul unit cu mama sa, un vecinic și neprihănit ideal de dreptate, și un *memento mori* al tuturor tiraniilor, ori ale cui ar fi. Căci dacă atunci sufletul nostru chema într'ajutor pe Avram Iancu, când în Cluj, numai cu perdelele lăsate se putea juca hora și când și pe frații tăi îi puteai bănuși ca vânduți și plătiți — acum, când Clujul este al nostru, Avram Iancu trebuie să fie asemenea al nostru, care să poată rămânea aci pe vecie.

Statuia lui Avram Iancu (nu un «torso», ci o statuie glorioasă) — va fi ridicată în Cluj, ca o

fântână de veșnică lămurire și veșnică înprosperare: la statuia lui, — statuia democrației române care a învins vremea veche — se vor putea închina sufletele care cred în progres și lumină și care nu vor trăda niciodată cauza democrației. . .

Avram Iancu: Românul chinuit de ciocoi, cu fluierul în mână, care cântă: biruința luminii.

De aceasta mă bucur, că se va ridica în Cluj! Ca o amenințare pentru ciocoi — ca o mângâiere pentru noi, misera plebs. Căci. . . deși « nava este deasupra valurilor, totuși apa e stăpână. . . ».

AUGUSTIN PAUL

Montesquieu spune că, de oameni ne aducem atunci aminte, când dispar.

Moartea ne obligă să recunoaștem meritele fiecăruia și să ne oprim cu ochii înlăcrimați în fața mortului.

« Da, a fost un om cumsecade! ». Nu a fost mai mult: a fost un exemplu al cinstei! Și dacă emoția ne scuză exagerarea, asta e iarăși vina psihologiei omenești, pe care o caracterizez astfel: ignorare față cu prezentul și lașitate nemărturisită față cu trecutul!

Augustin Paul este încă un crud argument pentru cele spuse. Bătrânul redactor al « Gazetei Transilvaniei », care pentru noi, scriitorii tineri din Ardeal, a fost cunoștința cea mai simpatică, una dintre acelea care te leagă cu prietenie de « redactor » — a zăcut pe pat de moarte în agonia durerilor și a eternelor regrete — și nimeni nu știa de această tăcută luptă a lui cu suferința și moartea. Și după ce l-au tăvălit chinurile și în

ochii lui s'a stins lumina, ce trezește la pornire sângele — lumea se întreabă cu mirare și duiosie prefăcută: da, a murit bietul Augustin Paul? Și mundus vult dici, mormântul își deschide gura și înghite trupul hodorogit.

Și noi, cronicarii, ne numărăm pe degete faptele bunului, albului, cinstitudinii Augustin Paul, sfântul Augustin al cavicurnei ardelene, acolitul lui Diogene în întunecimile publicistice române.

Ne reamintim « Gazeta Transilvaniei », în strada Prundului, redacția anonimă și cu ungherele sonore, în care trona inteligența lui Aurel Murășanu — și în care, cu siguranță matematică, așeza rândurile de gazetă, Augustin Paul. Imi reamintesc primul meu « succes », foiletonul publicat asupra lui Edgar Allan Poe, și cei doi « zloți » onorariu, care pe atunci — sunt doisprezece ani? — însemnau serioasă bucurie. Și parcă-i aud și azi întâia dojană: Corbul? Poe? Shakespeare? Pentru noi Românii? Parcă tot e mult! . . . Căci cine și-ar fi adus aminte, cine ar fi cutezat ași aduce aminte atunci, în Ungaria lui Tisza și Banffy, că va fi o vreme, când la Brașov, intelectualul român își va face excursiile și în labirintul Europei, nu numai la Noa? . . .

Și valurile, vânturile care aruncă departe, l-au aruncat și pe dânsul. Aurel Murășanu și-a închis ochii și s'a trezit în țara pe care numai noi, poeții, ne-o imaginăm. Soarta românismului ardelean a fost pusă în mâinile sorții, care s'a încumetat să frângă lanțurile și să deschidă porțile închisorilor. Balteș, nu în zadar și-a scuiat plămânii în macadamul pușcării din Cluj. Augustin Paul a putut avea mulțumirea sufletească să vadă între Prut și Someș țară românească și să fie consilierul Ardealului, în guvernul României Mari. « Dela

letea » — anonimatul sobru și bisericesc al lui Paul, — a putut vedea minunea pe care au visat-o numai Gheorghe Barițiu și Moș Aurică, să se întindă horă în piața lui Mathia din Claudiopolis.

Lui Augustin Paul i-a ajuns atâta, ca să spună: «Imi caut steaua odihnei!» Și ne-a părăsit. S'a retras ca un maestru al mōdestiei: *pas de larmes*. . . Nu și-a făcut reclamă cu boala, cu suferința, cu caracterul «integru» cum se spune și azi la Blaj. Dimpotrivă, a murit, cu exemplul celor mari: tăcut și liniștit.

Curate lacrimi să fie, care deplâng un astfel de mort!

ARDEALUL NOU

«Bade Toader, tu subiectul banal al banalului poet ardelean, tu, al cărui sânge l-au băut de atâtea ori la banchet «frunțașii» tăi, — tu, blând și bun bade Toader, ascultă vorba mea. În toate plaiurile și dealurile lumii a trecut un nou svon, pe aripa șoimilor și în strălucirea stelelor, pe unde de apă și în șoaptele vânturilor, se duce noul svon. Și clincănește în calicea florilor un nou clopoțel și răsună în codrii un nou și frumos plâns: bade Toader, noul svon este al sufletului omenesc. . . Acest suflet nu are nici păcat, nici întindere, nici trecut — este vieața. Și bade Toader, te chem pe tine mărturie, că tu cinstești vieața. Tu împărechezi doina ta cu creșterea spicului de grâu — tu legi cunună de flori din cântece. . . tu niciodată n ai greșit împotriva razelor de soare. . . bade Toader, de asta te admir pe tine, te iubesc pentru ochii tăi frumoși, în care

arde focul iubirii. Iubesc tăcerea ta și te-aș îndemna, să arunci sacul de bolovani de pe spate, cu care te-au încărcat fariseii și vameșii Ardealului ».

*

Am rupt aceste file dintr'un carnet al meu, scris când era încă stăpânire ungurească și viața noastră românească se scurgea în alvia monotonă a vieții de provincie. . . Pulsul uriaș al vremii era strâns în brațul românesc, se pregătea trăznetul să se descarce: Norii negri porneau pe firmamentul Habsburgilor și simțea buna inimă românească: sfârșitul și începutul unui cuminte « *raison* » de stat.

Acum, nu mai e lipsă de argumente. Sfârșitul unui proces istoric care a slăvit elementul latin și începutul lui Horia, Cloșca și Crișan. Și nu mai e necesar ca intelectualul român din Transilvania să joace jocul hibrid și rușinos al oportunistului. Supt măștile căzute, recunoști fața înlăcrimată a lui badea Toader, devenit în forța împrejurărilor un *Teodor*! Sclavul de odinioară își trânteste furios opinca și apucă ghețele de lac, fără să-i se potrivească poate și imitând pe celebrul negru din Camerun al cărui joben acopere întregile lui lipsuri de îmbrăcăminte. Și tot astfel, din letargia intelectuală, în care erau îmbâcsit procurorii și sbirii unguri — deodată intră în « *clairevoyence* »-ul unei culturi, care nu-i aparține, căci imită pe Potemkin și pe Schmerling. . .

După eliberarea Ardealului de sub robia politică, trebuie să urmeze eliberarea lui de tradițiile romanțioase — și mai ales, trezirea unei conștiințe culturale în viața acestui bogat corp al țării. Dar dacă « *trezirea lui* » nu va însemna decât o

transplantare a vechilor concepții de cultură, dacă în Ardealul eliberat politicește se va subjugă iar ideea progresului, — numai firmele străzilor și numai etichetele sufletești se vor schimba, sufletele, creatoare de o nouă societate, vor rămânea aceleași cuiburi de odihnă ale întunecimii. Nu doresc să-l văd caraghios pe badea Toader, cu joben în cap și cu nimic altceva, în genul lui Cook... dar vreau ca ardeleanul să fie român, deplin contopit culturalicește cu toți frații lui, o forță considerabilă pentru progresul omenirii, căreia numai popoare compacte și unite, pot să-i folosească.

*

Trezirea unei noi conștiințe în sufletul ardeleanesc, o poate face ușor de tot arta. Cât de adese vărat, cuvântul lui Byron: frumosul îl poate citi oricine.

Dați-i acestui Ardeal, căldura culturii!

Dați-i avântul de aur al poetului, viziunea colorată a pictorului, marmura gânditoare a sculptorului, tăcerea divină a operei savantului. Dar fericiți de-a fi California « desperaților » — fericiți să vă face amanet din dragostea de pământ a țăranului și a clădi castele de Spania în loc de case de cultură. Experimente nu se fac cu o provincie cum este Ardealul, acestuia nu i se poate da decât ceea ce cere: o nouă viață românească. Vieța românească pe care, însă, nu o poți izola de celelalte vieți ale popoarelor. Și poate de aceasta, îl feresc pe badea Toader de... joben. Căci i se potrivește de minune jobenul de Leon — dar numai după ce s'a tuns. Dar să nu-l tunzi ca pe o oaie.

Și dacă în Ardealul frumos se vor revărsa valurile luminii culturii moderne... dacă în colibe de lângă Criș, nu va mai fi mosafir statornic pe lagra și Diavolul, dacă vor urui rotative în orașe... vor clincăni trenurile de curent... vor spumega râurile la irugă, ca să frângă voința naturii și să prindă în jug forța, ca să lumineze, să încălzească, să răslețească graiul, să micșoreze depărtarea, dacă se vor aduna, într'un uriaș mormânt pletele de anahoreți și se vor arde clenodiile unei lumi de robie și fantazie, — atunci vom putea vorbi de un nou Ardeal...

Dar pân' atunci, drum greu, drum lung.

Cucuta a crescut pe altarul lui Toth. Se învârtesc în «tempul muzelor» discipolii lui Cagliostro. În officinile, unde se prepară nutrețul suflesc — salahorii cântă isonul minciunilor. Unde ai crede că se naște în Betleemul său Hristosul nostru ardelenesc — e poate un embrion de sat diform, cu capul pleostit și cu ochii mucoși.

Din depărtare pornește însă vântul liberator care va mătura panoramele, și mâinile viitorului, vor clădi mărețul templu al culturii românești.

*

«Bade Toader, până ce va sosi vremea asta, să tragi brazdă cu plugul de lemn, să-ți încârligi spinarea, ca să ascuți graiul pământului, să lauzi în bisericuța din răzoare, sub icoanele albastre ale sfinților, milostiva vreme și înțelepciunea ei, care te-a ferit să pieri, să fii tu, coeficientul răbdării în marele logaritm al vieții omenești, să fii tu subiectul banal al banalului poet ardelean, care își prepară deja «harakiriul». Căci Teodor te vei numi și Ardealul va fi inima românească, care va încălzi trupul României».

Numai vampirul — reacțiunea — să nu-i amenințe sângele!

† OCTAVIAN BOBLETEC

O tânără floare smulsă de mâinile morții.

Iertați cuvintele uzate. Durerea și înduioșarea rămân aceleași. Și să vă spui ce simt eu în noaptea aceasta neagră, motnoasă, rece, ca un răsuflet de cavou uriaș? Luminează de departe crucile cimitirului — pâlpâie o candelă albastră la căpătâiul unui mort tânăr pe ale cărui buze și-a sărutat dulceața veșnicia. . .

Un sculptor ardelean cu plămâni ciuruți de plumb și oftică. Plumbul i l-a dat Tisa. Oftica i-a dăruit-o Ardealul legat în lanțuri. Tragedia geniului ardelean, răstignit pe crucea durerii. Înainte cu câteva zile încă l-am văzut la « Salonul de artă ardeleană ». Cu mondir plouat de vreme, cu obrajii îmbujorați de boala mizeriei, își privea sculpturile cu sfială și încredere. L-am strâns mâinile înfrigurate: te vei duce în Italia, să te boteze de nou soarele, să-ți rădă trandafirii, să-ți mângâie șuvițele vântului mării! Și lui Octavian Bobletec îi străluceau ochii de bucurie.

Ce înseamnă să promiți văzduh și lumină unui tânăr care-și tușește tinerețele în culoarele spitătalului!

Și în zorii dimineții de azi l-a îmbrățoșat moartea. L-a făcut și pe dânsul o statuie doborâtă, în care nu mai palpită inima, nu se mai încălzește sângele, nu mai pornesc în slavă cântecele. Te-ai cufundat în abisul întunericului în care se ciocnesc tăcute lumile și credințele, fără să le auzim.

Te-au chemat înapoi puterile care te-au trimes și care au dat mâinii tale graiul daltei, ca să spuie marmura rece ceea ce simți.

Ardealule, Ardealule bătrân, ai pierdut iar un preot al zărilor albastre! În șirul celor ce poartă drapelul luminii, se face un gol: dalta a căzut din mâinile unui creator. Douăzeci de primăveri l-au adus, și-l duce o clipă neagră — capul lui frumos și gânditor și trist, l-a pironit la pământ sulița eternei nopți

Ardealule al culturii, al luminii, al artei adevărate, în cartea bătrână a comorilor tale înscriu tremurând, cu litere de aur, numele lui Octavian Bobletec.

Stelelor, arătați-i calea!

ARISTIZZA...

Ne-am trimes și noi sufletul, când ați sărbătorit la Teatrul Național memoria Aristizzei... Căci ea a fost cea dintâi solie a unui nou văzduh, în Ardealul umilirii. A venit cu zece ani înainte la Blaj... și a spus versuri duioase, atunci când în șoaptele codrilor și freamătul frunzelor, se amesteca în slavă și oftatul după libertate al golașilor! Atunci, vorba românească era o pasăre strălucitoare ce scapă din colivie. Atunci, versul românesc, era scandat de pașii jandarmului și prețuit de ochii pândaci ai spionilor. Și Aristizza a venit totuși între noi, acasă. Ne-a turnat de pe buzele ei dulci încrederea în suflet, ne-a aprins obraji cu farmecul verbului românesc! O, este mai frumoasă durere, decât să aștepți împlinirea unui vis? Artistizză, îți mulțumesc și azi, pentru clipele de

atunci. Umbra ta se țese în Blaj, ca o amintire veșnică — și glasul tău s'a închis în florile câmpurilor. Aristizză, solia libertății noastre, azi, îngăduiască-ni-se și nouă, Transilvănenilor de atunci, să-ți trimitem înduioșarea noastră, căci tu ai fost cea dintâi rază fierbinte pe fereastra mucegăită și ruginită de ploii a temniței milenare.

Aristizză, privește din lăcașul tău și vei vedea, cum se întinde gândirea românească până la Tisa și cum s'au prăbușit spânzurătorile, lanțurile, pușcăriile, s'au năruit turnurile de trufășie în a căror clopotniță suna în zadar clopotul minciunii, lacrimile românești au lămurit ceața și a reapărut soarele latin.

Aristizza, roagă Ceriurile, să ne trimeată tot mai multă lumină!

CONTESĂ

Contesă, de câte ori te întâlnesc dimineța pe stradă, îmi aduc aminte de Paris. Îți mai aduci aminte de Sena somnoroasă, de ceața celor șapte poduri, de durerea cea dintâi la concertul Tita Ruffo?... Îți aduci aminte de zâmbetul pueril al Mona Lisei?... Parisul...

Contesă, acum, tu ai început altă vieță — uitându-ți strămoșii, te gândești la nepoți. Cusătoreasă... Cu degetele tale albe, tu coși și descoși fire de mătase și coși și descoși visele țesute în borangic... Ești și tu muncitoare, ca surorile tale palide de pretutindeni, căci pământul ți l-au luat, lacheii te-au părăsit, părinții ți-au murit și te-ai făcut cusătoreasă... O, să știi că de când și tu ești soră cu noi, muncitorii, de când știu că și

pâinea ta este dulce căci ți-o dau clipe amare, de când știu că sirena te trezește și te adoarme ornicul din turla bisericii — uit pe strămoșii tăi care și chinuiau pe strămoșii mei, iert, pentru munca mâinilor tale, păcatele brațelor care loveau și asu-
preau, și de câte ori te întâlnesc în dimineață, ducându-te la atelier, Contesă, îmi aduc aminte de Paris.

Contesă, tu semeni acum cu femeia, pe care o înfrumusețează gândirea, munca și truda.

IN FAȚA VITRINEI

Am privit într'un colț de stradă, cum trecea lumea.

În fața vitrinelor, se opreau pașii grăbiți. Femeia se uita la briliante, un bătrân cu barbă lungă, se uita la fotografiile soldaților tineri. Un cavaler sclivisit, parfumat, privea cu interes la șerpii de mătase ce se legănau deasupra jobenelor strălucitoare. Samsonului i se făceau ochii rotunzi, văzând bancnote albastre-roșii-verzi și monete de aur și argint. Fetița ofta, căci văzuse atâtea pălării, atâtea horbote și pufuri și stofe multe-multe, închi-zând în taina lor atâta bal, atâtea plimbări, atâta frumos. Poetul de primăvară, îngălbenise ca ceara de ură, văzând romanele altuia în vitrină și copii lașii scoteau un lung oftat din sânul lor, căci soldați minusculi se înșiruiău cu puști mici și cu coifuri ca un degetar.

Și văzui un soldat olog, proptit pe cârje. Și se opri în fața unei vitrine. O, câte cisme! Câte cisme! Și bocanci!

Soldatul olog se uită la bocancii pe care îi vor purta alții.

Unde ți-ai lăsat picioarele, camarade? Tărăște-te mai departe! Și suna, cop-cop, cârja.

Primăvară... primăvară...

DOMNULE PROCUROR...

Pe vremea ungurească, Măria Sa Procurorul — kyrie eleyson — trecea pe străzi ca un rege. Il salutau sergenții, birjarii, notabilii — și bietului popor îi jingăneau oasele de spaimă, când îl vedea pe Procuror. Căci Măria Sa, era sluga lui Habzburg și degetul lui cel mic făcea semn călăului, ca visul cel mai frumos să se înăbușe 'n ștreang. Măria Sa procurorul, închidea în beciuri primăvara tinerească și citea liturghia morții valahului puturos — Măria Sa.

Il revăd acum; de multă, multă vreme nu l-am văzut. Nu l mai salută nimeni și cine l-a cunoscut îl ocolește ori își apleacă privirea să nu l vadă. Bătrân ca un corb, cu ochii stinși, cu obraji uscați, sdrențuros și stângaciu, mi se milă parcă de tragedia vieții, care l face străin și umilit. Și se furișează într'o prăvălie, își cumpără o portocală — o belește de coaje și începe să sugă făliile. Dar parcă și Italia se răsbună, i-a dat portocală cu carne seacă amară ca otrava. Și Măria Sa aruncă portocala. Și se duce gâfâind. O țigancă îi oferă ghiocci. Domnul procuror se sperie parcă de florile albe. Iși grăbește pașii. Se furișează pe lângă case.

Il gonește blestemul celor morți pe spânzurători.
— Domnule Procuror, n'ai teamă de soare!

ANTAGONISM?

De o vreme încoace, frumoasa Țară Românească, pe care ne-a dăruit-o războiul — răsună în patru părți de larma asurzitoare a certei « între frați ». În vechiul regat, s'a încuibat o mentalitate ciudată, de-a vedea în fiecare ardelean un răzvrătit, un dușman al unificării și un sectarist. Pe de altă parte, Ardealul se obișnuiește a disprețui aportul sufletesc al vechiului regat, a compătimi « orientalismul » importat de pionierii românismului, înzestrați cu « patru clase primare », etc. Aceste simptome nu sunt nici periculoase, nici supărătoare cum cred unii, ci sunt naturale. Românii trăiau până azi patru deosebite vieți naționale. Românii din Ardeal au moștenit sectarismul istoric al monașiei dualiste. Democrațiile tinere din Polonia, Cehoslovacia și chiar din Croația, și-au terminat evoluția, formându-și clasele sociale fără de revoluție; chiar de asta, la dânsese provinciile alipite, s'au unificat mai ușor, deși problema țărănească din Croația suferă și aci serioase obstacole. Din pricina aulicismului feudal, care n'a dispărut.

La noi însă, unde clasele sociale nu sunt formate, ori dacă sunt formate — sufăr inegalități, — antagonismul dintre unele părți ale românimii din vechiul regat și Transilvania, se poate atribui și unei evoluții sociale, căci până ce nu se unifică socializește un popor, până ce nu se contopesc definitiv tendințele sociale, nu se împlinește unificarea unui popor desmembrat.

Ardealul nu cunoaște clasa românească feudală. Dacă există unii « latifundiarî » (risum feneatis...), aceștia nu și-au putut forma o clasă de stăpânitori. În vechiul regat însă, a fost elementul de

conducere totdeauna feudalismul și acesta și-a format o clasă puternică, cu toate atribuțiile de stăpânire. Această clasă a susținut instituții pentru apărarea stăpânirii sale, a avut influență covârșitoare asupra vieții parlamentare și culturale a României. Disensiunea cea mai mare o produce azi în România, imposibilitatea clasei feudale de a se așeza în noua democrație română care, involuntar, duce lupta cea mai grozavă împotriva oligarhiei românești. Antagonismul între ardeleni și cei din vechiul regat, l-a produs poate numai feudalismul, căci numai feodalii au interese de clasă și dâșii s'au distrus, ori se vor distruge în urma intrării marilor mase cetățenești din Ardeal în viața României. Antagonismul acesta însă nu va putea produce aici un efect de slăbire în viața Statului unitar român, căci îndată ce se va desființa clasa feudală, vor dispărea privilegiile istorice care au făcut atâta nedreptate maselor productive, mentalitatea românească se va descăera de orientalismul susținut cu dibăcie de o clasă conștientă, se vor concretiza concepțiile de existență ale indivizilor, cari nu iartă herbertismul rușinos de până acum, va dispărea definitiv din viața publică românească principiul feodal și toate elementele democratice ale acestei țări se vor uni pentru a doborî altarul ciocoismului, care azi își caută pretutindeni alianță și nu găsește nicăiri prieteni, căci aristocrația ungară e zdrobită, șleahța poloneză nuși mai ridică capul de hidră de când țărănimul polon, înfrățit cu muncitorimea, a terminat cu comedia feudală din Varșovia — reacțiunea din Ucraina cerșește milă bourbonismului și devine din ce în ce mai ridiculă, ori câți Krupensky ar avea... Singurul reazim al oligarhiei românești ar fi popimea catolică din Ardeal, dacă aceasta,

din nefericire pentru neamul românesc, ar fi latifundiară.

Democrația română însă nu mai poate suferi « lupta » între frați. Trebuie să se înțeleagă că între români nu mai pot exista osebirii sociale, căci un singur dușman mai are România: ciocoismul.

Niciun alt dușman nu mai există și este păcat a nu accelera procesul de unificare democratică, cu un ultim asalt împotriva oligarhiei care în agoniază, încearcă să-și mai arate colții. Și veți vedea, că îndată ce se va curăți văzduhul de mirosul leșului oligarhiei — « antagonismul » de azi dintre ardeleni și frații din regat va dispărea ca un fulg. Căci aci este vorba de o mică perturbație a unificării sociale, produse de desființarea feudalismului.

SATELE CU FEREȘTI CERNITE...

Sbura automobilul... O, ce noapte înoptată, n'a mai rămas niciun colț lumesc pe care să nu fi acoperit întunerecul. Cerul nu-și mai deschide ochii de aur, luna vagabondează ca să inspire pe un poet al slavei, norii, sunt deși pe boltă, ca o alianță de suflete negre și ipocrite care și-au jurat să nu lase să treacă nicio rază de lumină.

Automobilul sbura... Mirosul proaspăt al părământului ne scutura părul și în suflet ni se ascunde teama de vieață căreia nu-i dă înțeles ființa. O, noapte, câtă frumusețe este în tăcerea și veșnicia ta, și câtă putere în consolarea ta. Tu cunoști balsamul tainei și dai adânc înțeles șoaptelor. Tu ești poate singura înțelepciune, căci sărutării îi dai dulceața și îmbrățișării rost...

Dar nu fugi, fantezie, căci ai face concurență automobilului. Trecem prin holde semămate cu tăcere, prin cărări prăfuite de urmele morții, prin satele lungi și mari românești, ca durerile. Și multe, multe sate am străbătut, degetele mi s'au oboșit numărându-le: unu, două, zece, două, zeci... Și nicăeri, nici o lumină în ferești. Nu e încă noapte, e numai seară: au murit, ori se iu besc și n'au lipsă de lumânări. Dar ochiul meu caută lumină — aș vrea să văd citind, vorbind la ferești oameni, să văd în sufletul lor prin fereștile tăcute, să le văd dorul de seară, să-i văd... Și automobilul fuge... Prin sate cu ferești cerșite... Au murit satele noastre? Ori au jurat credință întunecimei? Ori nu vor să trăiască decât ziua? Noaptea le-a cucerit?

Și trecând printr'un sat, am văzut totuși ferești luminoase.

În momentul când am privit prin geam, văzui că un cuțit se cufundă în pieptul unui om.

Mai bine să nu fi privit înlăuntru...

Sburați roți, purtate de motor, și duceți-mă tot mai adânc în noapte! Dimineața ne va găsi.

DUMNEZEU

Eram în Italia, aproape de moarte. În ochii mei negri, străluceau firul morții. Dimineața voiu fi alb, îmi vor spăla trupul cu burete, îmi vor lega fălcile cu batista, îmi vor încrușișa mâinile și vor telegrafia acasă: a murit. Ziarele vor scrie două trei cuvinte, în fața sicriului meu se va închina jobenul cutărui impresar literar — vor spune că m'am dus tânăr din lumea asta îngustă.

Și eu mă voiu ridica din sicriu — voi da la o parte capacul și căutându-l pe Voltaire, ne vom duce înaintea cortinei negre.

— Unde ești, meștere? — voi întreba, căci în dosul cortinei negre voi auzi fluerând pe un servitor ceresc, care curățește stelele de privirile omenești, ce le-au molipsit strălucirea.

Meșterul, pe tronul de briliante, va face semn cu « Degetul Destinului » celor ce vin și celor ce se duc, sufletele vii și moarte.

— Trăgeam de moarte pe Riviera. O lady ședea la patul meu și în ochii ei se micșora albastrul imperiului britanic — și medicul lăsa perdelele sure pe ferești. Afară răsună carnavalul, suna ceata celor beți, ploua cu flori și confetii, și eu simțeam că inima mea o strânge mâna osoasă a morții. Îmi amorțise sângele, îmi căzuse din cap tâlcul gândirii ca limba unui ceasornic, îmbătrânise și se făcu neputincioasă iubirea mea — și sufletul meu simțeam că își țese în soare aripile.

Și prin lacrimile mele cețoase, am văzut că în fața spitalului se oprește un camion moșneag. Din camion se coborî un domn cu bundă albă și la subsuoară... ah, coasă de argint. Și fugi parcă peste spinarea mea spaima din urmă, până ce auzii pașii lui pe scară... Un câine negru lătra în urma lui și șuierau afară plopii, ca biciuiți de blestemul cimitirului — și străinul intră în camera mea și mi zâmbi cu un zâmbet pe care l-am mai văzut odată pe buzele mamei, când a murit.

— Domnule — spuse grav — iartă-mă că te turbur — dar stăpânul, Dumnezeu, m'a trimes. Să vii cu mine!

Și mi prinse mâinile.

Își desfăcu bunda. Acum văzui că este schelet și Moarte. În ochii lui ardea pucioasă verde... of

tatul lui părea răsuflarea de guzgan... coasa îi era însângerată. M'a scuturat din pat. M'a îmbrăcat în haina durerii, îmi dădu o floare cu miros dulce, cum are părul de copil — și mi rânji:

— Poți aduce cu tine tot ce este în viață în sufletuși. Poți săși aduci dragostea, cuvintele virgine și lăuta de aur a cântecului, pe a cărui strună ți-a plâns versul — poți săși aduci revolta ta lumească, visele de curcubeu ale copilăriei și durerea ta ce o să vie.

Și m'a izbit cu pumnul și căzui pe scară... și m'a apucat furios și m'a smucit în trăsură. A sbierat vizitiului:

— Mână până 'n soare... peste stelele albe ale lui Elmo să treci, și în fața purgatoriului să oprești. Și simții că arapii pornesc în sbor. Trecurăm peste văi, munți, ape sălbatice și lacuri liniștite — și caii sbureau ușori și pluteau toate împrejurul nostru. Și moartea spuse cu ironia învingătorului:

— Uite, acolo ai fost?

Și privii la pământ și numai pe mama mea o văzui cum mă căuta cu o lumânare în noapte și numai plânsul ei se urcă până la mine.

Trăsura se opri. Nările cailor abureau de sânge. Ajunserăm în împărăția stelelor albe.

— Acum te voi preda duhurilor — spuse moartea — căci eu numai până la stele mă pot urca. Aci nu mai moare nimeni. Și scoase un fluer de diamant din sân și șueră. Un înger se apropie:

— Du! în fața lui Dumnezeu — dar săi speli inima cu lacrămile fericirii, căci a suferit mult.

Îngerul îmi spuse evlavios:

— Vino în fața meșterului! Te-a chemat, dar să nu tăgăduiești dacă te întreabă și să nu te revolți dacă te pedepsește, căci dânsul este cel ce croiește sortile cu foarfecile vremii.

Și mă târî în fața cortinei negre, în dosul căreia
auzea larma divină.

Și înaintea cortinei, deodată apăru Voltaire,
așa cum îl cunoșteam din cărți, și izbucni furios:

— Frățioare, să nu intri! Nu-i locul potrivit
pentru noi. Neagă, neagă! Revoltă-te, dacă vor
să te pedepsească. Și dacă nu te vor primi în sa-
lonul sufletelor umilite — să vii la noi, în câr-
ciuma lui Asmodeu. Acolo îi vei găsi pe Kant,
Diderot, Dante și vei auzi discuția lor asupra
moralității. Și vei putea bea masicul celor răi — vei
cunoaște pe nemuritorii care nu au loc în cer și
în iad, căci nicăeri nu suferă umilire. Și vei vedea
în loc de suflete ipocrite, care cântă osanale fără
să critice strălucirea stelelor, furtuna și bolile —
vei vedea în cârciuma roșie a necredinței pe nemu-
ratorii vieții omenești. Și în cârciuma roșie, han-
gioaica e Laura lui Petrarca și acolo beau vin din
beciul morții Heine și Musset și mereu ascut
rime. Acolo vei găsi pe Savonarola jucând table
cu Martin Luther, — și Rubens pictează îngerii
pe pereții făcuți din piele de copii morți. Și în
cârciuma necredinței vei fi fericit o veșnicie, căci
nu te umilește nimenea.

Voltaire îmi strângea mâinile și mă rugă atât
de frumos încât sufletul meu se împerechea în
madrigal cu al lui.

Și îngerul cu aripi albe, suflă în trâmbița de
rubin:

— Vii cu noi, ori te duci cu dânșii?

O, mamă de ce nu te-am putut întreba? Unde
să mă duc?

În cer, să fiu umilit, ori în cârciuma necredinței,
să fiu afurisit de suflete? Tu mi-ai da în mână
un crin alb să mă conducă. Și genunchii mi se
faceau grei, ce se fac, să mă închin — și mă târâsc

înaintea draperiei negre și dând la o parte cortina, să mă lingușesc până la tronul Lui, să-i laud strălucirea, puterea și înțelepciunea? Ori să mă duc în cârciuma lui Asmodeu, să fiu elevul lui Voltaire, să fiu formulul marelui meșter al tăgăduirii care nu vrea să-l recunoască pe Zeus?

În dosul draperiei negre, răsună imnul. Mii și mii de milioane suflete încercuiau cu cântarea lor tronul ceresc. Și ca o furtună a durerii țipa orga credinței.

Și auzii cum în cârciuma roșie râdeau cu hohot nemuritorii. Diderot isbi înfuriat în capul lui Kant cărțile de joc și-i sbiera sălbatec: « Șarlatanule! Ai prostit omenirea cu rațiunea ta pură! » Petrarca își frânse harfa, căci Laura dădu o sărutare lui Heine — și sufletele rele din cârciuma roșie deșteptau ecoul imnurilor din cer...

M'am trezit tremurând.

Fereastra era deschisă. Și medicul îmi pipăia pulsul.

O călugăriță tânără îmi ungea fruntea cu ulei și marea se întindea ca un gând nemărginit în fața mea.

Carnavalul a murit.

Străzile italiene arse de soare — m'au rechemat.

Lady mi-a dat să miros petala unui trandafir.

— O, vieță dulce, bună, bună, bună.

Nu vreau nici cer, nici cârciumă roșie.

Vreau să mă ridic din pat.

NOTIȚELE MELE

Sunt notițe tipărite în cursul celor din urmă ani, în diferite ziare și reviste literare. Nu au pretenția unor opere de artă, sunt poate numai bucăți ale unei oglinzi sufletești pe care și-a sărutat stampilul vremea trecătoare. Le adun totuș la un loc căci sunt ale mele și iubesc amintirile care să nu supere pe nimeni, — nici pe cei lăudați, nici pe cei muștrați. În lacrima unui zâmbit se reflectă veșnicia căci și clipele trecătoare sunt veșnice.

Cluj, la 27 Aprilie 1925

EUROPA CEA NOUĂ

Am rămas puțini, de tot puțini. Arborele lumii este desfrunzit și vânturi negre șueră între ramuri. Unde-i ciocârlia iubirii?

Pretutindeni țipă buha, pretutindeni ` curge sânge și pier florile vieții. Beznă acopere văile și se sting flacărele căminului popoarelor, în jurul căruia ne adunăm odinioară cu toții.

Nu este vina noastră a celor buni, că s'a încins hora drăcească.

Noi am vrut totdeauna: soare, floare, cântec, pâine.

Noi am prețuit ciocanul, care făcea clopotul — noi am ridicat totdeauna flamura credinței în fața ucigașilor, noi n'am vrut să facem orfani și văduve și schilavi, noi am vrut să fie pace între popoare, iubire între frații străini de limbă și neam. Dar este vinovat porumbelul, căruia i se frâng aripile? Și este vinovat cadavrul pentru glonte ucigaș?

Nu, nu suntem vinovați.

*

Să nu ne căim și să nu aruncăm cenușe pe capul nostru. Am suferit destul, ca să putem suferi și mai departe. Suferința mare înalță sufletul și ridică în zarea jertfei. Am suferit nu știm de ce și nu știm pentru cine, soarta ne-a plouat cu

lacrămi și ne-a botezat cu sânge. Izvorul luminii ne va premeni.

Oricât de dârz ar fi diavolul, oricât ar vrea să ne umilească, trâmbițele unei noi lumi vor suna în curând. Se vor prăbuși altarele vechi, idoli mucegăiți vor pieri, și un stârv bătrân: morala naționalismului barbar va fi pus pe gunoiu. În zadar vor încerca sclavii trecutului să oprească torentul vieții noi, cu mâinile lor păroase, în zadar amintesc zeii lor din trecut, în zadar ridică tămâia sclaviei în candelă ruginită — lumea nouă își desface aripile ca să acopere sub ele minciunile, barbariile, rugăciunile strămoșești.

*

Europa cea nouă.

Ea este mângâierea sufletului bun. Renaște o Europă nouă, în care nu vor fi dușmăni și suferinți, în care nu vor mai trăi fiare și cezari îngâmfăți. Europa cea nouă va fi un praznic al popoarelor, o mare sărbătoare a omenimei, în care preotul va fi dreptatea și nuntașii vor fi copiii țernei înfrigate.

Europa cea nouă nu poate fi decât o altă lume, în care ciocanul și condeiul vor fi mai tari arme ca tunul și pușca, în care nu după galoanele unor formelor vor fi prețuiți oamenii, ci după munca pe care vor produce-o. Să nu mai fie cerșetori pe străzi, să nu mai fie sapă de lemn, să nu mai fie lanțuri și temniți, să nu mai geamă copiii flămânzi și desculți când automobilul fuge peste dânșii, să nu mai asude muncitorul când briliantele ibovnicilor domnești strălucesc în văzduh. Europa cea nouă va da condeiu și pâine în mâna fiecărui, va răsturna cruci de pe morminte ca în

locul lor să se înalțe școli, Europa cea nouă va face om din fiecare om, demn ca să trăiască și în stare să-și apere viața cu creierul și cu inima.

Nu este o întâmplare că vorbesc în coloanele unui modest și onest ziar. Și nu este un capriciu și nici nu vreau să fie cochetărie cu socialismul, convingerea pe care v'o spun. Durere, la noi, Românii din Ungaria, intelectualismul a fost străin de pozele divine ale socialismului. Oamenii noștri și adesea cei mai iscusiți, vedeau pericol în flamura roșie a internaționalismului și tremurau când auzeau « Internaționala ». Dogme vechi, susținute cu lașitate. Astăzi, după consecințele războiului, putem vedea că solidaritatea popoarelor este mai puternică pavază a naționalismului și a popoarelor mici, decât Constituția pe hârtie. Astăzi, când existența unui popor nu mai depinde de forța militară și nici de granițele apărute cu eroism, se dovedește, că un popor, mic ori mare, numai atunci poate exista, dacă poate să conlucre la frățietatea celorlalte națiuni și dacă astfel, ridică prestigiul culturii omenești. Nu există decât o viață, una singură, sfântă și scurtă, pe care trebuie să o aperi în om ca și în popor. Și nu poate exista în popor și în națiuni decât numai o viață a conștiinței naționale, care însă nu poate fi decât însăși conștiința umană și legile nu schimbă cursul râurilor, nu prăbușesc munții, nu preschimbă nici sufletul, nici trupul omenesc. Socialismul nu este program de partid, nu este filosofia practică a forței și a puterii maselor, el este singurul efort al cugetării, al rațiunii, al minții. A te înstrăina de povețele minții este a te desarma, căci mintea

este mai puternic fort decât parapetele de piatră și fier, căci tunul poate năruți turnul cel mai înalt, dar nu va putea ucide ideea ascunsă în gândire.

*

Nu faceți vinovată social-democrația pentru flagelul barbar.

Dacă toți oamenii ar fi fost socialiști — războiul n'ar fi izbucnit niciodată. Dacă în sânul fiecărei națiuni s'ar fi încuibat ideea solidarității omenești — zadarnică ar fi fost porunca de a muri la comandă. Dar povețele minții n'au fost primite de fiecare popor și « rivalitatea », « interese economice și strategice », « probleme naționale », etc., etc., tot atâtea lozinci blestemate au aprins clădirea acoperită cu șindile a Europei vechi.

Jertfa de sânge a fost mare, și milioanele de victime ce au devenit regimentele morții le vom putea deplânge o sută de ani. Au căzut poate cei mai buni din toate colțurile lumii, s'au nimicit cele mai scumpe comori ale lumii, s'a deslănțuit furtuna durerii deasupra fiecărei națiuni și zămbetul este străin pe buza omenească. Coasa pieirii a secerat grâul de aur al lumii și scrumul a năpădit pământul. O, plânsul n'ar ajunge să regreți victimele — și mult, foarte mult va trebui să are plugul până ce nu va mai găsi în humă scheleturi. . .

Dar cine nu vede că răsare în depărtare o nouă lumină, cine nu aude că pornește un nou glas, cine nu simte proaspătul miros al mugurului pe copacul moșneag al lumii — cine nu crede într'un nou vis, într'o nouă și mare lume este dușmanul Europei noi. Și cine se îndrăgostește și azi de răcnetul celui junghiat, cine vrea și azi țâșnirea

izvorului de sânge al celor uciși mișelește — cine se roagă și azi la altarele vechi și se închină la zeii din trecut, pe acela îl va înăbuși aerul nou al dimineții ce răsare...

*

Europa cea veche se cutremură din temelii — și Europa cea nouă se ridică din pământ, strălucită, curată, sfântă.

Blagoslovită fie mâna care te binecuvântă!

Fericită fie inima care te crede!

Curați fie ochii care te vor vedea.

Și blestemat fie cel care nu te vrea, cel ce nu te așteaptă, cel ce nu te dorește!

O, vino Europă nouă și cădeți corbi și buhne cu spânzurătorile și călăii voștri, oprește-te fierbinte fluviu al sânelui, încetați tunuri cu glasul vostru și popoare, dați-vă mâna!...

À HENRI BARBUSSE

Nous reproduisons cet article de toute beauté, non sans relever, avec un sentiment de grande tristesse décevante, qu'il représente, jusqu'à présent, la seule adhésion roumaine au magnifique appel des intellectuels français.

(Le Populaire, 31 August 1919).

C'est à vous que j'adresse ces lignes. Je viens d'un pays étranger; jamais je n'ai prêché la haine ni sacrifié sur l'autel de Mars. Et maintenant que les plus belles églises sont en ruines, que la jeunesse est descendue au tombeau, que les chants se sont transformés en malédictions et en râles

d'agonie, et que les veuves et les orphélins se lamentent — je pense au Christ: Si tu fus homme, tu devais souffrir autant que nous qui souffrîmes pour autrui.

Je suis un poète roumain, mais je ne chante pas le passé des Boyards. A bas les lances! Le fils du peuple roumain n'a pas de châteaux bleus à admirer, pas de konaks enchanteurs, et il ne connaît pas la vie navrante de l'histoire. Rien ne rend plus malheureux que l'histoire. Les ombres du passé nous couvrent l'avenir. Les guerriers du passé chevauchent sur leurs forts chevaux dans le musée magnifique de l'avenir, et leurs fers piétinent les statues et les précieuses images.

Nous qui voguons sur la mer libre avec nos navires libres, nous qui filons le fil de l'amour entre les cœurs, qui nous reconnaissons l'un et l'autre par dessus l'abîme et par dessous les ponts, nous auxquels le petit doigt de l'aimée est plus cher que cent drapeaux, comme dit notre frère Babits, nous devons nous reconnaître, maintenant, et nous tendre la main. Mes frères écrivains dans le vaste monde: toi l'Anglais eu poing osseux, toi l'Italien amoureux, toi le Français altier et vainqueur, toi le Germain perspicace, toi le Russe révolutionnaire, vous les poètes d'Asie, d'Amérique, d'Afrique et d'Australie, partout où s'expriment, où souffrent, où palpitent les âmes, prouvez au monde que les poètes ne sont pas plus lâches maintenant qu'ils ne l'étaient au temps de Médicis.

Barbusse, vous avez inspiré tout écrivain et tout cœur qui s'est tu sous la contrainte et dans la douleur pendant la guerre. Ce n'est plus un crime de dire pourquoi je fus mis en prison: A bas la guerre!

Transformez de nouveau en fer pacifiques les armes, et faites avec l'airain des cloches, au lieu de canons. Le sourire d'une femme est plus précieux que la discipline militaire aux plumes de perroquet. Le langage d'une seule fleur est plus beau que le fracas de mille trompettes.

Barbusse, il nous est permis, de nouveau de nous entendre n'est ce pas? Goethe n'est pas responsable de ce qui se passe maintenant à Weimar, et il nous faut pardonner au sanguinaire Kluck, pour l'amour de Heine. Les soldats de la littérature n'ont jamais détruit d'anciens chefs d'œuvre, n'ont pas fouillé les maisons, n'ont pas chassé à coups de fouet les vieillards dans la rue, comme dans les quartiers sombres de Lodz et de Varsovie. A la fontaine littéraire les justes se rencontrent et la Laure de Pétrarque converse même avec le valet de Wotan... Pouchkine n'est pas plus triste que Kierkegaard, et à Melbourne le soleil est tout aussi radieux qu'à Montevideo. Les larmes se valent partout et le baiser, la raillerie, la modestie et la douleur pèsent de même partout.

Ceux qui vont au pays de l'oubli ne rencontrent jamais ceux qui viennent des contrées du secret; jamais ces voyageurs éternels ne se donnent la main.

Humanité, telle que tu te manifestes des cornues, des folios, par la plume des écrivains et les œuvres des peintres; humanité, telle que tu te reflètes en petit dans l'œil bleu des jeunes filles et en toute ta puissance dans les profondeurs de la mer; humanité, telle que tu considères Neptune et scrutes en pensées le secret du sage Akiba; Barbusse, apôtre de l'humanité, je te salue!

Nous nous rencontrerons, nous nous sommes rencontrés. A travers le tonnerre du canon, l'a

verse de sang et le nuage pestilentiel, a percé ton appel. Hommes de plume, tendez-vous la main et annoncez la parole: que l'amour, la paix, la joie et la beauté viennent orner l'autel de l'humanité périssable et condamnée à se flétrir!

Frères, répondez à Barbusse!

PE PERONUL GĂRII...

La Paști am așteptat pe un bun și neprețuit amic, care se întorcea din Franța... O, tu, care readuci memoria gnoufurilor, și care ai fost de atâtea ori în « Règle de trois »... Tu, care aduci amintirea lui Dranem Fragson și poate a lui Bèdier, — mai trăiește papa Sillon, ori este și dânsul în « le musée des refroidis?... »

Am așteptat să-mi vină prietenul, ortacul serilor și camaradul duios, cu care am trezit de atâtea ori dimineața, când ne înneecam în noapte.

Și cartea inimii mele se deschide, căci nicăiri atâtea impresii, ca aci, unde vin și se duc viețile, ca într'o tragică piesă de teatru...

Aici vei vedea pe seladonul orășenesc, parfumat cu Ylang-Ylang, purtând trestie ușoară în mâini și pe buze un zâmbet arogant și gol, cum au samsarii și amorezații. Veți întâlni pe ilustra maștroană înconjurată de nepoți și nepoate — plecând la țară, cu o cruce de aur de un metru la sân, ca o ispășire a lungii vieți. Iată-l și pe distinsul amfibiu politic, cu jobenul Lèon pe ceafă, învăluit în mister și purtând ziare subsoară și un aleșgător, pe care-l pisează cu pilde din Smiles încât îi țiuie urechile. Și dumneata ești aci, fost ex-ministru, cu cap de crap: ai vrea să înghiți parcă

întreg peronul, după ce ai tot înghițit sinecure în scurta și nebleznicași vieață. Firește că n'ai putut lipsi nici tu, strașnic nepot al marelui general X. Y. Z., cu pardesiul tău ce miroase a benzină și cu ochii roșii de Saturnalii. Mai faci și alte observații. De pildă, vezi un domn maior, lung, lat, mare, ca un Bramarbas, urlând fioros și aplicând cele cinci degete ale lui pe fața blajină și galbenă a bieteii ordonanțe. Vezi oameni negri, cu felinare ce ard în ziua mare — fluerând, agi-tând, fugind de ici și colo, de parcă ar fi nebuni. Un șef de gară galonat cu aur până la buric, tot scrie într'un carnet și face semne: este Mag, ori numai șeful unei gări? Fug călători, cu privirea disperată a tuturor călătorilor lumești, cu cufere și pachete 'n spate și șarpele de fum al locomotivei se ridică deasupra lor.

Iar când era să mă cufund cu desăvârșire în impresii, două brațe m'au legat, doi ochi mi-au zâmbit și lam revăzut pe prietenul meu:

— Vii dela Paris?

Glasul mi-a fost evlavios, și amicul mi-a răspuns râzând:

— Acasă!

Și a simțit imediat că este acasă, căci cineva i-a dat un ghiont, de-a început să vadă stele verzi și cai roșii.

— La noi acasă...

Monsieur Yetow, duște în locul meu la Luvru și spune-i Mona Lisei: salut!

DASCĂLI ARDELENI...

Iată-i adunați și pe dâșii la congresul lor. Clujul vede rari musafiri: dascăli anonimi, intelectualii

ascunși în negura satelor, pionerii culturii românești și azi ca totdeauna năpăstuiți. Căci, să mă credeți, este grozav să știi că în toate locurile unde saltă inima românească sunt idealști recrutați din cea mai bună speță a omenirii: tăcuți, triști, blânzi și buni, de-ai crede că într'adevăr sunt ucenicii lui Hristos. Și mă gândesc: nu aceasta este armata noastră adevărată? Nu aceștia sunt luptătorii luminați, dâșii, pe cari nui distinge nici măcar o pălărie mai bună de alți muncitori de rând? Și vedeți oamenii ăștia, care seamănă săminția luminii în văile adânci ale Someșului, în munții tainici ai Făgărașului, în dumbrăvile sunătoare ale Gilăului și în poenele Mureșului — dascălii români, pe care urgia vremii de legat odinioară cu lanțuri și i-a osândit la moarte (Pompiliu Dan, ce zici?...) s'au adunat și de astădată ca un popor de civitate în Cluj; era o plăcere să-i ascuți, că dâșii, cari poate aduceau în gură amăreala pâinei uscate, aruncau cele mai suverane cuvinte, de glorie și lumină, adevărat povestea ciocârliei oarbe...

Dascălii români s'au adunat la congres.

Și ceea ce s'a vorbit acolo, a fost mai mult decât un discurs, a fost un program...

S'a opus și de astădată un verdict oportunismului levantin și tunicele modeste, rustificate de lipsa textilelor, au vestit și de astădată disprețul idealștilor față cu desfrânarea îngâmfată a celor avuți. Zeghea și capătul dascălesc și bețișorul de trestie, au paradat și azi în fața mea, ca să admir idealismul, să-l prețuesc, să simt cu zecile de mii de oameni cinstiți și curați. Nu se va cutremura Kant de înțelepciunile spuse, nu s'a filosofat prețios, poate nici oratorii n'au însușit maniere dela Pitt și Gladstone — a fost însă o sărbătoare

a inimilor bune românești, să auzi cuvinte sincere! . . .

Duceți-vă acasă la cuibul vostru, dascăli români din Ardeal.

Și duceți din casă 'n casă praporii voștri albi și ucideți întunecimea sufletească! Căci voi sunteți zămislitorii ideei și în voi sălășluește sufletul românesc pe care-l veți altoi în inimi gingașe de copii. Și spuneți inimilor mici iubire mare, și încurajați zâmbetul cântecul, veselia, credința și pofta de vieață a copiilor noștri, voi, care poate purtați în inimă multă, multă durere, căci mult ați suferit și suferiți și azi pentru lumina căreia i-ați jurat credință . . .

OUCHY . . .

În Ouchy, lângă lacul Léman, mi-am adus aminte de Lacul din Sfânta Ana . . .

Aci, lac de lume elegantă, yachturi, fete de bronz, ciorapi fil d'Ecosse, Americani romanțioși, dineuri galante, mătase, iubiri cu șoapte, parfum Houbigant și țigarete Gianacis . . . La noi acasă, la lacul Sfintei Ana, țărani bătrâni, copii palizi, cai sălbatici, flori de munte, apusuri de sânge, sărăcie, sărăcie, sărăcie . . .

Plimbându-mă în Ouchy, pe țărmul lacului, cu o engleză blondă, — Miss Ethel ori Miss Florence o cheamă, și tatăl ei are holde de postavuri în Glasgow, — Miss Ethel săruta câinele ei favorit și-i dădea zahăr și clincănea automobilul și suna sirena navei ce pleca spre Franța . . . Și Miss Ethel mă întreba:

— Străinule cu ochi triști, de ce ești trist, aci, unde sună gavota și fetele sunt frumoase și calde și iubitoare; de ce ești trist, aci, unde plouă aurul și spumegă pretutindeni șampania? . . .

— Sunt trist, Miss, pentrucă acasă, la țărmul lacului Sfintei Ana, este o cârciumă cu ferești albastre și acolo, toată noaptea țipă lăute sălbatice. Și, vai, cântecul lor, cântecul lor este imnul celor flămânzi, celor proști, celor săraci și cântecul lăutelor acestora mi-a pecetluit cu amar inima. . . La noi acasă, pe vremea asta, Moș Vasile se uită în soare, căci ceasornicul uriaș al celor săraci este soarele și Lelea Irina citește din foaia de mură sorocul Irinuței. . .

Miss Ethel face ochi rotunzi ca două safire și sânii ei se umflă și glasul ei oftează.

— La noi, Miss Ethel, nu sunt dineuri galante și corăbii trufașe și nu-s brățări de argint, căci pluta a fost corabia noastră și pâinea uscată înmuiată cu lacrimi ne-a fost dineul și brățări ne-au fost lanțuri, lanțuri.

Și Miss Ethel picură o lacrimă pe mâna mea. O, cât de grea a fost și cât de bună a fost o lume de compătimire micșorată într'un picur de suflet de femeie.

— Dar, Miss Ethel, odată. . . de vei veni la lacul Sfintei Ana, să vezi că vor pluti pe valuri, corăbii de bronz, vor suna fanfare, vor lumina felinare roșii, verzi, albastre, galbene, pe țărm se vor plimba sătui și fericiți feciorii și fetele, și moșnegii vor privi îndestulați primăvara, căci și noi vrem lacuri magice, aur, fericire, bogăție, lumină, văzduh. . . Și Muma Pădurii se va spânzura atunci de un brad, disperată că au părăsit-o pe veci Românașii. . .

Plimbându-mă în Ouchy, lacul Léman a înnoptat. Și simțeam că mâinile firave ale Miss-ei Ethel trec în mâinile mele și ni s'au legat degetele.

— Uite stelele, stelele, stelele...

Și 'n sufletul meu a început să cânte pasărea nemuritoare a înduioșării...

MOTII

Ați ajuns și voi la modă, urmași ai lui Avram Iancu. Până azi nu prea mult s'a știut despre voi. Ați fost coeficientul național, des folosit în matematicile naționaliste — dar puțini, foarte puțini s'au interesat de voi.

Puțini știu că ați fost eroi la Fântânele. Palide amintiri sunt Dumbrăvenii. Moșoaicele dela Abrud sunt uitate și fluierul amorțit în mâinile celui dintâi luptător social al Ardealului, Avram Iancu, a ajuns în Museu.

Acum, în urma meritului, că trimeteți câțiva deputați în Cameră... Cookul român vă cercează și pe voi; păcat că lipsește Baedekerul român, care să constate că voi, Motii, sunteți urmașii legendarilor legionari — că formați în sânul românimii din Ardeal măduva, că sunteți tari la braț și spinare și vă duceți în America, ca să vă înțoarceți cu dinte de aur... Și conștienți, iscușiți și inteligenți de fire, uitați de obicei de toate regimurile. Să sperăm că regimurile oropsitoare ale Ungariei moarte nu vor fi profesate de Români. Motii sunt poate elementul cel mai prețios al țărănismului ardelean. Acești anahoreți, ajunși la oraș, produc uimitoare progrese ale culturii ro-

mânești, căci Moțul este născut genial, dar firea lui suverană, temperamentul deschis și nobil nu-l face bun orășan; și revoluționar, purtând în sine graiul pământului, această ramură sfântă a românismului niciodată nu se supune unui regim de nedreptate. Ungurii niciodată nu l-au putut înfriga: s'a retras de amenințări în munții săi. Atavist. Moțul: ciubărar, pescar, hoinar, miner și păstor, — nomad latin a fost și este însuși românismul ardelenesc: se ascunde, se izolează, se emancipează de orășenismul trivial, dar trăiește o viață plină de poezie, armonioasă. Ascultați-l pe Moțul din Dumbravă cum își îngroapă mortul, obiceiurile lui sunt ale fraților arvali (*fratres arvalis*). Ascultați doinele Moțoaicei din Câmpeni, interesați-vă de pescarul din Iara, duceți-vă în munții Gilăului și vedeți vânător pe Moțul Ilic care gătuște lupul și prinde păstrăvul cu mâna, — pătrundeți munții ca să cunoașteți această familie onestă ținută în izolație splendidă. . . Și veți înțelege teoria lui Rousseau: numai popoarele neobosite pot produce progres. . .

Acești Moți, pe cari îi vom chema din munți ca să ne reîmprospăteze energiile intelectuale, au fost de multe ori amenințați de spectrul foametei. Numai singură foamea este dușmana Moțului, moartea îi este

*« prietenă și soră,
Moțuo joacă 'n horă ».*

În munți nu cresc frunzele, cum cred unii — și pâinea spune mult când lipsește.

Să fie o datorie românească prin excelență ca acestui popor visător, care ne-a dat cele mai mari suflete și cei mai curați idealști — să-i sărim în ajutor.

Trenul care duce dela Turda la Abrud puțin, foarte puțin grâu și multe promisiu — să ducă din câmpiile binecuvântate ale malurilor dunărene prinosul vechiului Regat. Acum, Moșilor nu le trismeteți nici sfaturi, nici vorbe frumoase — ci pâine căci o cer. Iar dacă s'au săturat, veți vedea ce vor promite copiii lor. Să priviți în ochii Moșilor și vei vedea uriașa sete a luminii — și te vei bucura, Verhaeren român, de atâta promisie intelectuală, ce ți se vestește.

Dar acum dați-le pâine!

MITRU

În apropierea Clujului este un sat, curat ca un cântec de fată mare și nespus de armonios. Răsună acolo apele, văile, codrul — e mai dulce fraga ce se ascunde ca un dor în iarbă, e mai strălucitor parcă și soarele ce trezește dimineața, ca în alte părți. Intellect muncit de praful bibliotecilor, obosit de truda învârtirii foliantelor și a volumelor, închină-te în fața altarului naturii și uită pe Kepler, pe Thomas Morus, pe Galileu și pe toți cei ce ți-au muncit cu grelele lor moșteniri tânărul tău creer! . . . Și fugi după șoaptele vântului, lasă să ți se îmbujoreze fața de sărutarea rumenă a zorilor — ascultă în clai de fân adâncindu-ți capul, adâncul și bun grai al pământului, care te cheamă înapoi ca să crească în amintirea ta un mac roșu cum ți-a fost avântul și curajul tineresc.

De câte ori mă întristează orașul — refugiul meu e la Apahida. Aci mi-au trăit strămoșii, albi pur

tători ai hrisoavelor, botezați cu apa culturii. Și parcă mă petrece în tainica mea plimbare umbra lui Avram, care fusese atât de iubit de Mihai Viteazu, încât i-a dăruit doi cai albi.

O, tu, copilărie de aur, ai sburăt pe aripi de fluturi, te-ai veștejit în foi de mesteacăn și din întreaga curte domnească n'a mai rămas decât un cârd de corbi, cari croncănesc îngrozitor.

...Și Mitru.

Bătrân servitor, moștenit ca o boală, cu bătrânețea lui este amintirea tinereții mele. Slujitorul moșiei românești, în marea urgiei și-a împilării ungurești, el ne-a învățat la cântece, el ne-a tăiat fluer din soc, el ne-a fost dascălul deochiului, al descântecului, al tuturor moștenirilor sufletești. Și trist totdeauna, că parcă ar fi păzit munți de durere ori că parcă ar fi fost însuși un vameș al suferinței, — dânsul mi-a spus povestea bunicei mele și a tatălui pe care niciodată nu l-am cunoscut, dânsul mi-a istorisit din lumea trecută.

— Mitrule, Mitrule!

Și l-am îmbrățoșat... O, cât de bătrân este! Și păzește sărăcia. Moșioara noastră a curs pe valurile Someșului, nu mă mai cunosc flăcăii și fetele satului, câinii mă latră din porțițe, se miră copiii din jocul lor de nisip când trec pe lângă dâșii — numai Mitru, bătrâna slugă, credincioasă ca umbra și moartea, mă petrece prin ulițele satului.

— Mitrule, Mitrule, s'a întors soarele și altă lume s'a desfăcut din pământ, s'a ridicat tulpina răutății și pier, pier florile cântecului.

— Mitrule, Mitrule, vezi toți au murit dintre stăpânii tăi și pe mine, botezul străinătății m'a botezat, căci pipăesc în pulsul tău pelagra care te istovește, mă doare sclavia ta pe care nu ți-ai putut-o lepăda, aș vrea să fi venit și tu cu mine

prin țările albastre să auzi fluierând motor, să-ți înmoaie ochii melodia Capitalelor, să te sui în electric, să fi părtaș cu evlavia și oboseala Europei...

— Tu, Mitrule ai rămas slugă, slugă, slugă...

În apropierea Clujului este un sat. Acolo nu mai are moșie bunica mea și acolo mi-a murit tinerețea.

ȚĂRANII ÎN AUTOMOBIL

Automobilul era până acum termometrul bunei stări sociale. Puțin gând is-a făcut până azi țărânului român, poate doar în găștile și în puii lui a băgat groază... «Tempora mutantur». Am trecut în epoca sentimentală, când demagogii și guralivii își pot câștiga reputația fără de-a fi îndrumați la ordine de critică.

Totuși, dacă nu este manoperă electorală, tre-cătoare ca un fulg de zăpadă... dacă nu este decât un balon de încercare, și tot m'a bucurat scena pe care o văzui zilele trecute. Un automobil trecea în goană pe străzile Clujului și pe pernele de piele se tăvăleau patru moți bătrâni. Privirea lor spunea mulțumirea ce țieo dă perfecțiunea tehnicei: badea Gheorghe s'o fi gândind că, vezi Doamne, cu cât mai repede fugi pe drum cu o astfel de mașină isteată, decât în picioarele goale... Vezi, bade Gheorghe, senzația ce-ai simțit-o atunci cu cei trei ortaci au tăi, este fiorul culturii.

Acel fior pentru care sute și mii de capete frumoase au fost sdrobite cu pietre și măciuci.

Acest fior sfânt care a născut atâtea cântece și imagini, atâta îndestulare, micșorând depărtarea, ucigând noaptea, prinzând în jug izvorul, este fiorul care te va străbate și pe tine, popor român, care azi îți trimeți solia cu frunzele râurilor, răvășești pe coajă de mesteacăn, și te va face mare și fericit.

Câte perspective într'un drum de automobil, făcut de patru țărani bătrâni!...

GEORGES BOOYS

Imi scrie un prieten din Paris că Georges Booy a murit de gripă spaniolă. O boală spaniolă l-a dus pe Georges Booy, olandezul altoit în mlașița franceză. O, vremuri frumoase, când ne plimbam fluerând cei douăzeci de ani pe bulevardele Parisului — o, feciorească și sfântă pubertate, pe care nu te mai regăsim niciodată. Copiii fericiți s'au făcut bărbați serioși — odinioară se luau la trântă ca motanii sburdalnici, azi se luptă cu brațele vieții. Odinioară purtau de braț cusătorese, printr'un paiu subțire, sugeau clipa trecătoare din apa gazoasă — azi, i-a resfirat vântul sorții, cum spun nemuritorii poeți ai banalității.

Georges Booy!

Parcă te văd și azi înaintea Cafenelei Păcii, picior peste picior, ghete de lac, ciorapi fil d'Ecosse, haină Shantung, ochii de căprioară nevinovată, buze dulci de nevinovăție, și un zâmbet în care se închidea iubirea. Și glasul tău copilăresc, ca argintul sunător al bucuriei, cântecul tău de gamin, vorbele tale mușcătoare, glumele tale de matroz din tablourile lui Van Dyk... Și masa noastră

ronă, la care ședea înfrățită China cu Spania și România cu Rusia și Hans cu Marianne!... Și chelnerul bătrân, pe care îl sărutam și-l îmbrânceam ca berbecii, Monsieur Jean, care ne împrumuta câte un franc să ne putem duce la Cinema... Și Madame Bovary, cum o numeam pe văduva căpitanului — și profesorul de astrologie, chiromantie, spiritism și criptografie... Și Afendakis, grecoteiul, care ne cinstea cu șampanie și cu rahat și cu cachou — și a cărui gură, părea un rictus de rinocer... Și discuțiile noastre de zori, cu hamaalii, sergenții de stradă, birjarii — tinerețea noastră, care curgea în Sena... A curs Parisul ștrenșgăresc. Parisul de chef și dispreț, Parisul junetei noastre ilustre. Parisul primelor noastre ahtieri după oceanul plăcerilor, Parisul celor dintâi emoții și înfrigurări în muzee și teatre — Parisul celui dintâi amor tragic, cu așteptări la gări și cu adios spus cu sughiț de plâns în geamul de vagon, Parisul nostru, a murit. Acum, alții sunt în locul nostru, alții se ceartă în zori cu birjarii, alții amăgesc fetele cu castane și bomboane, alții dorm până îi trezește furioasa proprietăreasă, alții poartă trandafirii sfinței tinereți în obrajii lor rumeni — noi, am îmbătrânit puțin. Cleanthys este consul în Elveția... Iosif este inginer și are copii... Mircette s'a măritat cu un fabricant de ciocolată... Veuve Albertine este profesoară... Pierre este orb, și a pierdut ochii în Louvain... Emile este slujbaş al țării românești. Și Georges a murit... A murit tinerețea și a murit omul. Am murit cu toții poate pentru viața noastră de atunci...

Georges Booy.

Noaptea de azi este a amintirii tale. Recitesc carnetul prăfuit și sărut filele gălbinite. Biblia

trecutei, neuitatei, nemuritoarei tinerețe, care mi s'a făcut necredincioasă. . .

O, Georges Booy!

Numai odată, numai odată să mai pot cânta ca atunci, când — îți mai aduci aminte? — ne-am întors acasă dela balul mascat, doi flăcăi și două fete, și în camera noastră rece ne-a încălzit sărutarea! . . .

DOMNUL JULES

Cu ochii verzi, cu fracul verde, cu zâmbetul lui mucalit, îl văd parcă și acum înaintea mea. Veșnic vesel, afectuos, subțire — uns parcă cu toate alifiile vieții, nespus de bătrân, cu nervii sleiți, mulțumit și în nemulțumire, visător al Cafelei clujene. Și sta noaptea întreagă cu capul proptit pe braț, suflicând un păhărel de Coin-treau și murmurând între dinții gălbui versuri de Jehan Rictus. Și gesturile lui furate parcă din gâl-lantarul unei curtizane, înduioșările lui de abate care-și vede măritată amanta, cuvintele elegante, lustruite cu peria bunelor maniere, vicleniile lui de moșneag fecioresc! Domnul Jules. Nu știi cine l-a adus la Cluj. Poate l-a trimes un cântec ori un blestem în orașul nostru, în orașul vechiu, cu « conții flămânzi » pe uliți. . . Și, prea bătrân pentru a da lecții de scrimă, era poștarul celor amorezați — scria pentru un franc în limbajul lui Racine, răvașuri de dragoste. Neîntrecut în fraze, îți asemuia pe ființa adorată cu stelele și marea și nu arareori cu moartea, făgăduia cerul și pământul, cucerea parapetul inimilor gingașe, în aforisme culese din hrisoave, cu pilde din Biblie

și cu lozinci din Coran... Cunoștea toate amozururile mari și era intimul madamei Récamier, căci pe evantaiul oricărei zeițe scria citate din de Stael. O, poate dacă ar fi trăit înainte cu cinci sute de ani, ar fi murit sub geamul unei castelane cu mirosul din urmă al unui crin — și a fost un simplu postilon de amor, o strună pe lăuta dragostei lumefști.

Domnul Jules. De câte ori, de câte ori, îl văzui beat în zori, cu ochii aprinși de focul șpirtului, cu mustățile sbârlite, ca ale unui cotoi furios? Și plângea lacrimi amare: la France, la France... bocea cu sughițuri și afară, în terasă, se certau vizitii săcui.

Domnule Jules... de câte ori mă gândeam la soarta ta: vagabond pe țărmlul sălbătăciei sufletești, tu, care nu puteai ucide niciun țanțar...

...Cu ochii verzi, cu fracul verde, cu zâmbet mucalit — nul voiu mai vedea niciodată aiurând pe străzile Clujului, pe domnul Jules. Lăa șters de pe tăblița vremii buretele uitării. Și fracul lui verde, îl va purta vreun cerșetor.

Monsieur Jules, adieu.

RUȘI 1915...

Prizonieri ruși. Despre voi am citit undeva, că sunteți sălbateci și cruzi și încălziți sub șea trupul celui ucis de voi.

Și în curtea pușcăriei, umblați cu lanțuri pe mâini și sentinela în urma voastră...

Un copilaș a rătăcit între voi. O, dulce și nemărginit este zâmbetul copiilor — și voi lăți înțeles.

Unul dintre voi, cel mai păros și cel mai întuș

necat în privire, apucă pe copilaș. Sentinela își ridică sulița să-l apere. Iar tu, sălbatec și tare ca un urs, săruți copilul și plângi și plângi. Și trece din mână 'n mână căldura vieții de copil, și-l sărutați și lacrimile svâcnesc. Sulița și pușca sen-tinelei cade rușinată.

Dar ce-am citit despre voi?

Și copilașul vă răspunde cu zâmbet...

Numai copiii înțeleg sărutarea celor legați în lanțuri și a celor părăsiți...

ORE DE SEARĂ

Doamnă!...

Nu ți-am răspuns până eri la scrisoarea ce mi-ai trimis-o (frumoasă și tristă...) pentru că de câteva săptămâni m'a legat în lanțuri durerea. Poate ai auzit de undeva, că mi-a murit mama.

Nu mi pot declara confesiunile intime în fior, și nici n'ar fi prudent. Poate m'ar bănuși cineva, că vreau să întristez pe cititori... Dar oricât de pasiv ar fi cititorul față cu suferințele și intimitățile vieții unui scriitor, stilul ne trădează... Nu este îngrozitor să-ți pierzi azi mama, iar mâine să-ți se prezinte, râzând, fericită de beția tinereții, subreta de teatru și să-ți ceară sprijinul pentru debutul ei?... Noapți întregi nedormite, zile scurse în așteptare, consult cu medicii care nu mai pot răspunde la stăruințele tale decât cu'n gest, ce promite sicriul... să miroși parfumul greu al florilor aduse în zadar, căci nu mai înseamnă vieață... să ascuți cum suflă greu, tot mai greu pieptul pe care ți-ai dormit copilăria de aur — să o vezi în sfârșit rece, stinsă, cu pecetea eternei

taine pe buze, pe mama, care-ți lumina de atâtea ori cu felinarul în cale, când soseai din călătoria lungi și obositoare... să vezi oameni negri, care o așează în sicriu, punându-i la sân crucea de mozaic a Veneției nunților și cântecelor... să vezi adunându-se lumea, ca să-ți strângă mâinile, să-ți măsoare cununile, să-ți trimeată cuvinte de îmbrăbătare care în fond nu sunt decât lașități micișorlate... și pornește convoiul, cu popi, cu polițiști, cu cunoscuți, cu dușmani, și o gură neagră așteaptă în cimitir, ca să uruie barbar bulgării de țărână... și a doua zi numai o cruce de lemn ninsă și o grămadă de pământ mai înseamnă pe ceea ce a fost cineva, totul, senina iubire și încredere, căldură și îmbrăbătare în ore de părăsire...

Nu țiam răspuns până azi, Doamnă. Și acum, când prind condeiul ca să-ți trimet câteva cuvinte, parcă pare greu și blestemat. De altă dată condeiul mă servea, îi spuneam dorul și neastâmpărul sufletesc, lega inima mea de inima voastră a tuturor. Acum, poate nici nu știe spune ce simte, poate vorbește din adâncul unei întunecimi, unde aleargă chinuit visul. De altă parte, pe vremea asta, când corbii alungă nori roșii pe cer și zăpada se întinde ca un covor virgin afară, mama sta la fereastră, și privea îngândurată. Pe cine aștepta?... Li spunea ceva seara ce se apropia... I se adunau lacrimile în ochii frumoși și triști de mamă, și... condeiul meu ara hârtia cu plugul ideii... Acum la fereastră nu mai stă mama, căci seara a înserat-o pe vecii. Sufletul ei cu norul se depărtează, sufletul ei poate va înflori la primăvară și un copilăș, îl va smulge râzând. Simțiți-vă că este mama mea? Călătorul obosit, care până dește norul, gândește-se că poate norul este trimisul cuiva?

Nu țiam răspuns până azi, Doamnă, la scrisoarea în care-mi cereai sfatul, ca să crezi ori nu în visuri?

Crede, Doamnă, în visuri, crede în visul care este vieța, care nu se sfârșește niciodată, care nu este niciodată lugubru... Crede în ceea ce nu pot crede: în vecinicia sufletească, autosugestia divină care-ți scuză înmormântarea. Chinezii — pe cari îi numim păgâni — nu respectă moartea; pentru dânșii respectul începe la vieță, căci aceasta este ținta morții. Și petrec cu veselie la mormânt pe mort șiși sfășie hainele când se naște cineva. Și păgânii aceștia pe cari niși eternizează Lafcadio Hearn, poate m'ar mângâia și pe mine. Dar poate se închipui o moarte pentru o mamă? Iubirea ei nețărnută nu veghiază deasupra noastră a tuturor? Și pământul, care închide cadavrul în locașu-i tăcut, poate închide gura sufletului, care spunea totdeauna « frumuseță? ».

Doamnă, nu murim, ci ne îndepărtăm de vieță și ne apropiem de vecinicie.

Mamă dragă, la revedere.

ORE DE SEARĂ

Am întâlnit azi un prieten de mult uitat. Vine din California... Ani de zile nu ne-am văzut. Ne-au crescut durerile, ca arbori tainici, la cari privim uimiți. Ni s'a albit părul, cu tinerețile în spate, căci California lui și Ardealul meu, au aceeași poveste... Dorul de luptă deatunci a sburat ca o pasăre necunoscută — și ne împăcăm încetul cu toate. De ce să te lupți mereu cu bălaurii, când este moale canapeaua și aromată cafeaua?...

Și ne strângem mâinile și ne privim. Ne-am văzut desatâtea ori în ore de seară, în sunetul lăutelor ori în amorțeala de criptă a bibliotecilor și parcă nu ne-am fi văzut niciodată.

— Și tu, alb la păr?

— Și eu!

— Și ani treizeci și doi...

— Ca și tine.

Ne așezăm pe canapeaua roșie:

— Și ce ai făcut în America?

— *Retour au forêt!* spunea Rousseau. Și am încercat și am isbutit. Departe de șgomotul lumesc, m'am retras într'o mânăstire de codru, unde numai sufletele rele pândesc liliicii. O casă părăsită... Era cândva mânăstire. Și sub alcovurile bătrâne, în liniștea primitivă a pădurilor seculare — am început să iubesc vieța. O, numai văzându-o aproape, în fiecare floare păstrându-se eterna taină și esență a ființei, am început să iubesc soarele care trezește ochii să vadă, urechile să audă, gura să cânte...

Văzând de aproape vieța, simțindu-i căldura și binefăcătoarele ei povețe, cultura pe care o prețuiam mai mult ca pe toată lumea, mi-a părut o copie slabă a unei minunate fotografii. Și m'am întrebat: de ce Voltaire, Montesquieu, Pascal, Montaigne, Kant, Schopenhauer?... Când iată flori de aziz, opalul în mijlocul lor, în sfânta zămislire a naturii adâncile taine ale firii... Și lam uitat pe Antoine, am uitat *Revue des deux Mondes*, jobenul de Leon, parfumul Houbigant, țigările Laurens și Gianacis, am uitat întreaga civilizație, cu biserici, cazărmi, spitaluri și școli... biserică mi-a fost dumbrava, cazarmă mi-a fost șiragul de platani, spital mi s'a făcut pajiștea rară cu cati

feaua ierbii și școală mi-a fost codrul, cu mii și mii de învățători.

— Cu alte cuvinte te-ai făcut antiintelectual.

— Cum era firesc. Am admirat așa de mult zâmbetul Monei Lisa, Salomeea lui Carlo Dolce și a lui Gustave Moreau, în cât mi s'a făcut sete de-o nouă senzație; arta de-a fi primitiv. Acum înțeleg primitivismul și pe Horațiu, care a putut înaintea cu secole de fier, să spună: *procul ne gotiis*...

— Și de ce te-ai întors, amice, în Europa, ce nt ori destin te-a adus?

Prietenul meu privi în văzduh.

Căuta un motiv de răspuns.

Un oftat lung îi scapă din piept:

— Este ultima svâcnire a omului cult, a intelectualului muncit, înainte de-a se cufunda. Tu știi, că am iubit pe cineva.

— Voilà tout.

— Femeia cu ochii albaștri, pe care ar fi imortalizat-o Lenbach... Tu știi că în codrul secular m'a alungat chiar dânsa. Un bal, cu cotilioane și cu *souper*, cu paradă și flori... M'a umilit odată. Și am danțat cu ea, ducând în brațele mele disprețul ei pentru mine. O aveam aproape de mine, pe sânul meu bătea sânul ei, și totuși brațele mele nu duceau numai trista și grozava mărturie a unui dispreț suveran.

— Și...

— Pentru dânsa m'am făcut antinomist și hedon. Pentru dânsa am început să vâslesc pe apa durilor, care nu are întindere țăr murită și furioase valuri...

— Și...

— Femeea de-atunci s'a făcut mamă. Și maternitatea a făcut-o sfântă, căci depărtarea înfrumusețării...

sețează. Trăiește cu'n Spaniol în Andaluzia, este fericită și bogată. I'am scris din California, alăturând în scrisoare o floare veștedă. Poate era sufletul meu.

— ? . . .

— Și mi-a răspuns trimitându-mi fotografia copiilor ei. Știi când trimet femeile fotografiile copiilor lor? Când vor să se scuze, ori când vor să argumenteze pentru trecutul lor. Și fotografia aceasta este prețios amulet al unei vieți nenorocite . . . M'am făcut farmer, căci eram prea european . . . și te rog să nu râzi de mine.

Orele de seară au început să cadă ca fantastice draperii. Se învălea odaia în giulgiul de moarte al unei zile obosite . . . Statuia lui Apolon, biruitoare, cu brațele deschise, începu să lumineze. Servitoarea aduse paharele de grog, cutia de țigări — și o lumânare aprinse, pe masă.

Două suflete s'au recunoscut.

Mâinile se strângeau tare, cu căldura tainică, a orelor de seară.

Și în ochii lui erau lacrimi. Lacrimi burghezești, sincere, mari . . .

ORE DE SEARĂ

(FERIKE)

Acolo unde mă găsesc eu acum, este un orașel creștinesc, cu puține case și cu mulți copii. Copiii sunt podoaba acestui oraș, ca florile câmpului, sunt ai nimănui. Bone engleze cu maniere bune nu urmăresc pasul acestor nevinovați, nu-i dojană binecrescută dacă asvârlu cu pietre copiii după pasări, fetițele aci nu îmbrățează păpuși cu păr

de aur. . . Aci copiii sunt ai părăsirii și ai nopții. Dacă pierde oricare dintre ei, sicriul lui nu-l petrec mulți, mulți oameni, doar patru ochi se umplu de lacrimi când se duce câte-un suflet. Sunt copiii de minieri. Tatăl lor coboară în mină ca să aducă aur, mama lor se ofilește și tușește acasă, petrecerea lor este vara care aduce căldură și privesc cu groază când se îngroașe norii, aducând iarnă.

Și prietenul meu este Ferike, orfanul de trei primăveri botezat, palid ca minierul care se ridică din gura ocnei, firav ca trestia prin care fluieră vifornița — nici n'ai crede că are numai trei ani, căci zâmbetul lui e bătrân ca lumea. Ochii mari, aprinși de focul frumos al celor părăsiți, mânuțe albe și slabe ca fusul, picioare vinete, ca ale unui cocostârc moșneag, prietenul meu este filosofia zilelor mele de odihnă, prietenul meu este argumentul de-a fi nemulțumit, prietenul meu este: minciuna umanitară care plutește deasupra noastră.

— Ferike! Spune ce-ai mâncat astăseară?

— Pâine?

— Și dimineața?

— Pâine.

— La prânz?

— . . .

— Nimic?

— Nu.

— Dar de ce?

— Tata. . . mama. . . nu este.

— Tata, mama, nu este tata, mama; dar sunt orfeline și doamne ilustre, care își citesc discursul peste Iorgnon și și dau la gazetă sufletul bun ce-l au, există sociologi, teologi, tradiționaliști, pacifiști. . . cari laudă progresul și și vântură cravata și părul la congrese, există orânduire socială, legi, etc., notabili, etc., miniștri, etc. . .

care toți la un loc, constată că orfanii sunt părașiți, iar dânzii constată și tu, trei ani, suferi și taci, fiecare zi te îmbătrânește și te face mai palid — și tot nu se frige puiul pentru tine, laptele nuți miroasă plăcut, cozonacul nu te veselește — nu, nu, nimic nu te ferecește, căci ești orfanul ocnelor, ocnele ți-au furat părinții, aurul ți-a furat zâmbetul și să știi Ferike, că în fiecare inel și ceasornic și brățară este zâmbetul tău, în fiecare ban de aur s'a ascuns copilăria ta care niciodată nu este copilărie, totdeauna este durere.

— Ferike! Eu nu sunt milionar, și n'am fost ministru. N'am palate și automobil și amantă cu blănuri și incultură pe spate. N'am nici mulți prieteni, căci nu mă împrietenesc cu ceata de sălbateci și proști cari alcătuiesc așa numita societate.

— Ferike! Ție niciodată nu ți-a spus cuvinte dulci trecătorul, nu te-a îmbrățișat căldura, nu te-a veghiat iubire. Dar pentrucă ești părăsit, primește-mă ca prieten. Tu vei crește încet ca floarea sădită cu greu, te vor stropi multe chinuri și mirosul sufletului tău: parfumul cavoului în care doarme vremea învinsă. Primește-mă ca prieten.

— Și mi dai mânuța, o, ce bărbat ești, simt din mâna dată. . . Ferike, noi suntem prieteni.

Și când vei fi tare și mare aduși aminte că tu niciodată n'ai alergat după fluturi, n'ai adunat mărci poștale, n'ai avut soldați de plumb, n'ai jucat de bucurie că ai ghetete noi și haină de matroz. . . cum fac copiii lor, ai acelor ce trimet pe tatăl tău în ocnă, ca să ducă bucuria ta pe veci în întunec.

— Ferike, nu mai plânge! . . .

UN. VARDIST ROMÂN

Primăvară. O, scrieți imnuri către viață ca Verhaeren, lăudați ca Hafiz sărutarea, femeea, vinul și florile — căci scurtă*i* viața și lung este drumul ce duce prin Patalam la Nirvana.

Toateș*i* par mai frumoase, poate pentru că toate sunt frumoase—ori, pentru că având avântul tineresc îți împinge fantezia spre « culmile albastre » și intelectul muncit de parafrazele filosofiei de catedră, se închină în fața buchetului de vioarele și lăcrămioare... O, azi ochelarii și lupa și bisturiul îți par unelte antipatice — căci afară cântă corul de copii și se joacă în soare fetele cu flăcăii, niciodată n'a fost atât de puternic ecoul reîntoarcerii la natură ca acum, când primăvara își arată sânii goi și brațele parfumate de taină...

...Și strada parcă a înebunit, mulțimea electrizată de uriașul ritm al sensualismului, parcă se grăbește la Saturnalii. Râsetele petrec umbrele oamenilor și un fum albastru de lumină și de parfum de păr de fată se ridică deasupra capetelor — tinerii studenți, asemeni unor cerbi neastâmpărați, aleargă după foșnetul rochiei de fetișcană.

...Cui *i*zar veni în minte că în colțul străzii, pândește după milă o bătrână țigancă? Ochii ei stinși, ca două case părăsite de melc, părul pieptănat cu argintul foamei, brazdele feței mai multe ca desele ei clipiri de gene.

...Un vardist român. Nu l*a* văzut nimeni... O, și ce gest frumos! Cumpără poate pentru copilul lui o portocală. Și o oferă bătrânei țigance. Rușinat, căci l*am* observat:

— De ce *i*zai dat portocala?

Și i se deschide calicea sufletului frumos:

— Pentrucă este bătrână și bătrânele se bucură de astfel de nimicuri!

(Nimic o portocală, sărman vardist român? Tu care ai dat poate truda unei zile ca să faci să se bucure câteva minute o femeie bătrână? . . .).

Primăvară. . . Vezi, că totuși n'au murit toate inimile? Păzește inimile noastre, tu bun și curat vardist român! . . .

ARDEALUL

— Era un flăcău frumos, cu obrajii albi, cu ochii negri, cu buzele roșii.

— Și brațele lui erau tari, ucidea ursul cu îmbrățișarea, dar în mâna nimănui nu odihnea atât de bine porumbelul ca în a lui. . .

— Frate cu soarele, îi era soră luna și stelele îi erau visele, frunzele fagilor erau dorul lui și cântarea lui era izvorul, pădurea și depărtarea.

— Și l'au legat în lanțuri și l'au bătut și l'au chinuit. Și prin geamul închisorii privea stolul cocorilor și vântul îi aducea mirosul fragilor și plânsul tălângilor și el suferea tăcut, căci deasupra lui era cerul și stelele îi erau visele și sora îi era luna și cântarea lui era pădurea și izvorul și depărtarea.

— Și odată. . . porțile ruginite ale închisorii s'au prăbușit. A năvălit lumina cu potopul ei de beteală, mii de guri cântau osanale și toate ciocârliile lumii înălțau imnul lor. Trâmbițele sunau a glorie, pornea cu prapori norodul scăpat de urgie și clopote de bucurie dăgăneau fericeala lor.

— Și flăcăul își săruta lanțurile care i-au dat putere, lacrimile lui porniră, gura lui se deschise ca o scoică în fundul mării, și pătrunseră cuvintele fierbinți:

— Scăpat de urgie, dați-mi ogorul și plugul, și odihna nopții, și lăsați să fie dimineța și lumina a mea!

E BOLNAV BUBI...

Elefantul mic stă trist în colțul odăii și nu-i mai uruie vesele rotișoarele. Caii mici, căprioarele de hârtie, trenul care pleacă în țara fragilor uriașe și are locomotivă ca o nucă, păpușile cu ochii mirați de cântecul lui Bubi... toate lebedele albe, puișorii, camelele, soldații de alamă, pe care v'a adunat dragostea de tată și v'a dăruit prietenia prietenilor buni — jucării strălucitoare și sărutate de mii de ori, îmbrățișate și iubite de Bubi... Bubi este bolnav și vă respinge... Ochii lui sunt plini de lacrimi, obrații plânși și roșii ca piersicile după arșița de soare, pieptul hârtie ca o harmonică. Bubi nu mai adună pietre și scoici și nu mai rupe timbre de pe scrisori, Bubi nu mai privește mult, lung în flori, văzând acolo o lume minusculă roșie-parfumată și țesând cu imaginile lui pânza fantastică a viselor de copii... Lui Bubi nu-i trebuie paharul de argint, pe care mama a gravat plăcuta amintire a Bavariei... lui Bubi nu i se face sete după zeamă de cireșe și sifon șuerător în pahar... Bubi nu mai cere stăruiitor zahărul din scrin, ascuns de Elly... Bubi este bolnav. Asemeni unui puișor beteag, își lasă jos mânuțele aripi desnădăjduite, refugiat

în pernele canapelei albastre își numără pe degete cântecile pierdute, se uită trist cu tristeța ochilor de căprioară, care cer iertare... și Bubi este bolnav.

Il apuc în brațe:

— Ce te doare?

— Doare...

În cuvântul acesta a spus totul.

În durerea lui s'a confundat lumea, s'au năruit turnurile, au dispărut mărele și s'au stins toate focurile, în durerea lui s'a topit durerea lumii întregi.

— Bubi este bolnav.

Spune canarul în colivie perdelei, perdeaua spune razei de soare, raza de soare se ridică în slavă și spune în Ceriu, mamei.

Și mama aruncă din ceriu multe, multe diamante: lacrimi pe case, pe arbori, pe fereastra lui Bubi, pe genele lui Bubi și lacrima pe genele lui Bubi apare ca să lămurească toate.

Bubi e bolnav...

MOARTEA UNUI DOCTOR BUN...

Sună clopotele afară, se ceartă sfinții cu oamenii, vântul scutură perucile matroanelor, și pe galoanele domnului maior a căzut din cer un picur de vieață — în vecini sunt scoase în curte buțile albe și scări negre și mătase și candelabre... îndată sosesc dricarii, cari vor pune în sicriu pe doctorul bun, după ce l'au spălat cu burete și și-au luat rămas bun dela țigările lui orientale. Servitoarea intră plângând, soția mea plânge, copiii doctorului plâng — a murit irevocabil și

frumos, ca un erou de teatru: cu fâlcile îngălbenite, legate cu cârpă de pe perină — în văzduh, miros de iodoform și trandafiri roșii, parfumurile distanțelor, a morții și a vieții. Clavirul negru, cu sfeșnice de argint — închis pentru totdeauna, căci degetele firave, care apăsau clapele, s'au legat de firul nevăzut al morții — statuia lui Apollon, pe care se depuneau atâtea bancnote după vizite scurte și discrete — acoperită cu un shawl de persă neagră, și cutia cu scrisori, pentru totdeauna uitată.

A murit doctorul bun. Încă un prieten mai puțin și mai mult cu o amintire arzătoare, ca rana de foc și ca fățarnicia omenească. În lumea clădită din păcate și susținută cu minciuni, cu străluciri ieftine, cu blesteme și cu răcnete de animal, în lumea aceasta mare în care nu găsești inimi la loc, numai oglinzi de magică minciună, cu reflexele grozave ale urii — dispăre un om curat, cu ochii de onyx în care nu s'au adunat privirile dușmăniei, cu mâinile, care coseau totdeauna stofa sufletească sfârticată de bestia omenească — omul care stătea alături de mine ca om, ca floarea lângă floare, ca noaptea lângă noapte — omul de care mi se proptea omenia mea, sufletul care era deschis sufletului meu, minunatul salon în care nu intră păcat, nici întuneric, nici ură, numai șuvoiul de soare și imensa căldură a primăverii, acum tăvălit ca un brad de codru, pironit la pământ ca un mare copil — îmi zice un ultim adio cu ochii închiși, cu părul vâlvoi și cu mustățile sbârlite ca ale unui pisoi urmărit de dulăi.

Îl privesc mort și mi aduc aminte de viața lui: câtă răutate a trebuit să aibă lumea, ca să fie atât de bun! Câte nopți nedormite ale lui se plimbă

în carnea tânără a femeilor, care au uitat să-l deplângă! De câte ori, a trebuit să-i bată inima mai tare, ca să ajungă în urma durerilor — și câte mâini reci au spus adio vieții prin mâinile lui calde!... Câte dureri a putut sdrobi cu taina cunoștinței și câtă lumină a pornit alături de dânsul, ca în cavouri să scârție porțile de rugină și să aștepte în zadar plugarii nopții veșnice!... Il privesc mort: tu ai fost, care mi-ai cusut rana, când sabia brutală mi-a fugit prin coaste... tu mi-ai cusut sufletul, cu acul de aur al iubirii, când soarta mi-a năruit turnul viselor deasupra mea... tu mi-ai dat odihnă pe pernele asudate și plânse cu lacrimi grele... tu mi-ai fost poate unul dintre acei « prieteni » pe cari îi voi numi cu hotărâre totdeauna: prieteni... Ce liniștit și frumos dormi, așa dorm morții care nu se grăbesc să se trezească, care se cufundă în somnul dulce al eternității în care stele dorm alături de javre moarte, și doarme apa, vântul, dragostea... floare de sânge... sân de fată pe pulpă de șobolan... într'un amestec de vâltoare, deasupra tuturor împlinirilor.

Și ard lumânări în juruși și ard ochii copiilor cari te-au pierdut... miros de oleandru și granilă să prindă de luptă... un Watteu râde din ungherul opalos, cu ramele inteligent negre, scârțâie afară poarta și se aud pași grei. Vin jeluitoarii, bocitoarele... pălării cu tube-rose și jobene... fețe înduioșate... jachete impecabile... câte o față de Mona Lisa... ochii ascunși în pleoape... dese sughițuri...

Și dacă tu ai sări din sicriu și ai ridica deodată capacul clavirului și ai începe să cânti un cântec sglobiu italian... căci a fost o glumă... moarte ta!...

Doctorule bun, nu toate sunt glume aici... unde toate au înțelesul, ca să-ți piardă înțelesul?...

BADEA GHEORGHE

Poate alții îi vor fi spus: domnul Gheorghe Pop de Băsești, Ilustritatea Sa, Magnificul, etc., etc., cum se obișnuia în Ardeal, dar mie mi s-a fost totdeauna « Bădea Gheorghe ». Prieten cu tatăl meu, îl vedeam adesea la Cluj, și mi aduc bine aminte că mi invidiam teribil (cu invidia geloasă a copiilor) barba cioc și minunatele geamantane de piele de porc, ori cum se spunea în Ardealul de odinioară; cufărele. Bădea Gheorghe reprezenta eleganța, bătrânețea și aristocrația politicianismului, era extraordinar să te gândești la moșia ce o avea, la caii de rassă, la Castel... Noi, oamenii ghindei de pădure, ai cimpoiului și ai galeriei, ne gândeam cu o evlavie, care umilea conștiința până la suferință, la moșierul și marele domn din Băsești, înconjurat de o droaie de nepoți nobili, nobilie în toată regula: cu emblemă, cavouri familiare, coroane cu șapte sulți. Și Ungurii, cari venerau noblețele și titlurile, îi spuneau cu respectul tradiției: « Illesfalvi Popp György », membru al Camerei Deputaților și însuși descendent al unei familii cu armură. Figura lui de bătrân savant persian, cu mustăți sbârlite și cu nări nervoase, barba patriarhului tunsă cu grijă, îți făcea impresia unui prinț arhaic, pe care-l întâlnești în variații, pe pereții Pinacotecilor.

Niciodată nu-l voiu putea uita, de câte ori îl vedeam solemn și impunător la diferite serbări — și totdeauna cu eleganța liniștită a omului mar-

nierat, cârmuind interesul publicului. Delicat și politic fața cu cei mici și cei mari, iubitori de tot ce suna a cântare, a vieață, a plăcere — un adevărat cârmuitor, predestinat ca să fie monarh, și bunul lui simț nu se angajase decât de ceea ce simțea și propaga totdeauna: o desăvârșită iubire a românismului.

Ultima dată l-am văzut în 1917 și cu o părințească căldură îmi recomanda să îmi feresc vieța... să păzesc ce este al vieții pentru atunci, când va fi lipsă de mult cântec... și iată: vieța am păstrat-o, iar el o dă înapoi. Cu același gest cu care se restituie paharul de nectar, după ce l-am golit până 'n fund.

ȚĂRANI LA TELEGRAF

Poșta este pentru mine, casa vieții.

Dacă omul are o inimă, civilizația are un suflet: poșta. Acolo se îngrămădesc și se descarcă durerile și bucuriile tăcute ale omului modern.

O, fir sbârnitor de telegraf, câte suferinți și idei se însușiază în tine, ca să le redai întocmai. Tu, fir mort, legi lumi și popoare, apropii gândiri și voințe, împărechezi în minunata ta taină accentele lumii. Duci vestea, duci îmbărbătarea, aduci răspunsul celui învins, ori muștrarea logodnicei, aduci știrea învingerii, decepția și încurajarea...

Și cum se îmbulzesc oamenii împrejurul cuștilor de oțel. Domnișoara, care pune ștampilul și lipește timbrul pe plic, este însuși destinul căruia îi încredințăm secretul nostru, ea este însăși teama noastră de viitor, poate de asta este atât de frumoasă și atât de tristă când scrie, scrie... Și sbârnăie firul telegrafului. O, să pot, aș trimite glasul

tăcut al inimii mele pretutindeni, pe firul telegrafului eternei iubiri: dați-vă mâna popoare, oameni, și ascultați cum se apropie primăvara, aducătoare de flori trecătoare, de viață trecătoare. Dar proza zilei își zăngănește teaca și cade iluzia, privighetoarea rănită. Simbolul se cufundă în larma asurzitoare a celor ce trăiesc șiși înfig unghiile în inimi șiși mușcă' ura în fața celui învins.

Te trezește din visul aromat al umanității și vei vedea că lumea e un bâlcu cu multe panourame, cu mulți tigri și cu foarte puțini crini și trandafiri.

În casa vieții, la poștă, își arată aurul și lacrimile lumea și pe văduva cu orfanul ei la sân, o îmbrânțește samsarul lihnit de beția banului.

O, cum se luptă, cum se grăbesc, cum se alungă! Și cum ași dori săl întreb pe fiecare: student sfios, cu ghiozdanul subsuoară, cui îi trimeți solie? Cui îi lipești taina iubirii tale în plicul albastru, gingașe și blondă necunoscută? Cui îi trimeți salutul ori amenințarea ta, împovărat de gânduri, savant, poet, artist, militar și, cămătarule, pe cine vrei săl tragi pe sfoară, cu răvașul roșu?

AUREL VLAICU

În luna viitoare, se plănuește o frumoasă și înălțătoare sărbătoare la Orăștie. Și apelul care prevestește sărbătoarea este iscălit nu numai de diverșii protagoniști politici, ci de întreaga suflare românească. Căci dacă Occidentul avea pe Chavez, noi îl aveam pe Vlaicu, eroicul luptător al văzduhului, pe care l-au învins vânturile. Carpații, pe care dânsul nu iza putut trece cu sborul, au

fost trecuți de atunci de pașii dorobanțului și unitatea, care era numai în inimi, este azi o realitate geografică, pe care n'o contestă nici Justus Perthes dela Gotha... În alte țări, martirii unei idei sunt idolatrizați. Un Curie, un Edison, un Ramsay, sunt gloriile națiunii cărei aparțin... și Blériot, care a sburat pentru întâia oară peste La Manche, este glorificat cu plachete și statue. La noi, fiul țăranului ardelean care a construit cea dintâi « mașină de sburat » și care a plătit cu viața birul incomparabilului său eroism, nici cruce frumoasă n'are pe mormânt.

Statuile se dau azi poate numai miniștrilor și politicianilor... gânditorii și eroii ideii românești dorm și acum în uitare și indiferență. Și un Vlaicu nu este și dânsul erou? Și încă unul al unei minunate idei: unitatea națională? Sborul lui, nefăptuit atunci, nu era o idee, o tendință, un scop?... Și azi, la mormântul lui, recunoștința este musafir tot mai rar... bălăria amenință țerna... și străjuește alături de geniul românesc și bufnița!... În epoca tuturor congreselor, banchetelor și interminabilelor discuții, opriri-vă, oportuniștilor, cu evlavie la mormântul fiului de țăran din Bințiș... Aurel Vlaicu, care a vrut să sboare peste Carpați, vă îngenunchiază... Și înțelegeți cu toții, bogaților epicurei, că statuia lui Aurel Vlaicu trebuie ridicată ca să eternizeze voința, curajul și visul unui suflet mare care a ridicat sufletul românesc în slava eternei dimineți, pe care suflet voi îl adânciți în păcate și murdărie. Dedal și Icar au poveste românească... dar aripile vulturului totuși au învins.

Indreptați-vă rugăciunea spre Orăștie și depuneți obolul cu toții!...

VILI ȘORBAN

Noi, Ardelenii, suntem oameni sentimentali. Este caracteristica tuturor viețuitorilor care au trăit în opresiune. Ni s'a dezvoltat simțul solidarității, și de aceasta, Ardelenii se cunosc și țin seamă de toate bucuriile și durerile ardelenismului. Un intelectual român era o cetățue, și dacă pierdeam unul din rândurile noastre — îl deplângeam ca pe un frate. « Frate » ne spuneam și așa simțeam că suntem frați.

Șorban era unul dintre intelectualii români ardeleni a cărui viață era întruchiparea frumuseții, fire de artist, compozitor de mare talent, bărbat de o largă cultură europeană, și pe lângă toate acestea un om de o rară modestie. Atunci când alții își vârau cu cotul neputința și câștigau tikete de a fi « fruntași » — Șorban s'a mulțumit cu puțin: înalta demnitate de Stat l'a făcut numai prefect (și câte neplăceri! câte dușmăni! . . .), deși era unul dintre aceia care se propteau pe o educație de care puțini se pot bucura în această țară. Unul dintre intelectualii români din Ardeal care vedeau idealul românesc în dezvoltarea culturii românești — a creat opere de solidă factură și compozițiile lui au putut cuceri interesul Apusului, editându-se de către cele mai de seamă case de editură din Germania și Austria, « Vili », cum îi spuneam noi, intimii, trăia în Dej — dar reprezenta oareșcum Occidentul cu toate farmecele lui, era un muncitor neobosit al culturii românești, impresionat de progres și un convins luptător pentru triumful civilizației.

Il cunoștea tot Ardealul și era iubit de Ardeleni, și deși înregimentat în viața partidului național, avea simpatii unanime, căci era un vechiu și pro-

bat muncitor, de un caracter sobru și nordic: temperamentul lui nu l pasiona pentru liră, totuși era un suflet bogat de căldură și iubire.

...Și omul acesta a trebuit să moară otrăvit.

Anii nu l-au putut învinge, căci era bărbat voinic și viguros; o întâmplare nenorocoasă l-a întins mâna morții. Cântecul a murit pe strune, mâinile au căzut neputincioase pe piept, în ochi s'a stins sclipitoarea inteligență și vândut veșniciei l-a suflat sufletul în vâltoare.

— Dragă Vili, îți mai aduci aminte de discuția noastră despre Buddha?

Dovedește că aveai dreptate!...

○ FETIȚĂ

În parc rătăcesc arareori. Doici grase, sergenți ahoșnici de dragoste gratuită, îmbogățiți de războiu purtând pe degete brillante și în inimă un gol. Parcul este parcă ceva din adaosul unei lumi de trândăvie și lux făcut anume să prostească lebedele în lac și să cucerească jobenul seladonului, care niciodată n'a învățat *atout*urile culturii, ci numai afaceri și femei.

Parcul este gustul artificial și de obicei gustul prost al celor ce n'au înțeles niciodată codrul și poiana. Și Duminecile! Parveniții năpădesc căile, în trăsuri doamne și domni care niciodată n'au fost flămânzi, larma asurzitoare a flașnetelor, strigătele de panoramă, mirosul înghețatei, al fripturii arse, al iilor, al cismelor...

În parc rătăcesc arareori. Iubesc, ador, mă închin în fața culturii. Iubesc, ador, mă închin în fața naturii. Tu, codrule, ori tu, HydePark... Ori Bois de Boulogne! Dar nu tu, artificiu natural,

tu, bazar al naturii, tu panoramă, a lipsei de estetică. . .

Și totuși m'au dus odată pașii prin parc. Era aproape de seară — fetele de fabrică ocoleau cărările domnești. Pe dânsese, biete, nu le reține banca și complimentul cavalerului sclivisit. Acasă le așteaptă sărăcia, logodnic credincios.

Și grăbit, pe bănci, dragostea cunoscută din romane, luxul celor sătui, mătase, dantele, parfum.

Și privirea mi se pironi pe o bancă uitată în parc, ca o faptă bună în bâlciu. Dar cine ești tu fetițo? Ochii tăi serioși ca două înțelepciuni luminoase, în poală caiete, în mână creion și multe, multe cărți.

Și mă opresc în fața ta. . . tu nu mă observi, căci ești în gânduri amorțită, creionul tău ară rânduri-rânduri, într'un caiet. Ești slabă și frumoasă, părul tău negru, sânii tăi fragezi ca piersicile de toamnă, piciorușele tale strânse în gheteci mici și ieftine. . . și scrii și scrii. . . și citești titlul cărților: Bossuet. . . Montaigne. . . Kant, Voltaire, Bentham, tu nu citești pe Sherlock Holmes, nici pe Paul de Kock, nici măcar aventurile lui Nick Carter ori pe Maupassant, ca fetele de pension, și comisvoiajorii, ca lumea ușoară, tu scrii și scrii și culegi ca o albină, din calicea sfintelor și nemuritoarelor suflete ale clasicilor, mierea narcotică a culturii. . .

Fetițo!

Scumpă, tânără, frumoasă ardeleancă. Tu ai reabilitat parcul. . . Căci cu siguranță, tu te trezești în zori și vii în parc, în buzunări cu o coajă de pâine, tu nu ascuți fanfara și nu te plimbi de braț cu Faublas, ci consulți pe Shakespeare, și vei fi cuminte și tare, și vei răzleți cu mâinile tale albe sămânța culturii în ogorul Ardealului.

Văzându-te pe tine în parc — cu caietele și cărțile și creionul tău, cu tăcerea ta, cu murmurul buzelor, cu ochii tăi înduioșați de vedenia științei — văzui parcă o statuie a Pallas Athenei în parcul nostalgiei și al lenei. . .

Fetițo!

LĂSAȚI COPIII SĂ DOARMĂ. . .

Am fost eri seară la teatru. Arareori mă duc să văd teatru, căci nu iubesc fățărnicia și teatrul este școala clasică a minciunii.

Spectacolul începu cu o piesă fantastică și duioasă, cum sunt piesele de teatru moderne: prinț amoretat, croitoreasă obișnuită, ministrul grav care se opune dragostei, eticheta spaniolă degradată la mascaradă, etc., etc. După primul act, când noaptea își îmbrățișă pământul cu « sete și voluptate », apărură pe scenă copiii. Era noaptea târziu, pe la orele 12. Pe vremea aceasta, termometrul beției sare peste grade. Jazzbandul amețitor, bestial și anticultural al vârieteurilor, silește musafirii la comenzi și nebunii pe care le regretă a doua zi. Chelnerii fug isterici cu tăvile umplute de narcotice, femeile se oferă, burghezii își prepară nevasta și portofelul de plecare, iar afară, lumea cinstită doarme în adâncul elan al întunecimii.

Și pe scenă apar copiii. Sunt vreo șapte. Asemeni fluierelor din orgă. Și ce duios este cântecul lor! Fețele palide, ochii mirați de noaptea târzie, buzele vinete ca mura, de somnul nedormit. Mănuțele albe, slabe ca lumânările — și publicul din sală, bestia flămândă cu mii de guri, soarbe tinește rețea învinsă. Nu se găsește nimeni, niciunul

măcar, care să sbiere răgușit și indignat: « Lăsați copiii să doarmă! »... Lăsați, că se vor trezi odată, și grozavă va fi trezirea. Lăsați să viseze la baluri, grădini, fântâni, nuci uriași, paseri de aur cu cioc de argint, zâne și diavoli mici, drăguți, gonind mierla fantastică și cocostârcul meșter... Nu, nu s'a găsit nimeni, care să observe o nouă plagă a omenimii: nimicirea copilăriei, reducerea ei la brutal și inepuizabilul actualism. Curentul antiidealism, ce a cuprins omenimea, alungă copiii în noapte, și îi vezi în cafenele oferind somnul lor în garoafa veștedă, îi vezi în colțuri de stradă plângând titlul unei gazete și imbecilele ei știri politice — îi vezi pretutindeni unde se plimbă nemiloasă și sălbatecă vieța de noapte, dușmana Ilenei Cosânzene și a lui Barbă-Cot.

Dar nu se va găsi vreun ministru, care să imprime cu litere de foc în conștiința înoptată a Societății noastre: lăsați copiii să doarmă?...

« EXCELENȚA SA DOARME »...

Deunăzi am căutat acasă pe un fost ministru. Soneria tresări ca un țipăt isterical de femeie, în anticameră m'a primit o față speriată, cu degetele puse la buze:

— Pst... Pst... Excelența Sa doarme!

— A sosit cineva străin la voi, tu fată? Poate vreun general neamț, cu multe galoane pe umăr, ori un popă mare dela Roma, cu ciorapi de mătase și cu obraji stinși? Vă temeți să nu l treziți?...

Fata mi-a răspuns, cu accentul cel au fecioarele și maicile sfinte (în icoanele lui Tintoretto):

— Nu, n'a sosit nimeni, dar Excelența « noastră » doarme, stăpânul meu!

— Așa! Am înghițit una, cum a putut înghiți anahoretul Sfântul Antoniu în viziune, când își adusese aminte de puii fripiți de Asmodeus.

— Așa! Bine, foarte bine! Excelența Sa, marele nostru democrat, jurător pe opincă, descendent al familiei lui Horea, progresistul « sui generis » . . . etc., etc., după ce a terminat-o de-a fi ministru, s'a făcut: « Excelența Sa ». O, halal de tine de democrație, care ești apărată de Excelențiile Lor, de astfel de snobi și parveniți care îmbracă hainele oligarhiei prusace, se închid în casele lor muce-găite cu sfinții morți și se intitulează « Excelență » — căci suntem în epoca democrației, etc., etc., a egalității . . . etc., frați Români, votați pe opincă . . . etc., cum lam auzit țipând, roșu de democrație, pe ilustrul « fost Ministru Excelența Sa ».

Fata mă privea cu interes și poate în sufletul ei se trezi ecoul drăciei românești, sfântul instinct de dispreț al conștiinții, căci m'a întrebat cu zâmbet isteț:

— Să trezesc pe « Excelența Sa »?

(Să fi auzit, Excelență, cum ți-a exprimat poezia recla româncuța asta . . . te-ai cufunda de rușine . . .).

— Nu, merți! Excelența Sa, las' să doarmă! Din partea mea poate dormi și cinci sute de ani! Pe astfel de oameni nici nui poți trezi . . .

IN ZORII DIMINEȚII

În zorii dimineții mă trezesc. Câteva minute de fricțiune, de fum de țigaretă . . . Ne povestim visurile. (Case de aur, grădini de mătase, râuri de

parfum, etc....). Și iată-mă pe stradă. Iubesc dimineața și zâmbetul virgin ce apare pe buzele oamenilor ce se trezesc din o lume curată. Iubesc munca tânără ce pornește uruind, și mâinile ce duc înainte scânteetorul plug al progresului!... Și dimineața, în adierea vântului de primăvară, aducător de șoapte de codru și de răsufierea câmpurilor simt parcă toată durerea trecerii în beteala de aur a razelor de soare. Sunt un trecător nu numai pe lângă case ci și pe lângă toate frumusețile lumesti: toate, toate rămân aci!

Dar filosofia se oprește cu cea dintâi impresie. Vieța nu mai iartă romanțele trecute. Uzinele învăluite de mantaua de scrum și ceață, cu ochii de foc ai infernalului cazan — își sună sirenele. Poporul palid, cu visurile neisprăvite în ochi, cu sufletul rămas în bucuria divină a somnului, se adună pe lângă poartă. Copii cu buzele vinete de rachitism, femei cu botezul vieții în sân, bărbăți trudiți, moșnegi istoviți ca un decor de teatru uzat — se înșirue așteptând să se deschidă gura molohului: fabrica. Fumul hornului se amestecă cu praful drumului, durerea ochilor întunecă parcă văzduhul, razele de soare nu îndrănesc să se așeze pe hainele sdrențuroase ale muncitorilor, ferindu-se parcă și primăvara de dâșii, și în cartea sufletului meu, scriu, tot scriu, observațiile mele.

... Un automobil trece în goană pe lângă poarta fabricii. Cavaleri beți, cu jobenul turtit, cu graiul răgușit de cântece, — un buchet uriaș de trandafiri la sânul unui cavaler. Și parfumul trandafirilor roșii săgetează o linie de miresme dulci pe fețele dela poartă, privirile se ridică pentru un moment, poporul intră în gura fabricii, ce gâlgăie parcă de trupurile înghițite...

Apuc un trandafir roșu ce a căzut rănit din automobil. Il întind unei muncitoare. Il respinge.

— Ce luminăși pretutindeni!...

BUCAREST—BULGARIE...

Zilele trecute mi-a adus poșta o scrisoare dela un vechiu prieten, din Paris. « Unul dintre poeții de talent ai generației tinere » cum ar spune cunoscătorul critic al presei noastre literare. Nu ne-am văzut de mult... de-o veșnicie, de opt ani! Câte zile și câte minute! Câte lacrimi de isbândă și câtă scrâșnire de dinți — cât inutil și cât disparent! Opt ani! În veșnicie poate nici însemnătatea unui picur nu-l are atâta belșug de vreme, iar în viața noastră?... În opt ani, poți să faci rești o nouă geografie și s'o uiți cu desăvârșire. Căci bunul meu prieten, a uitat-o. Răvașul elegant, parfumat cu Chypre, scris cu penița Klapps, expedit cu grijă, poate trimis cu toată căldura, dar nu fac pe șovinistul, — jur, că niciodată n'am fost la Champigny, nu-l ador pe Deroulède, și am detestat totdeauna orbia sufletească... Ci numai constat, cum constată omul întristat, care vede floarea crescută între urzici și sufletul deformat, intelectul revoltat... Camaradul meu parisian, mi-a intitulat răvașul în toată forma, dar mi-a adresat-o la București, în Bulgaria. Să-l scuz pe parisian, poate că a fost la *l'heure d'absythe*, după un ceai literar, și poate l-a amețit rotunjimea unui sân ori cognacul unei cafele. Ori, în sfârșit, nu poți pretinde ca fiecare poet francez să fie un

Elisée Reclus; s'a putut întâmpla miracolul, că Bucureștii s'au transportat cu toate bulevardurile, Capșa plus ratații, Parlament și Cișmigiu, în Bulgaria. . . Nu mă supăr pe tine căci nu e vina ta, prietene parisian, cu adorabilele tale simpatii și multele și desele tale lunecări în ale geografiei. Voi, Francezii, sunteți cunoscuți ca oameni de geniu — dar Cook nu se sperie de voi! Este vina noastră poate, că românismul nostru literar, nici azi nu s'a impus la Paris, că tu și alții (poate cei mai mulți intelectuali francezi) să vă dați seamă de ființa noastră. Contactul nostru literar cu Franța și în genere cu străinătatea este inexistent, deși apar la Paris reviste franco-române, cu tragedia mestizismului modern: se citesc poate numai la legațiuni. Avem la Paris « propagandiști » (cum se numesc dâșii, cari propagă herbertismul și tradiția divanului turcesc. . .), dar acești fanți, dansatori de Shimmy și corecți în duelurile lor cu marquisii — puțină apă turbură în Sena. Poate atâta numai, cât turbură lopețile unei bărci de promenadă. . . cu lampioane Sygis și cu ancoră de dragoste și leșin. Noi avem însă iluzia că oglinda latină arată și fața ursuză a lui Badea Toader cu sumanul și cu opincile lui. . . Noi abonăm « Je sais tout » nu ca să observăm grațiozitățile amicului de Lorde, citim ineptiile Madamei Rachilde din « Mercure de France », răsplătim cu aplaus orice banalitate sterilă a admirabilului neputincios Sacha — din neamul Guitry — iar, onoare excepțiilor, dragii noștri confrăți, și vai, cei tineri, nu cei ramoliți, ne confundă nu arareori cu vecinii noștri. . .

Nu exagerez din vina aceasta minusculă, ca un ochiu de furnică. Francezii sunt adorabili în toate defectele lor, chiar și atunci, când pozează, ori

joacă pe distrații... Sunt convins, că prietenul meu a vrut să-mi tragă o șarjă: cunoaște pedanteria noastră romanțioasă și amorul propriu vulnerabil cu orice vorbă. Dar se poate întâmpla și contrariul... Poate că, «propaganda culturală» (ori cum să-i spun, ca să nu fiu suspicionat că vânez cu arcu tolbei mele), nu este suficientă, cum se spune la modă în orașele Ardealului. Și atunci este ceva de reparat. Și foarte, foarte de grabă și cu multă prudență. Nu mă gândesc să pornim cu o ofensivă de presă pantru a cuceri Parisul. Poate nu este talent tot ce se mișcă în om — adeseori sunt limbrici, spune maestos și grațios Dickens... Nu fiecare pânză românească îl va înspăimânta pe Abel Faivre și nu fiecare vers românesc îl va ameți pe eminentul poet de prăsilă, Bataille. Dar... avem în California, Arizona și Texasul nostru, alături de atâția panoramagii politici și ramoliți ai oficialității — destule talente tinere și viguroase care se înneacă în orientalism și cer soarele parisian! Aceștia, sufletelor candido, cu petale vrăjite — să le dăm Parisul, ca Parisul să ne răspundă să ne înțeleagă, să ne aprecieze să nu ne confunde cu vecinii noștri.

Căci zău, Bucureștii sunt în România, și țara aceasta merită să fie iubită. Pentru sufletul lui Avram Iancu, pentru înțelepciunea lui Conta, pentru pânza lui Grigorescu și pentru Eminescu. Pentru că sângele și lacrămile au botezat-o. Pentru că e a noastră.

I O S I F

Iosif este servitor. A coborât din munți când cu «insurecția românească» din 1918. Atunci la

atins și pe dânsul vântul culturii care face din unii martiri, iar din alții șarlatani. A venit la Cluj, căci auzise ori simțise, cum aude și simte sufletul celui chinuit, că se prepară în inima Ardealului, nouă nuntă care va lega deolaltă două vieți înstrăinate.

Și a luptat, alături de ceilalți anonimi, în clădirea « Consiliului Național », a priveghiat noaptea, a pândit ziua, a alergat cu pușca în mână și a crescut în sufletul lui floarea iubirii de frate.

« Voluntar ».

A fost și Iosif un soldat al vremurilor turburi, n'a râvnit la glorie și la galoane, la mondir strălucitor de nasturi și fireturi de mătase, n'a cerut nici aur, nici argint, nici răsplată cu oca de vin, ori cu pogoane de pământ, când sta și păzea vieța Românilor din Cluj. Indrăgit de soare, stele, floare și sân de fată — prieten cu balauri și culegător de ismă mirositoare, Iosif a fost prea Iosif ca să poată fi mult mai decât un Român cu sufletul de crin.

. . . După ce s'a potolit furtuna, și cei mărunți au crescut mari, și cei mai mulți s'au așezat în prejurul clondirului cu vin, și și-au înfulicat cozonacul nemeritat, după ce s'au liniștit apele, codrii, vetrele și viețile, ca după grindină florile de mac, după ce s'a sfârșit urletul tunului și țicăitul de pițigoi al mitralierei, pe Iosif l'am revăzut la « Resort » . . . « Resort » se făcea treaba Statului în palate improvizate, cu audiențele șefilor, și la porți se plimba nervoasa santinelă, iar automobilul aștepta pe agerii « șefi de cabinet », ca să pornească razna la Hughes . . . ori la Ocna Sibiului. Iosif adăpostit la un astfel de « Resort », slugă domnească, purta plicuri mari, cu stampile roșii, ducând multele și grelele « secrete oficiale ». Uni-

formă nu avea nici acum, poate numai uriașa geantă de piele de porc la deosebit de ceilalți ciobani. Ochii lui luminoși de albastrul zilelor de vară, duceau blândeța caldă a celui chinuit, așa cum zâmbeau în icoanele lor cufundați sfinții italieni.

*

Multă vreme nu ne-am mai văzut. Poate sunt cinci ani de-atunci, de când nu l-am mai întâlnit.

Acum, după cinci ani, în toamna ruginei și a ceței, îl revăd din nou. Este tot numai servitor la o Bancă. Și poartă și azi plicuri poate și mai mari, ca atunci la Sibiu, când slujea Consiliul Dirigent.

Și ce credeți, cu ce se ocupă Iosif, când greua lui sarcină nu-l apasă pe umeri? Ați crede că se duce la cârciumă, ori joacă la popici, ori s'a burghezit cu totul, mestecând în paharul de vin pâinea țaranului vândut? Iosif este cel mai sincer prieten al teatrului românesc. Iosif este zilnic la teatru. Dânsul, care a văzut atâta glumă și atâta tristeță și care a figurat în teatrul facerii Statului român, determinat de soartă ca să fie numai un figurant...

Iosif, este *habitué*... Nu are bani grei ca să se ducă la teatru cu limuzină și să ceară la bufet icre și cointreau, nu se trudește, cum o fac alții ca să laude ori să distrugă pe artiști. Este un simplu spectator, ca atunci (ați mai aduci aminte?...) când într'o noapte de Decembrie, în Clujul turburat, a privit proptit pe pușcă, Someșul înghețat, liniștit, ca luna care se privea în oglinda apei de ghiță... Este un simplu spectator Iosif, dar îmi

umple și azi inima de căldură ființa lui. Se duce la teatru. . .

Și nu se numește nici ministru, nici șef de partid, nici mare, nici mic savant, nu scrie la ziare cronici dramatice, nu este nici azi mai mult ca atunci, când a coborât din munte. Dar sufletul lui Iosif dela galerie este mai veritabil diamant ca al parvenitului din fotoliu, care bate tactul la sunetul orchestrei și degetul lui gras se ridică în întuneric ca un semn de întrebare, antipatic mie și ție, care iubim sufletul anonim. . .

IOSIF VULCAN

Se va ridica statuia lui Iosif Vulcan. Așa mi se spune de către un devotat amic al celui dintâi literat român din Ardeal. A scos « Familia » timp de 40 de ani, a tipărit pagini emotive din trecutul istoriei literare românești, a publicat permanent, fără întrerupere patruzeci de ani în fosta Ungarie a lui Jeszenskzy, Bánffy și Tisza o publicație literară românească, și acesta este meritul care-l apropie de memoria oricărui mare luptător al civilizației. N'a fost un Brunetière, nici un Taine al literelor românești Iosif Vulcan, avocatul, propagandistul și poetul, cu ale cărui lucrări dor-meu supt pernă bunicele noastre, bunica mea și a ta, ardeleanule care ai citit, ai abonat și ai uitat « Familia », revista tuturor îngăduințelor și inezgalităților, în care au debutat Eminescu, Slavici, Coșbuc și în care a găsit sălășluire și poezia Elenei din Ardeal, a Mariei Ciobanu, nuvela lui Rantaș Buticescu, folklorul lui I. P. Reteganul. . . Câtă emoție în paginile vechi ale publicației și câte

amintiri duioase dela adunările « generale » ale Astei, ținute în toate colțurile Ardealului! De câte ori (« Familia » apărea în « număr festiv » încadrat în tricolor! Și aceste numere le ascundeau intelectualii români, ca să nu le vadă procurorul, jandarmul, ori demagogul maghiar... Și Iosif Vulcan era inițiatorul, susținătorul, instigatorul sufletesc al acestei propagande estetice, care raționa pentru naționalismul aristocratic al inimii. Poate nici n'a fost atât de înopțat « Cavalerul nopții », cum îl cred azi urmașii, cari în loc de sentința procurorului țin în mână cupoane și în loc de zurutul lanțurilor s'au obișnuit cu larma trivială a jazzbandului! Ardealul nu poate uita sufletele frumoase! Ardealul n'a dat numai politicieni, Ardealul avea oamenii săi mari, care nicio dată nu și-au agitat cravata pe tribună. O apariție sobră, de pură intelectualitate și desăvârșit bun simț cum era a lui Iosif Vulcan, merită ca să fie prinsă în marmura care a ajuns ieftină de tot, recompensând merite electorale. Pentru noi, « Familia » și Iosif Vulcan, sunt amintirea unei vieți frumoase familiare, a idealismului, a abnegațiunii. N'a fost poate artist și poet adevărat Iosif Vulcan, dar a fost un Român adevărat, care a ridicat cu tăria mâinilor sale curate făclia luminii în bezna care se întindea deasupra Românilor din Ardeal.

POTOP DE IARNĂ

...Ce glumeață-i natura! De multe ori mi-am spus, că natura glumește cu noi. După ce ne-am trudit zeci de mii de ani să înregimentăm « poruncile » naturii în cărți grele de știință, și după

ce s'a făcut lumea așa cum și-o imaginează sașii: puternică și străbătută de fiorul civilizației, răsare într'o bună zi de iarnă, când logica de fier a doctrinei meteorologice ne prescrie înghețul sub zero, răsare un vânt năprasnic și aduce 20° Celsius, topește gheața, desfundă alvia și pornește vuind apa ferecată în lanțurile iernii. Vioaie, sprintenă, sălbatecă, glumeață, pătrunde peste văi și dealuri, înneacă în *nonsens* intelectul, și dăruiește omenimii sărbători negre, în loc de Vifleeșul dulce și cald. O, ce Crăciun! Și câte lacrimi, câte dureri, câtă moarte! Jocul glumeț al naturii a răsturnat trenuri, altare, școli, case, a stârpit liniștea șesului și a umplut de hârâituri de moarte dumbrăvile! Ingrozitor.

Și toate acestea s'au petrecut iarna; potop de iarnă; parcă ași spune: zâmbet pe buze de mort, miros de floare în cavou, ori sare dulce, zahăr acru. . . Potop de iarnă! Rolul tragediei îl ia opera natura, care se distrează cu ruina nervilor noștri orășenești.

Și natura, despre care noi poeții cântăm osadiale că este exactă, că nu cunoaște decât reguli de bronz care nu se schimbă de pe o zi pe alta — natura, căreia i s'a făcut elogiul seriozității de către fiecare cap gânditor, s'a purtat ca un berzbant care răstoarnă călimarul pe măsura de mahagoni a tatălui, a făcut glume în urma cărora rămân orfani și văduve, vetre stinse, ziduri dărâmate, poduri rupte în două, și mii și mii de vieți de oameni și de dobitoace, pierdute în risipa unui moment de groază. . . Și toate acestea, când călindarul spune că este iarnă, apa moare și irugile se opresc, morarii își dorm somnul ca peștii în fundul apelor bătrâne. . . Potop de iarnă, potop în iarnă. Omenimii chinuite de atâtea blesteme,

omenimii maltratate... i s'a dat iar o lovitură cu toporul suferințelor. Și nu au fost aleși cei ticăși loși și cei răi să sufere, nu s'a făcut selecțiune de pedeapsă... au fost năpăstuiți poate iar cei săraci și cei curați. Când se vor sfârși glumele narurii care a înfipt pe cer un mare semn de întrebare? De ce se întâmplă toate acestea, de ce?...

FILATELIA

Privești la hârtiuțele mici, albastre, roșii, galbene, sure... minuscule fotografii ale țărilor mari, reprezintă parcă tichetul unei fericiri absolute. Nimic obsedant, nimic neplăcut în aceste mici monitoare ale umanității, ale apropierii între suflete. Și ne vine petecul colorat pe răvașul care a trecut peste aburii Oceanului, simți parcă în pipăitul lui răsuflarea caldă a celuiia ce ți-a trimes mesagiul, șiți leagă amintirea cu țări îndepărtate, care nu trăiesc decât în imaginea noastră albastră. Președinți de republică, cu bandiere și multe medalii pe piept, bărbați de stat apuși pentru totdeauna și strălucitori în paginile istoriei, mări, munți, lacuri miraculoase cu umbra de dantelă a cipreșilor, piramida cu lung și trist convoi de cămile și cu Arabi cu priviri adânci de tristeță, imagini colorate, solii ale unor minuni ale depărtării, iată ce poate evoca în sufletul unui sensibil, o singură bucățică de hârtie, pe care imensul colos al necunoscutului își stampilează pecetea.

Filatelia... Unii o disprețuesc ca pe un obicei înutil. Săți pierzi timpul, și să încerci să cunoști

țări, popoare, oameni, când poți învârti cu furie ori cu resignare paharul de bere? . . . Alții râd de filateliști, ca de niște bieți anahoreți ai secolului XX-lea, care uită că războiul nu se termină niciodată și nu vor înceta lacrămile să curgă. Dar fieș care lucru frumos are apostolii lui, și propagatorii acestui cult al păcii sunt chiar copiii și, nu râdeți, savanții și poeții mari ai lumii.

Datorez informațiile unui mare ziar englez, care constată că filateliștii cei mai de seamă sunt gloriile culturii moderne, care în clipele lor liniștite, nu se sfiesc să umple filă de filă, golurile din albumul lor de timbre poștale. Și cine înțelege, ce anume foloase poate avea pentru un stat civilizat, poșta lui și tichetul ei: timbrul poștal, se va bucura cu mine împreună că România noastră a avut în anii din urmă strălucite succese cu frumoasele serii de mărci jubiliare. Și să nu dispreguim propaganda discretă și tăcută a unui simplu petec de hârtie. Marca postală în principiu nu cunoaște pasportul și străbate îndrăzneată acolo unde se oprește voința unui popor ori a unui individ. Ea se duce și spune în lumea întreagă, ceea ce i se încredințează în scrisoarea albă, închisă de atenția noastră profană. Și așa cum se adună, într'o configurație ciudată, miile și miile de timbre, sunt atâtea pagini ale civilizațiunii, ale unei liniști mondiale, și poate deaceasta sunt cu atât de multă pasiune adunate de sufletul sfânt al copiilor și de celelalte suflete sfinte ale savanților și poeților. Copiii, savanții și poeții visează totdeauna că lumea este bună, că în lume va trebui să fie pace, că tu, frate din Australia, America, Africa și Europa, îmi trimeți mie și ție, răvaș de iubire, înțelegere, pace, pace multă.

Italia a tipărit nu de mult timbre cu portretul

Sfântului Francisc din Assisi, care și-a jertfit viața pentru fericirea omenească.

Și noi am tipărit anul acesta, minunatele timbre ale Unirii și aceste mărci poștale ale bucuriei noastre au pornit în întreaga lume, să ne ducă vestea bună.

E inutilă, așa dar, filatelia? . . .

UNUI SUFLET TÂNĂR CARE A MURIT IN RĂZBOIU

Ai murit pe frontul abisinian, departe de plânsul văilor din Florența, departe de cerul azur, ca ochii marii veșnicii. Să fiu sentimental, când pe tine te-a doborât glonte la pământ și copitele de cămilă și-au strivit pieptul, și răcnetul sălbatec al celor ce seucid la comandă cu mirosul greu al sângelui vărsat nevinovat, a fost sunetul cel din urmă pe care l-ai auzit în viață? Cine te-a dus atât de departe, peste țări și mări, ca să-ți uiți logodnica blondă, Mario Delagrave? . . . Am cunoscut pe unchiul tău, pescarul din Bordighera, căci dânsul mi-a scris că tu, Mario (căprioară neagră cu dinții albi pe stânca vieții) ai murit sub razele de soare ale cerului african. . . Să fiu sentimental, și să încerc uneltele lacrimilor alături de mame și copii, orfani și bunici, acum, când iar au început să bubuie tunurile și în loc de clopote să cânte iar gura lor? . . . Lumea care abia s'a liniștit după îmbrățișările războiului, abia și-a văzut calea mântuirii în odihnă — se cutremură din nou și se năruie turnul de fildeş al iubirii, în

a cărui clopotniță veghea Pacea peste stele și noapte.

Mario Delagrave... Fiu de pescar, te-ai cu-
fundat în mare de sânge. Trupul tău firav a fost
corăbioara care se ducea pe valuri de furie...
Buzele tale care au șoptit poate durere și spaimă
în fața morții, au învinețit și viorelele care s'au
adăpostit în privirea ta frumoasă, s'au veștejit.
Și de câte ori va vedea logodnica ta chipul unei
cămile își va aduce aminte de copitele ei, care
au sfărîmat lumea ta, căci lumea ta tânără a curs
ca sânge pe nisipul dogorit... De ce te-ai rupt
din Italia zâmbetului, al farandolei, al dulce far-
niente-ului, să te acopere cu lițoiul abisinian,
murdărit de pașii hienelor?...

Dragul meu Mario. Ai murit și tu, și a murit
cu tine credința mea în pace. Nu este pace pe
pământ. Furtuna care s'a potolit pe mări s'a ascuns
în suflete, furtună neagră, mai mare decât aceea
care frânge catarguri, copaci și distruge stânci.
Este furtuna întunecimii...

Sufletul meu se închide într'un porumbel care
în zadar bate din aripi, ducând în ciocul lui roșu
ramură de măslin. Hristoase, încearcă pașii tăi pe
nisipul fierbinte al Africei și redă tuturor neamu-
rilor pacea bună ca pâinea, iubirea fierbinte ca
soarele, tăcerea dulce ca piatra de mormânt.

Și unchiul tău, în Bordighera, va arunca în
marea tainică undița seducătoare, poate va prinde
înțeleșul morții tale tinere...

TABLA DE MATERII

	Pag.
Cuvântul editorului	5
POEZII. IMPRESII ȘI SENSAȚII MODERNE (1908)	
Cântece	17
Boierul român	20
Așterne-mi	21
Spleen	21
Tabes	22
Viitorul	23
Nava roșie	23
Sinistru clopotele	24
Viața	24
Luna	25
Arde	25
Beai	25
Al amintirilor	26
Aștept	26
Maria mea	27
Curată noapte	28
Trenul	29
În sângele-mi dorm	29
Vine, vine	29
Prima	30
Ciața, ciața	30
Așteptare	31
Noaptea	32
Plugarul	32
Strigoi	33
Preludiul extazului	33
Sirena fabricii	35
A venit un domnișor	36

	<u>Pag.</u>
Oraș bolnăvit...	36
În zori	37
Viața de mahala	38
Florile	39
Humanitad	40
Mors magna	41
Nava vieții	41
A nopților	42
Curg...	42
Paralizie.	43
Muncitoare	43
Evening Star	44
Noapte în crâng	45
Paris	45
Dela săpă vin...	46
Seceriș	47
Quod vult deus	47
Azi	48
Ego homo...	49

POEZII.

(1914—1944)

Din versurile triste: Annie	53
Unde se duc?	55
Parcul	56
Scrisoarea Mariannei	57
Versuri	59
Baladă Ardeleană	61
Vânturile nopții	64
Către ideal	65
Noaptea fantastică	67
Cântece de toamnă	71
Voi, morților, care ați murit...	72
Noapte de lunie	74
Voiu fi sincer...	76
Visuri	77
De voiu muri	78
Flori, frumoase flori...	78
Cântec de toamnă	79
VARIANTĂ	80
Cântec de toamnă	80
Unu și frate din Africa	83

	<u>Pag.</u>
Cântec	84
Cântec	84
Toamna	85
Femeia prețioasă	86
Noapțile mele	87
Cântece	88
Copiilor	88
Cântec	89
Copii de Moți pe străzile din Cluj	89
Cântec	91
Cântec	91
Fragile	91
Cântec	92
Cântec	93
Cântec	93
Copilul lui Ștefan	94
Cântec (variantă)	94
Și eu voi muri	95
Cântec	95
Mama	96
Unei mame părăsite	97
Bubi e bolnav	97
Versuri pentru copilul meu	98
Cântec	99
Cântec	99
Cântec de căprioară	100
Am sărutat în piatră	100
Poezie de Mai	101
Cântec	101
Evantaiul miresei moarte	102
Ciasornicul	102
Cântec de spital	103
Lacrămi fiului meu	104
În strada mea	105
Cântec de lunie	107
Medalion	107
Cântec	108
Cântec	108
Cântec	109
Toamna	110
Înmormântare în oraș mic	110
Baia mare	111

	<u>Pag.</u>
Cântec	111
Buddha	112
Cad.	113
Copilului meu	113
Femeia	115
Iosif	115
Ninge	116
La hanul tinereții	116
Primăvara domnișoarei bătrâne.	117
Femeia lui Naarip	118
Ochii tăi albaștri	120
Calul alb	120
Aquarium	121
Cerșetori	122
Sirena fabricii	123
Mikloș	123
Mureșul.	124
Acelor ce suferă.	125
Fiului meu.	126
În nopți târzii	127
Feciorului meu	128
Mamă	131
Ușă	133
Furtuna	134
Mortul	134
Pastel	135
Grădina»Parc.	135
Pernelor.	136
Copiii săraci	137
Sunt deo mie de ani.	138
Dumnezeu	138
Memento	141

MAICA CEA TÂNĂRĂ

Dramoletă neoromantică într'un act.

O scrisoare a lui I. L. Caragiale către Emil Isac	145
Maica cea tânără	147

POEME IN PROZĂ

(1912—1923)

Vântul	175
Un câine.	176

	<u>Pag.</u>
O batistă	179
De închiriat	180
Pastel	180
Eu	182
Șoapte de codru	185
Credința	186
Femeia	187
Umbra	188
Omul care-și întindea mâinile	189

Ardealul, Ardealul bătrân

Răsfoind testamentul nou	195
Clacă	196
Orbii	197
Fântâna	199
Focul, pâinea, somnul	202
Lăuta lui Ștefan	206
Hai la mure... Hai la mure...	209
De veți veni acasă...	210
Un plug ruginit am văzut	213
Histos și soldatul	214
Clopotele, tunurile...	218
Doamna Matilda	218
Ciocărlia și corbul	222
Doctorul Sandru	224
Pădurile	227
La cărciuma lui Moș Petru	228
Într'o seară frumoasă	230
Plugul	231
Poveste de Ianuarie	232
Orbul	233
Singur în codru	234
Moșneagul	236
Fierul, aurul și piatra	236
Dumnezeu miva zâmbit	237
Castanii din parc	239
Intâlnire	240
Zâmbetul	240
Poetul	241
Cel ce-și sapă groapa	242
Mamă și copil	243

	<u>Pag.</u>
De ce nu dormi?	244
Fereștile satului	245
Lacul morții	245
Păpușa doarme.	246
Poemă de Crăciun	247
Vântul	248
Bătrânul Cabotin	249
Poemă în proză	250
Harfa de argint	251
Glosse pentru floarea de lotus	252
Gâsca	253
Vagoane	253
Vis	254
Intuneric și lumi rătăcite	255

Cartea unui om
articole de ziar 1918—1925

Spre un nou Ardeal...	261
Un sat românesc...	263
Clujul	272
Cinstirea lui Avram Iancu	275
Augustin Paul	277
Ardealul nou	279
† Octavian Bobletec	283
Aristizza	284
Contesă	285
În fața vitrinei	286
Domnule procuror...	287
Antagonism?	288
Satele cu ferești cernite...	290
Dumnezeu	291

Notițele mele

Europa cea nouă	301
A Henri Barbusse	305
Pe peronul gării	308
Dascăli ardeleni	309
Ouchy...	311
Moșii	313
Mitru	315
Țăranii în automobil	317

TABLA DE MATERII

365

	<u>Pag.</u>
Georges Booy's	3 18
Domnul Jules	320
Ruși 1915	321
Ore de seară	322
Ore de seară	324
Ore de seară (Ferike)	327
Un vardist român	330
Ardealul	331
E bolnav Bubi	332
Moartea unui doctor bun	333
Badea Gheorghe	336
Țărani la telegraf	337
Aurel Vlaicu	338
Vili Șorban	340
O fetiță	341
Lăsați copiii să doarmă	343
Excelența sa doarme	344
În zorii dimineții	345
Bucarest, Bulgarie	347
osif	349
Iosif Vulcan	352
Potop de iarnă	353
Filatelia	355
Unui suflet tânăr care a murit în războiu	357

